



บทวิทยุ

“อยู่อย่างไทย”

พุทธศักราช ๒๕๒๙

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

จัดพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๓๐



บทวิทยุ
อยู่อย่างไทย
พุทธศักราช ๒๕๒๘

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
จัดพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๓๐

บทวิทยุ อยู่อย่างไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

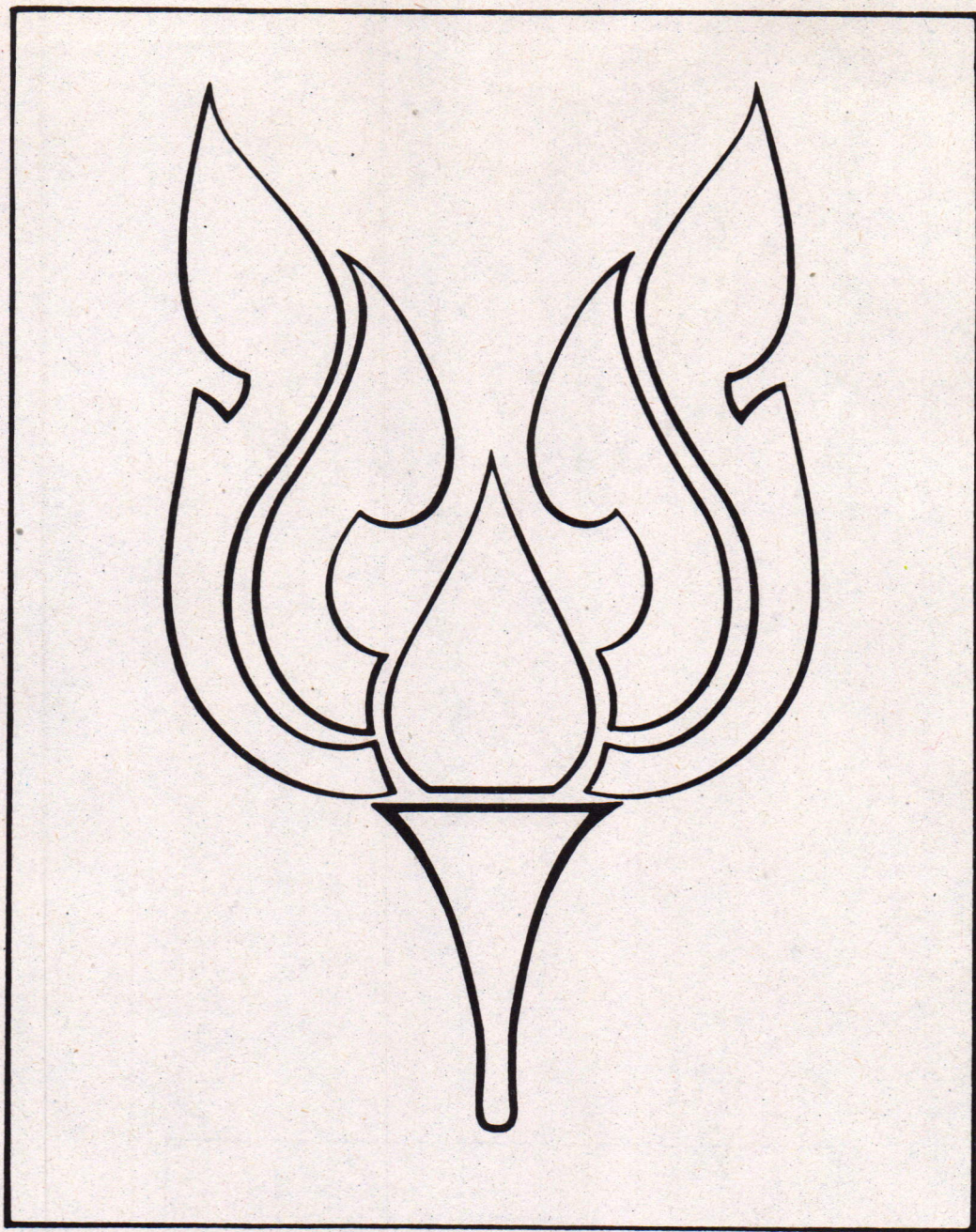
จัดพิมพ์ ครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๓๐

จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

ISBN 974-7770-12-1

ออกแบบปก : มนัส กาญจนบำรุง

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด เรืองแสงการพิมพ์ ๔๘๗-๔๘๘ ใกล้สี่แยกสี่พระยา ถนนเจริญกรุง กรุงเทพฯ
๑๐๕๐๐ โทร. ๒๓๖๕๕๕๔, ๒๓๖๕๕๕๕, ๒๓๖๕๗๕๕



คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ด้วยอภินันทนาการ
จาก
คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

คำนำ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้จัดพิมพ์บทวิทยุ รายการ “อยู่อย่างไทย” ซึ่งคณะกรรมการฯ เป็นผู้จัดเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ มุ่งให้เข้าใจเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมด้านนั้น ๆ อันเป็นเหตุให้ผู้ฟังเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย จะได้ช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาให้เหมาะสมแก่กาลสมัย เพื่อเป็นปัจจัยแห่งความมั่นคงของชาติ

บทวิทยุ “อยู่อย่างไทย” ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้จัดพิมพ์ทุกปีมา เป็นการรวบรวมบทที่ อนุกรรมการฯ ซึ่งเป็นผู้จัดรายการ ผู้เขียนบท ต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในทางวิชาการ และใช้ศิลปะในเชิงประพันธ์ให้เกิดความบันเทิงใจไปในขณะเดียวกัน คณะอนุกรรมการฯ จึงมีจุดประสงค์ที่ใช้สื่อทางสิ่งพิมพ์เผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น หวังว่าบทวิทยุซึ่งจัดทำมาเป็นปีที่ ๑๐ แล้ว คงจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมพอสมควร

คณะกรรมการฯ ขอขอบคุณวิทยากร ผู้ร่วมรายการ และผู้เกี่ยวข้องไว้ ณ โอกาสนี้

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

**คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี**

๑) พันตรีหญิง คุณหญิง ฝะอบ ไปษะกฤษณะ	ประธานคณะกรรมการ
๒) ท่านผู้หญิง สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	อนุกรรมการ
๓) นายประพัฒน์ แสงวณิช	อนุกรรมการ
๔) นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ	อนุกรรมการ
๕) นายสมบัติ พลายน้อย	อนุกรรมการ
๖) นายปัญญา นิตยสุวรรณ	อนุกรรมการ
๗) ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ ไทย ที วี สี ช่อง ๙ หรือผู้แทน (นางสาวสุรางค์ ดุริยพันธุ์) แทน	อนุกรรมการ
๘) หัวหน้าศูนย์ผลิตรายการ สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย (นายสุรินทร์ แปลงประสพโชค)	อนุกรรมการ
๙) นางมาลี จันทรวงศ์	อนุกรรมการ
๑๐) นางสาวรณิ อุดมผล	อนุกรรมการ
๑๑) ผู้อำนวยการกองกลาง สำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี (นางอรสา สนธิไทย)	
๑๒) นางจิตรลดา หัซซะวณิช	อนุกรรมการ และเลขานุการ
๑๓) นายนิมิต สุทธิชุติพงษ์	อนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔) นางสาวชมภูภา หงษ์สุวรรณ	อนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

สารบัญ

	หน้า
บวชในไตรมาส	๑
ปียมหาราชรังสรรค์	๙
เบรื่องปราดคารมไทย	๑๗
กัลยาณไมตรี	๒๙
เข้าใจเพลงหน้าพาทย์	๓๕
โชคดีปีใหม่	๔๓
มารยาทเด็กไทย	๕๑
ฉลองชัยมหาราช	๕๙
ใจคะนึ่ง ดอกไม้สด	๖๕
ภูวนาถอัศรศิลป์	๗๕
พระแก้วมรกตกับเครื่องทรง	๘๑
นาฏศิลป์พัฒนา	๙๑
ส่งว้าวขึ้นฟ้า	๙๙
ปล่อยปลาลปล่อยนก	๑๐๙
สาธกธรรมสุนทรภู์	๑๑๗
รัตนกวีสุนทรภู์	๑๒๙
เชิดชูภาษาศิลป์	๑๓๗
ศิลปินพื้นบ้าน (ดีเด่น)	๑๔๕
สู้ถิ่นพริบพรี	๑๕๓
เพลินนิทานชาดก	๑๖๓
เพลงดนตรีพิธีหลวง	๑๗๑

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “บวชในไตรมาส”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดี ๑๐ ตุลาคม ๒๕๒๘ เวลา ๑๕.๓๐ น.— ๑๕.๕๕ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
ผู้แสดง

สุวณีย์ พระแก้ว
จิตรลดา หัซซะวณิช
สุวณีย์ พระแก้ว
ประชา พระแก้ว
นิมิต สุทธิสุทธิพงษ์
วิญญู ภัณฑิตานนท์

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

(เพลงประจํารายการ ครึ่งนาทีก)

- ป๋องอ่าน ก่อนข้างข้า — ว่าแล้วจึงสั่งพวกบ่าวข้า ชวนกันเร็วหว่าอย่าช้าได้
 กูจะบวชลูกชายสายสุดใจ เอ็งจงไปเที่ยวหาผ้าเนื้อดี
 ทำจีวรสบงสไบลาด หาท้ายามาตราตามที
 ลงมือพร้อมกันในวันนี้ อ้ายถีอีลามาช่วยกู
- ป๋องพูด แหม บรรยายอีกตั้งยาวพลายแก้วจะบวชเอาตอนไหนนะ..... อ้อ (อ่านต่อ) แม่พาลายแก้วผู้แววตา ไปกราบไหว้วันทาท่านสมภาร ท่านเจ้าชาฉันพาลูกมาบวช
 ช่วยเสกสวดสอนให้เป็นแก่นสาร
 (เสียงเดินมา)
- ตุ๊ก — อ้าวป๋องอ่านอะไร โอโฮ ขุนช้างขุนแผนเขียวหรือนี่ ตอนไหนล่ะจะ
 ป๋อง — ตอนพลายแก้วบวชเณรนะ ตุ๊กไปไหนมา ไม่ไปเที่ยวไหนหรือครับ
 ตุ๊ก — ก็ไม่ได้ไปไหนหรอกจะ เมื่อเข้าคุณแม่ให้ไปซื้อดอกไม้มาเตรียม จะไปอยู่วัด
 พรุ่งนี้วันพระจะ
- ป๋อง — เออ ช่วงนี้เป็นฤดูกาลกำลังเข้าพรรษานี้นาจนจะครบ ๓ เดือนแล้ว นี่แหละผมถึง
 เอาขุนช้างขุนแผนมาอ่าน เพราะมาคิดย้อนหลังไปตั้งแต่เมื่อตอนก่อนเข้าพรรษานี้
 นั้น ไทยเรามีประเพณีอะไรอย่างไร ระหว่างพรรษาทำอะไร และพอออกพรรษาก็น่าจะมีประเพณีอะไรที่น่าสนใจอีกนะ
- ตุ๊ก — ก็ก่อนเข้าพรรษาพวกผู้ชายที่มีโอกาสอุปสมบทเขาก็จัดแจงอุปสมบทไว้ละ พอถึง
 วันก่อนเข้าพรรษาหนึ่งวัน คือ วันอาสาฬหบูชา ประเพณีไทยเขาทำบุญตักบาตร
 ถวายผ้าอาบนํ้าฝน แห่เทียนถวายเข้าพรรษาอะไรต่ออะไร ป๋องก็เห็นผ่านมาแล้ว
 ใช่ไหม
- ป๋อง — (ลากเสียงยาว) ใช่ ยิ่งที่อุปสมบถาที่เขาจัดขบวนแห่เทียนเข้าพรรษากันใหญ่โต
 ดันเทียนสูง ๆ ทั้งนั้นเลย แต่ผมอยากทราบว่าสาระประโยชน์ของเทศกาลเข้าพรรษานอกจากเวียนเทียน แห่เทียนกันใหญ่โตแล้วนั้น ควรจะมีอะไรที่เป็นแก่นสารแก่ชีวิต
 ในระหว่างไตรมาสเข้าพรรษาบ้างนะ
- ตุ๊ก — ปลายเดือนตุลานี้ ก็จะถึงวันออกพรรษาแล้ว เอ ฉันว่าเราชวนกันไปหาเจ้าคุณที่วัด
 กันดีกว่า คุณกับพระเรื่องที่เรารู้จักดีไหมจะ
- ป๋อง — ดีเหมือนกัน ดีกว่าไปเที่ยวไหน ๆ ไปกันเถอะ
 (ดนตรีคั่นครึ่งนาทีก)
- ป๋อง — กราบนมัสการพระคุณเจ้า ครับ
 พระ — เจริญพร โยมทั้งสอง มีธุระอะไรหรือ
 ป๋อง — เราสองคนเป็นนักศึกษา เป็นเพื่อนกันครับ ที่มานี้ก็อยากจะเรียนถามพระคุณเจ้า
 เกี่ยวกับเรื่องการบวช และการปฏิบัติกิจระหว่างเข้าพรรษารับ

- พระ — อ้อ ยินดี ต้องการรู้เรื่องอะไรก่อนก็ถามมา ตั้งแต่พิธีบวชหรืออย่างไร
- ป๋อง — พิธีบวชพอจะหาอ่านได้ครับ แต่ฟังใหม่ก็ได้ครับสั้น ๆ นะ ครับ
- พระ — เริ่มเตรียมการบวชนั้นเป็นเรื่องของฆราวาส ลำดับขั้นตอนพิธีก็ไม่จำเป็นต้องกล่าว นะ แต่ตอนเข้าโบสถ์แล้วซึ่งมีสิ่งที่นักศึกษานักเรียนควรจะต้องทราบอยู่บางอย่าง เด็กรุ่นใหม่ ๆ ไม่ค่อยเข้าใจกัน
- ตุ๊ก — เช่นอะไรคะ นิมนต์เล่าหน่อยค่ะ
- พระ — เอาเป็นว่าพอขบวนแห่ภาคเข้าโบสถ์แล้วนั้นเป็นเรื่องของพระละ เราจะเห็นพระนั่งอยู่มากมายรออยู่แล้วในโบสถ์ นั้นแหละอยากจะอธิบายว่าพระภิกษุทั้งหมดนั้นประกอบด้วยพระที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ตามหลักถึง ๔ ประเภท
- ตุ๊ก — น่าสนใจนะคะ ดิฉันยังไม่ทราบเลย นิมนต์อธิบายต่อค่ะ
- พระ — ประเภทหนึ่งคือ พระอุปัชฌาย์ สอง คือ พระกรรมวาจาจารย์หรือที่ชาวบ้านเขาเรียกพระคู่สวดนั้นแหละ สามพระอนุสาวนาจารย์ และสี่พระอันตบ
- ป๋อง — แต่ละประเภทคงจะมีหน้าที่ต่าง ๆ กันซิครับ
- พระ — ก็ต่างกันว่า พระอุปัชฌาย์ หรืออุปัชฌายาจารย์ เป็นผู้รับรองแนะนำผู้ขอบวช ต่อที่ประชุมสงฆ์ พระอุปัชฌาย์จะต้องเป็นพระผู้ใหญ่ที่มีพรรษานานไม่ต่ำกว่าสิบขึ้นไป เป็นที่เคารพศรัทธา และต้องได้รับการแต่งตั้งจากเถรสมาคมเสียก่อน ส่วนพระกรรมวาจาจารย์ หรือพระคู่สวดนั้น เสมือนนายทะเบียนนั้นแหละ คอยซักถามผู้บวชว่ามีคุณสมบัติสมควรที่จะอุปสมบทได้หรือเปล่า ท่านถามกันเป็นภาษาบาลี
- ตุ๊ก — อ้อ ที่ท่านไปยืนพูดกันใช่ใหม่นะ แปลเป็นภาษาไทยว่าอย่างไรบ้างคะ
- พระ — เล่าให้ฟังโดยสรุปก็แล้วกันว่า ท่านถามกันว่าเป็นโรคที่เป็นอุปสรรคต่อกิจของสงฆ์ บ้างหรือเปล่า เช่น เป็นโรคเรื้อนใหม่ เป็นฝี เป็นกลาก เป็นมอคร่อ เป็นลมบ้าหมู บ้างหรือเปล่า เป็นผู้ขายใจใหม่ ไม่ใช่ทาสนะ ต้องไม่เป็นข้าราชการหนีมาบวช นะ ถ้ารับอนุญาตถูกต้องแล้วก็ไม่เป็นไร และบิดามารดาอนุญาตแล้ว อย่างนี้เป็นต้น
- ป๋อง — เอ ทำไมจึงต้องถามว่าเป็นผู้ขายหรือเปล่าเล่าครับ ก็เห็นอยู่แล้วว่าเป็นผู้ขาย
- พระ — อ้าว ผู้ขายบางคนไม่ใช่ผู้ขายอย่างสมบูรณ์ก็มีนี่นะ ปัจจุบันนี้เราก็มองเห็น ๆ อยู่นะ หญิงครึ่ง ชายครึ่ง พิกุลอยู่ก็มี
- ตุ๊ก — ท่านได้อธิบายไปแล้ว ๒ ประเภท ประเภทที่สามละคะ
- พระ — ก็พระอนุสาวนาจารย์ไงละ มีหน้าที่สั่งสอนแนะนำพระผู้บวชใหม่ ว่าควรทำอะไร ไม่ควรทำอะไร แต่เดี๋ยวนี้บางทีก็ไม่ต้องมีกันแล้ว เพราะพระอุปัชฌาย์ก็รับหน้าที่นี้เสียเองก็ได้
- ตุ๊ก — และสี่ละคะ
- ป๋อง — ขอผมเดาเองครับว่าสี่คือพระอันตบใช่ใหม่นะครับ เพราะผมได้ยินเขาพูด ๆ กันเสมอว่า พระอันตบ คือ พระที่นั่ง ๆ อยู่มาก ๆ เป็นสักขีพยานแหละ ไม่ได้พูดอะไรหรอกนะ

นั่งฟังอย่างเดียว

- ตุ๊ก
ป๊อง
- อ้อ ที่เขาพูดกันว่าไปเป็นพระอันดับ เป็นสำนวนไทยด้วยใช่ไหมล่ะจ๊ะ
 - ฮะ (ครับ) แต่อย่าว่าพระอันดับไม่สำคัญนะ ขาดไม่ได้ด้วย เอาละที่นี้มาถึงภารกิจระหว่างพรรษาไตรมาสนี้เขาต้องทำอะไรบ้าง
- พระ
- เรื่องนี้ถ้าจาระไนกันก็มากมาย เอาย่อ ๆ พอเข้าใจก็แล้วกันว่า ผู้บวชได้ปลีกตัวออกจากฆราวาสหรือครอบครัว เพื่อมาฝึกให้เกิดความสำรวม ฝึกตนให้อยู่เหนือกิเลสที่พาให้มัวหมอง ฝึกอุปนิสัยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ขึ้น ฝึกจิตให้มองเห็นความเป็นไปของธรรมดาโลก เห็นไตรลักษณ์ คือ ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา ถ้าจัดการความไม่ดีออก ความดีก็จะเพิ่มขึ้น
- ตุ๊ก
- หมายความว่าผู้บวชได้บุญเป็นคนดีขึ้น ผู้ให้บวชก็ได้บุญ แล้วผู้ไม่มีโอกาสบวชอย่างผู้หญิงนี้จะได้บุญด้วยหรือเปล่าคะ
- พระ
- ถ้าจะตีความหมายให้กว้างขวางแล้ว อาตมาอยากจะว่าบวชมี ๒ พวก คือ พวกบวชกายกับบวชใจ พวกบวชที่พูดกันก็เห็นได้ชัดว่าบวชกายที่ห่มผ้าเหลือง ๆ นั้น ส่วนใจจะบวชด้วยหรือไม่ก็อยู่ที่ความตั้งใจของเขาละ ส่วนพวกที่ไม่มีโอกาสได้บวชกายแต่ได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า งดเว้นสิ่งที่เบียดเบียนมาก ๆ บุญก็จะมากขึ้น อันนี้บวชได้ทั้งหญิงทั้งชายทุกเพศทุกวัยนั่นแหละ
- ป๊อง
- พระโสภณคณาภรณ์ ท่านกล่าวง่าย ๆ เรื่องคนบวชนี้ว่ามี ๔ จำพวกนะครับ คือ ท่านว่าหนึ่งกายออกแต่ใจไม่ออก พวกสองคือ ใจออกกายไม่ออก พวกสามคือ กายออกใจออกและพวกที่สี่คือ ไม่ออกทั้งกายและใจ
- ตุ๊ก
- เอ ป๊องนี่ช่างหามาว่าตลกดีนะ
- ป๊อง
- อ้าว จริงนะไม่ใช่เรื่องตลกหรอกจ๊ะ
- พระ
- นั้นแหละโยม คำว่าออกนี่นะมีความหมายกว้างอาจหมายถึงออกจากโลกิทรหลงหรือออกจากสิ่งที่จะนำไปสู่ความเสื่อมั่นเอง แต่เป็นเรื่องไม่ถนัดนักนะ
- ตุ๊ก
- ถ้าฉันคนที่ไม่มีโอกาสบวชอย่างบวชกายนะ ก็สามารถบวชใจได้ขึ้นนะคะ แต่ดิฉันเคยถามคนที่บวชว่า บวชทำไมเขาบอกว่าเขาบวชกันก็บวชตามเขาไป เขาพูดอย่างนี้คะ
- พระ
- จะเรียกว่าเป็นพวกบวชด้วยเหมือนกัน แต่จะว่าให้ฟังอีก ๔ จำพวกนะที่บวชแล้วไม่เป็นพระไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นภิกษุ ได้แก่ หนึ่งบวชโดยหลงมกมาย สักแต่ว่าบวชก็บวชตามเขาไป สองพวกหลงเอาการบวชเป็นที่อาศัยเลี้ยงชีวิต สามพวกหาเครื่องเล่นพักผ่อนหย่อนใจ มีญาติหรือเพื่อนฝูงหาปัจจัยมาให้ สี่พวกทำชั่วเสียหาย เบียดเบียนตนและวัด
- ป๊อง
- แหม ท่านเข้าใจว่าไว้นะครับ สี่พวกนี้ก็เป็นแค่กายออกแต่ใจไม่ออกนะซีครับ
- พระ
- นี่แหละพวกบวชกายจะได้บวชใจ

- ตุ๊ก — ในระหว่างเข้าพรรษา ๓ เดือน หรือไตรมาส คือ ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ จนถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ควรจะทำอะไรบ้างคะ จึงจะมีความหมายในระหว่างไตรมาสนี้คะ
- พระ — สำหรับพระภิกษุนี้มีวัตรปฏิบัติตามพระวินัยอยู่แล้ว แต่ต้องตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรมมากขึ้น เช่น บัดกวดเสนาสนะ ประชุมในพระอุโบสถไม่ขาด ให้อาหารพระสงฆ์สามเณร ขอขมาต่อกันและกัน ฝึกสมาธิกรรมฐาน ทำจิตใจให้สงบ
- ป๊อง — ในวันเริ่มเข้าพรรษา ผมเคยเห็นพระสงฆ์จำนวนมากไปที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ท่านไปทำอะไรกันครับ
- พระ — อ้อ คืออย่างนี้โยม วันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ คือ เข้าพรรษาแล้ว ๑ วัน พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายจะไปนมัสการพระแก้วมรกต แล้วสวดมนต์เย็นในพระอุโบสถนั้น และวันรุ่งขึ้นจึงเป็นฝ่ายคณะสงฆ์ ธรรมยุติกนิกายไปบ้าง อย่างนี้
- ตุ๊ก — แหม ดิฉันไม่เคยทราบเลยนะคะ ธรรมเนียมนี้มีมานานแล้วหรือคะ
- พระ — เมื่อในรัชกาลที่ ๑, ๒, ๓ ก็ไม่มีหรอก มามีเอาใน ร.๔
- ตุ๊ก — ค่ะ ใน ร.๔ ของเรามีการเปลี่ยนแปลงทางพุทธศาสนานี้คะ เออนี่ป๊องเราบอกว่า พระคุณเจ้าท่านนานแล้วนะ เอาไว้วันหลังค่อยมาใหม่เถอะ
- ป๊อง — จริงแหละนะ เราทั้งสองเห็นจะต้องนมัสการลาละครับ
- พระ — เจริญพร โยมทั้งสอง
- คนตรีคันครั้งนาที่ —
- ป๊อง — นี่ตุ๊ก นอกจากพระท่านว่าอย่างนี้ฟังแล้ว นี่ยังมีฆราวาสไหนที่บวชใจอีกไหมนะ
- ตุ๊ก — อ้าว มีถมไป ยกตัวอย่างจังหวัดนครราชสีมาไง ดันพอจะได้ยินข่าวเหมือนกันว่า เขางดบวชบวช และยังมีเยาวชนปฏิบัติตนว่าจะประพฤติดีประพฤติชอบอีกด้วยนะ แล้วก็.....เธอไปคุยกับคุณแม่ดิฉันไหมละ
- ป๊อง — เออดีเหมือนกันนะ เอาเป็นว่าวันนี้ยกให้เป็นวันคุยสักวันแต่คุยเรื่องดีนะ ไปกันเถอะ
- คนตรีคัน ๑๕ วินาที —
- ตุ๊ก — คุณแม่คะนี่ป๊อง (เสียงชายกล่าวสวัสดิ์ครับ) เพื่อนหนูคะ เราไปวัดกันมาแล้ว ได้คุยกับหลวงพ่ที่วัด เรื่องบวชอะไรต่าง ๆ แต่ป๊องเขาเห็นว่าคุณแม่ไปวัดตอนเข้าพรรษา เขาก็อยากทราบว่าคุณแม่เป็นอย่างไรบ้างคะ
- แม่ — อ้อ เขียวจ๊ะ
- ป๊อง — คุณป้าไปวัดทุกวันพระหรือครับ
- แม่ — ทุกวันพระตอนเข้าพรรษานี้ อยู่ที่วัดทั้งวันเลย นี่พูดเฉพาะบ้านะ ถึงคนไม่อยู่วัดแต่ถ้ารับศีลรักษาศีลไม่ว่าจะอยู่ตรงไหนก็ได้บุญแล้ว
- ป๊อง — ที่วัดคุณป้าทำอะไรบ้างครับ
- แม่ — ก็สวดมนต์ ฟังเทศน์ จิตใจมันสงบ สบายใจ ที่วัดนะบรรยากาศก็ชวนให้ใจเยือก

เย็นด้วย พวกผู้ชายเขาก็หยุดดื่มสุราซึ่งเป็นโทษเสีย

- ตุ๊ก
ป๊อง
แม่
- บางทีคุณแม่ก็ไปที่โรงพยาบาลสงฆ์ด้วยจ๊ะ
 - อ้อ ผมก็เคยครับ ผมไปถวายภัตตาหารพระภิกษุอาพาธครับ
 - จ๊ะ เสร็จแล้วเรานี่เองจะรู้สึกอึดอัดใจ ภายในพรรษาไม่มีโอกาสไปก็อาจเป็นวันคล้ายวันเกิดของตนเองก็ได้เนี่ย
- ป๊อง
- ครับ นี่ก็จนจะออกพรรษา พุทธศาสนิกชนเราก็คงมีประเพณีตอนออกพรรษาอีกใช่ไหมครับ
- แม่
- ก็มีทำบุญตักบาตรตอนออกพรรษา เรียกตักบาตรเทโว ย่อมาจากเทโวโรหณะ เชื่อกันว่าพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากดาวดึงส์มายังมนุษย์โลกวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ นะ
- ตุ๊ก
แม่
- ปีนี้คุณแม่จะทำอะไรบ้างคะ
 - ตามธรรมเนียมประเพณีเขาก็เตรียมอาหารใส่บาตร แต่พิเศษก็มีข้าวต้มลูกโยนนั้นแหละ
- ตุ๊ก
ป๊อง
แม่
- อ้อ ที่เป็นลูก ๆ ห่อใบมะพร้าวมีหางใบมะพร้าวยาว ๆ ไข่มุขคะ
 - ผมก็เคยเห็นครับ
 - นั้นแหละจ๊ะ ตามตำนานเล่ากันว่าตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาถึงมนุษย์โลกนั้นมีคนมีเทวดาห้อมล้อมกันมาก คนที่เข้าไม่ถึงพระองค์เลยคิดทำข้าวต้มลูกโยนนี้นั้นแหละจับหางใบมะพร้าวจะได้โยนได้ตรง เท็จจริงอย่างไรไม่รู้ละนะ
- ป๊อง
แม่
ป๊อง
แม่
- เข้าทีดีนะครับ นอกจากนี้มีประเพณีอะไรอีกนะครับที่เกี่ยวข้องตอนออกพรรษา
 - มีภายในเดือนหลังจากออกพรรษา เช่น ทอดกฐิน เทศน์มหาชาติโง่งง
 - เรื่องเทศน์มหาชาติที่ผมสนใจนะครับ แต่ถ้าจะคุยกันก็คงอีกนานนะครับ
 - โอ๊ย มีอีกเยอะจ๊ะ ประเพณีไทยเรานะ เป็นเรื่องราวพลังกันทั้งนั้น แสดงให้เห็นความสามัคคีมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันดี
- ป๊อง
ตุ๊ก
ป๊อง
- พรุ่งนี้ตุ๊กจะไปวัดกับคุณป้าหรือเปล่าละ
 - ไปได้แค่ตอนเช้า ตอนบ่ายมีเรียนนะซี
 - ก็ยังดีเอาไว้ถ้าที่วัดมีเทศน์มหาชาติผมจะมาร่วมเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์ด้วยนะครับ วันนี้ผมเห็นจะต้องกราบลาคุณป้าก่อนละครับ สวัสดีครับ

- เพลง “ความเป็นไทย” -

จบรายการ

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ปymmทภาษาขงสธศค”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๘ ๐๗.๓๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

วิทยากร

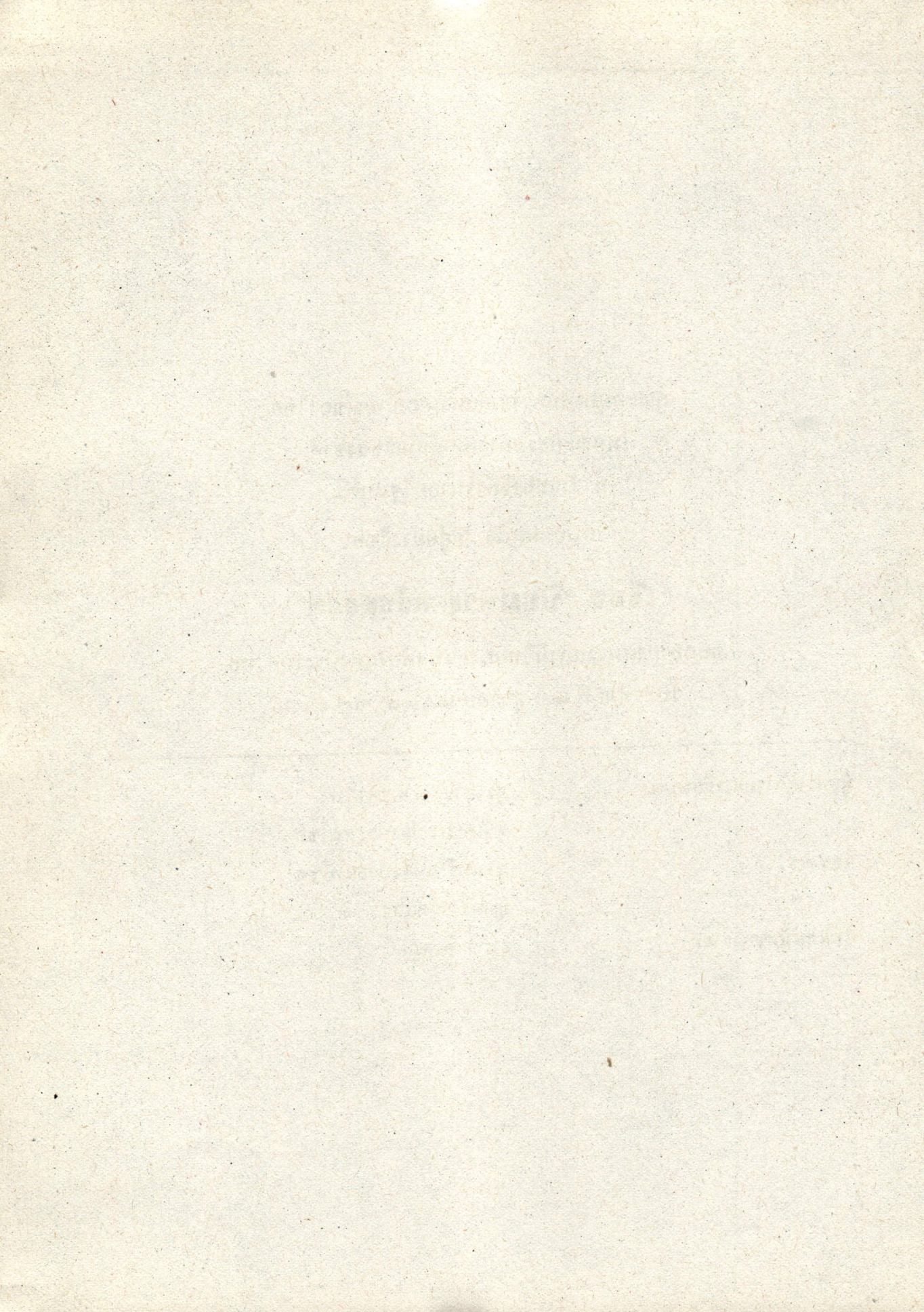
สุรินทร์ แปลงประสพโชค

สุรินทร์ แปลงประสพโชค

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ญาดา อารุณเวช

อุทรา คงสถิตย์



— เพลง “ขวัญเมือง” ประจำรายการ —

สุรินทร์

- ท่านผู้ฟังที่เคารพ
เสียงที่ท่านจะได้ฟังต่อไปนี้จะช่วยให้ท่านนึกเห็นภาพเหตุการณ์และได้บรรยากาศ
ของวัน “ปียมหาราช” ซึ่งฟังจะผ่านพ้นไปเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม นี้

(เสียงประกอบ ๒ นาที แล้วจบไป)

ญาดา

- อ่านบท อาศิรวาท ปียมหาราชสุดดี

สมเด็จพระปียมหาราช

บรมนาถบพิตรอดิศร

พระนามให้เลื่องหล้าสถาพร

พระเกียรติคุณลือขจรจบสากล

พระบรมรูปทรงม้าสง่าศักดิ์

สร้างขึ้นด้วยความรักเลิศจตุศล

จากน้ำใจไพร่ฟ้าประชาชน

ปรากฏผลความภักดีจิรกาล

แม้เวลาล่วงผ่านนานเพียงไหน

พระคุณไที่ยังเห็นเป็นแก่นสาร

ธำรงรัฐพลอดภัยไม่ร้าวราน

ราชภรณ์ขึ้นบานด้วยมหากรุณาธิคุณ

ขอเดชะพระมหาปารเมศ

ปกเกล้าประชาไทยให้อบอุ่น

เพื่อพิทักษ์เอกราชชาติวิบูล

ธรรมนำหนุไทยพิพัฒน์สวัสดิ

— เพลงคั่นรายการ —

ญาดา

- สวัสดิ์ค่ะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ

แม้วันที่ ๒๓ ตุลาคม อันเป็นวันปียมหาราชรำลึกจะผ่านพ้นไปแล้วหลายวัน แต่ความทรงจำเกี่ยวกับพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ยังตราตรึงอยู่ในดวงใจของประชาชนชาวไทยโดยไม่ต้องคำนึงถึงกาลเวลา และแม้ว่าเราจะใช้เวลาทั้งเดือนตุลาคมนี้อีกกล่าวถึงพระราชกรณียกิจนานาประการที่ทรงทำเพื่อประโยชน์สุขของปวงชน ก็มีอาจพรรณนาได้หมดสิ้น ฉะนั้น รายการ “อยู่อย่างไทย” จึงขอถือโอกาสในตอนเช้าวันอาทิตย์นี้กล่าวถึงสิ่งที่นับได้ว่าเกิดขึ้นด้วย “ปียมหาราชรังสรรค์” โดยเลือกพระราชกรณียกิจสำคัญมากกล่าวสัก ๔ ประการ ได้แก่ การรถไฟ การไปรษณีย์ สัมพันธไมตรี และวิธีการปกครอง เท่าที่เวลาจะอำนวย

เรื่องแรก ที่จะกล่าวถึงคือเรื่อง การรถไฟ

การรถไฟ อันเป็นส่วนหนึ่งของการคมนาคมนั้น มีความสำคัญมากสำหรับการเดินทางติดต่อภายในประเทศ ในการขนส่งสินค้าอันจำเป็นต่อเศรษฐกิจของบ้านเมือง และในการรักษาความมั่นคงของประเทศชาติ ก่อนที่เมืองไทยจะมีรถไฟใช้ การเดินทางจากเมืองหนึ่งไปอีกเมืองหนึ่งต้องใช้เวลาอันนานและยากลำบากอยู่มาก ทางน้ำได้อาศัยเรือเป็นพาหนะ ส่วนทางบกก็ได้อาศัยสัตว์ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย สำหรับขับขี หรือเทียมเกวียนแล้วแต่กรณี ๆ หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล

ที่ ๕ ได้เสด็จประพาสต่างประเทศหลายครั้ง ก็ทรงเห็นความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการคมนาคมทางรถไฟขึ้นอย่างที่มีในอารยประเทศ การรถไฟได้เริ่มขึ้นในรัชสมัยของพระองค์เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดนครราชสีมา รถไฟแผ่นดินสายนี้เริ่มต้นแยกจากชุมทางบ้านพานิชในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไป ๑๒ กิโลเมตร ถึงตำบลปากเพรียวอันเป็นที่ตั้งจังหวัดสระบุรี เป็นระยะทางจากกรุงเทพฯ ๑๑๓ กิโลเมตร สถานีรถไฟอยู่ข้างฝั่งซ้ายลำน้ำป่าสัก (ที่สระบุรีมีปูชนียสถานสำคัญคือ พระพุทธรบาท พระเจ้าแผ่นดินหลายพระองค์โปรดการเสด็จประพาสไปนมัสการพระพุทธรบาทมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อมีรถไฟแล้ว พระองค์ได้เสด็จประพาสจังหวัดสระบุรีหลายครั้ง) ทางรถไฟสายนครราชสีมาเริ่มสร้างตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๔ จนถึง พ.ศ. ๒๔๔๓ กินเวลา ๑๐ ปี จึงสร้างเสร็จตลอดสาย ได้มีการเปิดใช้การเป็นช่วง ๆ คือ ช่วงแรกจากกรุงเทพฯ ถึงพระนครศรีอยุธยา เปิดใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ ช่วงที่ ๒ ถึงสระบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ส่วนช่วงที่ ๓ คือ นครราชสีมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปเปิดทางรถไฟถึงนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ หลังจากนั้นก็ได้มีการเปิดทางรถไฟสายอื่น ๆ อีก คือ เปิดทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-เพชรบุรี (เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๖) เปิดทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทรา (เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๐) รวมระยะทางรถไฟซึ่งเปิดให้ประชาชนใช้ได้ยาวถึง ๙๓๒ กิโลเมตร ในรัชกาลของพระองค์ และที่ยังอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง อีก ๖๙๐ กิโลเมตร

นับตั้งแต่ได้มีรถไฟใช้แล้ว การคมนาคมทางรถไฟก็ได้รับความนิยมมาก การรถไฟได้อำนวยประโยชน์ทั้งในการเดินทางไปมา การขนส่งสินค้า การป้องกันประเทศ และการท่องเที่ยวภายในประเทศ

— เพลงคันทราการ —

สุรินทร์

— เรื่องที่ ๒ ที่จะยกมากล่าวก็คือ เรื่องการไปรษณีย์โทรเลข

การไปรษณีย์ได้เริ่มขึ้นในประเทศไทยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๔ โดยได้มีการเตรียมการที่จะเปิดการไปรษณีย์ขึ้นภายในพระนคร เมื่อจัดวางระเบียบการพร้อมแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๒๖ จึงโปรดให้ตั้งกรมไปรษณีย์ขึ้น ส่วนการโทรเลขนั้นได้เริ่มขึ้นก่อนหน้าการไปรษณีย์ประมาณ ๑๒ ปี กล่าวคือ สายโทรเลขที่ได้สร้างขึ้นเป็นครั้งแรกได้แก่สายระหว่าง พระนครกับ สมุทรปราการ และสายที่ ๒ ระหว่าง พระนคร กับ บางปะอิน ได้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๒๖ จึงโปรดให้ตั้งกรมโทรเลขขึ้นเป็นหลักฐาน ได้มีการประกาศเปิดการไปรษณีย์โทรเลขขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ จนกระทั่งปี พ.ศ.

๒๔๔๑ จึงได้โปรดให้รวมกรมไปรษณีย์กับกรมโทรเลขเป็นกรมเดียวกัน เรียกว่า กรมไปรษณีย์โทรเลข สังกัดกระทรวงโยธาธิการ ภายหลังการไปรษณีย์โทรเลข เจริญขึ้น ก็ได้ขยายออกไปตามหัวเมืองและมณฑลต่าง ๆ ในปี พ.ศ. ๒๔๒๘ ประเทศสยามเจริญขึ้น ก็ได้ขยายออกไปตามหัวเมืองและมณฑลต่าง ๆ ในปี พ.ศ. ๒๔๒๘ ประเทศสยามได้ส่งผู้แทนไปเข้าประชุมสากลไปรษณีย์เป็นครั้งแรก ตั้งแต่นั้นมาการไปรษณีย์โทรเลขของไทยเราก็เป็นหลักฐานมั่นคงและเจริญขึ้นเป็นลำดับเป็นผลดี ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน นับว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงวางรากฐานของการสื่อสารของประเทศไว้เป็นอย่างดี เป็นการอำนวยความสะดวกแก่การพาณิชย์และการเศรษฐกิจของบ้านเมืองอย่างกว้างขวาง

เพลงคัมภีร์รายการ

ญาติ

- เรื่องที่ ๓ คือเรื่อง สัมพันธไมตรี อันได้แก่ การเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ราชการที่เกี่ยวกับต่างประเทศนับว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อความอยู่รอดของบ้านเมืองเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะในระบอบนั้นอังกฤษมีอำนาจครอบครองพม่าจนทั่วทั้งประเทศแล้ว ส่วนฝรั่งเศสนั้นก็ได้เมืองญวน เขมร และตั้งเกี้ยวไว้ได้อำนาจ จนถึงกับแผ่พรมแดนมาจดอาณาเขตไทย นับว่าไทยเราอยู่ในฐานะเป็นประเทศกั้นชนระหว่างมหาอำนาจทั้งสอง คือ อังกฤษ และฝรั่งเศส หากองค์ประมุขของชาติมิได้มีพระคุณธรรมและพระปรีชาสามารถอันเยี่ยมยิ่งอย่างพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว ก็ยากยิ่งว่า ไทยเราจะรักษาเอกราชไว้ได้ยากมาก เพราะมหาอำนาจทั้งหลายกำลังล่าอาณานิคมกันอยู่อย่างไม่ลดละ

คติของท่านกวีเอก “สุนทรภู่” ที่กล่าวว่า “ปรารถนาสารพัดในปถพี เอาไมตรีแลกได้ดังใจจง” นั้น สอดคล้องกันเป็นอย่างดีกับพระบรมราโชบายในด้านการต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ เพราะทรงดำเนินวิเทโศบายที่ฉลาดแหลมลึกซึ้ง กล่าวคือ นโยบายทางการทูตของพระองค์นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานความจำเป็นของประเทศชาติ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศมหาอำนาจแล้ว ไทยเราเสียเปรียบเขาทั้งทางด้านกำลังคนและเทคนิควิทยาการ เพราะฉะนั้น จึงทรงใช้ “ไมตรี” เป็นกุญแจไขปัญหาของบ้านเมือง โดยเฉพาะในเรื่องการรักษาเอกราชไว้ให้มั่นคง ทรงเน้นการดำเนินนโยบายทางการทูตเป็นหลัก เช่น ทรงทำสัญญาไมตรีกับนานาประเทศเสด็จประพาสทวีปยุโรปสองครั้ง และเสด็จประพาสประเทศเพื่อนบ้านหลายหน การเสด็จประพาสต่างประเทศเช่นนี้เท่ากับเป็นการเผยแพร่เกียรติภูมิของชาติไทยให้ปรากฏ ในขณะเดียวกันก็ทรงจดจำแบบอย่างอันดีงามเกี่ยวกับการปกครองและกิจการต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญทัดเทียมอารยประเทศด้วย ในกรณีที่ต้องเสียดินแดนให้แก่ประเทศมหาอำนาจนั้น ก็ทรงเลือกที่จะเสียดิน-

แดนเพียงบางส่วนเพื่อแลกกับเอกราชอธิปไตยของแผ่นดิน พร้อมกันนั้นก็ทรงพยายามรักษาไมตรีระหว่างประเทศไว้ และทรงจัดระบบการป้องกันและรักษาความมั่นคงแห่งพระราชอาณาจักรไว้ โดยทรงจัดตั้งกองทัพบกประจำการขึ้น

นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงคำนึงถึงชาวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ในเมืองไทย เช่น ชาวจีน ดังปรากฏในกระแสพระราชดำริของพระองค์ว่า “อันความจริงแท้ซึ่งมีอยู่ในใจเรานั้น เราย่อมคิดเห็นเสมอว่า พวกจีนทั้งหลายอันเป็นราษฎรซึ่งควรรักของเรา เป็นผู้มั่งคั่งปัญญาและความอดสาเหะ ประกอบการค้าขายและการช่างให้เป็นประโยชน์ เป็นการเจริญแก่บ้านเมืองเรายิ่งนัก ด้วยเหตุดังนี้เราจึงสามารถที่จะยืนยัน...ว่า เป็นความคิดอันตั้งอยู่ในใจเราเป็นนิมิตที่จะบำรุงทั้งหลายให้มีความคล่องสะดวกในการทำมาหากิน ให้ได้รับความป้องกันอันมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินสมบัติให้เจริญประโยชน์ ซึ่งสมควรที่ท่านทั้งหลายจะได้โดยชอบธรรมทุกเมื่อ...”

เพลงคัมภีร์ราชการ

สุรินทร

— เรื่องที่ ๔ ที่จะกล่าวถึงคือเรื่อง วิธีการปกครอง

การปกครองในตอนต้นรัชกาลที่ ๕ นั้น ได้แบ่งเสนาบดีเป็น ๖ ตำแหน่ง ยกเป็นเสนาบดีจตุสดมภ์ ได้แก่ เวียง วัง คลัง นา ๔ ตำแหน่ง ยกเป็นอัครมหาเสนาบดี ๒ ตำแหน่ง คือ สมุหนายก ให้บังคับกรมฝ่ายพลเรือนทั่วไป และสมุหพระกลาโหม ให้บังคับกรมฝ่ายทหารทั่วไป ปรากฏว่าแม้จะได้ทรงแบ่งให้เป็นระเบียบแล้วเช่นนั้น การงานของทั้งสองกรมก็ยังคงก้าวท้าวกัน บังคับบัญชามิได้สิทธิ์ขาด ต่อมาพระองค์จึงทรงเปลี่ยนรูปแบบของการปกครองเสียใหม่ โดยจัดแบ่งแยกหน้าที่การงานออกเป็น ๑๐ กรม ต่อมาก็ยกกรมเหล่านั้นเป็นกระทรวง ดังที่ปรากฏชื่อกระทรวงต่าง ๆ สืบมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงยุบเลิกไปบ้างเป็นบางกระทรวง ก็ยังคงดำเนินตามเค้าโครงรูปแบบในรัชสมัยของพระองค์อยู่ ชื่อกระทรวงทั้งสิบในสมัยนั้น ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงเมือง กระทรวงวัง กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กระทรวงเกษตราธิการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงธรรมการ กระทรวงโยธาธิการ และทรงประกาศยกฐานะเสนาบดีทุกกระทรวงเท่ากันหมด การแบ่งเป็น ๑๐ กระทรวงเช่นนี้ นับว่าเป็นการโอนพระราชอำนาจในการปกครองแผ่นดินให้เฉลี่ยไปสู่เสนาบดีทุกกระทรวงและกรมกองเข้าแบบการปกครองของอารยประเทศในยุโรป

วิธีการปกครองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ทรงปกครองด้วยเมตตาธรรมแบบพ่อปกครองลูก ราษฎรจึงได้มีความสงบสุขร่มเย็นกันทั่วหน้า ฉะนั้นควรที่เราชาวไทยจะสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และภาคภูมิใจที่เราได้มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ สมดังคำกลอนที่ว่า

“ปียมหาราชรังสรรค์

ทรงธรรมสร้างไทยไพจิตร
ปวงชนกตัญญูบูชิต
พระสถิตสรวงไถคุ่มไทยเทอญ”
จบรายการ
เพลง “ความเป็นไทย”

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “เบรื่องปฐาดคารมไทย”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เวลา ๑๕.๓๐— ๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
ผู้ร่วมรายการ

สุวรรณี อุดมผล
สมชาติ วาทหงส์-พีใหญ่
วันจันทร์ บวรพานิช-พีกลาง
นิมิต สุทธิชุติพงษ์-น้องเล็ก
วิญญู บัณฑิตานนท์

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

— คนตรีไทย ทำนองเร็วครึกครื้น —

น้องเล็ก

- ฟีกกลางฟังคารมของคนขับรถสิบล้อดูซิครับ
“พี่เสียรักเพราะจน พี่เสียคนเพราะเหล้า”
มีสัมผัสคล้องจองกันเสียด้วยนะครับ

ฟีกกลาง

- เขาเข้าใจคิดนะ สำนวนนี่ก็เข้าที่
“รักแท้คือแม่ข้า รองลงมาคือแม่โขง”

น้องเล็ก

- คารมทำยรถบรรทุก รถเมล์ หรือตามผนังของสถานที่สาธารณะที่น่าสนใจอยู่
หลายสำนวนนะครับ

ฟีกกลาง

- นั่นสิ เขารู้จักใช้ข้อความสั้น ๆ แต่ก็กระชับ มีสัมผัสคล้องจอง มีการเล่นคำ เพื่อ
แสดงความรู้สึกนึกคิดได้ไม่เลวทีเดียวแหละ บางครั้งดู ๆ ก็ให้แง่คิดเตือนใจด้วยนะ
เช่น

“สตางค์คู่กับสตรี สตางค์ไม่มีสตรีไม่ตาม”
“รักแท้คือการเสียสละ รักอมตะคือรักเขาข้างเดียว”
“อันสตรีไม่ใช่เลขคณิต อย่าไปคิดให้หนักสมอง”

น้องเล็ก

- ดูเป็นแง่คิดที่สะท้อนความขมขื่นจากความผิดหวังนะครับ

ฟีกกลาง

- แง่อื่นก็มีอีกแยะ อันที่จริงมันสะท้อนโลกทัศน์ของเขามีต่อสิ่งต่าง ๆ ในสังคม
ทั้งหมดนะแหละอย่างเช่น

“ประชาธิปไตยจงแบ่งบาน เสด็จการจงพินาศ”
“ทีเอ็งข้าไม่ว่า ทีข้าเอ็งอย่าไว” หรือ
“ใจเย็นเป็นสุข ใจร้อนนอนคุก”
“ความงามไม่คงที่ ความดีสิดงทน”

น้องเล็ก

- แหม สำนวนหลังที่ว่าเป็นปรัชญาเลยนะครับ

ฟีกกลาง

- บางครั้งก็ประชดประชันสังคมนะ เช่น
“รถก็ติด น้ำมันก็แพง แสงก็จับ ปรับจนเบื่อ”

ฟีกเล็ก

- ฟีกกลางดูสำนวนนี้สิครับ คนเขียนคงมีอารมณ์ขันไม่น้อยทีเดียว
“ถึงรถจะเก่า แต่กระเป๋ารูปหล่อ”

ฟีกกลาง

- (หัวเราะ) นั่นสิ

ฟีกใหญ่

- สองคนพี่น้องคุยอะไรกันนะ หัวเราะกันคิกคักเชียะ

ฟีกกลาง

- กำลังคุยกันเรื่อง สำนวนทำยรถสิบล้อคะ บางสำนวนน่าสนใจ และบางสำนวนก็
แสดงอารมณ์ขัน บางครั้งน้องขับรถตามรถบรรทุกหรือรถเมล์ ยังนั่งหัวเราะไป
คนเดียวเลย

น้องเล็ก

- บางครั้งไม่แสดงอารมณ์ขันอย่างเดียวนะครับ เดือนคนโดยที่เขาไม่โกรธด้วย
อย่างวันนั้นผมขึ้นรถเมล์ เห็นเขาเขียนไว้ว่า

“บันไดไม่ใช่ชายหาด มีโอกาสเดินในด้วย”

ผมว่าถ้าเตือนกันด้วยอารมณ์ขันแบบนี้ คงไม่มีการทำดีทำต่อระหว่างกระเป๋ากับคนโดยสารเลือร์ดรอนแบบที่มีข่าวกันบ่อย ๆ นะครับ

พี่ใหญ่

— คนไทยเรานี้เจ้าบทเจ้ากลอน มีการมคมคายกันมานานแล้ว พี่เคยอ่านหนังสือเขาเขียนไว้ว่า สมัยหลังสงครามโลกใหม่ ๆ กระเป๋ารถเมล์พูดคล้องจองกันว่า “จอดนี่ ๆ ผู้หญิงจะลง” จอดแน่ ๆ คนแก่จะลง” “จอดนาน ๆ หัวล้านจะลง” หรือ “จอดเฉย ๆ กระเทยจะลง”

น้องเล็ก

— (หัวเราะ) แหม มีแววกวีไม่น้อยนะครับ

พี่ใหญ่

— วันหนึ่งก็เลยเจอทีเด็ด มีผู้โดยสารคนหนึ่งตะโกนว่า “จอดแน่ ๆ แม่จะลง”

พี่กลาง

— พี่ใหญ่จำไว้เยอะเขี้ยวละ เรื่องพวกนี้น้องเล็กอยากฟังลองถามพี่ใหญ่ดูสิ วันก่อนคุยกันถึงงานวันเกิดคุณสุธี พี่ยังฟังเพลินเลย

น้องเล็ก

— พี่ใหญ่คุยอะไรหรือครับ

พี่ใหญ่

— ก็ไม่มีอะไรมากดอก เราคุยกันเรื่องความสามารถของคนไทยเรื่องเจ้าบทเจ้ากลอนนะ มีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้วละ

น้องเล็ก

— ดิษครับ พรุ่งนี้ผมจะต้องไปพูดที่โรงเรียนเรื่อง “เปรื่องปราดคารมไทย” อยู่พอดี กำลังปรึกษากับพี่กลางอยู่ พี่ใหญ่ช่วยให้ข้อมูลด้วยนะครับ

พี่ใหญ่

— ได้ซิ เย็นนี้พี่ไม่มีงานด่วนอะไร

— คนตรี —

พี่ใหญ่

— ถ้าจะแสดงให้เห็นเพื่อน ๆ เห็นชัดเรื่อง “เปรื่องปราดคารมไทย” น้องเล็กควรจะบอกเสียก่อนว่า คารมไทยที่เปรื่องปราดนะ ถ้าจะว่ากันจริง ๆ แล้ว มีอยู่มากมายทีเดียว ที่เห็นได้ชัด ๆ ก็ในวรรณคดีต่าง ๆ แต่ถ้ายกมาทั้งหมดมันจะเป็นทางการเกินไป ถ้าจะเลือกเฉพาะเรื่องเบ็ดเตล็ดมาพูด พี่ว่าเพื่อน ๆ จะสนุกกว่า

น้องเล็ก

— ผมก็ว่าอย่างนั้นแหละครับ เพราะคารมในวรรณคดีเพื่อน ๆ ก็เรียนกันมาแล้วทั้งนั้น

พี่กลาง

— กลางว่า เริ่มซีให้เขาเห็นเลยดีไหมคะว่า คนไทยนะเจ้าบทเจ้ากลอนมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว ในสมัยอยุธยา ก็เห็นชัด ๆ อย่างศรีปราชญ์ไงคะ

พี่ใหญ่

— อันที่จริง เรื่องของศรีปราชญ์นี้เป็นเพียงตำนานเท่านั้นนะ จะมีตัวตนจริง ๆ หรือไม่ เรื่องทั้งหมดจะเป็นเรื่องของคน ๆ เดียวกันหรือเปล่า เขาเป็นใคร หรือแม้แต่เรื่องต่าง ๆ ของเขาจะจริงเท็จอย่างไร ก็ยังไม่มีใครยืนยันได้ แต่ถ้าเราจะฟังกันสนุก ๆ แบบศรีธรรมาโศภณก็ได้

น้องเล็ก

— เราก็คะพูดกันแต่คารมของเขาเท่านั้นแหละครับ ไม่นับประวัติความเป็นมาดอกครับ

พี่ใหญ่

— เรื่องความสามารถและปฏิภาณกวี คงไม่ต้องพูดถึงเพราะใคร ๆ ก็พูดกันอยู่บ่อย ๆ น้องเล็กจำที่ศรีปราชญ์ได้ตอบกับนายประตูได้ไหมล่ะ

- น้องเล็ก - ได้สิครับ นายประตู่เห็นแหวนที่ศรีปราชญ์สวมมาก็ถาม แล้วศรีปราชญ์ตอบเป็นโคลงสี่ทนต์เดียว
- พี่กลาง - แต่พี่ว่าโคลงที่แสดงไหวพริบในการตอบโต้ของศรีปราชญ์ ก็คือบทที่ศรีปราชญ์โต้กับพระยาแสนหลวง เจ้าเมืองเชียงใหม่ เกี่ยวกับราชทินนามของศรีปราชญ์ที่ว่า
- ศรีเอยพระเจ้าชื่อ ปางใด
ชื่อเมื่อพระเสด็จไป ป่าแก้ว
รังสีป๋ สดใส สักหยาด
ด้าแต่นอกในแผ้ว ผ่องเนียนพคุณ
- ศรีปราชญ์ตอบว่า
- พระยาแสนหลวงพูดเชิงยั่วว่า
- ศรีปราชญ์แก้ด้วยปฏิกาณว่า
- น้องเล็ก - นั้นสิครับ สำนวนนี้นะ คนสมัยหลัง ๆ ดิดใจ เอามาใช้กันบ่อย ๆ เวลาใครโดนเขาว่า รูปชั่วตัวดำ ก็จะต้องว่า
- “ด้าแต่นอกในแผ้ว ผ่องเนียนพคุณ”
- พี่กลาง - แต่การมคคายนี ถ้าไม่รู้จักใช้ให้ถูกกาลเทศะก็เกิดโทษได้เหมือนกันนะ จริงไหมคะพี่ใหญ่
- พี่ใหญ่ - ใช่ อย่างศรีปราชญ์นะ การมเปรื่องปราด มีคนคงเชิงอยู่บ่อย ๆ ศรีปราชญ์ก็ได้ตอบได้อย่างคมคายและฉับไว ไม่ว่าใครแหลมมา ศรีปราชญ์ได้ตอบหมด บางครั้งเลยเถิดไปโต้ตอบกับนางใน ทำให้โดนอาญาได้เหมือนกัน น้องกลางจำได้ไหมล่ะ
- พี่กลาง - จำได้ค่ะ ในคืนวันลอยกระทง นางสนมคู่ปรับของศรีปราชญ์แต่งโคลงว่ากระทบ
- หะหายกระต่ายเต้น ชมจันทร์
มันบ่เจียมตัวมัน ท่าต้อย
นกยูงหากกระสัน ถึงเมฆ
มันบ่เจียมตัวน้อย ท่าต้อยเดียวรณาน
- น้องเล็ก - โดนเข้าอย่างนี้ศรีปราชญ์ก็คงโกรธสิครับ แล้วท่านแก้วว่ายังไงครับ
- พี่ใหญ่ - ท่านแก้วว่า
- หะหายกระต่ายเต้น ชมแข
สูงส่งสุดตาแล สู้ฟ้า
ฤดูฤดีแล สัตว์สู่ กันนา
อย่าว่าเราเจ้าข้า อยู่พื้นดินเดียว
- น้องเล็ก - การมท่านเฉียบขาดจริง ๆ พระสนมคงโกรธแน่
- พี่กลาง - (หัวเราะ) เป็นพินเป็นไฟเชียวละ ศรีปราชญ์ก็โดนลงพระอาญาไปตามระเบียบ นี่แหละการมแม้จะเปรื่องปราดแค่ไหน ก็ต้องใช้ให้ถูกกาลเทศะ

— เพลง —

พี่ใหญ่

- การที่ได้ตอบกันด้วยปฏิภาณยังมีอีกแยะเที่ยวละ ที่เห็นมากในบทปะทะคารมระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง อย่างในกาพย์ห่อโคลงของพระศรีมโหสถ ที่จะท่องให้ฟังเฉพาะตอนที่เป็นกาพย์นะ ผู้หญิงเชื่อว่าผู้ชายว่า

กลชายหลายล้นแลบ คมแปลบแลบเสียวใจ
เคียวคดกุดตรงไฉน ปราไสยแสสร้างแกว่งทอดตัว

น้องเล็ก

พี่ใหญ่

- แหม ว่าผู้ชายคงอ เหมือนเคียว แล้วผู้ชายแก้ว่ายังงัยครับ
— ผู้ชายแก้ว่า

เรียบฤาถือบรรทัด ช่างชาญดัดขัดเกลายัน
ทอดเขียนเรียนพระธรรม ไซ้สันเคียวเบี้ยวบิดงอ

พี่กลาง

- (หัวเราะ) แหม ตรงเป็นไม้บรรทัดเขี้ยวหรือ เข้าใจแก้จริง ๆ นะคะ นี่แหละ “เปรื่องปราดคารมไทย”

พี่ใหญ่

- การแบบนี้มีอีกมาก โดยเฉพาะในการละเล่นพื้นเมือง การว่าเพลงโต้ตอบระหว่างชายหญิง ถ้าไปฟังละก็จะได้ยินคารมคมคายเยะเยะ

พี่กลาง

- แต่ก็มากเหมือนกันนะที่คารมคมคาย แต่ความหมายสองแง่ สองมุม บางครั้งก็หยาบโลน

พี่ใหญ่

- แต่เขาก็ไม่ถือสาหาความกัน ถือว่าเป็นความสนุกสนานตลกไปกษาไปตามเรื่องชาวบ้านของไทยนะ รักสนุก เรามีชีวิตอยู่กันอย่างมีความสุขมานานแล้ว

พี่กลาง

- การใช้คารมโต้ตอบนี้ บางครั้งก็ไม่ใช่โต้ตอบแบบชายหญิง แต่เป็นการโต้ตอบทั่ว ๆ ไป คนไทยก็มีการมคมคายไม่น้อยนะ พี่ใหญ่จำได้ไหมคะ บทโต้ตอบของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เวลามีคนเขียนโคลงมาว่า

จับจีปล้นฉ้านั้น เสียงหลาย
สินสำบ่าเห้นจหมาย เน็นรู้
จับไคเล่าจักสบาย เสมอฝัน
ผู้ผิดหายหากผู้ จับอ้อมอ้อมอัน

พี่ใหญ่

- จำได้ซี ท่านตอบว่า

จับจีปล้นฉ้านั้น เสียงหลาย จริงเฮย
จับฝันแสนสบาย แน่แท้
จักสู้จับเส้นสาย คนใหญ่ ฤาพ้อ
ผิดว่าจับถูกแล้ แน่แล้วนอนกิน

น้องเล็ก

นอกจากใช้คารมตอบแล้ว จะเป็นว่าท่านเข้าใจนำสภาพสังคมมาแทรกไว้ด้วยนะครับ

พี่ใหญ่

- อีกบทหนึ่ง มีคนถามว่าท่านกินอะไรถึงเก่งนัก

คึกฤทธิ์คิดลึกพัน
เจนจัดจบทวิทยา
สงสัยเสพยาโภชนา
ฤาทำนกินน้ำค้าง

ธรรมดา มนุษย์แฮ
อาจอ้าง
ใดเล่า ละพ่อ
จึงร้องจับใจ

น้องเล็ก
พี่ใหญ่

- แล้วท่านตอบยังไฉนละครับ
- ท่านก็ตอบว่า

สำเนียงเสนาะพร้อง
เพราะพูดจากหัวใจ
อาหารเนกคนไทย
คือว่า “น้ำลูปทอง”

เพียงใด พ่อเอย
พวกพ้อง
เขาเสพยา กันพ่อ
เสพยาแล้วอัมเหลือ

— เพลง —

พี่ใหญ่

- การไต่กรรมบางครั้ง ก็ไม่ได้มุ่งแต่เนื้อหาอย่างเดียวนะ บางครั้งก็แข่งกันที่ความสามารถในการประพันธ์เหมือนกัน อย่างที่เล่ากันว่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีกวีเอกในราชสำนักหลายคน พระองค์เองและพระราชโอรสคือ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ก็ทรงเป็นกวีด้วย มีอยู่ครั้งหนึ่ง ทั้ง ๒ พระองค์ทรงเล่นสักรวากับสุนทรภู่ โดยต่างฝ่ายต่างแก่งถึงสัมผัสด้วยคำตาย ซึ่งหาคำรับสัมผัสยาก แต่ต่างก็แสดงความเปรี๊ยะปราดตอกลั่นกัน ได้เนื้อความและมีสัมผัสแพรวพราวด้วย รัชกาลที่ ๒ ทรงเริ่มว่า สักรวาระเด่นมนตรี กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงต่อว่า จรลีลสรลงในสระ

พี่กลาง
พี่ใหญ่

- “สระ” เป็นคำตาย หาคำรับได้ยากนะกะ
- นั้นสิ แต่สุนทรภู่ก็ต่อไปว่า แกวงพระหัตถ์ดัดพระองค์ทรงชำระ รัชกาลที่ ๒ ทรงต่อว่า พลงเรียกพระอนุชามากระชิบ

น้องเล็ก
พี่ใหญ่

- โอ้โฮ ลงคำว่ากระชิบ เป็นคำตายอีกแล้ว
- ยิ่งกว่านั้น กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงทำให้ยากอีกโดยทรงต่อว่า กอบัวอยู่ที่นี้ฟังมีผัก

พี่กลาง
พี่ใหญ่
น้องเล็ก
พี่ใหญ่

- สุนทรภู่เลยต้องมาสัมผัสทำเสียง อัก และ อิบ
- แต่ท่านก็ต่อได้ว่า จงไปหักมาแต่ตัวผักบัวดิบ
- แน่จริง ๆ
- รัชกาลที่ ๒ ทรงต่อว่า โน่นอีกกอบัวอยู่ถัดไปไกลลิบลิบ และกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ก็ทรงตอบว่า ให้ข้างโน้นไปหยิบมาเถิดเอย

น้องเล็ก

- (ถ้ามีเวลาอ่านสักรวาทั้งบทก่อน)
สักรวาระเด่นมนตรี
จรลีลสรลงในสระ

“แม่ยายเป็นไข้ ไม่ใช่ราชการ เชิญไปทำงาน ในวันนี้หนา”

น้องเล็ก
พี่ใหญ่

- (หัวเราะ) แหม ครูใหญ่ก็ไม่ใช่เล่นเหมือนกัน
- การที่คมคายและชำนาญบางครั้งก็เกิดจากการเลียนแบบถ้อยคำสำนวนเก่า ๆ เหมือนกันนะ

พี่กลาง

- อันนี้แหละคนไทยถนัดนัก อย่างคำขวัญที่ว่า
น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ ก็มีคนเปลี่ยนเป็น น้ำไม่ไหล ไฟริบหรี่ ไม่มีงานทำ
โรงรับจำนำเปิดตลอดคืน

น้องเล็ก

- ผมก็เคยได้ยินเขาพูดกันว่า
รักดีกินถั่ว รักชั่วกินเหล้า รักทั้งดีทั้งชั่ว ก็กินถั่วแกล้มเหล้า

พี่กลาง

- นี่เขาเรียกว่า ใช้คารมหาประโยชน์ให้ตัวเองใช่ไหม

— เพลง

น้องเล็ก

- การมต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจากจะแสดงถึงความสามารถของคนพูดแล้ว ยังสะท้อน
ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม โลกทัศน์ สภาพสังคม และสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน
ของคนไทยอีกมากมายทีเดียวนะครับ

พี่ใหญ่

- ไซ้ นอกจากนั้นบางครั้ง การมอันเปรียบปราดยังมีประโยชน์มากเชียวนะ พยายามให้
ลองอ่านจดหมายนี้สักตอนหนึ่ง

พี่กลาง

- อะไระคะ อ้อ พระราชสาส์นของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ถึง พระเจ้าหลุยส์ที่
๑๔ แห่งกรุงฝรั่งเศส ตอนไหนล่ะคะ

พี่ใหญ่

- ตอนนี้ไง พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงชักชวนให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเปลี่ยน
ศาสนา ถ้าน้องเป็นสมเด็จพระนารายณ์จะทำอย่างไร

น้องเล็ก

- แหม ทรงตกอยู่ในฐานะลำบากนะครับ ในพระทัยคงไม่ยากเปลี่ยน แต่ก็ต้อง
ทรงรักษาพระราชไมตรีที่มีอยู่ พี่กลางอ่านหน่อยได้ไหมครับว่า ทรงตอบอย่างไร

พี่กลาง

- เอาตอนสำคัญก็แล้วกันนะ ทรงตอบว่า
“การที่มนุษย์เรามีร่างกายมีวิญญาณ มีธรรมชาติอย่างเดียวกัน ไม่ใช่พระเป็นเจ้า
เป็นผู้ทำให้เป็นเช่นนั้นดอกหรือ ถ้าพระเป็นเจ้าจะได้โปรดให้มนุษย์ทั้งปวงมีความ
นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเป็นเจ้ามิทำให้มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาร่วมศาสนา
เดียวกันหรือแต่ที่พระเป็นเจ้าก็ไม่ต้องการให้เป็นเช่นนั้น กลับปล่อยให้ศาสนา
ต่าง ๆ กันทั่วโลก ตั้งแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้น เราจะไม่ควรเชื่อหรือว่า
พระเป็นเจ้ามีความประสงค์จะให้มนุษย์ได้นับถือและบูชาพระองค์ด้วยวิธีและลัทธิ
ต่าง ๆ ดังเราได้เห็นอยู่แล้วว่า ต่างพวกก็นับถือและบูชาพระเป็นเจ้าตามลัทธิของตัวเอง

น้องเล็ก

- แหม ทรงตอบได้อย่างนุ่มนวลจริง ๆ

พี่กลาง

- ยังมีต่อนะ ทรงย้ำต่อไปอีกว่า
แต่อย่างไรก็ดี การทั้งปวงจะเป็นอย่างไรก็ต้องสุดแล้วแต่พระเป็นเจ้าสั่งให้เป็น เพราะ

ฉะนั้น เราจึงขอมอบกายของเราและแผ่นดินของเราให้อยู่ในความปกครองของ
พระเป็นเจ้า กาลต่อไปข้างหน้าจะดีร้ายประการใด ก็แล้วแต่พระเป็นเจ้าจะโปรด
เถิด

พี่ใหญ่

— เห็นพระปรีชาสามารถของพระองค์ไหมล่ะ ทรงปฏิเสธรอยงับไม่ให้ข้าหน้าไม่ให้ขุน
นี่แหละการของคนไทย เปรี้งปราดและใช้ประโยชน์ได้ระดับชาติเลยนะ

น้องเล็ก

— คุยกับพี่ใหญ่ พี่กลาง วันนี้ ผมได้ความรู้ไปพูดเยอะแยะเลย เดี่ยวจะลองเรียบเรียงดู
ติดขัดอะไรผมจะไปถามนะครับ

พี่ใหญ่

— เอาสิ พี่อนดิก มีอะไรก็มาถามได้ หนังสือเล่มนั้นจะเอาไว้ใช้ก่อนก็ได้

น้องเล็ก

— ขอบคุณครับ

— จบรายการ —

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “กัลยาณไมตรี”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันอาทิตย์ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๘

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

พิธีกร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

ดร.แถมสุข นุ่มนนท์

ชนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์

สุรินทร์ แปลงประสพโชค

วิบูลย์ ปันติตานนท์

— เพลง “ขวัญเมือง” ประจำรายการ —

ธนรัชต์

- สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ
 เข้าวันอาทิตย์วันนี้อากาศสดชื่นดีนะคะ เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศ รายการ “อยู่อย่างไทย” จะขอเสนอรายการที่มีชื่อเป็นมงคลว่า “กัลยาณไมตรี” ต่อท่านผู้ฟัง
 เพื่อเป็นการทบทวนความทรงจำของพวกเราชาวไทยเกี่ยวกับเรื่องราวที่มีความสำคัญ
 อย่างยิ่งต่อชาติบ้านเมืองของเรา คำว่า “กัลยาณไมตรี” มีความหมายว่า “ความ
 เป็นมิตรอันดีงาม” คนไทยเรามีลักษณะเด่นอย่างหนึ่งคือ ชอบผูกมิตรทั้งกับคนไทย
 ด้วยกันและกับชาวต่างประเทศ ชาวต่างประเทศที่เดินทางท่องเที่ยวมาเมืองไทย มัก
 แสดงความชื่นชมในอัธยาศัยไมตรีที่ได้รับจากคนไทยอยู่เสมอ
 เรื่องราวที่ท่านจะได้ฟังต่อไปนี้มีความสัมพันธ์กับคำว่า “กัลยาณไมตรี” อยู่ ๒
 ประการ คือ ประการแรกสัมพันธ์กับบรรดาศักดิ์ของบุคคลสำคัญที่มีส่วน
 เกี่ยวข้องกับการยกเลิกสนธิสัญญาอันไม่เป็นธรรมต่อประเทศไทย ประการที่ ๒
 สัมพันธ์กับลักษณะเด่นของคนไทยที่สามารถผูกไมตรีกับนานาประเทศได้ด้วย
 คุณธรรมบางประการอันเป็นการแสดงเกียรติภูมิของชาติไทยได้ทางหนึ่ง
 วันนี้ รายการ “อยู่อย่างไทย” ได้เรียนเชิญ ดร.แถมสุข นุ่มนนท์ คณบดีคณะอักษร-
 ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐมมาเป็น
 วิทยากร เพราะท่านเป็นผู้ที่ได้ค้นคว้าเรื่องนี้มาโดยตรง คือเดินทางไปค้นคว้าถึง
 สหรัฐอเมริกาเลยทีเดียว คุณสุรินทร์ แปลงประสพโชค ก็ได้ให้เกียรติมาร่วมสนทนา
 ด้วยค่ะ

ธนรัชต์

- สวัสดีค่ะอาจารย์ ก่อนอื่นดิฉันขอเรียนถามอาจารย์ว่าชื่อ “กัลยาณไมตรี” นี้ เป็นชื่อที่มี
 อะไรสำคัญเป็นพิเศษหรือเปล่าคะ

แถมสุข

- ชื่อ “กัลยาณไมตรี” เป็นบรรดาศักดิ์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พระราชทานแก่ชาวอเมริกันที่มาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาราชการในประเทศไทย
 ที่คุณธนรัชต์ถามว่า ชื่อนี้มีอะไรสำคัญเป็นพิเศษไหม ก็ขอตอบว่ามีความสำคัญ
 มากทีเดียว เพราะผู้ที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ “กัลยาณไมตรี” นั้นจะต้องมี
 คุณงามความดีอันควรยกย่อง คือได้มาช่วยทำให้ประเทศไทยของเราหลุดพ้นจากสนธิ-
 สัญญาอันไม่เป็นธรรมที่ประเทศมหาอำนาจเคยทำไว้กับเรา

สุรินทร์

- ผมเคยอ่านหนังสือ “กัลยาณไมตรี” ซึ่งเป็นหนังสือแปลจากเรื่อง “Glad Adven-
 ture” ที่ ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ เขียนเป็นอัตตชีวประวัติของท่าน คงเป็นท่านผู้
 นี้ใช่ไหมครับที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ว่า “พระยา กัลยาณไมตรี”

แถมสุข

- ใช่ค่ะ แต่ ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ เป็นพระยา กัลยาณไมตรีคนที่ ๒ หลังจากที่พระยา กัล-
 ยาณไมตรีท่านแรกถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว

ธนรัชต์

- เอ๊ะ ถ้าอย่างนั้น พระยา กัลยาณไมตรีคนแรกคือใครคะ

ท่าน

ธนรัชต์

— ขอความกรุณาอาจารย์โปรดอธิบายว่า สนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและการเก็บภาษีขาเข้าร้อยละสาม ทำให้ไทยเราเสียเปรียบประเทศต่าง ๆ อย่างไร และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศอย่างไรด้วยคะ เพราะอาจมีท่านผู้ฟังอีกมากที่ไม่ทราบเรื่องนี้

แถมสุข

— ยินดีคะ ไทยเรามีข้อผูกพันกับประเทศต่าง ๆ รวม ๑๔ ประเทศ ตามสนธิสัญญาทางไมตรีที่รัฐบาลไทยทำไว้ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ เริ่มจากสนธิสัญญาบาวริงกับประเทศอังกฤษ ตามสนธิสัญญาดังกล่าว คนในบังคับต่างชาติได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในพื้นแผ่นดินไทย ซึ่งหมายความว่าไทยเราขาดความเป็นเอกราชทางศาล (อธิบายเพิ่ม ๑-๒ นาที) นอกจากนั้นเรายังเสียเปรียบทางด้านเศรษฐกิจ เพราะเราสามารถเก็บภาษีขาเข้าได้เพียงร้อยละ ๓ เท่านั้น ภาวะเช่นนี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง ทำให้เราขาดอำนาจในการต่อรองกับชาติอื่น ๆ ตราบใดที่ยังไม่สามารถยกเลิกสนธิสัญญาดังกล่าวได้ เราก็ไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศได้เอกราชของชาติก็อยู่ในภาวะที่ล่อแหลมต่ออันตรายมาก

สุรินทร์

— นับว่าเป็นโชคคิดนะครับ ที่ไทยเราได้ชาวอเมริกันหลายท่านมาเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน จึงสามารถช่วยให้เราพ้นภาวะที่ขมขื่นนั้นเสียได้ ดูเหมือนใช้เวลาทั้งหมดรวม ๓๐ ปี ใช่ไหมครับ

แถมสุข

— ถ้านับตั้งแต่ปีที่นายสโตรเบล เข้ามารับตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในเมืองไทยคือ ปี ๒๔๔๖ จนถึงปีที่ ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ เสร็จงานสามารถทำสนธิสัญญายกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับทุก ๆ ประเทศได้สำเร็จอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ก็เป็นเวลา ๒๔ ปี แต่ถ้านับจากสมัยรัชกาลที่ ๔ ที่ไทยเราเริ่มมีข้อผูกมัดจำกัดเสรีภาพทางศาล เหมือนมีหนามยอกอกอยู่ ก็เป็นเวลาากว่า ๗๐ ปี เชียวคะ ฉะนั้นจึงเป็นอันพูดได้เต็มปากกว่าที่ปรึกษาชาวอเมริกันหลายท่าน นับตั้งแต่ นายสโตรเบล นายเจินส์.ไอ.เวสเตนการ์ด นายพิทกิน นายเอลดอน อาร์ เจมส์ จนถึงดร.ฟรานซิส บี. แซร์ ได้ปฏิบัติงานต่อเนื่องกันมาจนกระทั่งสามารถยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และการเก็บภาษีขาเข้าร้อยละ ๓ ได้เป็นผลสำเร็จอย่างน่าชื่นชม ในจำนวนที่ปรึกษาชาวอเมริกันเหล่านั้น มีผู้ที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ กัลยาณไมตรี ถึง ๒ ท่าน คือ นายเจินส์.ไอ.เวสเตนการ์ด และ ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ นี่แหละคะ

ธนรัชต์

— ทำไมไทยเราจึงจะจงเลือกชาวอเมริกันมาเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินหรือที่ปรึกษาราชการกระทรวงการต่างประเทศละคะ

แถมสุข

— เหตุผลสำคัญก็คงเป็นเพราะว่า ประการแรก รัฐบาลไทยมั่นใจว่ารัฐบาลอเมริกันจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองในประเทศของเรา ประการที่สอง ชาวอเมริกันส่วนใหญ่ที่คนไทยได้คบหาสมาคมด้วยมักเป็นผู้มีอัธยาศัยสุภาพ และมีไมตรีจิตกับคนไทยโดย-

แถมสุฯ

— พระยาภิรมย์ภักดีคนแรกคือ นายเจ็นส์. ไอ. เวสเทินการ์ด ซึ่งมาเมืองไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๑ และทำงานกับรัฐบาลไทยอยู่นานถึง ๘ ปี ส่วนพระยาภิรมย์ภักดีคนที่ ๒ คือ ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ นั้น มาเมืองไทยระยะหลัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ และอยู่เมืองไทยเพียง ๑ ปี แต่ไปเจรจาเรื่องสนธิสัญญากับนานาประเทศในยุโรปในนามรัฐบาลไทยอีก ๒ ปี รวมเป็น ๓ ปี พระยาภิรมย์ภักดีทั้งสองท่านนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่ไทยทำไว้กับนานาประเทศ

สุรินทร์

— เท่าที่ผมทราบจากหนังสือ “ภิรมย์ภักดี” ยังมีชาวอเมริกันอีกบางคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ด้วย ดูเหมือนจะชื่อ สโตรเบล ไซท์ไหมครับ

แถมสุฯ

— ไซท์อะ อันที่จริง ผู้ที่ริเริ่มวางแผนแก้ปัญหาเรื่องสนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตก่อนคนอื่นก็คือ นายเอ็ดเวิร์ด เฮนรี สโตรเบลนี่เอง สโตรเบลเป็นผู้ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างรัฐบาลไทยกับประเทศมหาอำนาจ โดยดำเนินการให้ไทยเซ็นสัญญาเป็นทางการกับฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ สนธิสัญญานั้นถือว่าเป็นผลสำเร็จในทางการทูตครั้งสำคัญ ตอนนั้นเป็นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และนายเอ็ดเวิร์ด เฮนรี สโตรเบล ดำรงตำแหน่ง “ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน” ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๖ จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๑ ค่ะ แต่สนธิสัญญาที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยมากก็คือ สนธิสัญญาที่ยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกว่าไทยจะสามารถทำสนธิสัญญายกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และการเก็บภาษีขาเข้าร้อยละสามได้สำเร็จก็กินเวลาถึง ๒๐ กว่าปี คือ นายสโตรเบล เป็นผู้ลงมือกรุยทางนายเจ็นส์ เวสเทินการ์ด ดำเนินการสานเรื่องต่อจากนายสโตรเบล แต่ก็ยังไม่สำเร็จลุล่วงทั้งหมด เนื่องจากไทยเรามีข้อผูกพันกับประเทศต่าง ๆ ถึง ๑๔ ประเทศ ฟังจะสำเร็จอย่างสมบูรณ์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ตอนที่รัฐบาลไทยได้ตัว ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ มาเป็นที่ปรึกษาราชการกระทรวงการต่างประเทศใน พ.ศ. ๒๔๖๖ และ ดร.แซร์ ได้ช่วยเจรจาเรื่องการยกเลิกสนธิสัญญาดังกล่าวกับนานาประเทศในยุโรปอีก ๒ ปี รวมเป็นเวลาทำงานเรื่องนี้เกือบ ๓ ปี

— เพลงคันทรียการ —

สุรินทร์

— ผมเคยทราบว่า ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ ผู้นี้ ท่านเป็นบุตรเขยของประธานาธิบดีวิลสันแห่งสหรัฐอเมริกา ไซท์ไหมครับ

แถมสุฯ

— ไซท์อะ ภรรยาของท่านชื่อ เจสซี่ เป็นธิดาของประธานาธิบดีวิลสัน เมื่อตอนที่ดร.แซร์ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาภิรมย์ภักดี ภรรยาของท่านก็ได้เป็นคุณหญิงทั้ง ๒ ท่านมาอยู่เมืองไทยระยะหนึ่ง และได้รู้จักคุ้นเคยกับบุคคลสำคัญของไทยหลายท่าน อาทิ สมเด็จพระบรมราชชนก กรมหลวงสงขลานครินทร์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ และพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกประพันธ์ และมีข้าราชการไทยอื่น ๆ อีกหลาย

สุจริตใจ และเราก็ไม่ผิดหวัง (อธิบายเพิ่มเติม ๒-๓ นาที)

ธนรัชต์

— ขอบพระคุณอาจารย์มากค่ะ เสียเวลาที่เวลาของเราหมดลงเสียแล้ว ก่อนจบรายการดิฉัน
ใคร่ขอสรุปว่า

อันน้ำใจคนไทยไผ่สั่นดิ

มิได้มีตำราวิหิงสา

ติดต่อกันใครใช้ไมตรีและปรีชา

สมคำว่า “กัลยาณไมตรี”

สวัสดีค่ะ

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “เข้าใจเพลงหน้าพาทย์”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๒๘ เวลา ๑๙.๓๐-๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
วิทยากร
ผู้ร่วมรายการ
ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ปัญญา นิตยสุวรรณ
ปัญญา นิตยสุวรรณ
อำนวยการ
จิตรลดา หัษชะวณิช
วิทยุฒิ ปัทมทิตานนท์

— คนตรีเพลงเต่าเห่ —

- อำนาจ — สวัสดีครับ (คะ) อาจารย์ปัญญา
- ปัญญา — สวัสดีครับคุณอำนาจ คุณจิตรลดา เอ๊ะมีธุระอะไรหรือครับ ถึงมาค่า ๆ อย่างนี้
- อำนาจ — ธุระก็มีอยู่บ้างละครับ แต่ความจริงผมกับคุณจิตรลดาอยากมาเยี่ยมบ้านอาจารย์มากกว่า วันนี้เราสองคนไปกินเลี้ยงที่ภัตตาคารใกล้ ๆ แถวนี๊ เลยถือโอกาสแวะมาเยี่ยมอาจารย์กำลังฟังเพลงอะไรครับ
- ปัญญา — เพลงเต่าเห่ครับ
- จิตรลดา — การมาของเรารบกวนเวลาของอาจารย์หรือเปล่าคะ
- ปัญญา — ไม่รบกวนเลยครับ อยู่ว่าง ๆ เнга ไม่มีทีวีดูเพราะเป็นช่วงปิดการออกอากาศเลยเปิดเทปเพลงหน้าพาทย์ฟังเล่น วันนี้ไม่มีใครอยู่บ้านเลย ผมต้องเฝ้าบ้านคนเดียว คุณอำนาจกับคุณจิตรลดามาก็ดี ผมจะได้มีเพื่อนคุย รอสักครู่นะครับ ผมจะไปหาน้ำมาเลี้ยง
- อำนาจ — ขอบคุณครับ แต่ผมกับคุณจิตรลดาได้รับประทานมาเรียบร้อยแล้ว เวลาที่จะเสียไปเพราะอาจารย์ต้องไปหาน้ำมาให้เนี่ย ผมว่าผมใช้ให้เป็นประโยชน์ดีกว่าครับ
- จิตรลดา — จริงค่ะ อาจารย์ปัญญาคะ คุณอำนาจบ่นเสียใจที่วันเสาร์ไม่ได้ไปฟังการอภิปรายเรื่องเพลงหน้าพาทย์ที่หอประชุมกรมประชาสัมพันธ์ เลยรีบเร่งให้ดิฉันพามาหาอาจารย์ ให้อาจารย์ช่วยเล่าให้ฟัง
- ปัญญา — เล่านะเล่าได้หรอกครับ แต่น่าเสียดายที่คุณอำนาจพลาดโอกาสดี ๆ อย่างนั้นวันนี้คุณอำนาจก็จะได้ฟังเพียงผมเล่าถึงเรื่องเพลงหน้าพาทย์แล้วก็ได้ฟังเสียงเพลง แต่ไม่มีผู้แสดงรำให้ดู
- จิตรลดา — ก็อาจารย์รำให้ดูด้วยซีคะ (หัวเราะ)
- ปัญญา — โอ๊ย...ถ้าผมรำละก็ฝนตกไม่หยุดแน่ เอาเพียงแค่นี้ผมเล่ากับเปิดเทปเสียงเพลงหน้าพาทย์ให้ฟังก็แล้วกันนะครับ
- อำนาจ — เทานี่ก็ดีแล้วละครับ อาจารย์เริ่มเล่าได้เลยครับ
- ปัญญา — วันนั้นคุณจิตรลดาก็ไปฟังการอภิปรายด้วย คงจะเข้าใจเพลงหน้าพาทย์ดี ลองเล่าให้คุณอำนาจฟังซีครับ
- จิตรลดา — ก็เข้าใจเพียงเล็กน้อยค่ะ อาจารย์ฟังแล้วอย่าหัวเราะเยาะนะคะ
- ปัญญา — ไม่หรอกครับ คุณจิตรลดาลองเล่าให้คุณอำนาจฟังเถิดว่าเข้าใจเพลงหน้าพาทย์อย่างไรบ้าง
- จิตรลดา — เพลงหน้าพาทย์คือเพลงดนตรีที่บรรเลงประกอบการแสดง โดยไม่มีการขับร้อง ผู้แสดงที่เป็นตัวโขนตัวละครรำรำไปตามทำนองเพลง พอจะเข้าใจไหมคะคุณอำนาจ
- อำนาจ — เข้าใจครับ แหม...ถ้าทราบว่าคุณจิตรลดาเล่าได้แบบนี้ ก็ไม่ต้องรบกวนอาจารย์ปัญญาหรอก
- จิตรลดา — ดิฉันก็ทราบแค่นี้ละค่ะ รายละเอียดต่อไปต้องขอให้อาจารย์ปัญญาเล่าแล้วละค่ะ

- ปัญญา** — ได้รับ เพลงหน้าพาทย์นี้ยังมีจังหวะและทำนองสั้นยาวเกี่ยวกับการร่ายรำอีกด้วย บางเพลงวงปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ไปเรื่อย ๆ โดยมีจังหวะสม่ำเสมอ ผู้แสดงจะรำตัดท่าลงให้เหลือสั้น ๆ หรือจะรำเต็มหมดทุกท่าก็ได้ เพลงหน้าพาทย์ที่ว่านี้ได้แก่เพลงช้า เพลงเร็ว
- อำนาจ** — ผมเคยดูโขน เห็นตัวโขนยกมือขึ้นป้องหน้า ปี่พาทย์ก็หยุดบรรเลง อย่างนั้นเพลงหน้าพาทย์อะไรครับ
- ปัญญา** — มีหลายเพลงครับ เพลงหน้าพาทย์เหล่านี้จะบรรเลงติดต่อไปเรื่อย ๆ ผู้แสดงโขนละครต้องการจะยุติท่ารำตรงไหนก็ยกมือป้องหน้า เป็นความหมายให้ปี่พาทย์หยุด เช่น เพลงเชิดครับ
- อำนาจ** — อาจารย์ปัญญาครับ ผมเคยดูโขนหลายครั้งแล้ว ยังมีความสงสัยว่าตัวโขนที่ร่ายรำตามเพลงบรรเลงโดยไม่มีการขับร้องอย่างที่อาจารย์บอกว่าเป็นเพลงหน้าพาทย์นั้น เขามีข้อกำหนดในการใช้เพลงหน้าพาทย์ตอนไหนบ้างครับ
- ปัญญา** — การใช้เพลงหน้าพาทย์ในการแสดงโขนละครนั้น ใช้ได้ทุกโอกาสครับ จะเดินจะนอน จะอาบน้ำ แต่งตัว จะรับประทานอาหาร ใช้เพลงหน้าพาทย์บรรเลงประกอบได้ทั้งนั้น
- จิตรลดา** — วันที่มีอภิปรายเรื่องเพลงหน้าพาทย์ ดิฉันดูอยู่หลังเวที บางเพลงผู้แสดงกับนักดนตรีก็ยกมือขึ้นไหว้ บางเพลงก็ไม่ไหว้ เพลงหน้าพาทย์ที่นักดนตรีและผู้แสดงไหว้ไม่ไหว้นั้นต่างกันอย่างไรคะ
- ปัญญา** — คุณจิตรลดาคงจะลืมละซี วันนั้นท่านผู้อภิปรายก็อธิบายว่าเพลงหน้าพาทย์มี ๒ ชนิด คือ เพลงหน้าพาทย์ธรรมดา กับ เพลงหน้าพาทย์สูง หรือหน้าพาทย์ครู ก่อนจะบรรเลงและรำเพลงหน้าพาทย์สูง นักดนตรีและผู้แสดงจึงยกมือขึ้นไหว้ แต่เพลงหน้าพาทย์ธรรมดาไม่ต้องไหว้
- อำนาจ** — อาจารย์ลองยกตัวอย่างเพลงหน้าพาทย์สูง หรือหน้าพาทย์ครูสักเพลงซีครับ
- ปัญญา** — ได้รับ ผมจะยกตัวอย่างทั้งเพลงหน้าพาทย์สูงและหน้าพาทย์ธรรมดา ในโอกาสที่ตัวโขนละครจะแปลงกายนะครับ หน้าพาทย์สูงใช้เพลงตระนิมิต ผมจะเปิดเทปเพลงตระนิมิตให้ฟัง

— เพลงตระนิมิต —

- ปัญญา** — ถ้าใช้เพลงหน้าพาทย์ธรรมดาในตอนที่ตัวโขนละครแปลงกาย ก็ใช้เพลงเร็ว

— เพลงเร็ว —

- ปัญญา** — นี่ครับ ทำนองเพลงเร็วเป็นอย่างนี้ คุณอำนาจคงจะเคยได้ยินมาบ้างแล้วนะครับ
- อำนาจ** — ครับเคยได้ยิน แต่ไม่ทราบความหมายว่าใช้ตอนไหนบ้าง อาจารย์ปัญญาครับ เพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ในตอนตัวโขนละครเดินมีเพลงอะไรบ้างครับ
- ปัญญา** — มีมากครับ มีทั้งเดินไปในระยะไกล ๆ และเดินในระยะใกล้ ๆ นอกจากนั้นเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้บรรเลงตอนเดิน ยังมีทั้งตัวโขนละครที่สูงศักดิ์ กับตัวที่ต่ำศักดิ์อีกด้วย

- จิตรลดา** — เพลงหน้าพาทย์นี้ก็แบ่งชั้นตามศักดิ์ของตัวโขนละครด้วยนะคะ คงจะเป็นเพราะคนโบราณถือยศศักดิ์ ใครผู้ดีจะตีเสมอกันไม่ได้
- ปัญญา** — นั่นก็เป็นเหตุผลอย่างหนึ่งของสังคม แต่สำหรับเพลงหน้าพาทย์มีความหมายกว้างไปกว่านั้น คือผู้ที่แสดงโขนละครเป็นตัวธรรมดาหรือตัวต่ำศักดิ์ เป็นผู้ที่มีฝีมือยังไม่ถึงขั้นที่จะรำเพลงยาก ๆ ได้ ส่วนผู้ที่แสดงเป็นตัวดีหรือตัวสูงศักดิ์ นับเป็นผู้แสดงที่มีฝีมือถึงขั้นแล้ว จึงสามารถรำเพลงหน้าพาทย์สูงที่รำยาก ๆ ได้
- อำนาจ** — ผมเข้าใจแล้วครับ เพลงหน้าพาทย์สูงกับเพลงหน้าพาทย์ธรรมดานั้น นอกจากจะต่างกันที่ฐานะของตัวโขนละครในเรื่องแล้ว ยังต่างกันที่ฝีมือและความสามารถของผู้แสดงด้วย
- ปัญญา** — ถูกต้องครับ ที่ผมจะยกตัวอย่างการเดินทางของตัวโขนละครที่ใช้เพลงหน้าพาทย์สูงกับเพลงหน้าพาทย์ธรรมดาให้ฟัง ถ้าเป็นการเดินทางไปไหนมาไหนในระยะไกล ๆ ทั้งผู้สูงศักดิ์และต่ำศักดิ์มักใช้เพลงเชิด ส่วนเทวดานางฟ้าใช้เพลงเหาะหรือโคมเวียน ถ้าเป็นเทวดาสูงศักดิ์เช่นพระนารายณ์ใช้เพลงกลม สัตว์ปีกบินไปมาใช้เพลงแผละ ถ้าเดินทางโดยทางน้ำ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์น้ำหรือมนุษย์อาศัยล่องเรือ ล่องแพไป ใช้เพลงได้ เพลงพวกนี้เมื่อบรรเลงแล้วส่วนมากจะต่อด้วยเพลงเชิด ผมว่าเพลงเชิดนี้คุณอำนาจกับคุณจิตรลดาก็คงเคยฟังมาแล้ว
- อำนาจ** — ครับ ที่นี้ถ้าตัวโขนละครเดินทางในระยะใกล้ ๆ ละครับ จะใช้เพลงอะไรได้บ้าง
- ปัญญา** — การเดินทางในระยะใกล้ ๆ เช่น ออกจากห้องหนึ่งไปอีกห้องหนึ่ง ใช้เพลงเสมอได้ทั้งผู้สูงศักดิ์และผู้ต่ำศักดิ์ครับ เพลงเสมอมิทำนองอย่างนี้ครับ
- เพลงเสมอ —
- ปัญญา** — เพลงเสมอเป็นเพลงหน้าพาทย์ธรรมดาครับ ใช้ได้กับตัวแสดงทุกตัวไม่ว่าจะเป็น พระนาง ยักษ์ ลิง ถ้าเป็นพญายักษ์หรือยักษ์สูงศักดิ์ใช้เพลงหน้าพาทย์สูง คือเสมอमार เพลงเสมอमारใช้ได้เฉพาะพญายักษ์เท่านั้น ผมจะเปิดเพลงเสมอमारให้ฟังครับ
- เพลงเสมอमार —
- ปัญญา** — ทำนองเพลงเสมอमारก็อย่างที่ฟังจบไปนี่ละครับ เพลงเสมอนี้ถ้าใช้กับนักบวชโดยเฉพาะ เช่น ฤษีสูงศักดิ์ จะมีอีกเพลงหนึ่งซึ่งเป็นเพลงหน้าพาทย์สูง ชื่อเพลงเสมอเถร ผมจะเปิดเทปให้ฟังครับ
- เพลงเสมอเถร —
- ปัญญา** — เรื่องเพลงเสมอที่ใช้เฉพาะกับตัวโขนละคร ยังมีอีกหลายเพลงครับ ถ้าจะพูดถึงกันในวันนี้ เดียวเลยไม่ได้ฟังเพลงอื่น ๆ อีก
- จิตรลดา** — อาจารย์ปัญญาคะ วันที่อภิปรายนะ ดิฉันชอบอยู่เพลงหนึ่งคือเพลงโลม และเพลงตระนอนน่ะคะ

- อำนาจ — ทำไมครับคุณจิตรลดา เพลงโลมและเพลงตระนอน ทำนองเพราะหรืออย่างไรครับ ถึงได้ชอบ
- จิตรลดา — ค่ะ เพลงทั้งสองนี้นอกจากจะเพราะแล้ว ตัวแสดงประกอบเพลงหน้าพาทย์ยังแสดงได้ดีด้วย เพลงนี้ใช้ในตอนกั๊วพาราสีกันแล้วก็นอนหลับไปด้วยกันตัวแสดงคือหนูมานกั๊ว นางคะ หนูมานเป็นลิงนี่คะ ก็ยอมชุกชนไปตามภาษาลิง กั๊วไปหกคะเมนตีลังกาไป หล่นตื๋บลงมาจากเตียงบ้าง คนดูหัวเราะชอบใจกันใหญ่
- อำนาจ — แหม...น่าเสียดายจริง ๆ ที่ผมไม่ได้ไปดูในวันนั้น อาจารย์ปัญญามีเทปเพลงโลมและเพลงตระนอนไหมครับ ผมอยากฟัง
- ปัญญา — มีครับ ผมจะเปิดให้ฟัง แล้วคุณอำนาจก็สร้างมโนภาพเอาเองนะครับตอนหนูมานกั๊วนางตีลังกาหกคะเมนจากเตียง

— เพลงโลม — ตระนอน —

- ปัญญา — เพลงหน้าพาทย์ที่บรรเลงประกอบการแสดงโขนละคร ยังมีอีกมากครับแล้วก็ใช้ในโอกาสต่าง ๆ กัน อย่างเช่น ตอนโกรธแล้วแผลงฤทธิ์ ใช้เพลงคุกพาทย์หรือเพลงร่ำสามลา ก็ได้ สองฟังเพลงคุกพาทย์นะครับ

— เพลงคุกพาทย์ —

- ปัญญา — นี่แหละครับ เพลงคุกพาทย์ใช้ตอนแผลงฤทธิ์ ใช้ได้ทั้งผู้แสดงเป็น พระ ยักษ์ และลิง
- อำนาจ — อ้าว...ตัวนางเวลาโกรธรำเพลงคุกพาทย์ไม่ได้หรือครับ
- ปัญญา — ตามธรรมดาตัวนางที่เป็นมนุษย์หรือผู้หญิงนี่นะครับ โดยทั่ว ๆ ไป เวลาโกรธไม่ค่อยแสดงกิริยาดุร้ายเท่าผู้ชาย เพราะฉะนั้น ผมจึงยังไม่เห็นตัวนางรำเพลงคุกพาทย์ นอกจากนางยักษ์ซึ่งมีนิสัยดุร้ายจึงจะรำเพลงคุกพาทย์
- จิตรลดา — แล้วตัวนางที่เป็นมนุษย์เวลาโกรธรำเพลงอะไรล่ะคะ
- ปัญญา — ส่วนมากตัวนางโกรธตามบทร้อง โดยทำท่าทางตามบทร้องและแสดงกิริยาทำท้าวโกรธ โดยไม่ต้องรำเพลงหน้าพาทย์หรอกครับ
- อำนาจ — อาจารย์ปัญญาครับ ผมเคยดูโขนละครเห็นเวลาตัวแสดงร้องให้ ยกมือแตะหน้าผาก ปีกพาทย์ก็ทำเพลงโอด เวลาตัวโขนละครตั้งใจใช้เพลงหน้าพาทย์อะไรครับ
- ปัญญา — ใช้เพลงกราวรำครับ
- อำนาจ — อาจารย์ครับ แล้วตอนตัวโขนละครอาบน้ำ ทานข้าว ใช้เพลงอะไรครับ
- ปัญญา — อาบน้ำใช้เพลงลงสร ทานข้าวใช้เพลงนั่งกิน หรือถ้ามีการเสพสุราด้วยก็ใช้เพลง เช่นเหล่าครับ คุณอำนาจอย่าสงสัยเลยว่าอิริยาบถทุกอย่างของตัวโขนละคร จะไม่มีเพลงหน้าพาทย์ประกอบ จะจัดทักก็ใช้เพลงปฐุม ปลุกตันไม้ก็ใช้เพลงปลุกตันไม้ จะเข้าห้องนอนก็ใช้เพลงเข้ามาน เพลงหน้าพาทย์ยังมีอีกมากครับ เส้ากันถึงพຽ່ງนี้ก็ยังได้
- จิตรลดา — ไม่ไหวละคะคุณอำนาจ นี่ก็เกือบสองทุ่มแล้ว เรารบกวนอาจารย์ปัญญามานาน อาจารย์จะได้พักผ่อนดูข่าวทีวี เราลาอาจารย์กลับกันเถิดค่ะ

- อำนาจ — แหม...ผมยังติดใจเรื่องเพลงหน้าพาทย์อยู่เลย อาจารย์ปัญญาครับ วันหลังผมต้องมารบกวนให้อาจารย์ช่วยเล่าเรื่องเพลงหน้าพาทย์ให้ฟังอีกนะครับ รับรองไม่ชวนคุณจิตรลดามากอยชวนกลับหรอก
- ปัญญา — สำหรับวันนี้ผมก็หวังว่า คุณอำนาจคงจะเข้าใจเพลงหน้าพาทย์ตามสมควรนะครับ
- อำนาจ — ครับ ผมเข้าใจเพลงหน้าพาทย์ดีขึ้นแล้วอย่างนี้ ต่อไปคงจะดูโน้ตได้สนุกละ ผมลาละครับ
- จิตรลดา — สวัสดีค่ะ อาจารย์ปัญญา
- ปัญญา — สวัสดีครับ

— เพลงความเป็นไทย —

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “โชคดีปีใหม่”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๘ เวลา ๐๗.๓๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

เทคนิครายการ

สุรินทร์ แปลงประสพโชค

นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์

รัชยา นามเสนาะ

ปรีชา ทรัพย์โสภาก

สุรินทร์ แปลงประสพโชค

วิญญู บัณฑิตานนท์

เพลงประจำรายการ

— กังขึ้นแล้วหรือเสียงคลอ —

รศยา

— สวัสดีค่ะท่านผู้ฟัง นับจากเวลานี้ก็เหลืออีกเพียง ๒ วันเศษเท่านั้นที่ปีเก่า พุทธศักราช ๒๕๒๘ จะผ่านพ้นไป ระยะเวลาในช่วงเวลาของการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ เป็นช่วงเวลาที่ท่านทั้งหลายคงจะมีความสุขจากการเฉลิมฉลองงานเทศกาลที่สำคัญนี้มากบ้างน้อยบ้างตามควรแก่ฐานะ แต่อย่างไรก็ตามทุกท่านคงจะมีสิ่งหนึ่งที่ค่อนข้างจะตรงกันคือ “ความหวัง” ความหวังที่ว่าปีใหม่ ๒๕๒๙ นี้ เราจะมีชีวิตมีความสุขในชีวิตด้านต่าง ๆ ดีขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา จากความหวังที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ทุกชีวิตต่างกระปรี้กระเปร่า มีชีวิตชีวาประกอบกับช่วงระยะเวลาที่ตกอยู่ในช่วงของฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตหรือได้รับผลตอบแทนด้านแรงงานที่ได้ทำมาทั้งปี จึงเป็นช่วงที่ถือได้ว่าเป็นความสุขของชีวิตช่วงหนึ่ง ดังนั้นในเทศกาลส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่นี้ นอกจากการพบปะสังสรรค์กันแล้ว ยังเป็นช่วงเวลาที่เราจะส่งความระลึกถึง ความปรารถนาดีไปยังบรรดาเพื่อนฝูงญาติมิตร รวมทั้งผู้ใหญ่ที่เป็นที่เคารพนับถือและที่เป็นประเพณีอย่างหนึ่งของไทย คือการกราบขอพรจากญาติผู้ใหญ่เพื่อเป็นสิริมงคลในชีวิต

เสียง

— ย่าระฆังช้อนด้วยเพลงปีใหม่

ความจริงแล้วในเรื่องของปีใหม่สำหรับไทยเรานั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงมาหลายครั้งที่เดียวแม้ในปัจจุบันจะได้ใช้ วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันเถลิงศกใหม่ตามสากลแล้วก็ตาม แต่เราก็ไม่ทิ้งประเพณีสงกรานต์ซึ่งถือว่าเป็นการเถลิงศกใหม่ของไทย คงจะเช่นเดียวกับชาวจีนที่ถือเอาวันตรุษจีน ชาวอิสลามิกชนถือเอาวันตรุษอีดิลฟิตรี หรือชาวคริสต์ศาสนิกชนที่มีวันคริสต์มาสเป็นช่วงเวลาของการเฉลิมฉลองปีใหม่เช่นกัน เราลองมาฟังเรื่องปีใหม่ของไทย จากคุณปรีชา ทรัพย์โสภากันดูสักนิดดีไหมคะ

ปรีชา

— ครับ เดิมทีเดียวสำหรับการนับวันเดือนปีของเราใช้ระบบจันทรคติ คือเดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสาม เดือนสี่ไปจนถึงเดือนสิบสอง เพราะฉะนั้น เราก็ถือเอาเดือนอ้ายเป็นเดือนขึ้นปีใหม่ ใช้กันมาแต่โบราณ จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็โปรดให้ใช้วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ ทั้งนี้โดยตามคตินิยมของพราหมณ์ถือบรรดาสงกรานต์ที่ตกในเดือนเมษายนนั้นเป็นสงกรานต์ที่จัดว่ายิ่งใหญ่กว่าบรรดาสงกรานต์ทั้งหลาย แล้วในยุคหนึ่งสมัยนั้น ความนิยมของพราหมณ์ก็ได้เข้ามาสู่สยามประเทศของเราอย่างมาก เราก็ถือเอาเดือน ๕ เป็นวันขึ้นปีใหม่คือเดือนเมษายน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ท่านทรงเห็นว่าไหน ๆ เราก็ยึดถือการนับทางสุริยคติด้วยแล้ว ก็ควรจะถือเอาวันที่ ๑ ของเดือน ๕ เป็นวันปีใหม่เสียเลย แล้วในปีนั้นวันขึ้นปีใหม่หนึ่งเดือน ๕ ก็ตรงกับวันที่ ๑ เมษายนพอดี เพราะฉะนั้น จึงมีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ถือเอาวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ไทยเราก็ใช้วันที่ ๑ เมษายน

เป็นวันขึ้นปีใหม่ประมาณ ๕๐ ปีจนถึงเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ สมัย
 รัฐบาล ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้มีการเสนอร่าง
 พระราชบัญญัติปฏิทินต่อสภาด้วยหลักการและเหตุผลที่ว่าเพื่อให้ตรงกับคตินิยมที่ใช้
 กันในสากลประเทศจึงได้เปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่จากวันที่ ๑ เมษายนเป็นวันที่ ๑ มกราคม
 ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แม้ผมจะมีอายุประมาณ ๕๓ ปีเข้านี้แล้วนะครับ ผมก็ยังจำบรรยากาศ
 ของวันที่ ๑ เมษายนหรือวันปีใหม่ก่อนได้พอสมควร คือก่อนจะถึงวันขึ้นปีใหม่ชาวบ้าน
 เขาจะตระเตรียมข้าวปลาอาหารคาวหวานไว้ทำบุญใส่บาตรกันอย่างคึกคักเลยทีเดียว
 พอเวลาย่ำรุ่งแสงเงินแสงทองเริ่มจับขอบฟ้า พระสงฆ์ตามวัดวาอารามต่าง ๆ ท่านก็
 จะย่ำระฆังเป็นสัญญาณถึงว่าปีใหม่ได้มาถึงแล้ว บางวัดที่มีหอกลองก็จะตีกลองรัวเป็น
 การสอดคล้องกับการย่ำเสียงระฆังซึ่งจะได้ยินโดยทั่วไป ชาวบ้านจะออกมาทำบุญ
 ตักบาตร ภาพพระสงฆ์ที่เดินออกมาจากวัดดูเหลืออร่าม เป็นภาพที่น่าชื่นใจมากครับ
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ท้องสนามหลวงนั้นซึ่งคนแก่คนเฒ่าสมัยก่อน เรียกกันว่าทุ่งพระเมรุ
 ก็มีพี่น้องประชาชนทั้งชายและหญิงทุกวัย ทุกชนชั้น เลยทีเดียวมาร่วมทำบุญใส่บาตร
 กันอย่างมากมาย สมัยก่อนนั้นเขาใส่บาตรกันตั้งแต่ตอนเช้าตรู่ คือพอกะว่าเมื่อแสง
 เงินแสงทองขึ้นจับขอบฟ้าก็เป็นเวลาที่ต้องใส่บาตรกัน ไม่เหมือนสมัยนี้ถ้าหากว่าพระ
 ออกมาบิณฑบาตตอนเช้ามีดละก็ท่านอาจจะกลับวัดด้วยบาตรเปล่า ๆ ก็เป็นไปได้เพราะ
 คนสมัยนี้ใส่บาตรกันตอนสาย ๆ ประมาณ ๗ โมงเช้าหรือเกือบ ๆ ๗ โมงเช้าทีเดียว
 ครับ สมัยนั้นผู้คนจะแต่งกายในวันปีใหม่ตามสมัยนิยม ถ้าเป็นสุภาพสตรีก็มักจะนุ่ง
 ผ้าโจงกระเบนหรือไม่ก็นุ่งผ้าถุง ส่วนผู้ชายนั้นก็ว่ากันตามอัธยาศัยละครับ บ้างก็ใช้
 แบบเก่าคือนุ่งผ้าม่วงใส่เสื้อราชปะแตนคือใส่เสื้อนอกคอติดกระดุม ๕ เม็ด บ้างก็นุ่งโสร่ง
 มีผ้าขาวม้า คล้องห้อยไหล่บ้าง พาดไหล่บ้างหรือบางคนก็สไบเฉียง ใส่เสื้อคอ-
 พวงมาลัยหรือเสื้อกุยเฮงบ้าง ก็เจาะใส่ชุดสากล ซึ่งแต่ก่อนนี้ชุดสากลของเราเฟื่องมาก
 ต้องตัดด้วยผ้าซารักสะกิ้นหรือดินหนังฉลามเป็นมันระยับเลยทีเดียวแล้วรัดเส็กสืบ
 ไ้้ง ทุกคนสดชื่นรื่นเริงมากครับในวันปีใหม่ พอใส่บาตรเสร็จเขาก็จะจับมือกันเป็นวง ๆ
 หรือเป็นแถวยาว ๆ ที่แถว ๆ สนามหลวงนั้นแหละครับ แล้วก็โยกตัวไปทางซ้ายพอ
 โยกตัวไปทางซ้าย ก็ยกเท้าขวาขึ้น พอโยกตัวมาทางขวาก็ยกเท้าซ้ายขึ้นโยกกันไป
 โยกกันมาโดยพร้อมเพรียงกันแล้วก็ร้องเพลงปีใหม่ว่า.....ยิ้มเถิด ยิ้มเถิดนะยิ้มยิ้ม
 แยมแจ่มใส สุขสำราญบานใจขอให้สวัสดิ์ (ซ้ำ)....วันที่ ๑ เมษายน ตั้งต้นปีใหม่แสง
 สว่างกระจ่างไสยส่องนภา เสียงระฆังแห่งหวังก้องแว่วร้องมา ไตรรงค์ร่าเรึง
 ปลิวพริ้ว พริ้วเล่นลม...

เพลง
 รัทยา

— ปีใหม่

— ในการเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่นี้ นอกจากการส่งความปรารถนาดี ความระลึกถึงต่อกันแล้ว สิ่งที่ทุกคนในสังคมต้องการก็คือพรจากผู้ใหญ่ที่เราเคารพนับถือ เพื่อเป็นสิริ

มงคลในชีวิต เป็นการเสริมสร้างพลังจิตและความหวังให้สมบูรณ์ จะเห็นได้ว่าทุก ๆ ปีทุกคนต่างรอคอยเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานพรปีใหม่ ในคืนวันที่ ๓๑ ธันวาคม และต่อจากนั้นสมเด็จพระสังฆราชก็จะประทานพร รวมทั้ง ท่านนายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภาและประธานศาลฎีกาก็จะกล่าวอวยพรต่อประชาชน เช่นเดียวกัน และในเทศกาลเช่นนี้สิ่งที่จะปลุกชีวิตชีวาและทำให้การเฉลิมฉลองมีความหมายมากขึ้นก็คือเพลงเกี่ยวกับปีใหม่ทั้งหลาย เพลง ๆ หนึ่งที่เราจะได้ยินได้ฟังเป็นประจำคือ เพลงพระราชทานพรปีใหม่ เพลงนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อพระราชทานพรปีใหม่แก่พสกนิกรของพระองค์โดยเฉพาะอย่างยิ่งซึ่งนอกจากจะแสดงถึงพระราชอัจฉริยะทางด้านการดนตรีแล้ว เพลงพระราชนิพนธ์ดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงพระราชหฤทัยที่ทรงมุ่งหวังให้พสกนิกรของพระองค์มีความสุขสถาพรอีกด้วย เรามาฟังจากท่านอาจารย์แมนรัตน์ ศรีกรานนท์ ซึ่งรับใช้เบื้องพระยุคลบาทด้านการดนตรีมากกว่า ๓๐ ปี จะให้สัมภาษณ์สุนทรีย์แปลงประสพโชค ในเรื่องนี้ ขอเชิญท่านอาจารย์ แมนรัตน์ ค่ะ

แมนรัตน์

- ความจริงกระผมก็คิดว่าคงจะเป็นที่รู้ ๆ กันว่า เพลงพระราชนิพนธ์นั้นมีเยอะ แต่จำนวนจริง ที่เผยแพร่สู่ประชาชนที่พระราชทานออกมามีจำนวน ๔๔ เพลงด้วยกันนะครับ เพลงพระราชนิพนธ์เหล่านี้ส่วนใหญ่จะทรงพระราชนิพนธ์ทำนอง ส่วนการพระราชนิพนธ์คำร้องนั้นก็ทรงบ้าง เป็นบางเพลง คงจะทราบกันแล้วนะครับว่าเพลงพระราชนิพนธ์นั้นมีเพลงอะไรบ้าง แต่ส่วนมากที่ได้ยินบ่อย ๆ ก็เพลงพระราชนิพนธ์ยามเย็น และเพลงพระราชนิพนธ์สายฝน เป็นต้น ก็ไม่ใช่แต่ประเทศไทยและประเทศใกล้เคียงเท่านั้นนะครับแม้กระทั่ง ญี่ปุ่น ออสเตรเลียรวมไปถึงประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและอเมริกาก็เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย นับว่าเป็นพระราชอัจฉริยะที่สูงส่งที่ทั่วโลกรู้จักกันทั่ว สำหรับที่ถามว่าเพลงเกี่ยวกับพรปีใหม่ใช่ใหม่นะครับ ขอเรียนให้ทราบทั่วกันว่าตามปกติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานพรปีใหม่เป็นประจำอยู่แล้วซึ่งเป็นพรที่พวกเราารอคอยกันในวันปีใหม่แหละครับ เพราะต่างถือว่าพรดังกล่าวจะคุ้มครองผู้กระทำความดีด้วย พระบารมีปกเกล้าตลอดไป ส่วนผู้ที่ทำไม่ดีก็จะได้กลับตัวกลับใจหลังจากได้ฟังคำพระราชทานพรจากโทรทัศน์ หรือวิทยุก็ตาม มีอยู่ปีหนึ่งนะครับที่พระราชทานออกมาเป็นเพลงคือปี ๒๔๙๔ ต่อปี ๒๔๙๕ ตอนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะพระราชทานพรให้กับพสกนิกรของพระองค์เช่นเคย โดยมีพระราชประสงค์จะทรงใช้บทเพลงแทนการพระราชทานพรธรรมดา ๆ นับเป็นปีที่พิเศษหน่อยจำไว้ นะครับ ปี ๒๔๙๔ ต่อ ปี ๒๔๙๕ ที่ได้พระราชทานเป็นบทเพลง ครั้งนั้นโปรดให้ผู้ใกล้ชิดที่มีท่านองคมนตรี มจ.จักรพันธ์ ซึ่งอยู่ร่วมทรงดนตรีในสมัยนั้นได้ช่วยกันคิดเพลงออกมา โดย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทำนอง พร้อม ๆ กับท่านจักรฯ ผมขอเรียกว่าท่านจักรฯ ก็แล้วกันนะครับเพราะทุกท่านคงรู้จักท่าน

องคมนตรี มจ.จักรพันธ์ นี้ว่าท่านจักรฯ ท่านจักรฯ ก็ทรงแต่งคำร้องไปพร้อมกัน ทรงใช้เวลาพระราชนิพนธ์เสร็จสิ้นในคืนวันนั้น โดยใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมงเศษ นับว่ารวดเร็วเหลือเกินเนื่องจากมีเวลาจำกัดจริง ๆ พอเสร็จก็พระราชทานให้กับเจ้าหน้าที่นำไปให้วงดนตรีสองวงบรรเลง คือวงดนตรีของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งกำลังรอเพลงนี้อยู่ เพราะทราบคร่ำ ๆ ว่าจะมีเพลงพระราชนิพนธ์ออกมาจึงได้บรรเลงในงานปีใหม่นั้น ส่วนอีกวงหนึ่งนั้นคือวงดนตรีสุนทราภรณ์ ขณะนั้นกำลังเปิดการแสดงอยู่ที่โรงหนังเฉลิมไทย มีการประกาศให้ผู้ชมได้ทราบล่วงหน้าแล้วว่าจะมีเพลงพระราชทานพรปีใหม่บรรเลงก็รออยู่ เมื่อได้รับพระราชทานมาก็ได้บรรเลงออกไป เป็นอันว่าเพลงพระราชทานพรปีใหม่นี้ได้เปิดบรรเลงครั้งแรกโดยวงดนตรีสองวงคือ วงดนตรีนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ วงดนตรีสุนทราภรณ์ นั่นก็เป็นที่เกิดเพลงพระราชนิพนธ์พรปีใหม่ที่พระราชทานให้กับพสกนิกรของพระองค์ในปีนั้นครับ

สุรินทร์

— อาจารย์พอจะทราบถึงพระราชดำริในเรื่องนี้ไหมครับว่า พระองค์มีพระราชดำริอย่างไรจึงพระราชทานพรเป็นเพลงนี้ครับ

แมนรัตน์

— คือ ปกตินะครับ ผมก็ได้เรียนแล้วว่าทุกปีพสกนิกรเกือบทุกคนต่างตั้งใจรอคอยเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงออกทีวี หรือว่าทางวิทยุเพื่อพระราชทานพรเป็นประจำทุกปีพรเหล่านี้พระราชทานจากน้ำพระทัย จากความนึกคิดของพระองค์เองเป็นเชิงคล้าย ๆ ฟอสตอนลูก หรือเป็นเชิงบอกว่าเราควรทำความดีกันเถอะ เราควรสร้างบ้านสร้างเมืองกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทรงมีพระราชดำริว่าน่าจะมีเพลงอย่างในทำนองโอแลงชาย ท่านก็เลยมีพระราชดำริว่าควรพระราชทานพรเป็นเพลงสักเพลงบ้างจึงทรงพระราชนิพนธ์เพลงนี้ออกมา เลยเป็นเพลงพระราชทานพรปีใหม่ที่ใช้เปิดกันเป็นประจำทุกปีทั้งทางสถานีวิทยุหรือ สถานีโทรทัศน์ก็ตาม

สุรินทร์

— นับว่า น่าสนใจมากทีเดียวนะครับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลงนี้ทรงใช้เวลาพระราชนิพนธ์เพียงครึ่งชั่วโมงในคืนวันที่ ๓๑ ธันวาคม ปี ๒๔๙๔

แมนรัตน์

— ครับ เท่าที่ผมได้ยินได้ฟังมา คิดว่าถูกต้องแน่นอนครับ

สุรินทร์

— เป็นท่วงทำนองใหม่เลยใช่ไหมครับ

แมนรัตน์

— ครับ ถ้าพูดกันในฐานะนักดนตรีด้วยกัน ซึ่งผมเองก็เป็นผู้ที่สนใจดนตรีและได้ศึกษามาบ้างเล็กน้อยพอจะกล่าวได้ว่า ในการแต่งเพลงนั้นเวลาเรามีอารมณ์จะแต่งเราก็ทำได้ง่าย แต่ถ้าไม่มีอารมณ์ก็จะทำได้ยาก ทั้งนี้เราก็มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนการแต่งตามที่เราร่ำเรียนมาเหมือนกันนั่นแหละครับ ถ้าเรามีอารมณ์บวกเข้าไปด้วย ก็จะแต่งได้รวดเร็ว โดยที่พระองค์ท่านได้ตั้งพระทัยไว้แล้วจึงทรงพระราชนิพนธ์ได้รวดเร็วมากเป็นธรรมดา

สุรินทร์

— การใช้เวลาเพียงครึ่งชั่วโมงนี้หมายถึงการเรียบเรียงเสียงประสานเสร็จในคืนวันนั้นด้วยหรือเปล่า

แมนรัตน์

— เปล่าครับ ครั้งนั้นเป็นเพียงส่งเมโลดี้ คือทำนองกับคำร้องไปให้กับวงดนตรีเท่านั้น ผมอยากจะเรียนเพิ่มเติมว่า ถ้าเป็นวงดนตรีชั้นนำอย่างสมัยนั้นมีสุนทราภรณ์ นักดนตรีเห็นโน้ตเพียงชิ้นเดียวเขาสามารถบรรเลงได้ เช่นเดียวกับวงดนตรีนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งก็เป็นวงชั้นนำ ก็สามารถบรรเลงได้ทันทีแต่คงไม่สมบูรณ์นัก ทำได้ทันทีครับ

สุรินทร์

— ครับ ต่อมาหลังจากวันนั้นนะครับ หลังจากพระราชทานออกมาแล้วก็มียังวงดนตรีสุนทราภรณ์เป็นวงแรกที่ได้จัดเรียบเรียงเสียงประสาน เข้าใจว่าผู้ที่ดำเนินการคือคุณกิตติ คีตกร ซึ่งเป็นนักเรียบเรียงเสียงประสานชั้นนำ สมัยนั้นคนหนึ่งเป็นผู้จัดทำขึ้น ส่วนทางวงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็จัดทำเช่นเดียวกันแต่ไม่ทราบว่าเป็น ผู้ใด ต่อมาเมื่อพสกนิกรหรือร้านแผ่นเสียงต่าง ๆ มีความประสงค์จะนำเพลงของพระองค์ท่านมาเผยแพร่ ก็ขอพระราชทานขึ้นไปก็ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทาน ดังนั้น จึงมีผู้เรียบเรียงเสียงประสานอีกหลายคน อาทิ คุณพิบูลย์ ทองทัต คุณประสิทธิ์ พยอมยงค์ รวมทั้งผมเองก็เคยทำแล้วก็มีนักเรียบเรียงเสียงประสานอีกหลายคน ที่ทำเพลงนี้ให้กับบริษัทร้านแผ่นเสียงต่าง ๆ ก็เลยมีอยู่หลายแบบครับ

สุรินทร์

— เพลงพระราชทานพรปีใหม่นี้พระราชทานจากน้ำพระทัยของพระองค์ที่มีพระราชประสงค์ให้พสกนิกรมีความสุขในช่วงเทศกาลปีใหม่ อาจารย์กินใจในส่วนไหนของเพลงครับ

แมนรัตน์

— สำหรับเพลงพระราชทานพรปีใหม่ นะครับ อาจารย์จะพูดถึงความหมายของเพลงกัน แล้วที่ว่าเริ่มต้นด้วยสวัสดิ คือคนไทยเรากล่าวว่าสวัสดิเป็นคำขึ้นต้น ในท่อนแรกของเพลงเริ่มต้น สวัสดิ์วันปีใหม่พาให้บรรดาเราท่านรื่นรมย์ หมายความว่าให้เรามีความสุข สนุกสนาน รื่นรมย์ถูกงามดีเปรมปรีดิ์ชื่นชม หมายความว่าทั้งถูกทั้งดี ทุกคนก็ชื่นชมแล้วก็มีมีความสุขนะครับ อยากวิงวอนขอพรจากฟ้า ดุซิคครับแม้พระองค์จะเป็นพระมหากษัตริย์ก็ยังอยู่ในขั้นต้นขอพรจากฟ้าให้บรรดาปวงท่านสุขขี ให้ทุกคน ราษฎรทุกคนมีความสุข มีโชคดี มีความสุขสันต์ ทุกวันทุกคืนแล้วก็ให้สมกับความต้องการ ให้มีความเจริญรุ่งเรืองในวันปีใหม่ ให้มองชาวไทยทุกคนจงสวัสดิ์และมีความสุขใจ ตั้งแต่วันนี้และก็ให้สันทุกข์สุขเกษมเปรมปรีดิ์ ความนี้ครบ คือหมดทุกข์และมีความสุขเข้ามาแทนที่ และท่านปิดท้ายว่า สวัสดิ์ปีใหม่เทอญ นับว่าทรงใช้ภาษาธรรมดาเข้าใจง่ายที่สุด ทำให้พวกเราต่างเข้าใจในความหมายของเพลง เพราะคำที่ทรงใช้ไม่ใช่ถ้อยคำที่สูงเต็มไปด้วยภาษาบาลี สันสกฤต ที่ต้องการแปลกันอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น ผู้คนที่ฟังและร้องเพลงนี้แล้วต่างก็ซาบซึ้งกินใจมากครับ

เพลง
ร่าย

— พระราชทานพรปีใหม่ แล้วหรือเสียงคลอ

— ท่านผู้ฟังคะ จากเรื่องราวที่นำมาเสนอสู่กันฟังในวันนี้ คงจะทำให้ท่านเฉลิมฉลองเทศกาลส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่มีความหมายมากขึ้นทีเดียวนะค่ะ อย่างไรก็ตามความ

หวังที่เราท่านจะโชคดีปีใหม่ได้อย่างสมบูรณ์นั้น นานี่เราจะถือโอกาสนี้สำรวจตัวเรา ในช่วงปีที่ผ่านมาเสียสักเล็กน้อยนะคะ เพราะความสุข ความทุกข์ ความสมหวังและความผิดหวังล้วนมีสาเหตุพื้นฐานทั้งสิ้น หากเราจะเริ่มแก้ไขในสิ่งที่จะแก้ไขตั้งแต่เริ่มต้นปีใหม่ก็จะทำให้ความหวังที่จะโชคดีสัมฤทธิ์ผลขึ้นได้ รายการของเราในวันนี้ สุรินทร์ แปลงประสพโชคจัดทำและเขียนบท แมนรัตน์ ศรีกรานนท์ เป็นวิทยากรในรายการ ปรีชา ททรัพย์โสภาก และดิฉัน รัตยา นามเสนาะ ร่วมรายการ โดยมี วิทยุสมบัติตานนท์ เป็นฝ่ายเทคนิค ของรายการ ท่านที่สนใจบทวิทยุนี้ ขอเชิญติดต่อรับได้ที่ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ตึกบัญชาการ ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ โชคดีปีใหม่ สวัสดิ์ค่ะ

เพลง

— ความเป็นไทย

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “มารยาทเด็กไทย”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันพฤหัสบดีที่ ๘ มกราคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๙.๓๐— ๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

พ.ต.หญิง คุณหญิง ฝะอบ ไปชะกฤษณะ

พ.ต.หญิง คุณหญิง ฝะอบ ไปชะกฤษณะ

จิตรลดา หัซชะวณิช

นิมิต สุทธิชุติพงษ์

ไสศรี บุปผาชาติ (ต้น ต้น ไสศรี)

วิญญู บัณฑิตานนท์

เสียงเด็กวิ่งไล่กันมา เสียงของตกโครมคราม

จิตรลดา
ต้น

- เอ้านั่นอะไรกันข้าวของแตกหมด นีบนเรือนนะจ๊ะ ไม่ใช่ที่วิ่งไล่กัน
- พี่ต้นนะสิครับ จะแย่งดูรูปในหนังสือที่ต้นกำลังอ่าน ต้นไม่ให้ก็ต้นอ่านอยู่นี่ พี่ต้นก็แย่งไป แล้ววิ่งหนี ต้นก็วิ่งไล่สิครับ พี่ต้นไม่ระวังชนโต๊ะ กระตักเลยตกลงมา

จิตรลดา

- ต้น ทำไมทำอย่างนั้นล่ะจ๊ะ น้องกำลังอ่านอยู่นะลูก เขาก็กำลังสนุก ต้นไปแย่งน้องมานึกดูซิจะถ้าเป็นต้นจะรู้สึกอย่างไร แล้วยังวิ่งบนเรือนซึ่งไม่ใช่สำหรับวิ่งชนโต๊ะของตกแตกเสียหาย ต้นก็โตะแล้วนะจะคิดดูให้ดีไม่มีมารยาท

ต้น

- ต้นขอโทษครับที่ทำของเสียหาย แต่ที่ต้นแย่งหนังสือต้นเพราะจะแกเล็งเขาเล่นเท่านั้น เขาก็ไม่ให้อ่าน ผมก็เลยหนีขึ้นมานบนเรือน จะมาหาคุณแม่ล่ะครับ

จิตรลดา

- ดีแล้วที่รู้จักขอโทษและยอมรับผิด แม่ก็ขอชมว่ามีมารยาทดี

ต้น

- มารยาท ผมไม่เข้าใจเลย อยู่โรงเรียนก็อย่างนี้แหละครับ บางทีก็ถูกคุณครูดุว่าเรอเน่เสียมารยาทจริง อะไร ๆ ก็มารยาท ต้นเลยไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร มารยาทมันอะไรกันครับ

ต้น

- ต้นก็เหมือนกันครับโดนดุบ่อย ๆ คุยกันในห้องเรียนครูก็ว่าเสียมารยาท ถ้านั่งเฉย ๆ ฟังครูสอนจะมีมารยาทดีไหมครับ

จิตรลดา

- อ้าวครูไม่ได้บอกหรือหรือจะว่ามารยาทในห้องเรียนเป็นอย่างไร มารยาทไม่ใช่ของยากอะไรหรอกลูก มารยาทก็คือการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกาลเทศะและเกิดผลดีทั้งส่วนตัวหรือส่วนรวม ต้นคิดดูก็แล้วกันว่าพี่แย่งหนังสือน้องกำลังอ่านอยู่ถูกไหมที่ไม่เอาใจเขาใส่ใจเรา และที่เมื่อต้นสำนักผิดแล้วขอโทษถูกไหม ดีไหม ไว้วันหลังให้แม่ว่างจะคุยกับลูกให้เข้าใจมากกว่านี้ นี่เมื่อกำลังจะต้องไปพบปะครูของลูกพอดี วันนี้เป็นวันพบปะของครูกับผู้ปกครอง จะได้ฟังดูว่าทางโรงเรียนเขาจะให้ช่วยอบรมนักเรียนอย่างไร

คนตรีต้น

พี่ห้าคนเดินมากันหลายคน เสียงเปิดประตู

มะออบ

- สวัสดีค่ะ เชิญข้างหน้านี่ดีกว่านะคะ

ทุกคน

- สวัสดีค่ะ ครับ

มะออบ

- ขอบคุณมากค่ะ ที่ผู้ปกครองทุกคนให้ความร่วมมือ

จิตรลดา

- ผู้ปกครองก็หวังพึ่งโรงเรียนค่ะ ลูก ๆ เชื่อครูมากนะคะ มากกว่าพ่อแม่เสียอีก

มะออบ

- ก็ไม่แน่ว่าทุกคนไปนะคะ ส่วนมากก็เด็กเล็ก แต่สำหรับเด็กโตแล้วโดยเฉพาะเข้าวัยรุ่นจะเปลี่ยนความคิดไป ประกอบกับมีเพื่อนมากขึ้นจึงยากแก่การสอนและอบรม

นิมิต

- จริงครับ ลูกผู้ชายยิ่งลำบาก อยากรู้ก็ตามผู้ปกครองก็ยังหวังพึ่งอาจารย์นะครับ เพราะคิดว่าให้มาโรงเรียนมิได้คิดให้เรียนหนังสืออย่างเดียว แต่อยากให้เป็นคนดีด้วย

มะออบ

- แหมคุณนี่มีความคิดไกลดีมาก ผู้ปกครองบางคนอยากให้ลูกเรียนเก่ง อื่น ๆ ไม่สนใจที่คุณพูดว่าฝากความหวังไว้กับครู ไว้ใจให้ครูสอนวิชาและอบรมให้เป็นคนดีพร้อมก็-

ขอขอบคุณค่ะ แต่ลำพังโรงเรียนคงจะไม่ได้ผลตั้งใจนี้หรือค่ะ ต้องอาศัยทางบ้านช่วยด้วย เพราะเด็กมีเวลาอยู่โรงเรียนเพียงวันละ ๗-๘ ชั่วโมง เท่านั้น แล้วยังเป็นเวลาเรียนวิชาการเสียมาก การอบรมในเรื่องอื่นครูก็ได้แต่สอดแทรกไปในการสอนบ้างในวิชาโดยตรงบ้าง

ไสศรี

— แต่เด็ก ๆ ก็เชื่อครูมากนะค่ะ ไม่เชื่อตามครูบอกอย่างเดียว เอาอย่างครูทุกอย่างเสียด้วย ลูกดิฉันอย่างนี้ชอบทำกิริยาแปลก ๆ ว่าเขาว่าอย่าทำอย่างนี้ซิ เขาก็บอกว่าคุณครูยังทำเลย

พะออบ

— ค่ะ เด็กมีสัญชาตญาณเอาอย่าง ดิฉันเองก็ระมัดระวังเตือนครูอยู่เหมือนกันว่าทำอะไรให้เด็กถึงเด็ก ๆ แยกยังไม่เข้าใจเหตุผลว่าบางอย่างผู้ใหญ่ทำได้แต่เด็กทำไม่ได้ เห็นอะไรผิดพูดตาให้รีบดักเตือนไม่ใช่มีหน้าที่สอนวิชาตามที่มอบหมายอย่างเดียว

นิมิต

— เดียวนี้ผู้ปกครองกับครูมีโอกาสพบกันแบบนี้ ผมว่าดีมากนะครับ ได้ปรึกษาหารือกันที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของเด็ก ๆ และส่งเสริมที่ดี ๆ ของเขา ผมว่าเท่าที่ฟังคุยกันมาผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างของเด็ก เด็กจะดีไม่ได้อยู่ที่ผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นครู พ่อแม่ หรือผู้อื่นที่เด็กพบเห็น

จิตรลดา

— คุณพูดถูกใจดิฉันจริง ๆ เวลาเด็กทำอะไรไม่ดี เขามักจะโทษเด็กและปรักปรำว่าเป็นความไม่ดีของเด็ก ไม่ได้คิดว่าผู้ใหญ่ก็มีส่วนอยู่ด้วยที่ทำให้เขาเป็นเช่นนั้น

พะออบ

— นั้นนะซิค่ะ โบราณท่านจึงให้คติไว้ พ่อแม่มักจะเตือนลูกว่า “อย่าทำอย่างนั้นซิลูก เขาจะว่าพ่อแม่ไม่สั่งไม่สอน” แต่ท่านไม่ได้เตือนว่าไม่ทำตัวอย่างที่ดีให้ลูกเห็นด้วย

ไสศรี

— แต่สังคมเดี๋ยวนี้กว้างมากนะค่ะ เด็กไม่ได้เห็นตัวอย่างจากพ่อ แม่ ครูบาอาจารย์เท่านั้นนะค่ะ ยังมีโทรทัศน์ให้ดู มีวิทยุให้ฟัง มีหนังสือพิมพ์ให้อ่าน จากภาพที่เห็นเสียงที่ได้ฟัง และภาพนิกที่ได้อ่านก็มีผลมากนะค่ะ

พะออบ

— นี่แหละค่ะปัญหาสำคัญยิ่งที่ดิฉันอยากจะเรียนท่านผู้ปกครองในวันนี้ ดิฉันคิดว่าคงจะเป็นความลำบากไม่น้อยที่จะเสนอความคิดให้ผู้ปกครองได้ช่วยควบคุมการใช้เวลาว่างของเด็ก ๆ เช่น การดูโทรทัศน์รายการที่เหมาะสมกับเด็ก ถ้าเป็นเด็กวัยรุ่นก็ต้องปล่อยให้ดูรายการอื่นเช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้าง แต่ถ้าพ่อแม่อยู่ด้วยและคอยแนะให้รับสิ่งดี หลีกเลียงสิ่งที่ไม่ดี จะช่วยได้มากค่ะ เวลานี้ปัญหาโทรทัศน์เป็นปัญหาใหญ่สำหรับเด็ก แต่วิทยุก็สำคัญเข้าไปทุกซอกทุกมุมนะค่ะ

ไสศรี

— รวมความว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลมากนะค่ะ ผู้ที่จัดรายการหรือออกรายการ บางทีก็ไม่ได้คิดถึงเรื่องนี้มากนัก เพราะธุรกิจเข้าไปแทรกเสียมาก ก็ยากนะค่ะสำหรับสังคมสมัยนี้ที่ผู้ปกครองจะระมัดระวังลูก ต้องช่วยเหลือกันทุกฝ่าย สื่อมวลชนก็ควรมีส่วนรับผิดชอบอนาคตของเด็กด้วย

จิตรลดา

— หนังสือพิมพ์นี้ดิฉันอยากจะขอออกความเห็นว่ามันจะรวมถึงวารสาร นิตยสารที่มีมากเวลานี้ เด็กวัยรุ่นชอบอ่านนวนิยายแล้วก็เพื่อนไปตามนั้น ดิฉันเห็นลูกของ

เพื่อนดิฉันอยู่มหาวิทยาลัยแล้ว พ่อแม่ก็บ่นว่าอยู่เสมว่าเอาเวลาเรียนไปอ่านเรื่องอ่านเล่นแล้วก็เอาอย่าง เพราะเด็ก ม.๕ ม.๖ อย่างลูกดิฉันก็เริ่มจะชอบไปเยี่ยมเพื่อนมาอ่านทั้ง ๆ ดิฉันก็ไม่เคยชวนนิยายเป็นเล่ม ๆ เลย แต่ก็ยากเพราะมีแทรกในหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ (ทางโรงเรียนจะมีทางแนะนำอะไรบ้างคะ)

ผะอบ — นี่ก็เป็นปัญหาใหญ่เหมือนกันนะคะ แต่นวนิยายไม่ได้ทำให้เด็กเอาอย่างในทางไม่ดี ที่ดีก็มีมาก แต่ปัญหายู่ว่าจะอย่างไรให้เด็กโดยเฉพาะเด็กที่กำลังอยู่หัวเลี้ยวหัวต่อ ราว ม.๕ ม.๖ ปีที่ ๑ ในมหาวิทยาลัย ได้เข้าใจวิธีอ่านหรือเรียกกันว่าอ่านเป็น จะได้เอาอย่างสิ่งที่ดีและหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี

นิมิต — นั่นครับผมอยากทราบว่าทางโรงเรียนได้ดำเนินการอย่างไรครับ เพราะหนังสือมีมาก ลูก ๆ ผมก็ชอบอ่านกันจนไม่ยอมกินข้าวเมื่อถึงเวลา ผู้ปกครองก็หมดปัญญาจะห้ามครับ

ผะอบ — ห้ามนะห้ามไม่ได้ค่ะ ยิ่งห้ามเหมือนยิ่งยุ ถ้าผู้ปกครองจะช่วยทางโรงเรียนสักหน่อยคือคอยแล ๆ ดูว่าหนังสือที่เด็กชอบอ่านเป็นชนิดไหน ถ้าไม่เหมาะกับเด็กวัยนั้นก็ช่วยหาหนังสืออื่นมาชดเชย ทางโรงเรียนก็ตระหนักในข้อนี้และพยายามอยู่แล้ว โดยเลือกสรรหนังสือประเภทนวนิยาย เรื่องสั้นดี ๆ ไว้ในหลักสูตร เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ครูสอนวิธีอ่านหนังสือประเภทนี้ให้เขาอ่านเป็น วิธีอ่านหนังสือแต่ละประเภทไม่เหมือนกันนะคะ

จิตรลดา — ดิฉันได้วิธีการช่วยทางโรงเรียนอบรมลูกได้ดีมากเลยคะว่าจะทำอะไร ประพฤติอะไร ต้องนึกถึงลูก ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกเห็นเพื่อให้เขาเป็นตามที่เราหวัง อีกประการหนึ่งก็ต้องช่วยทางอ้อมให้ลูกรู้จักรับสิ่งที่ได้จากสื่อมวลชน ดิฉันได้ฟังรายการธรรมะทางโทรทัศน์ ท่านให้ข้อคิดว่าพ่อแม่ ครู ไม่ได้สอนให้ทำสิ่งนั้น แต่เพื่อนเป็นผู้สอน ก็คงจะเป็นข้อคิดที่ผู้ปกครองจะต้องสำนึกไว้นะคะ ดิฉันฟังเสียเพลิน เกือบลืมเรื่องที่จะมาปรึกษาอาจารย์เลยคะ

ผะอบ — เรื่องอะไรคะ

จิตรลดา — เรื่องมารยาทของเด็กไทยคะ คงจะต้องคุยกันนานหน่อย ไม่ทราบว่าสนใจตรงกันไหมคะ

ทุกคน — ดีครับ ดีค่ะ

ดนตรีกัน

จิตรลดา — ความจริงเรื่องนี้ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เราพูดกันมาแต่ต้นมากคะ คืออย่างนั้นนะคะ ก่อนที่ดิฉันจะมาแนะนำเรื่องมารยาทนี้แหละคะ เขาก็เกิดสงสัยขึ้นมาว่า มารยาทคืออะไรกัน บางทีทำอะไรก็ถูกติว่าเสียมารยาท บางทีก็ได้รับคำชมว่ามารยาทดี เขาไม่เข้าใจว่ามารยาทคืออะไรกัน ดูช่างยากเสียเหลือเกินที่จะเป็นคนมีมารยาทดี เลยจะนำมาปรึกษาอาจารย์นี้แหละคะ ว่าควรจะให้เขาเข้าใจว่าอย่างไร

- ผะอบ** — แหมเป็นปัญหาที่น่าสนใจมากนะคะ ดิฉันเห็นใจเด็ก ๆ ที่เธอไม่เข้าใจเวลาที่ไม่ถูกต้อง ผู้ใหญ่เราก็บอกว่าไม่ตี แต่เด็กไม่เคยรู้ว่าไม่ตีอย่างไร เด็กก็เลยเห็นเป็นของยากที่จะรักษามารยาท ความจริงมารยาทถ้าจะพูดอย่างสั้น ๆ ก็คือ ระเบียบปฏิบัติให้ถูกกาลเทศะของแต่ละสังคมซึ่งวางไว้ตามเหตุผลของสังคมนั้น ๆ จึงมีมารยาทส่วนรวม เช่น มารยาทในการสนทนาจะเหมือนกันในสังคมต่าง ๆ ว่าไม่ควรพูดเสียคนเดียว แสดงกิริยาทำที่ว่าสนใจคู่สนทนา ไม่แทรกคำพูดของตนเมื่อคนอื่นยังพูดไม่จบ หรือมารยาทส่วนย่อย เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการเดิน ก็อาจจะแตกต่างกันไป
- โสศรี** — แล้วจะให้เด็กเข้าใจได้อย่างไรให้ง่าย ๆ และเห็นว่าเป็นของจำเป็นล่ะคะ ถ้าอธิบายตามหลักวิชาก็คงไม่สนใจที่จะปฏิบัติ
- ผะอบ** — ถ้าจะอธิบายให้เข้าใจอย่างเดียวไม่พอนะคะ ต้องให้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติจนเป็นนิสัย แต่การที่เขาจะยอมปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติ ต้องเกิดจากเขาเห็นดีเห็นชอบ ซึ่งมีรากฐานมาจากความเข้าใจ ว่าดีไม่ตีอย่างไร ดิฉันคิดว่าครูและผู้ปกครองควรจะมีมือร่วมกันชี้ให้เห็นว่า มารยาทที่ดีนั้นเป็นของธรรมดาในชีวิตประจำวัน ตักเตือนด้วยเหตุผลว่า (ผลดีผลเสียนั้นอาจเกิดแก่ส่วนตัวหรือส่วนรวม) เมื่อทำไม่ถูก ไม่ใช่บอกว่าไม่ถูก ไม่ตีอย่างเดียว
- นิมิต** — การวางระเบียบเปลี่ยนแปลงได้ใช่ไหมครับ ผมสังเกตดูเปลี่ยนแปลงตามสังคม เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร เมื่อก่อนเรานิยมรับประทานอาหารด้วยมือ นั่งล้อมกันเป็นวงเดี่ยวนี้ใช้ช้อนส้อม นั่งโต๊ะ การปฏิบัติตนก็เปลี่ยนไป
- ผะอบ** — ใช่ค่ะ มารยาทก็เป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่ง ก็เหมือนวัฒนธรรมอื่น ๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงตามรูปสังคม แต่ถ้าสิ่งใดเป็นแกนดีก็คงไว้ เช่น การรับประทานอาหาร แม้จะเปลี่ยนแบบอย่างไป แต่การรักษาระเบียบให้เรียบร้อยเช่นเปิบข้าวเข้าปากให้ อย่าให้คำโต ข้าวร่วงพรูจากปากแต่เมื่อใช้ช้อนส้อมแล้วก็ต้องระมัดระวังไม่ให้ข้าวร่วงจากช้อน ซึ่งเป็นภาพที่คนอื่นเห็นไม่งดงาม หรือการชดน้ำแกงต้องไม่ให้มีเสียงดัง เป็นการทำความรำคาญให้คนอื่น เช่นที่ว่านี่ก็ยังคงเป็นมารยาทที่ควรระมัดระวังค่ะ
- โสศรี** — อาจารย์คะ ดิฉันได้อ่านหนังสือพิมพ์พบเรื่อง “เอกลักษณ์ไทยกำลังเสื่อม” ข้อความนั้นบ่งชี้มาถึงเรื่อง “มารยาทเด็กไทย” น่าสนใจมากค่ะแล้วยังยกตัวอย่างหลายข้อ อาจารย์เคยอ่านพบไหมคะ
- ผะอบ** — เคยพบค่ะ ดิฉันยังจำได้สำเนาไว้ เป็นข้อคิดที่เตือนใจดีมากสำหรับเด็กไทยในสมัยนี้ แต่ก็มีความคิดตรงกันกับที่เราได้พูดกันไว้ว่ามารยาทนั้นต้องอาศัยการฝึกและใช้เวลา ซึ่งทั้งทางบ้านและโรงเรียน และผู้ใหญ่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก
- นิมิต** — ผมล้าหลังอยู่คนเดียว ไม่ได้อ่านเลยครับ กล่าวถึงมารยาทในเรื่องอะไรครับที่กำลังเสื่อม

- โสศรี** — เท่าที่จำได้นะคะ ในเรื่องการรักษาความสะอาด เรื่องการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และการเคารพผู้ใหญ่
- นิมิต** — เรื่องสำคัญทั้งนั้นนะคะ เรื่องเคารพผู้ใหญ่นี้ไทยเรามีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจริง ๆ ที่ได้รับความยกย่องว่ามีความอ่อนน้อม แสดงภาวะทางจิตใจสูง แต่เด็ก ๆ เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยจะเห็นสำคัญ
- จิตรลดา** — จริงด้วยค่ะ ได้ยินลูก ๆ เขาคุยกัน มันคนละสมัยกันแล้วจะเอาเรื่องสมัยร่างมาใช้ สมัยดิสก็ได้อย่างไรได้ กิริยามารยาทเด็กสมัยนี้จึงเปลี่ยนไปมาก
- พะอบ** — ก็จริงของเด็กเขาเหมือนกันนะคะ ของดิสสมัยหนึ่งอาจไม่เหมาะกับอีกสมัยหนึ่ง แต่ของดิงจริง ๆ นั้น ไม่เปลี่ยนแปลงแต่ปรับปรุงได้นะคะ ดิฉันจึงขอเรียนเชิญท่านทั้งหลายมาเพื่อปรึกษาหารือกัน ในการที่จะให้ผู้ใหญ่หย่อนลงไปนิดดิงเด็กให้สูงขึ้นมาน้อย มาบรรจบกันที่เส้นกลาง หลักมัชฌิมาปฏิปทา ที่ประเสริฐแท้ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่เดินเป็นเส้นขนานไม่มีวันพบกันได้ ผู้ใหญ่บางคนก็เคร่งครัดเกินไป มองเห็นอะไรไม่ดีไปหมด ว่าเด็กทำไม่ดีสมัยใหม่ตามชาวตะวันตก เด็กก็เลยเบื้อ ทำตามใจตนเอง
- โสศรี** — แบบอย่างตะวันตกที่ดีเขาก็น่าที่จะตามอย่างได้นะคะ เช่น เขาก็เรียงลำดับก่อนหลัง หรือเข้าคิว มารยาทในการใช้ลิฟต์ ขึ้นรถ ซื้ออาหารเป็นระเบียบเรียบร้อย การขับรถ ก็อีกอย่างหนึ่ง ถ้าเราทำตามมารยาทตะวันตก การจราจรก็คงไม่ติดขัด
- นิมิต** — นี่ก็เป็นมารยาทเพื่อส่วนรวมอีกอย่างหนึ่งครับ ผมเห็นโฆษณาตอนหนึ่ง เด็กกลับเตือน พ่อแม่ไม่ให้ทำผิดกฎจราจร พ่อแม่กลับถามลูกว่าครูสอนรึลูก ครูได้ดูภาพยนตร์โฆษณาคงปลื้มใจนะครับ
- พะอบ** — ก็ไม่ค่อยแน่นักค่ะ ที่สะกิดใจก็คือพ่อแม่ไม่ทำตามมารยาทการขับรถ เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ที่ลูกอาจจะฝึกนกฏอื่น ๆ แต่ลูกเตือนพ่อแม่เพราะจำคำครูบอก อาจจะทำให้เกิดความรู้สึกบางอย่างไม่สบายใจนัก
- จิตรลดา** — อาจารย์คิดว่าครูกับผู้ปกครองจะช่วยอย่างไรได้บ้างคะในเรื่องนี้
- พะอบ** — ดิฉันคิดว่าทั้งสองฝ่ายช่วยกันทำความเข้าใจกับเด็กในเรื่องมารยาทที่ว่าเป็นการปฏิบัติตนให้สุภาพเรียบร้อยเป็นของธรรมดา ง่าย ๆ ไม่ลำบาก และผู้ใหญ่ไม่ควรเคร่งครัดระเบียบบางอย่างจนเกินไปนัก เช่นการสวนทางกับผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์อื่นก็หลีกเลี่ยงให้ หรือถ้าพบกันครั้งแรกก็ทักทายกันด้วยการไหว้ด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแสดงความเป็นมิตรหรือเมื่อเดินตามมาอยากจะไปก่อนก็เดินหลีกเลี่ยงหรือก้มตัวพองามแสดงอาการจะไม่ใช้หลักไปจนเดินชนไหล่ เมื่อผู้ใหญ่พูดด้วยก็ไม่เดินไปพลาง แสดงกิริยาไม่สนใจเมื่อผู้ใหญ่ส่งของให้ก็ก้มลงรับ และกล่าวคำขอบคุณ เมื่อไปกระทบตัวท่านก็กล่าวคำ “ขอโทษ” ตามมารยาทตะวันตกบ้างก็ดงาม
- จิตรลดา** — อาจารย์หมายความว่าต้องแนะเขาและให้ปฏิบัติโดยสม่ำเสมอใช่ไหมคะ

- ผะอบ — ไข่ค่ะ ถ้าเขาทำอะไรผิดแผกไปก็ตักเตือนแต่โดยดีและใช้เหตุผล ไม่ใช่ตีเดียวน แล้วก็ควรแนะนำว่าควรทำอะไรเพราะอะไร
- โสศรี — ดิฉันเห็นด้วยค่ะ เพราะบางทีเด็กก็ทำไปโดยไม่ทราบ ไม่ได้รับการอบรมมา จะทำอะไรดีคะในเรื่องมารยาทในการรักษาความสะอาดและรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม เช่นการทิ้งผง หรือของที่ไม่ใช่ตามที่ต่าง ๆ หรือการเขียนถ้อยคำเขียนภาพตามผนังตามใจชอบ เห็นดอกไม้ในสวนสาธารณะก็เด็ด
- นิมิต — เรื่องนี้ผมว่าเป็นเรื่องใหญ่ ต้องใช้เวลาและต้องร่วมมือกันหลายคน กทม.ก็กำลังรณรงค์อยู่ มีสมาคมและองค์กรหลายแห่งก็กำลังดำเนินการช่วยเหลือ แต่รากฐานอันสำคัญก็มาจากพวกเรา พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่เป็นผู้ใหญ่ต้องช่วยกันทำเป็นตัวอย่างที่ดี และฝึกเขาจนเป็นนิสัย
- ผะอบ — วิเศษเลยค่ะ ผู้ใหญ่ในวันนี้มีส่วนสำคัญที่จะสร้างให้ “เด็กวันนี้จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า” ขอบคุณเป็นอย่างมากค่ะ ที่สละเวลามาร่วมงานกัน ด้วยกุศลเจตนาอันดี ขอให้ความสำเร็จได้บังเกิดสมความมุ่งหมายนะคะ ขอบคุณค่ะ

เพลงความเป็นไทย

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ฉลองชัยมหาธาตุ”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๒๕ เวลา ๐๙.๓๐ น. — ๐๙.๐๐ น.

ผู้จัด

มาลี จันทรสุน

ผู้เขียนบท

วนิดา สติตานนท์

ผู้แสดง

จิตรลดา หัซซะวณิช

นิมิต สุทธิพิสุทธิพงษ์

ผู้กำกับเสียง

วิญญู ภัณฑิตานนท์

— เพลงประจำรายการ —

- อร** — ศรีสวัสดิ์เดชะ ชนะราชอรินทร์ ยินพระยศเกริกเกรียง
 เพียงพกแผ่นฟากฟ้า หล้าลุ่มเลื่องชัยเขวง เกรงพระเกียรติระยอ
 ฝ่อใจห้าวบมิหาญ ลาญใจแกล้วยบมิกล้า บคำอาตม์ออกกรงค์
 บคงอาจออกฤทธิ์ ท้าวทั่วทิศทั่วเทศ ให้ทุกเขตทุกด้าว
 น้าวมกุฏมานบ น้อมพิภพมานอบ มอบบัวบาทวิบูลย์
- เอก** — น้องอรเกิดอะไรขึ้นมา อ่านลิลิตเตลงฟ่ายเสี่ยงเจ็ยแจ้ว
อร — เกิดคิดขึ้นมาได้ว่า วันที่ ๒๕ มกราคม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ คือเมื่อ ๓๙๓ ปีที่แล้วมาเป็น
 วันที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงมีชัยในสงครามยุทธหัตถี ก็เลยหยิบมาอ่านเพื่อนึก
 ถึงวีรกรรมที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชของไทย ทรงปกป้องคุ้มครองชาติบ้านเมือง
 ด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
 ได้ทรงพระนิพนธ์ลิลิตเตลงฟ่าย สดุดีพระบรมเดชานุภาพไว้อย่างวิจิตรบรรจง อ่าน
 ครั้งใดก็มองเห็นภาพแห่งการยุทธในครั้งนั้นอย่างชัดเจน พี่เอกถามก็ดีแล้ว กรุณา
 เล่าพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราชสักนิดได้ไหมคะ
- เอก** — ได้ซี ประวัติศาสตร์ตอนนี้พี่จำได้แม่นยำมาก เพราะเป็นตอนที่ประวัติศาสตร์ชาติไทย
 จารึกได้อย่างทรงเนืองอาจและภาคภูมิใจ เป็นเกียรติประวัติของชาติ สมเด็จพระนเรศวร
 มหาราช เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระมหาธรรมราชา และสมเด็จพระวิสุทธิ-
 กษัตริ์ พระมหาธรรมราชานั้น ทรงมีเชื้อสายมาจากราชวงศ์พระร่วงแห่งกรุง-
 สุโขทัย ส่วนสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริ์ เป็นพระราชธิดาของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
 กับสมเด็จพระศรีสุริโยทัย วีรสตรีแห่งสงครามยุทธหัตถีเช่นเดียวกัน สมเด็จพระนเร-
 ศวรมหาราช ประสูติเมื่อพ.ศ. ๒๐๙๘ มีพระพี่นางคือ พระสุพรรณกัลยา หรือพระ-
 สุพรรณเทวี และพระอนุชาคือ สมเด็จพระเอกาทศรถ เมื่อประสูตินั้น พระราชบิดา
 ครองเมืองเหนืออยู่พิษณุโลก
- อร** — จำแม่นดีจังคะ ก่อนสงครามยุทธหัตถี ดูเหมือนจะทรงรบมาแล้วหลายครั้ง
เอก — ทรงพบสงครามตั้งแต่ทรงพระเยาว์ เมื่อพระชนมายุเพียง ๘ พรรษา คือ พ.ศ. ๒๑๐๖
 พม่ายกทัพมาตีไทย ไทยสู้ไม่ได้ พม่าเชิญเสด็จสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระรา-
 เมศวร พระราชโอรส และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ไปเป็นตัวจำนำที่กรุงหงสาวดี
 ในระหว่างที่ทรงเป็นตัวจำนำที่หงสาวดี พม่ายกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาอีก ตรัสสั่งให้
 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จมาในกองทัพด้วย
- อร** — คงทรงเจ็บช้ำขื่นพระราชหฤทัย
เอก — แน่นอนที่สุด ต่อมา พ.ศ. ๒๑๑๓ สมเด็จพระมหาธรรมราชา ถวายพระสุพรรณกัลยา
 ไปเป็นตัวจำนำแทน แล้วทรงขอให้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกลับมาช่วยบ้านเมือง
 ได้ประทับที่พิษณุโลก

- อร — ก็ทรงทราบเรื่องเมืองพม่า และไทยทางเหนือได้ดี
- เอก — ใช่แล้ว ทรงทราบภาษา ขนบธรรมเนียมและอุปนิสัยใจคอพม่าเป็นอย่างดี ส่วนไทยทางเหนือ ก็ทรงเป็นที่นิยมยกย่อง
- อร — ก่อนขึ้นครองราชย์ ทรงออกรบหลายครั้งไหมคะ
- เอก — หลายครั้ง แต่ละครั้งล้วนแสดงความกล้าหาญ ซาญฉลาดและเฉียบขาดมาก อย่างตอนที่ทรงยิงพระยาจันจันตุ ครั้งนั้นได้เสด็จจากพิษณุโลกมาประทับที่วังจันทร์เกษม กรุงศรีอยุธยาทรงทราบว่าพระยาจันจันตุ ขุนนางจีนที่เข้ามาอยู่ในกรุงจนรู้เรื่องราวราชการของกรุงศรีอยุธยาดี แล้วลอบลงเรือสำเภานี้ ได้เสด็จลงเรือตามไปทันที่ปากน้ำ ทรงเร่งเรือพระที่นั่งออกหน้าเรืออื่น เสด็จออกทรงปืนนกลับยิงเองที่หน้าเรือกัญญา ข้าศึกยิงโต้ตอบมาถูกรางพระแสงปืนที่ทรงแตก ก็ไม่ทรงหลีกหนี สมเด็จพระเอกาทศรถต้องทรงเร่งเรือเข้าบังไว้ อีกตอนหนึ่งใน พ.ศ. ๒๑๒๔ พม่าผลัดแผ่นดิน ตามธรรมเนียมเจ้าประเทศราช จะต้องไปเฝ้าพระเจ้าหงสาวดีองค์ใหม่ ได้ทรงทูลขออาสาไปพม่าแทนพระราชบิดา ก็ปรากฏว่า ครั้งนั้นเจ้าฟ้าไทยใหญ่เมืองคังแข็งเมืองไม่ไปเฝ้า พระเจ้าหงสาวดีตรัสให้ทัพมอญตองอู ทัพพม่าของพระมหาอุปราช และทัพไทยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ไปตีเมืองคัง เป็นทำนองให้ประชันฝีมือกัน ผลัดกันตีทัพละวัน เมืองคังตั้งอยู่บนภูเขา ทัพมอญและทัพพม้ายกเข้าตีก่อน เข้าเมืองไม่ได้ทั้งสองทัพ ในระหว่างที่ทัพพม่ายกเข้าตีนั้น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชก็ทรงตรวจดูทาง พบว่าทางเข้าเมืองคังมีอีกทางหนึ่ง จึงทรงใช้อุบายยกทัพเข้าเมือง จับเจ้าฟ้าไทยใหญ่ได้
- อร — แสดงว่าทรงมีกลยุทธ์
- เอก — แล้วยังมีอีกหลายตอน เช่น ตอนที่ทรงประกาศตัดไมตรีพม่าที่เมืองแครง ต่อมาก็มีวีรกรรมที่ทุ่งลุมพลี ที่ทรงดาบพระแสงดาบนันทหารปืนบุกค่ายพม่า แต่ตอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดก็ตอนสงครามยุทธหัตถี
- อร — ค่ะ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงพรรณนาเกิดพระเกียรติได้สง่าโอฬารมาก อย่างทรงเปรียบช้างของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชว่าเหมือนช้างเอราวัณของพระอินทร์ และช้างของพระมหาอุปราชเหมือนช้างคิริเมฆัล ของพระยาวิสาดีมารที่ขึ้นมาประจัญพระพุทธรเจ้า คือ
- | | |
|---------------------|-----------------|
| หัสตินปิ่นธเรศไต้ | โททรง |
| คือสมิทธิดาตงค์ | หนึ่งอ้าง |
| หนึ่งคือคิริเมฆัลมง | คลาสน์ มารเอย |
| เคียรส่ายหางงาค้าง | ไขว่แคว้งแทงโถม |
- เอก — ฟังแล้วทำให้อยากทบทวนมัน ช่วยเล่าตอนสำคัญ ๆ ให้ฟังบ้างได้ไหม พี่ชกจะลืมได้ซีคะ เริ่มเมื่อพระมหาธรรมราชาสวรรคต สมเด็จพระนเรศวรทรงขึ้นครองราชย์ พระเจ้าหงสาวดีทรงทราบว่าไทยผลัดแผ่นดิน ก็รับสั่งให้พระมหาอุปราชยกทัพ
- อร

มารบกongทัพของพระมหาอุปราชา นั้นยิ่งใหญ่มาก มีทั้งทัพช้าง ทัพม้า พลเดินเท้า ดาตดินเต็มท้องทุ่ง เหมือนกับสายน้ำที่ไหลมาไม่ขาดระยะ เหมือนสายฝนที่ตกในฤดูฝนที่ตกไม่หยุดคือ

คับคั่งสระพริ้งพริบพร้อม

พลพยุห์

ดูชนะเด็ดดินดิน

ท่งท้อง

เฉกขโลทกธาริน

แถวถึง มาฤา

ปางเมื่อพรรษาซร้อง

สุดไซร้ไปมี

เอก

— แล้วกองทัพอของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชละ

อร

— ยิ่งใหญ่ไม่แพ้กันละ มากมายเต็มพื้นดิน เหมือนคลื่นในกระแสนสมุทร คือ

มัวมูลพลเพียบพื้น

รภัยา

ชนิดนิกรโยธา

เทียบไว้

เฉกกระแสนสมุทรสา

ครคลื่น คลาแฮ

คอยฤกษ์เบิกพยุห์ให้

ชเรศแล้วคลายขบวน

เมื่อทั้งสองทัพประทะกัน ก็มีการรบแบบเผชิญหน้าตัวต่อตัวอย่างกล้าหาญ

“รบอลวนอลเวง

ต่างบเกรงบกลัว

ตัวต่อตัวชิงมล้าง

ช้างต่อช้างชิงชน

คนต่อคนต่อรบ

ของจ้าวทบประทะกัน”

เป็นการรบแบบ ดุเดือด เลือดพุ่งเต็มท้องทุ่งท้องนา เสียงอาวุธดังสนั่นหวั่นไหว ชุลมุน วุ่นวาย ทหารของทั้งสองฝ่ายต่างมีฝีมือ

“ชาญต่อชาญหักเขี้ยว

เรียวต่อเรียวหักแรง

แข่งต่อแข่งหักฤทธิ์

ต่างประชิดพอนพื้น

ต่างประชันพอนฟาด

ล้วนสามารถมือทัด

ล้วนสามารถมือทาน

ผลาญกันลงเต็มหล้า”

ทหารของทั้งสองกองทัพอเข้าตะลุมบอน ช่าฟัน เสียงปืนดังสนั่นหวั่นไหว “พันลิกล่อม ลั่นฟ้า เฉกสุริยฉายล้ำ แผลงเพียงพกพัง” เป็นการรบที่มีเสียงดังสนั่นเหมือนเสียงฟ้าผ่า อื้ออึงอลหม่าน ทหารล้มตายระเนระนาด เลือดสาดพสุธา

เอก

— สงครามครั้งนั้น ทำให้นึกคิดว่า ที่เรามีบ้านมีเมืองอยู่ทุกวันนี้ บรรพบุรุษของเราไม่ได้ อยู่มาอย่างสุขสบาย ท่านป้องกันโดยแลกกับเลือดเนื้อและชีวิตมาทีเดียว

อร

— ค่ะ นอกจากรบที่ดุเดือดแล้ว สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงบรรยายพระบรมเชษฐาภาพแห่งสมเด็จพระนเรศวรว่า ทรงมีพระทัยกล้าแกร่ง เมื่อช้างพระที่นั่งตกมันวิ่งฝ่าเข้าไปท่ามกลางข้าศึก ได้ทรงใช้พระราชปฏิภาณ โดยมี พระราชดำรัสทำพระมหาอุปราชาให้กระทำยุทธหัตถีว่า

“พระพี่พระผู้ผ่าน

ภพอุต ดมเอย

ไปชอบเซฐียินหยุด
เชิญราชร่วมคชยุท
สืบกว่าสองเราไสร

ร่มไม้
เผยอเกียรติ ไว้แฮ
สุดสิ้นธานี

เอก

— ถึงตอนนี้ พี่ว่าพระมหาอุปราชาก็ทรงเป็นขัตติยะชาติทีเดียว ถ้าไม่ทรงรับคำทำให้ทหารเข้าล้อมรอบ ก็ทรงทำได้ แต่ก็คงจะเป็นด้วยเพราะพระบรมเดชานุภาพ และพระบุญญาธิการแห่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชด้วย พระมหาอุปราชาก็ไม่ทรงปฏิเสธ

อร

— โบราณเขาถือว่า ยุทธหัตถีเป็นการรบที่แสดงความกล้าหาญเยี่ยมยอดของนักรบ เมื่อทรงมีชัยในสงครามยุทธหัตถีแล้ว พระเกียรติยศของพระองค์ก็เลื่องลือไปไกล เจ้าเมืองเชียงใหม่แต่งทูตเข้ามาอ่อนน้อม สมเด็จพระนเรศวรทรงปกป้องครองแผ่นดินด้วยทศพิศราชธรรม และจักรวรรดิวัตร บ้านเมืองร่มเย็นมั่งคั่งสมบูรณ์

ยรรยงยศทั่วท้อง

ชาติรี

สยามเมศรโมฬี

เลิศล้ำ

ทวาราวดีศรี

อยุธยา ภพฤา

บุญบพิตรแผ่พัน

แผ่นหล้าเลอสรวง

สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงตั้งพระปณิธานว่า ขอให้ลิลิตเทลงฟ้ายคงอยู่คู่พระเกียรติแห่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

เอก

— ถ้าเช่นนั้น ลิลิตเทลงฟ้ายก็จะคงอยู่ตลอดไป พระบรมเดชานุภาพและพระบุญญาธิการแห่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชนั้น ย่อมจารึกอยู่ในจิตใจของคนไทยชั่วฟ้าดินสลายอย่างน้อย ขณะนี้น้องอรกับพี่มาขอเชิญชวนท่านผู้พึงร่วมจิตอธิษฐาน รำลึกถึงพระเดชพระคุณ และน้อมจิตสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน ในวาระที่วันที่ ๒๕ มกราคม ได้เวียนมาบรรจบอีกครั้งหนึ่ง

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
รายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ใจคะนิง ดอกไม้สด”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ เวลา ๑๕.๑๐ – ๑๕.๔๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

สุวรรณี อุดมผล

ปรีชา ทรัพย์โสภ

วันจันทร์ บวรพานิช

นิมิต สุทธิชุติพงษ์

วิญญู ปัทมจิตานนท์

พี่ใหญ่

พี่กลาง

น้องเล็ก

— เพลงขวัญเมือง —

- น้องเล็ก — เอ๊ะ พี่ใหญ่อ่านเทพนิยายอะไรอยู่หรือครับ โตแล้วยังอ่านเทพนิยายอีกหรือ
- พี่ใหญ่ — เทพนิยายที่ไหนกัน เห็นแวบเดียวก็พูดเป็นตุเป็นตะ นี่หนังสือเรื่องราวในชีวิตดุจเทพนิยายต่างหาก
- น้องเล็ก — ชีวิตใครล่ะครับ ดุจเทพนิยาย
- พี่ใหญ่ — มล.บุปผา นิมมานเหมินทร์ ใจล่ะ
- พี่กลาง — (หัวเราะ) คุณน้องเล็กซิ ทำหน้าที่ไม่รู้จักหรือจะ
- น้องเล็ก — (ลากเสียง) ผมว่าซื้อคุณ ๆ หูอยู่น่า แต่นึกไม่ออกว่าเคยได้ยินที่ไหน
- พี่กลาง — ก็ “ดอกไม้สด” ใจล่ะ
- น้องเล็ก — อ้อ
- พี่ใหญ่ — ถึงบางอ้อแล้วหรือ สนใจจะอ่านไหมล่ะ กลางเขาให้พี่ยืมมาอ่านเสร็จพอดี
- น้องเล็ก — ไว้เตือนหน้าเถอะครับ ตอนนีไกล่สอ ผมจะเตรียมตัวดูหนังสือ (หยุดนิดหนึ่ง ทำเสียงเหมือนคิด) เอ เมื่อเข้าดูเหมือนผมจะได้ยินจากวิทยุ วันที่ ๑๗ นี่เป็นวันอะไรซักอย่างของ “ดอกไม้สด” ใช่ไหมครับ
- พี่ใหญ่ — วัน “ดอกไม้สด” ราลิกใจล่ะ เขาจัดกันมาหลายปีแล้ว พี่กลางแนะเขาทราบดี เรื่องของนักเขียนคนโปรดของเขา
- พี่กลาง — วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๘ เป็นวันเกิดของ “ดอกไม้สด” ใจล่ะ
- พี่ใหญ่ — พี่เพิ่งอ่านที่ คุณสมภพ จันทรประภาเขียนไว้ ว่า เดิมไม่มีใครทราบวันเกิดของท่านแม่ แต่อาจารย์สุกิจ สามิของท่านเอง เพิ่งจะมาทราบกันจากจดหมายที่ท่านเขียนก่อนถึงแก่กรรมเพียงเดือนเดียว
- น้องเล็ก — เอ๊ะ แล้วที่ว่าชีวิตของท่านคล้ายเทพนิยาย มันเป็นอย่างไงครับ
- พี่กลาง — ให้พี่ใหญ่เล่าแนะ เขาเพิ่งอ่านหนังสือจบไปหยก ๆ
- พี่ใหญ่ — ที่ว่า ชีวิตของท่านคล้ายเทพนิยายอาจจะเป็นเพราะท่านเกิดในราชตระกูล เคยอยู่ในรั้วในวัง และในบั้นปลายของชีวิตก็ดำรงตำแหน่งเป็นถึงภรรยาเอกอัครราชทูต
- พี่กลาง — แต่ในชีวิตของท่าน ท่านก็เผชิญกับความสุข ความทุกข์มาหลายอย่างนะ ท่านต่อสู้ชีวิตมามากทีเดียวแหละ
- น้องเล็ก — แหม ผมยิ่งอยากรู้ใหญ่เลยว่าเป็นยังไง เล่าให้ฟังหน่อยซิครับ
- พี่ใหญ่ — ต้นตระกูลของท่านคือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ ซึ่งเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒๒ ในรัชกาลที่ ๒ เป็นพระเจ้าน้องยาเธอ ในรัชกาลที่ ๓ และเป็นพระเจ้าพี่ยาเธอในรัชกาลที่ ๔ ประทับอยู่ที่วังบ้านหม้อ กรมพระพิทักษ์เทเวศร์มีพระโอรสองค์ใหญ่คือ หม่อมเจ้าสิงหนาทผู้เป็นเสด็จปู่ของ “ดอกไม้สด”
- พี่กลาง — หม่อมเจ้าสิงหนาท มีโอรสคนใหญ่คือ ม.ร.ว.หลาน กุญชร ซึ่งต่อมาได้เป็น เจ้าพระยาเทเวศร์ฯ คือ ท่านบิดาของ ดอกไม้สด ใจล่ะ

- พี่ใหญ่ — เจ้าพระยาเทเวศร์ฯ เป็นข้าราชการผู้ใหญ่ท่านหนึ่งทำงานให้แผ่นดินมาก และหลายด้าน
- พี่กลาง — “ดอกไม้สด” เป็นธิดาที่เกิดจาก หม่อมมาลัย ซึ่งเป็นตัวละครเอกคนหนึ่งของเจ้าพระยาเทเวศร์ พอ “ดอกไม้สด” อายุได้ไม่ถึง ๓ ขวบ หม่อมมาลัยก็กราบลาออกไปจากวังบ้านหม้อ
- พี่ใหญ่ — “ดอกไม้สด” จึงอยู่ในความดูแลของหม่อมยายสุข ซึ่งเป็นยายแท้ ๆ ของท่าน ตั้งแต่นั้นมา
- พี่กลาง — หม่อมยายสุข เป็นคนถือศีล นุ่งขาว ห่มขาว ปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดและอบรมดอกไม้สดทางศีลธรรมมาตั้งแต่เด็ก
- พี่ใหญ่ — เมื่อดอกไม้สด อายุได้ ๕ ขวบ หม่อมเจ้าหญิงชม ในกรมหลวงวงศาธิราชสนิท ซึ่งมีศักดิ์เป็นอาของเจ้าพระยาเทเวศร์มาเยี่ยมและอยากได้ธิดาของเจ้าพระยาเทเวศร์ไปเป็นธิดาบุญธรรมคนหนึ่ง ที่แรกขอ ม.ล.ว ซึ่งป็นธิดาคนโปรด แต่ไม่ได้ จึงขอ ดอกไม้สด ซึ่งท่านบิดาไม่โปรดนัก
- น้องเล็ก — ดอกไม้สด ก็เลยได้ไปอยู่ในพระบรมมหาราชวังครับ
- พี่กลาง — ใช่ เป็นธิดาคนเดียวของเจ้าพระยาเทเวศร์ที่ได้เข้าไปอยู่ในวัง เพราะท่านไม่นิยมส่งธิดาไปถวายตัว หรืออบรมในวัง
- พี่ใหญ่ — ท่านหญิงชม ทรงเลี้ยงและอบรมดอกไม้สดอย่างดี ที่ได้มากที่สุดคือ ความช่างสังเกต และจดจำ น้องกลางจำได้ไหม
- พี่กลาง — ได้ค่ะ ดอกไม้สด เล่าให้คนรู้จักฟังว่า วันหนึ่งหลังจากไปดูการโสกันต์ เจ้านายกลับมา ท่านหญิงชมรับสั่งถามว่า เจ้านายโสกันต์ทรงแหวนกี่นิ้ว ดอกไม้สดทูลว่า ๑๐ นิ้ว เพราะเห็นแวววาวไปหมด ท่านหญิงชมทรงคว้ามือมาหักนิ้ว ตั้งแต่นั้นขึ้นไปทีละนิ้ว และรับสั่งว่า ทรงนิ้วนี้ ๑ จนครบ ๘ นิ้ว ดอกไม้สดเลยจำได้ว่า ทรงแหวน ๘ นิ้ว เว้นพระอังคุต หรือ นิ้วโป้งเท่านั้น ความช่างสังเกตก็เลยเป็นนิสัยอย่างหนึ่งที่ติดตัวมา
- น้องเล็ก — ผมว่าเป็นคุณสมบัติที่ดีอย่างหนึ่งของนักประพันธ์นะครับ
- พี่ใหญ่ — ใช่ เพราะความช่างสังเกต จึงทำให้รู้จักมองแง่มุมแปลก ๆ และนำมาเขียนนวนิยายได้ไงละ
- น้องเล็ก — ดอกไม้สด เข้าไปอยู่ในวังจนโตหรือครับ
- พี่กลาง — ไม่หรอกค่ะ เจ้าพระยาเทเวศร์ส่งคนไปขอตัวคืนหลายครั้ง ท่านหญิงชมก็ทรงผัดเรื่อยจนอายุ ๑๓ ถึงได้คืนมา ที่ท่านหญิงชมทรงยอมก็เพราะถึงเวลาต้องไปเรียนหนังสือแล้ว
- พี่ใหญ่ — แม้ว่าเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ จะมีบุตรธิดาหลายคนและอาจจะรักไม่เท่ากัน แต่เรื่องเรียนแล้วท่านให้เสมอภาคกันหมด ดอกไม้สดไปเรียนที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ จนจบ ชั้น ม.๘ นอกจากได้ความรู้แล้วยังได้อะไรต่ออะไรอีกหลายอย่าง
- พี่กลาง — อาจารย์ ม.ล.บุญเหลือ ซึ่งเป็นน้องสาวคนเดียวของดอกไม้สด เล่าว่าแม่ซีมาร์เกอริตเป็นคนที่อบรมทั้งด้านความรู้และความนึกคิดให้ดอกไม้สดมากที่สุด

น้องเล็ก

— ยังไงหรือครับ

พี่กลาง

— วิธีอบรมทางอ้อมและแนบเนียนก็คือ หาหนังสือนวนิยายที่สนุก แฝงคติธรรมให้อ่านอยู่เสมอ นักประพันธ์ที่ดอกไม้สดยกย่องมากคือ Delly (แดลลี) ซึ่งแต่งหนังสือที่ปลูกฝังอุดมคติให้เด็กสาว ๆ ได้ดี

พี่ใหญ่

— นอกจากนั้นการอยู่โรงเรียนนี้ยังทำให้ดอกไม้สดเป็นคนรักษาวินัยประเพณีเคร่งครัดในศีลธรรม จรรยาบรรณ สิ่งเหล่านี้เป็นอิทธิพลที่ดอกไม้สดได้รับแล้วก็สะท้อนออกมาปรากฏในนวนิยายที่ท่านเขียน

น้องเล็ก

— คงจะเป็นเพราะหลาย ๆ อย่างผสมกันนะครับ ตั้งแต่แรกท่านได้หม่อมยายสุข ต่อมาได้ท่านหญิงชม และมาได้โรงเรียนเซ็นต์โยเซฟคอนเวนต์อีก การอบรมต่าง ๆ คงผสมกันมาเรื่อย ๆ นะครับ

พี่กลาง

— ใช่จ๊ะ นอกจากนั้น อาจจะเรียกได้ว่า ท่านได้ใช้ชีวิตในช่วงวัยรุ่น และวัยสาวอย่างสนุกสนาน และเข้าสู่สังคมชั้นสูงพอสมควร

พี่ใหญ่

— ท่านสูญเสียมารดาและท่านบิดาในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน และท่านก็อยู่ในความดูแลของพระยาเทเวศร์ ซึ่งเป็นพี่ชาย พระยาเทเวศร์ เลี้ยงดูและยกย่องน้อง ให้เงินใช้พอสมควร และให้ออกสมาคมด้วย

พี่กลาง

— วังบ้านหม้อในสมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นเหมือนสโมสรของบุคคลในสังคมชั้นสูงแห่งหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะพระยาเทเวศร์ เป็นคนสง่างาม เป็นราชวัลลภคนโปรดในสมัยรัชกาลที่ ๕ และเป็นเสวกผู้ใหญ่ในรัชกาลที่ ๖ มีรายได้จากราชการและจากค่าเช่าตึกแถวพอสมควร วังบ้านหม้อในสมัยนั้นมีงานประจำแทบทุกสัปดาห์ เวลาว่างแขกเจ้านาย หรือชาวต่างประเทศพระยาเทเวศร์ ให้น้อง ๆ มีโอกาสออกสมาคมได้พบปะ รู้เห็นวิธีการที่คนพึงปฏิบัติต่อคนตามชั้นและฐานะของคนด้วย

น้องเล็ก

— นี่ก็คงเป็นประสบการณ์ที่ดอกไม้สดนำมาเป็นวัตถุดิบในการเขียนนวนิยายของท่านได้เป็นอย่างดีเลยนะครับ

พี่กลาง

— ในชีวิตของท่านไม่ใช่จะพบแต่ความสุขอย่างเดียว บางครั้งท่านก็พบกับความทุกข์เหมือนกัน เช่น เสียแม่ตั้งแต่เด็ก, ไม่ใช่ลูกคนโปรดของท่านบิดา, ในช่วงที่รายได้ของครอบครัวน้อยลง ท่านต้องใช้จ่ายอย่างประหยัดและที่สำคัญที่สุดคือ สุขภาพที่ไม่ใคร่ดีของท่าน แต่สิ่งเหล่านี้ก็ไม่ทำให้ท่านท้อถอยไม่ทำอะไรเลย

พี่ใหญ่

— นอกจากนั้น ดอกไม้สดเป็นคนชอบแสวงหาความรู้ บางครั้งก็หาจากประสบการณ์ แต่บางครั้งก็ผิดหวังเหมือนกัน คุณสมภพเล่าว่า คราวหนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ ทางราชการจัดให้มีการคล้องช้างที่เพนียดลพบุรี และประกาศให้คนไปเที่ยวกันครึกโครม สมัยนั้นยังไม่มีโรงแรมดี ๆ จึงจัดกระโจมกางไว้ ดอกไม้สดก็ไปกับ ม.ล.แฉล้ม และคุณสมภพ เพราะคิดว่าคงจะได้ประสบการณ์ที่แปลกได้ความรู้ใหม่ ๆ แต่ปรากฏว่าไม่มีใครมีกันไป และช้างที่ตอนเช้าเพนียดก็เรียบร้อยสงบเสงี่ยม ไม่มีอะไรตื่นเต้นดูเหมือนกับหมู

- น้องเล็ก — เลยไม่สนุกเลยสิครับ
- พี่กลาง — นั่นนะซี นอกจากจะหาความรู้จากประสบการณ์แล้ว ท่านยังมีบุคคลที่เป็นแหล่งความรู้อีกนะ เช่น สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ สมเด็จพระวันรัต (เพื่อน) ฯลฯ บางครั้งก็อ่านหนังสือ เช่น พระไตรปิฎกแปลของมหาเมฆ อำไพจิตร เอมิล ของรุสโซ เรื่องของ ป.อินทรปาลิต ฯลฯ
- น้องเล็ก — นั่นสิครับ ท่านถึงมีความรู้กว้างขวาง และนำมาใส่ในเรื่องที่ท่านเขียนได้อย่างเหมาะสม
- พี่ใหญ่ — ท่านสนใจความเป็นไปของบ้านเมืองมาก เช่น ตอนใกล้สงครามโลก ท่านติดตามเหตุการณ์ของโลกอย่างใกล้ชิด กลางวันอ่านหนังสือพิมพ์ ป้ายคุย กลางคืนเฝ้าวิทยุ

— เพลง —

- พี่กลาง — ระหว่างที่ใช้ชีวิตหิวหยาอยู่นั้น ดอกไม้สดไม่ได้ปล่อยเวลาที่มีอยู่ให้ผ่านไปโดยไร้ประโยชน์ ได้เริ่มเขียนหนังสือส่งไปพิมพ์ที่หนังสือพิมพ์รายเดือนไทยเชชม
- น้องเล็ก — ปกติท่านทำงานตอนไหนครับ
- พี่ใหญ่ — ท่านทำทั้งกลางวัน กลางคืน แต่เวลาที่เขียนได้นาน ๆ คือกลางคืนยิ่งดึกยิ่งเขียนคล่อง เพราะเจียบสงัด คุณสมภพเล่าว่า เวลาคิดอะไรไม่ออก ท่านจะนั่งพนันคว้นบุหรืแล้วมองตามคว้นบุหรืไป วงแล้ววงเล่า จนความคิดที่ลอยคว้างไปตามคว้น แจ่มขึ้น แจ่มขึ้น แจ่มขึ้น จนแจ้ว ก็จับดับบุหรืและลงมือแต่งต่อ
- พี่กลาง — เวลาที่มีความรู้สึกกระวนกระวาย พลุ่พลุ่ท่านจะหยุดแต่ง แล้วลุกขึ้นเดินไปรอบ ๆ สนามครึ่งละหลายรอบ วิธีนี้เป็นวิธีที่ใช้ดับกิเลสได้อย่างหนึ่ง
- น้องเล็ก — ท่านเริ่มแต่งนวนิยายเลยหรือครับ
- พี่ใหญ่ — ท่านเริ่มด้วยการแต่งบทละคร เรื่องแรกคือ เรื่อง ดีพ่อ
- พี่กลาง — ที่เริ่มจากบทละครก็เพราะดอกไม้สดใกล้ชิดกับละครมาก เพราะเคยมีโรงละครอยู่ในวังของตนเอง พี่น้องของท่านมักแต่งละครเล่นกันเอง ท่านก็สนุกสนานขึ้นมาก็เลยลองส่งไปลงหนังสือไทยเชชม
- น้องเล็ก — แล้วทำไมเปลี่ยนมาเป็นนวนิยายเล่าครับ
- พี่ใหญ่ — เพราะมาคิดว่า บทละครควรใช้เล่นละคร ไม่ใช่แต่งไปลงนิตยสารให้คนอ่าน เพราะคนอ่านก็ไม่รู้ว่าเป็นบทดีไหม ไม่มีใครเอาไปแสดงเลยเปลี่ยนมาแต่งเป็นนวนิยายและเรื่องสั้น เรื่องแรกคือ “ศัตรูของเจ้าหล่อน”
- อาจารย์ ม.ล.บุญเหลือ เล่าไว้ว่า คุณหลวงสรรพสารกิจ ซึ่งเป็นบรรณาธิการหนังสือไทยเชชมเวลานั้นมีอิทธิพลต่อการเขียนของดอกไม้สดเช่นกัน เพราะคุณหลวงสรรพสารกิจอ่านต้นฉบับทุกตัว ถ้ามีอะไรไม่ดีก็จะย้อนกลับมาให้ดอกไม้สดแก้ไข บางทีเถียงกันอยู่นานกว่าจะยอมแก้ไขไม่เพียงแต่ภาษาเท่านั้นนะ บางทีในเรื่องประเพณี มารยาท ก็หักท้วงมาเหมือนกัน
- พี่กลาง — เรื่องศัตรูของเจ้าหล่อนไม่ค่อยมีใครสนใจมากนัก พวกพี่น้องก็เอามาล้อกัน เพราะ

ดอกไม้สดอายุยังน้อย และไม่ค่อยรู้ความจริงในชีวิต จึงมีจุดที่ให้วิพากษ์วิจารณ์ได้
ตั้งแต่นั้นมาดอกไม้สดก็เข็ด ไม่กล้าแตะต้องเรื่องที่ตัวเองไม่รู้อีกเลย

น้องเล็ก

— คงเป็นอย่างนี้เอง ต่อมาดอกไม้สดจึงเขียนสิ่งที่ตัวเองรู้เห็น จนมีคนเขาพูดกันว่า
อ่านเรื่องของดอกไม้สดแล้วรู้สึกตัวละครเดินออกมาจากตัวหนังสือทีเดียว มอง
เห็นภาพชัดเจนว่าคุณหลวงคนนั้น คนนี้ คือใครที่เดินเข้าเดินออกในวังบ้านหม้อ

พี่ใหญ่

— เป็นไปได้ เพราะคนที่เรารู้จัก เราจะรู้จักหลายแง่หลายมุม และเอามาตัดแปลงให้
คนอ่านรู้สึกเหมือนรู้จัก แต่จะให้ถึงกับบอกชัดว่าคนนั้นคนนี้คงไม่ได้ เขาจะได้ฟุ้งหมิ่น
ประมาทว่าเอาเรื่องของเขามาแต่งปะไร

พี่กลาง

— นวนิยายของดอกไม้สดนั้น นอกจากให้ความสนุกสนานแล้ว ผู้เขียนยังต้องการที่จะ
ให้เป็นประโยชน์แก่เยาวชน ดังนั้น นวนิยายของดอกไม้สดจึงเป็นเรื่องฉายภาพชีวิต
ไทยที่ดอกไม้สดเคยพบมา เป็นนวนิยายแบบอุดมคติ แต่เป็นอุดมคติแบบไทย

พี่ใหญ่

— หนังสือของดอกไม้สดเป็นหนังสือที่สะท้อนสภาพชีวิตความเป็นไปในสังคมของคนชั้น
สูงกลุ่มหนึ่งในขณะนั้น และสะท้อนปัญหาสังคมในสมัยนั้นเป็นอย่างดี

พี่กลาง

— ในการแต่งหนังสือ ดอกไม้สดพิถีพิถันมาก ก่อนแต่งจะพยายามรวบรวมหลักฐานซึ่ง
โดยมากได้มาจากหนังสือพิมพ์ที่เก็บไว้เป็นตู้ ๆ ถ้าหลักฐานที่รวบรวมไว้ไม่พอ ก็
ต้องไปค้นที่หอพระสมุด

พี่ใหญ่

— พี่ทราบมาว่า เรื่อง นี้นะละโลก เป็นเรื่องที่ท่านพิถีพิถันมาก เก็บข้อมูล จากหนังสือพิมพ์
วิทยุ พวกฟุ้งทั้งทหารและพลเรือนเชียวละ

พี่กลาง

— แต่มีความรู้มากอย่างเดียวถ้าบรรยายหรือพรรณนาออกมาไม่เป็นก็คงไม่ดีหรอกนะ
ท่านผู้หญิงสมโรจน์ เคยบอกไว้ว่า เรื่องของดอกไม้สดนั้นความวิเศษอยู่ที่การพรรณนา
คือพรรณนาดีเสียจนแปลเป็นภาษาฝรั่งได้ยากเพราะเขียนได้ละเอียดและใช้คำที่แสดง
วัฒนธรรมไทย ซึ่งฝรั่งไม่มีคำเหล่านั้นนี่แหละภาษาไทย เรามีคำให้ใช้มากมาย ถ้ารู้จักเลือกใช้
ก็สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และภาพต่าง ๆ ได้ดีทีเดียว

พี่ใหญ่

— การพรรณนาภูมิประเทศ บ้านเมือง ท่านก็พรรณนาไว้อย่างชัดเจน ดูเหมือนการท่อง
เที่ยวจะมีความสำคัญมากในชีวิตของดอกไม้สดจริงไหมน้องกลาง

พี่กลาง

— ค่ะ ครอบครัวของท่านชอบเดินทางมาก มีญาติอยู่ต่างจังหวัด เช่นที่นครสวรรค์ ดอก-
ไม้สดเคยไปอยู่ และได้พบเหตุการณ์ต่าง ๆ

พี่ใหญ่

— เวลาท่านบรรยายหรือพรรณนาอะไร ท่านให้อะไรเกินกว่าถ้อยคำที่ท่านเขียนออกมา
คำบรรยายหรือพรรณนาของท่านไม่ได้หยุดเฉพาะแค่นั้นยังทำให้คนอ่านสามารถคิดไป
ได้กว้างไกลกว่าที่ท่านเขียนอีก

น้องเล็ก

— เอ๊ะ เป็นอย่างไรครับ

พี่กลาง

— พี่จะยกตัวอย่างในเรื่อง ผู้ดี ให้ฟังนะ ตัวเอกของเรื่องคือ วิมลซึ่งเป็นหญิงในตระกูลสูง
ซึ่งภายหลังต้องพบกับภาวะขาดแคลนเพราะท่านบิดาเสียชีวิตลง โดยเหลือสมบัติไว้

ไม่มากนัก แต่มีปัญหาและภาระหลายอย่างที่ต้องรับต่อ เช่น มีพี่ชายเรียนอยู่เมืองนอก มีผู้คนบริวารภรรยาน้อยและลูกของภรรยาน้อยไว้ให้เลี้ยงอีกมาก วมลต้องหาทางออก ด้วยการอพยพตนเองและน้อง ๆ มาอยู่เรือนคนใช้ และเอาตึกใหญ่ให้เช่าเจ้าคุณพลวัตฯ ซึ่งมีภรรยาที่ป่วยหนักมาเช่า น้องเล็ก พี่กลางติดใจตรงไหนครับ พี่กลางตอนที่พี่ติดใจว่าดอกไม้สดเขียนให้เรารู้มากกว่าที่เขียนก็คือ ปกติเจ้าคุณพลวัตฯ จะไม่เคยแสดงความรู้สึกที่มีต่อวิมลออกมาด้วยกิริยาอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่มีอยู่ตอนหนึ่งคือตอนที่พี่แขกมาเยี่ยมเจ้าคุณพลวัตฯ วิมลไปช่วยจัดอาหารให้ด้วยความเต็มใจเหมือนวันเกิดของตนเอง ขณะนั้นวิมลได้ยินเสียงผีทำเดินอยู่ข้างนอกสับสน นึกว่าเป็นน้องชาย จึงถามโดยไม่ทันไปดูว่าใครกำลังเดินมาว่า “โตะนี้งามพอหรือยัง” และได้ยินเสียงตอบว่า “งามหาที่ติมิได้” ทำให้วิมลหันกลับไปดูทันที ผู้พูดคือเจ้าคุณพลวัตฯ และสายตาของผู้พูดไม่ได้อยู่ที่โตะ แต่จ้องมองวิมลอย่างเต็มตาทีเดียว

- น้องเล็ก — (หัวเราะ) ดอกไม้สดเก่งนะครับ ใช้คำพูด ๔-๕ คำ ประกอบกับสายตาเป็นเครื่องบอกความรู้สึกของเจ้าคุณพลวัตฯ อย่างชัดเจน
- พี่ใหญ่ — พี่ยังติดใจตอนจบของเรื่องนี้ด้วยนะ ดอกไม้สดไม่ได้บอกว่าวิมลกับเจ้าคุณพลวัตฯ รู้สึกอย่างไรต่อกัน จะมีโอกาสอยู่ด้วยกันไหม แต่ในตอนจบ ขณะที่วิมลไปต่างจังหวัด เจ้าคุณพลวัตฯ ยืนฟังเพลงฝรั่งที่ดังมาจากข้างบ้านว่า เมื่อความมืดผ่านไปแล้ว ไม่ช้าความสว่างก็เข้ามาแทนที่ ฝนหายไปแล้ว อากาศก็จะแจ่มใส ปลอ่ยให้คนอ่านคิดเอาเองว่าเรื่องจะลงเอยอย่างไร ดอกไม้สดไม่ได้ถูกคนอ่าน ท่านแน่ใจว่าคนอ่านคิดเป็นจึงมิได้ใส่ตอนจบให้ถึงที่สุดโดยสมบูรณ์ เป็นวิธีที่ดีมากอย่างหนึ่ง
- น้องเล็ก — นั่นสิครับ ท่านให้ผู้อ่านสามารถคิดไปได้กว้างไกลทีเดียว เอ๊ะทำไมเรื่องนี้ถึงชื่อผู้ดีละครับ ใครกันครับผู้ดี
- พี่กลาง — ดอกไม้สดคงจะต้องการให้วิมล สะท้อนภาพชีวิตให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายแท้จริงของคำว่าผู้ดีนะซิ
- น้องเล็ก — ทำยังไงครับ
- พี่กลาง — ทำให้คนอ่านรู้สึกว่ ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นผู้ดีได้เท่า ๆ กัน เพราะความเป็นผู้ดีมิได้อยู่ที่ตึกใหญ่ รถยนต์คันยาว เงินฝากในธนาคารนับหมื่นแสน หรือวงศ์ตระกูลเก่าแก่ที่รู้จักกันมานาน แต่แท้จริงนั้นคนที่ยากจนอัตคัด ก็มีโอกาที่จะเป็นผู้ดีได้เท่า ๆ กัน
- น้องเล็ก — เพราะอะไรครับ
- พี่กลาง — เพราะดอกไม้สดวาดภาพให้เราเห็นจากชีวิตของวิมลว่า ความเป็นผู้ดีนั้นอยู่ที่วาจา กิริยามารยาท ความประพฤติ การวางตัวของบุคคลมากกว่าอย่างอื่น
- พี่ใหญ่ — นั่นสิ เมื่อคนอ่านเรื่องนี้แล้วจะเห็นว่า แม้การเป็นผู้ดีจะไม่ใช่ของง่ายนักแต่ใคร ๆ ก็มีสิทธิที่จะเป็นได้ เศรษฐีมีทรัพย์ กรรมกร ก็อาจเป็นผู้ดีได้เท่า ๆ กับรัฐมนตรี ชีวิตของวิมลทำให้เรารู้จักว่าอันที่จริงการเป็นผู้ดีก็ไม่ใช่ว่าจะยากจนเกินไป

พี่กลาง

- เรื่องของดอกไม้สด ถ้าจะดูรวม ๆ จะเห็นว่า ในตอนต้น ๆ ดอกไม้สดมุ่งหมายให้เยาวชนอ่านเพื่อให้รู้จักคุณค่าความดี เพราะฉะนั้น ในเรื่องจะมีคำสอน คำอธิบายแทรกอยู่ในเรื่อง บางครั้งก็อาจจะมากเกินไปบ้างจนมีผู้อ่านเรียกท่านว่า “นักเทศน์นอกธรรมาสน์” วิธีนี้คล้ายกับการเล่านิทานที่มีคติสมัยโบราณ ซึ่งผู้ใหญ่ใช้ความสนุกเป็นเครื่องมือในการสอนลูกหลาน เรื่องของดอกไม้สดเป็นนวนิยายที่เด็กในสมัยนี้อ่านให้สนุกได้ ฉะนั้นถ้าผู้ใหญ่รู้จักเลือกเรื่องเหล่านี้มากล่อมเกล่าจิตใจเด็กให้มีแนวโน้มในทางที่ดีได้ เราก็จะได้เด็กรุ่นใหม่ที่ดี แต่ขณะเดียวกันก็รักษาวรรณกรรมของไทยไว้ ตามแบบตัวละครของดอกไม้สด

พี่ใหญ่

- แต่นวนิยายสมัยหลัง ๆ ของดอกไม้สด เช่น อุบัติเหตุ นันทวัน นี่แหละโลกเป็นนวนิยายอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเริ่มจับภาพชีวิตด้วยความจริง ไม่ว่าวาดชีวิตในด้านที่ควรเป็นเหมือนแรก ๆ เพราะฉะนั้นเรื่องหลัง ๆ จึงเป็นแนวสะท้อนสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวรรณกรรมชิ้นสุดท้ายของดอกไม้สด ซึ่งท่านแต่งค้างไว้นั้น สะท้อนภาพสังคมสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไว้มาก

พี่กลาง

- เรื่องของดอกไม้สดได้รับการยกย่องอยู่หลายเรื่อง เช่น นี่แหละโลกได้รับรางวัลในการประกวดนวนิยายระหว่างชาติ เรื่องพลเมืองดี ซึ่งเป็นเรื่องสั้น อยู่ในบุษบาบรรณนั้น ได้รับคัดเลือกจาก The Canberra Fellowship of Australian Writers ให้แปลเป็นภาษาอังกฤษ และพิมพ์ในหนังสือ Span นอกจากนั้น ยังมีผู้เลือกเรื่องต่าง ๆ ของท่านไปใช้เป็นแบบเรียนให้นักเรียนอ่านประกอบการศึกษาด้วย

— เพลง —

พี่ใหญ่

- ในบั้นปลายของชีวิต ดอกไม้สดใช้ชีวิตร่วมกับ อาจารย์สุกิจ นิมมานเหมินทร์ และเมื่ออาจารย์สุกิจ ได้ไปเป็นทูตที่อินเดีย ท่านก็ติดตามไปทำหน้าที่ในฐานะภรรยาทูตด้วย แต่สุขภาพของท่านไม่ใคร่ดี ในที่สุดก็ถึงแก่กรรมที่บ้านพักสถานทูตไทย ที่กรุงเดลี ประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๐๖

พี่กลาง

- นวนิยายและเรื่องสั้นของท่านให้ทั้งความสนุกสนาน ความรู้ แง่คิด แง่ปฏิบัติ แก่คนทั่วไปไม่น้อย ในชีวิตจริงของท่าน ท่านก็ดำเนินชีวิตเป็นอย่างดี คติของท่านบทหนึ่งซึ่งท่านใช้ท่านใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตคือ

ครองใจอยู่ในอุเบกขา

อุตสาหะในศุภกิจให้ผลผลิต

คำจูนผู้อ่อนแอแลอับจน

แต่ส่วนตนอย่าต้องจ้อขอผู้ใด

คตินี้เราอาจใช้ในการดำเนินชีวิตได้เช่นกัน

น้องเล็ก

- ผมชักเห็นด้วยแล้วซิครับ ชีวิตท่านอาจจะเหมือนเทพนิยายในแง่ที่เกิดในตระกูลสูง

มีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมชั้นสูง แต่ก็มีโอกาสได้สนุกสนานแบบคนสามัญ พบความ
ทุกข์มากก็มาก แต่ก็ผ่านไปได้ด้วยดี นอกจากนั้นยังมีผลงานอันเป็นประโยชน์แก่คน
รุ่นหลังไว้แทนตัวอีกด้วย น้อยคนนักที่จะมีประสบการณ์หลายด้านเหมือนท่าน จะว่าไป
ก็เหมือนเทพนิยายนะครับ

— เพลงความเป็นไทย —

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ภูวนาถอัศศิริลปิน”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ เวลา ๐๗.๓๕– ๐๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

อำนวยการ จันเงิน

สมบัติ พลายน้อย

อำนวยการ จันเงิน

นิมิต สุทธิชุติพงษ์

วิบูลย์ บัณฑิตานนท์

— เพลงประจำรายการ “ขวัญเมือง” —

อ่านความนำแล้วใช้เพลงพระราชนิพนธ์ “แสงเทียน”

ก่อนเปิดบท เสียงเพลงดังแล้วค่อย ๆ แผ่วลง

ประกอบการร้องคลอของวิทยากรประจำรายการ)

- วิทยากร — (ร้องคลอเพลงแสงเทียนไปพอได้ยิน)
จุดเทียนบวงสรวงปวงเทพเจ้า สวดมนต์คำเข้าถึงคราวระทมทน ไช้ชีวิตหนอล้วนรอ
ความตายทุกคน หลีกไปไม่พ้นทุกข์ทวนอาทรร้อนใจ ต่างคนเกิดแล้วตายไป ชดใช้
เวรกรรมจากจร นิจจึงสังขารนั้นไม่เที่ยงเสี่ยงบุญกรรม ทุกคนเคยทำกรรมไว้ก่อน
(หยุดเพื่อได้ยินเสียงคุณอำนวย และคุณนิมิต เดินเข้ามาตามลำดับ)
- อำนวย — (เดินเข้ามาพอดิคำท้ายว่า “ทุกคนเคยทำกรรมไว้ก่อน”)
สวัสดีครับ ท่านอาจารย์
- วิทยากร — อ้อ/สวัสดีคุณอำนวย มาทำไมแต่เช้า
(เสียงเพลงแสงเทียนเจียบลง)
- อำนวย — ท่านอาจารย์ครับ นี่นิมิตน้องชายผม ทำงานอยู่สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
นิมิต — สวัสดีครับ
- วิทยากร — สวัสดีครับ เชิญนั่งก่อนครับ
- อำนวย — ก่อนอื่นผมต้องขอภักดีเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมารบกวนแต่เช้า เห็นท่านกำลังมีความสุขอยู่
กับเสียงเพลง พอดิผมจะพาน้องชายไปธุระ ผ่านมาเลยถือโอกาสแวะเยี่ยมอาจารย์
ก่อน น้องชายของผมแกมีเรื่องสงสัยมากมาย ในการที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่ง
ชาติ จะขอพระราชทานน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายพระราชสมัญญา “อัครศิลปิน”
แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวันศิลปินแห่งชาติ ๒๕ กุมภาพันธ์ คือวันพรุ่งนี้
ผมเองไม่สามารถจะอธิบายให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งได้ จึงต้องแวะมาขอความกรุณาจาก
อาจารย์นี้แหละ
- วิทยากร — ครับ ผมยินดีมาก มีอะไรจะซักถามก็เชิญ ถ้าผมสามารถให้ความกระจ่างได้ก็จะช่วย
ในข้อข้องใจให้จนเต็มความสามารถ
- นิมิต — ทำไมทางราชการจึงประกาศวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ เป็นวันศิลปินแห่งชาติครับ
- วิทยากร — เพราะวันดังกล่าวเป็นวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ผู้ทรงเป็นปฐมบรมศิลปินแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งด้านกวีนิพนธ์ ด้านการดนตรี
ด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ทรงเป็นผู้ที่รอบรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องของศิลปะ
อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจโครงการศิลปินแห่งชาติ จึงเห็น
พ้องต้องกันเสนอให้ถือเอาวันดังกล่าวเป็นวันศิลปินแห่งชาติ ซึ่งนับว่าสมควรอย่างยิ่ง
- อำนวย — คณะรัฐมนตรีก็ได้ลงมติเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ ให้ถือเอาวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์

ของทุกปีเป็นวันศิลปินแห่งชาติด้วยใช่ไหมครับ

วิทยากร

— ครับ-ถูกต้องแล้ว

นิมิต

— แล้วที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจะขอพระราชทานน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายพระราชสมัญญา “อัครศิลปิน” ให้แก่พระองค์ท่านนั้นอาจารย์กรุณาอธิบายพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่านในด้านต่าง ๆ ให้ฟังหน่อยได้ไหมครับ เท่าที่ผมทราบก็เห็นจะเป็นเพียงพระอัจฉริยะด้านดนตรี เท่านั้น

วิทยากร

— นั้นเป็นเพียงด้านหนึ่งเท่านั้น แท้ที่จริงแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ทรงเป็นเลิศในศิลปะหลายสาขา ทั้งด้านดุริยางคศิลป์ ทศนศิลป์ นาฏศิลป์ และนฤมิตศิลป์ ทรงได้รับการยกย่องสูงสุดในพระเกียรติคุณเป็นที่ประจักษ์ชัด บรรดาศิลปินต่างตระหนักในพระปรีชาสามารถอย่างหาที่เปรียบมิได้

อำนาจ

— กรุณาเล่ารายละเอียดด้านดุริยางคศิลป์หน่อยครับอาจารย์

วิทยากร

— เท่าที่ผมฟังอาจารย์แมนรัตน์ ศรีกรานนท์ ผู้เคยร่วมทรงดนตรีกับพระองค์ท่านมาประมาณ ๓๐ ปี เล่าให้ฟังเมื่อเดือนก่อนนี้เองว่า ทรงอัจฉริยะทางเครื่องดนตรี ทรงเป่าเครื่องเป่าได้เกือบทุกตระกูล มีตระกูล Brass ได้แก่ พวกแตรเกือบทุกอย่าง เครื่องลม เช่น แซกโซโฟน แคริเนท ทุกอย่างทรงได้ เปียนโนก็ทรงได้

(เพลงคั่น)

นิมิต

— ทรงแต่งเพลงได้ด้วยใช่ไหมครับ

วิทยากร

— ครับ ทรงพระปรีชาสามารถมากเหลือเกิน คุณเชื่อไหมว่า นับถึงปัจจุบันก็เกือบ ๕๐ ปีมานี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้แสดงพระปรีชาสามารถด้วยการมอบเพลงพระราชนิพนธ์ไว้แก่พลกนิกรชาวไทยแล้ว ถึง ๔๓ เพลง

อำนาจ

— ผมเองก็เพิ่งทราบวันนี้อย่างแล้ว เพลงพระราชนิพนธ์เพลงไหนครับที่ถือเป็นเพลงแรกและเพลงสุดท้ายคือเพลงอะไรครับ

วิทยากร

— เพลงแสงเทียน ที่ผมเปิดฟังแล้วร้องคลอตามอยู่เมื่อสักครู่นั้นแหละ เป็นเพลงแรก แต่เนื่องจากมีพระราชประสงค์ที่จะทรงแก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเก่า จึงยังไม่โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้นำออกมาบรรเลง แต่โปรดเกล้าฯพระราชทานเพลง “ยามเย็น” และเพลง “สายฝน” ออกมาบรรเลงก่อนตามลำดับ จึงทำให้คนส่วนมากเข้าใจว่าเพลง “ยามเย็น” เป็นเพลงพระราชนิพนธ์เพลงแรก สำหรับเพลงพระราชนิพนธ์เพลงที่ ๔๓ ก็คือ เพลง “เราสู้” ใกล้เคียงครับ

นิมิต

— ทราบว่าสถาบันการดนตรีต่างประเทศยังยกย่องพระปรีชาสามารถด้านดุริยางคศิลป์ของพระองค์ท่านเป็นอย่างมากด้วยใช่ไหมครับ

วิทยากร

— ครับ สถาบันการดนตรีและศิลปะแห่งกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ได้ถวายสมาชิกภาพ กิตติมศักดิ์หมายเลขที่ ๒๓ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ของเรา ซึ่งเป็นชาวเอเชียเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น โดยสรุปก็คือด้านดุริยางคศิลป์นั้น พระองค์ทรง

ดนตรีที่ตีเยียม พระราชนิพนธ์ทำนองเพลงได้ แยกและเรียบเรียงเสียงประสาน เดี่ยว เพลงหลาย ๆ เทียวได้โดยไม่ซ้ำกัน และทรงเป็นพระมหากษัตริย์ด้วย ซึ่งนับว่าหาได้ยากที่สุด

อำนาจ — เท่าที่ทราบ พระองค์ท่านยังได้ทรงส่งเสริมเพลงไทยด้วย ได้พระราชทานเงินจำนวนหนึ่งแก่กรมศิลปากรให้รวบรวมทำนองเพลงไทยเป็นโน้ตสากล ชื่อว่าโน้ตเพลงไทยเล่ม ๑ พิมพ์ออกจำหน่ายแก่นักศึกษาและประชาชนที่สนใจ อาจารย์ศรีบ แล้วทางด้านนฤมิตศิลป์และด้านทัศนศิลป์ละครรับ

วิทยากร — นอกจากจะทรงสร้างพระสมเด็จจิตรลดา และทรงออกแบบพระพุทธรูปนารายณ์และพระพุทธรูป ภ.ป.ร.แล้ว ในคราวแข่งขันกีฬาแหลมทองครั้งที่ ๔ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ พระองค์ยังทรงต่อเรือใบด้วยพระองค์เอง จากโรงต่อเรือในพระราชวังจิตรลดา โดยทรงออกแบบและต่อเองคือ เรือใบแบบมด ซึ่งมีทั้งซูปเปอร์มดและไมโครมด และปรากฏว่าทรงชนะเป็นที่หนึ่งประเภทโอเค ในการแข่งขันครั้งนั้นด้วย ทรงโปรดการถ่ายภาพ และเคยทรงล้างรูปด้วยพระองค์เอง ผู้ใกล้ชิดก็ได้รับการสนับสนุนให้เป็นช่าง เช่น โปรดเกล้าฯ ให้ ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ เทวกุล ดัดแปลงแก้ไขเครื่องยนต์หางกุดให้เหมาะที่จะใช้ในการขนส่งและคมนาคมและเป็นเครื่องสูบน้ำ ในด้านศิลปะ ทรงสนพระทัยในการวาดภาพสีน้ำมัน เคยทรงส่งภาพวาดฝีพระหัตถ์ออกแสดงในงานแสดงศิลปะแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔ เมื่อปี ๒๕๐๔ ถึง ๖ ภาพ ครั้งที่ ๑๕ เมื่อปี ๒๕๐๗ ถึง ๗ ภาพ ครั้งที่ ๑๖ เมื่อปี ๒๕๐๘ จำนวน ๔ ภาพ และครั้งที่ ๑๗ เมื่อปี ๒๕๑๐ อีก ๓ ภาพ คุณเชื้อไหมประชาชนเมื่อทราบข่าวจากสื่อมวลชนต่างก็แตกตื่นไปชมภาพฝีพระหัตถ์กันอย่างล้นหลาม ศิลปินทั้งหลายต่างก็ภาคภูมิใจเป็นล้นพ้น

นิมิต — นับว่าพระองค์มีส่วนช่วยเหลือส่งเสริมศิลปินให้มีกำลังใจสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของชาติได้อย่างมาก

วิทยากร — ครั้น ศิลปินทั่วไปต่างก็ประหลาดใจในพระปรีชาสามารถของพระองค์ในแขนงนี้ ทรงใช้พู่กันอย่างชำนาญ และใช้สีที่ประสานกันอย่างสวยงามถูกต้องตามทฤษฎี ทรงจัดวางช่องไฟสัดส่วนของรูปถูกต้องตามหลักขององค์ประกอบศิลป์

(เพลงคั่น)

อำนาจ — ขอความกรุณาอาจารย์กล่าวสรุปอีกสักเล็กน้อย ได้ไหมครับ

วิทยากร — เท่าที่กล่าวมานั้นเป็นเพียงตัวอย่างเล็กน้อยพอให้เห็นพระปรีชาสามารถด้านศิลปะ อันเป็นปัจจัยให้คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติมีมติคิดหา พระราชสมัญญาอันเป็นพระคุณนามพิเศษถวาย คือคำว่า “อัครศิลปิน” ดังที่คุณอำนาจกล่าวมาตั้งแต่ต้นนั้นแหละ คำ ๆ นี้แม้จะเป็นคำสั้น ๆ แต่ความหมายก็เหมาะสมกับคติประเพณีที่ถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือศิลปินทั้งหลาย ตามที่เราคุยกันมาอย่างแท้จริง สำหรับคำว่า “อัครศิลปิน” หมายถึง “ผู้มีศิลปะอันเลิศ” เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ของเรา นอกจากจะทรงเป็นเลิศในศิลปะทั้งปวงแล้ว ยังทรงพระมหากรุณาอุปถัมภ์ศิลปินทั้งหลายมาโดยตลอดอีกด้วย จึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมโดยแท้ และผมปลื้มปิติในคำริของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องครั้งนี้ เป็นที่สุดก่อนจบผมขออัญเชิญพระราชดำรัสบางตอน เมื่อคราวเสด็จเปิดงานศิลปหัตถกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๕ ผากไว้เป็นแง่คิดเตือนใจ คือ

“ศิลปะของไทยรุ่งเรืองมาแต่โบราณกาล และสามารถแสดงลักษณะของชาติได้อย่างแท้จริง ก็เพราะบรรพบุรุษของเรามุ่งทำขึ้นเพื่อศิลปะด้วยความบริสุทธิ์ใจแท้ ๆ ขอให้ศิลปินทั้งหลายพยายามรักษาความบริสุทธิ์ใจที่มีค่านี้ไว้เพื่อยึดถือเป็นหัวใจในการสร้างงานศิลปะของท่านต่อไป.....

นิมิต

— ผมซาบซึ้งใจเหลือเกินที่ได้มารับความกระจำอย่างยิ่งจากท่านชาวันนี้ นี่ถ้าผมไม่ได้มาคงเสียดายไปนานทีเดียว

อำนาจ

— ขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างยิ่งครับ โอกาสหน้าจะมาขอความกรุณาจากอาจารย์อีก มาครั้งใดได้ประโยชน์สูงสุดกลับไปทุกที สวัสดิ์ครับ

นิมิต

— สวัสดิ์ครับ

วิทยากร

— สวัสดิ์ครับ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “พระแก้วมรกตกับเครื่องทอง”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๕.๓๐– ๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
วิทยากร

สุวณีย์ พระแก้ว
ประชา พระแก้ว

ผู้ร่วมรายการ

สุวณีย์ พระแก้ว
นิมิต สุทธิขุติพงษ์

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

วิญญู ภัณฑิตานนท์

— (เพลงประจำรายการเพลง) —

- ญ — อ้าว คุณกลับจากเชียงใหม่แล้วหรือคะ
 ข — ถึงเมื่อเช้า ไปเชียงใหม่เที่ยวนี้ได้ไปเที่ยววัดลำปางหลวง เห็นพระแก้วประดิษฐานใน
 วัดนั้นด้วย
 ญ — เป็นสีอะไรคะ
 ข — สีเขียวคล้ายมรกตอย่างพระแก้วมรกตกรุงเทพนี่แหละ
 ญ — เมืองไทยเรามีชื่อวัดพระแก้วบ้าง มีพระแก้วบ้างหลายแห่งนะคะ
 ข — คุณอยากไปเที่ยววัดพระแก้วไหมล่ะ
 ญ — วัดพระศรีรัตนศาสดารามนะหรือคะ ไปสิคะ เออ หนวนี้ยังไม่ได้ไปไหว้พระแก้ว-
 มรกตเลยนะคะ เอ้า ตกกลางวันเสาร์นี้เราไปกันนะคะ

----ดนตรีคั่น----

- ข — ถึงแล้วนี่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เราเข้าไปข้างในกันเถอะ
 ญ — ประตูใหญ่ที่เราเข้ามาเปิดทุกวันหรือเปล่าคะ
 ข — ประตูนี้ชื่อประตูวิเศษไชยศรี เปิดทุกวัน เดินเข้าถึงพระอุโบสถได้ แต่ถ้าเป็นวันพระ
 กับวันอาทิตย์ทางวัดจะเปิดประตูสวัสดิโสภณที่อยู่ทางด้านกระโถนกลาไหมโน้นนะ
 เพิ่มขึ้นอีกประตูหนึ่ง ให้ประชาชนเข้ากราบนมัสการพระแก้วมรกตได้สะดวกยิ่งขึ้น
 ญ — เราเข้าโบสถ์กราบพระกันก่อนนะคะ
 ข — ครับ ดี คุณอธิษฐานให้เรา มีลูกดี ๆ นะ
 ญ — แหม คุณนี่ --- (ดนตรีคั่น) ---
 ข — เดียวเราหาที่นั่งให้เหมาะ ๆ ก่อน เอาตรงนี่แหละ
 ญ — เย็นดีนะคะ องค์พระแก้วมรกตอยู่บนโน้นขึ้นนะคะ แหม ห่มคลุมองค์เลยตอนนี่
 ข — นี่ยังทรงเครื่องฤดูหนาวอยู่นี่ ประดิษฐานในบุษบกนะ
 ญ — สังเกตง่ายนะคะ ถึงแม้จะมีพระพุทธรูปอื่น ๆ อยู่หลายองค์แต่มีองค์เดียวสีเขียวเรือง-
 รรองอยู่สูงในบุษบกก็ต้องรู้ว่าคือพระแก้วมรกต
 ข — ภาษาราชการเรียกพระพุทธรูปรัตนปฏิมากร จ๊ะ
 ญ — นั่นแหละค่ะ แต่โดยทั่วไปเรียกกันง่าย ๆ ว่า พระแก้วมรกต ก็สีเขียว ๆ เหมือนมรกต
 ข — พระพุทธรูปนี้ทำด้วยหินสีเขียวนะ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิราบ
 ญ — เป็นอย่างไรคะปางสมาธิราบ
 ข — คือจะเห็นพระซีกพระบาททั้งสองข้างซ้อนกันในลักษณะวางราบเห็นเป็นสองชั้น
 ญ — การนั่งขัดสมาธิมีกี่แบบล่ะคะ
 ข — มี ๒ แบบ คือ ขัดสมาธิราบที่วางกับขัดสมาธิเพชร
 ญ — เป็นอย่างไรคะขัดสมาธิเพชร

- ข — คอยยกพระบาทขึ้นขัดกันเป็นอย่างนี้ ทำให้ดูนี้
- ญ — นี่หรือคะขัดสมาธิเพชร อ้อ ยกเท้าขึ้นมาบนขานี้แหละคะ
- ข — แต่พระแก้วมรกตของเรานี้ขัดสมาธิราบ
- ญ — ขนาดสักเท่าไรคะ
- ข — หน้าตักมีความกว้างประมาณ ๔๔ เซนติเมตรเศษ ๆ ส่วนความสูงนั้นถ้าวัดจากฐานจนถึงพระเศียรตอนที่ไม่มีกรอบพระศกก็ ๖๖ เซนติเมตร
- ญ — อ้อ ที่กรอบพระเศียรนั้นถอดเปลี่ยนได้หรือคะ
- ข — ครับ ถอดเปลี่ยนได้ ๓ แบบตามฤดูกาลด้วย
- ญ — หรือคะ คุณพอจะเล่าประวัติพระแก้วมรกตให้ฟังหน่อยได้ไหมคะ จะได้ฟังไปด้วยไปด้วย
- ข — ต้องค่อย ๆ ฟังหน่อยพอจะจำได้เหมือนกัน เมื่อเดือนก่อนผมให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญก็เลยต้องอ่านหนังสือเกี่ยวกับตำนานพระแก้วมรกตเป็นพิเศษ
- ญ — แหม ก็ดีสิคะ ผู้ฟังกำลังตั้งใจฟังอยู่แล้วคะ
- ข — จากพระนิพนธ์สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงกล่าวว่า มีตำนานเล่าถึงพระแก้วมรกตนี้ในหนังสือ รัตนพิมพวงศ์ ฉบับแปลบอกว่า เดิมเทวดาสร้างถวายพระนาคเสนเถระ ซึ่งเป็นพระอรหันต์ที่มีอภินิหาร พระนาคเสนจึงตั้งสัตยาธิษฐานเชิญพระบรมสารีริกธาตุเข้าประดิษฐานในองค์พระแก้วนี้ถึง ๗ แห่ง
- ญ — ๗ แห่งเชียวหรือคะ ที่ไหนบ้างคะ
- ข — ที่หนึ่งก็ที่พระโมฬีคือยอดพระเศียรนะ ที่สองก็ที่พระอุระ แห่งที่สามที่พระนลาฏ แห่งที่สี่ที่ท้ายทอยที่พระหัตถ์ทั้งซ้ายขวา และที่หกเจ็ดก็ที่พระชานูนะทั้งซ้ายขวาเหมือนกัน
- ญ — นี่ถ้าเราไหว้พระแก้วมรกต เราก็ได้ไหว้พระบรมสารีริกธาตุถึง ๗ พระองค์ซินะคะ
- ข — นี่แหละเป็นอย่างหนึ่งที่พุทธศาสนิกชนไทยจึงได้เลื่อมใสศรัทธาพระพุทธรูปองค์นี้กันมากไถ่ละ
- ญ — ที่กลางพระนลาฏนั้นดูเหมือนจะมีอะไรติดอยู่
- ข — เพชรครับ ผังเพชรไว้นะ
- ญ — แล้วไงคะ เล่าต่อคะ
- ข — ก็พอพระบรมสารีริกธาตุเข้าประดิษฐานในองค์พระแก้วเรียบร้อยแล้วเนื้อแก้วก็ปิดสนิทเสียด้วย ไม่มีรอยแยกเลยเข้าตรงไหน นี่เพราะฤทธิ์ของพระนาคเสน
- ญ — ตามตำนานมักจะเป็นเสียอย่างนี้ มีอภินิหารให้ตื่นเต้นเรื่อย
- ข — แต่ผมทราบมาเป็นแต่คำบอกเล่าถ้าพลิกดูได้ฐานองค์พระจะเห็นเนื้อแก้วยังขรุขระไม่เรียบร้อย
- ญ — พระแก้วมรกตนี้สร้างประมาณสักเมื่อใดพอจะทราบไหมคะ

- ข - ตามตำนานรัตนพิมพวงศ์ ราว ๆ ๕๐๐ ปี หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพาน พระอินทร์ ให้พระเวสสุกรรมทรงสร้าง พอพระนาคเสนได้พระแก้วมรกตแล้วก็ปฏิบัติบำรุง พระแก้วนั้นมาถึง ๓๐๐ ปี
- ญ - แล้วไปไหนต่อคะ
- ข - จากปาฏิโมกข์ก็ไปสู่ลังกาอีก ๒๐๐ ปี กษัตริย์พม่ามีพระราชไมตรีกับกษัตริย์ลังกาดี จึงได้ขอพระแก้วมรกตจากลังกาจะอัญเชิญไปพม่า
- ญ - อ้อ ไปอยู่พม่าอีก
- ข - ไม่ใช่ ลำบากที่อัญเชิญองค์พระแก้วนั้นพลัดหายไป ไปขึ้นบกที่กรุงกัมพูชาแน่ะ
- ญ - ก็อยู่ในกัมพูชาใช่ไหมคะ
- ข - ครีบ ร่ายละเอียดต้องอ่านในตำนานพระแก้วมรกตนะสนุกกว่าที่เล่านี้เยอะ
- ญ - เอาเท่าที่ทราบก็แล้วกันค่ะ แล้วไงอีกคะ
- ข - แล้วก็มาถึงแดนสยาม ในตำนานบอกว่าพระเจ้าอติเตตราษฎ์เป็นผู้ทรงได้พระแก้วมรกต มาพระองค์แรก อยู่ที่กรุงศรีอยุธยา พระแก้วก็ประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยาหลายชั่ว กษัตริย์เลย
- ญ - ไม่ไปประดิษฐานที่ไหนอีกแล้วหรือคะ
- ข - ไปสิ เจ้าเมืองกำแพงเพชรพระองค์ไหนก็ไม่ทราบมาทูลขอพระแก้วมรกตไปไว้เมือง กำแพงเพชร เอ ดูเหมือนว่าต่อมาราชบุตร์เจ้ากำแพงเพชรจะไปครองเมืองละโว้ ลพบุรีนะ ก็ทูลขอเอาไปที่ลพบุรีอีก แต่อยู่ไม่ถึง ๒ ปี ก็นำมาถวายคืน พระราชบิดา ที่กำแพงเพชร ตามเดิม
- ญ - อ้อ ที่กำแพงเพชรยังมีชื่อวัดพระแก้วอยู่เลยนะคะ
- ข - ใช่ แต่ตอนนี้เป็นเพียงโบราณสถานเท่านั้น
- ญ - ค่ะ ก็เรื่องราวไปตามกาลเวลา
- ข - ยังไม่จบนะ ฝ่ายกษัตริย์เมืองเชียงรายได้ และเพราะพุทธลักษณะงดงามนี้แหละเจ้าเมือง เชียงรายได้เกรงว่าจะมีคนมาเชิญไปไหนอีก จึงให้ช่างเอาปูนหุ้มไว้แล้วปิดทองเป็น พระเหลืองใส่ไว้ในเจดีย์ ๆ ทั่วไป
- ญ - ก็เลยดูเหมือนพระพุทธรูปทั่ว ๆ ไปขึ้นคะ
- ข - ครีบ แต่ว่าเหมือนจะเป็นอานุภาพขององค์พระแก้วหรือไงไม่ทราบ ครั้งหนึ่งฝนตก น้ำฝนชะปูนตรงยอดพระนาสิกกะเทาะเจ้าอาวาสที่พบพระแก้วมรกตนั้นเห็นเป็นหิน สีเขียวประหลาดจึงให้กะเทาะออกทั้งหมดเห็นเป็นพระองค์สีเขียว ๆ นั้น ชาวไทยเลย แพร่ออกไป
- ญ - มีคนอยากได้ต่อไปอีกสิ
- ข - เป็นธรรมดา เจ้าสามฝั่งแกน เจ้าเมืองเชียงใหม่ท่านั้นแหละ ให้แต่งช่างมาขอและอัญเชิญ พระแก้วมรกตจากเชียงรายได้ไปเชียงใหม่ แต่พอมาถึงทางแยกที่จะไปลำปางกับ

เชียงใหม่ ช้างที่อัญเชิญพระแก้วมรกตนั้นจะเดินแยกไปทางลำปางอยู่เรื่อย ถึงจะเปลี่ยนช้างแล้วก็จะไปทางลำปางทำเดิมา

- ญ — โอโฮ นั่นเชียวหรือคะ อืม อาจเป็นเพราะเทวดาเจ้าขององค์พระแก้วนั้นบันดาลให้เป็นไปกระมังคะ ช้างจึงไปทางลำปาง ไม่ไปเชียงใหม่
- ช — พระแก้วมรกตก็เลยไปอยู่ที่ลำปางเสียอีก ๓๒ ปี
- ญ — แล้วเชียงใหม่ไม่มาขอคืนหรือคะ
- ช — ก็ขอแน่ซี ถึงสมัยพระเจ้าติโลกราชก็มาอัญเชิญไปอยู่เชียงใหม่จนได้อยู่เชียงใหม่ที่วัดเจดีย์หลวงอีก ๘๔ ปี
- ญ — รู้สึกว่ามีผู้เลื่อมใสอัญเชิญไปโปรดที่ต่าง ๆ ในเมืองไทยนี้หลายแห่งกว้างขวางเหลือเกินนะคะ
- ช — ครับ แต่เท่านี้ยังไม่พอนะ ต่างประเทศก็ไป หลวงพระบาง เวียงจันทน์ โน่น
- ญ — ไปอย่างไรอีกล่ะคะ
- ช — สักประมาณปีพุทธศักราชสองพันเก้าสิบสี่ ทางเมืองเชียงใหม่หมดผู้สืบราชวงศ์ แต่ยังมีเชื้อสายของพระเจ้าเชียงใหม่อยู่พระองค์หนึ่งที่หลวงพระบาง บรรดาผู้อาวุโสที่เชียงใหม่ จึงเห็นว่าควรเชิญมาเป็นกษัตริย์เชียงใหม่ต่อไป
- ญ — ใครล่ะคะ
- ช — ทรงพระนามว่า พระเจ้าไชยเชษฐา
- ญ — อ้อ พระเจ้าไชยเชษฐาก็มาครองเชียงใหม่ต่อ
- ช — ครับ อยู่ได้สักปีหนึ่ง เกิดพระอนุชาจะชิงราชสมบัติ พระเจ้าไชยเชษฐาทรงเห็นว่าพระองค์ควรหลีกทาง จึงเสด็จกลับหลวงพระบาง
- ญ — นี่เอง พระเจ้าไชยเชษฐาคงอัญเชิญพระแก้วมรกตไปหลวงพระบางตอนนั้นซีคะ
- ช — ครับ พระแก้วมรกตก็ไปอยู่หลวงพระบาง ๑๒ ปี แล้วก็เพื่อความปลอดภัยก็ย้ายไปอยู่เวียงจันทน์อีก ๒๑๔ ปี กลัวจะถูกอัญเชิญไปโปรดมอญ หรือพม่าอีก
- ญ — โอ สองร้อยกว่าปีเชียวหรือคะ
- ช — ครับ ... แล้วก็ตอนนี้พระแก้วมรกตมาอยู่เมืองไทยแล้วไงล่ะ
- ญ — จากเวียงจันทน์มาถึงกรุงเทพนี่ตอนไหนล่ะคะ
- ช — อ้าว ก็ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงมีพระราชสาส์นไปทูลขอพระแก้วมรกตคืนทางเวียงจันทน์ตอบขัดข้อง พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ซึ่งต่อมาก็คือรัชกาลที่ ๑ ไปรบที่เวียงจันทน์ได้ชัยชนะที่เวียงจันทน์จึงอัญเชิญพระแก้วมรกตมากรุงธนบุรี
- ญ — อ้อ ก็เลยอยู่ที่นี้
- ช — ยังครับ ยังไม่ถึงตรงนี้นะพรอ พอมมาถึงแล้วตอนนั้นพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดฯ ให้สร้างโรงประดิษฐานพระแก้วไว้ชั่วคราวก่อนข้าง ๆ วัดอรุณราชวราราม จนกระทั่ง

พระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามคือวัดนี้แล้ว ในปีพ.ศ. ๒๓๒๗ จึงมีการแห่ขบวนพระแก้วมรกตจากโรงชั่วคราวฝั่งธนมาถึงวัดพระศรีรัตนศาสดารามตรงนี้แหละ

- ญ — อ้อ สองพันสามร้อยยี่สิบเอ็ด นี่ก็สองร้อยปีเศษแล้วนะคะ ลองคำนวณอายุพระแก้วมรกตเอา ๕๐๐ ลบจาก พ.ศ. อายุพระแก้วมรกตตามตำนานก็ประมาณสองพันปีแล้ว
- ช — ครับ เก้าแก้วมาก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงประดิษฐานเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองไทย
- ญ — คนที่ผ่านไปผ่านมาหน้าวัดนี้เห็นยกมือไหว้กันอยู่เสมอ (---ดนตรี---)
- ช — ...คุณแหงนดูนาน ๆ ชี จะเห็นความงดงามในรูปทรง เห็นความสละสลวยของแก้วสีเขียว ประดิษฐานในบุษบกงามสมกัน
- ญ — แหม แต่ตอนนี้หม่อมหลวงพระองค์ฤดูหนาวอยู่ เห็นแต่พระพักตร์ เอ้อ แล้วเรื่องการเปลี่ยนเครื่องทรงนี้ เพราะอะไรจึงต้องเปลี่ยนเครื่องทรงพระแก้วมรกตด้วยล่ะคะ
- ช — คุณคงจำได้ว่าพระพุทธรูปองค์นี้ตามตำนานเทวดาสร้าง ประชาชนอาจมีความรู้สึกว่าเป็นตัวแทนของเทวดา ตามคติพวกพราหมณ์ เขาว่าจะต้องมีการเปลี่ยนเครื่องทรงเมื่อเปลี่ยนฤดูกาลทีหนึ่ง เทวดาก็รู้ร้อนรู้หนาวเหมือนกัน
- ญ — นี่ก็เลยตกแต่งเครื่องทรงให้พระแก้วมรกตกัน คงเป็นอย่างนี้
- ช — เมื่อประดิษฐานที่เวียงจันทน์นั้นพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงถวายเครื่องประดับองค์พระแก้วเสมอมา ครั้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑ ได้พระแก้วมรกตมาพระองค์ทรงสร้างเครื่องทรงถวายไว้ ๒ ชุด เป็นเครื่องชุดฤดูร้อนกับฤดูฝน
- ญ — ชุดฤดูร้อนกับฤดูฝนก็ไม่ใช่ว่าชุดห่มที่เห็นนี่สิคะ
- ช — ไม่ใช่ชุดนี้มีที่หลัง.....นี่คุณ.....สังเกตเห็นเด็กผู้หญิง ๒ คนนั้นไหม แก้วฟ้าเราคุยกันมานานแล้ว คงสนใจ คุณเรียกแกเข้ามาสิ
- ญ — ไหนคะ ... อ้อ ... หนู เข้ามานั่งใกล้ ๆ กันก็ได้จ๊ะ เอ้อ กระเียบเข้ามา หนูถ้าจะเป็นนักเรียนล่ะซี
- นร.๑ — ค่ะ สวัสดีค่ะ หนูกับเพื่อนมาไหว้พระแก้วมรกตเหมือนกันค่ะ ได้ยินคุณน้าสองคนคุยกันน่าฟังค่ะ เลยได้เข้าใจเรื่องไปด้วย
- นร.๒ — พอทราบประวัติอันเก่าแก่ของพระแก้วมรกตนี้แล้ว หนูรู้สึกศรัทธาเลื่อมใสพระแก้วมรกตนี้ว่าเป็นสิ่งมีค่าประมาณค่ามิได้เลยนะคะ
- ช — ครับ เรียกว่าประมาณค่าไม่ถูกเลย เมื่อที่เราพูดถึงเครื่องทรงอยู่ว่า เครื่องทรงฤดูหนาวที่เห็นอยู่นี้สร้างที่หลัง
- นร.๑ — สักเมื่อไรคะ
- ช — รัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างเครื่องฤดูหนาวถวายเพิ่มขึ้นจึงครบสามฤดู
- นร.๒ — เครื่องทรงฤดูหนาวนี้ดูง่ายนะคะ เป็นผ้าคลุมพระองค์เห็นแต่พระพักตร์

- ช — ไม่ใช่ผ้านะ เป็นตาข่ายทองคำลงยาประดับเพชรและอัญมณีเยอะเยอะ ชายสองข้างเป็นเพชรพลอยสีต่าง ๆ
- ญ — ยิงเข้าแสงไฟยิงระยิบระยับเลย แผ่นทองที่คลุมกว้างสักเท่าไรคะ
- ช — กว้างราว ๆ ๑ ฟุตเท่านั้น ยาวราว ๆ ๔๐ กว้านี้
- นร.๑ — เครื่องทรงที่ถอดเปลี่ยนแล้วนี้เก็บไว้ที่ไหนคะ
- ญ — อ้อ นำเคยไปดูเขาเอาไว้ที่ศาลาเครื่องราชอิสริยยศในพระบรมมหาราชวังนี่แหละ ประชาชนเข้าชมได้จ้ะ
- นร.๒ — ก็ดีซิคะวันหลังจะได้ไปดู
- ช — หนูจำแบบเครื่องทรงฤดูฝนได้ไหมล่ะ
- นร.๑ — ที่ห่มพระพาดำชัยเปิดพระพาดำขาวใช้ไหมคะ เห็นในรูปคะ
- ช — ใช่ มีจีวร สังฆาฏิ เป็นแผ่นทองคำประดับเพชรและทับทิม มรกต บุษราคัมตรงแนวสังฆาฏิข้างซ้ายลงมาเป็นอัญมณีติดเป็นรูปดอกไม้เสียด้วย
- ญ — ประดิษฐานสูงจะดูยากหน่อย เครื่องฤดูร้อนเป็นอย่างไรคะ
- ช — ก็สังเกตง่ายอีกนั่นแหละ ไม่มีจีวรเลยมีแต่ประดับทอง เพชร พลอย ที่ต้นพระพาดา, รัตทอง ที่ข้อพระกร ข้อพระบาท พระชาตุนเป็นช่วง ๆ เลย ครอบพระเศียรก็เปลี่ยนไป ๓ แบบเหมือนกัน ถ้าจะพรรณนาก็ยืดยาว เอาเป็นว่าอยากเห็นก็ต้องมาอีก
- นร.๒ — เมื่อไรเขาจะเปลี่ยนเครื่องทรงล่ะคะ
- ช — ปกติกำหนดเปลี่ยนตามเวลาทางจันทรคติ คือเครื่องทรงฤดูฝนเริ่มทรงในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ เครื่องทรงฤดูหนาว เริ่มทรงในแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ และเริ่มเครื่องทรงฤดูร้อน แรม ๑ ค่ำ เดือน ๔
- นร.๑ — ปีนี้จะตรงกับวันไหนคะ
- ช — เดี่ยว เอาปฏิทินมาดูก่อน ...เอ้อ...วัน...อ้อ... ๒๕ มีนาคม
- ญ — ใครเสด็จ ทรงเปลี่ยนล่ะคะ
- ช — ปกติเป็นพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่บางปีก็แล้วแต่ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีผู้เสด็จ แทนพระองค์ ผู้เสด็จ แทนพระองค์ก็จะต้องเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ด้วย
- นร.๑ — พอทรงเครื่องฤดูร้อน หนูคิดว่าคงจะต้องมาชมเป็นขวัญตาอีก
- ช — น้าว่าดีแล้วละที่หนูมาเที่ยวที่นี่ วันนี้คงได้ความรู้ไปพอสมควรนะ
- นร.๒ — ได้มากเลยคะ
- ญ — คุณ เราจะกลับกันหรือยังล่ะคะ
- ช — ครับ ก็ดีเหมือนกัน น้าเห็นจะต้องกลับเสียทีละนะ
- นร.๑,๒ — ค่ะ ขอบคุณค่ะ สวัสดีค่ะ

(คนตรีคัน)

(นร.๒) หญิงอ่าน—

พระแก้วมรกต
 แก้วใดในแผ่นดิน
 อันเทพเวสสุกรรม
 ราวองค์อินทร์ขจี
 ทรงเครื่องฤดูหนาว
 ห่มองค์อุณรุท
 เครื่องทรงยามวสันต์
 ประดิษฐ์ด้วยผืนทอง
 เปลี่ยนนยามฤดูร้อน
 ประจงจัดวิจิตรดี
 ไม่ทรงเครื่องภูษิต
 พินิจเพลินนัยนา

เขี้ยวไสสดหมดราทิน
 ฤ จะเลิศประเสริฐสี
 มากกระทำลักษณะดี
 ประดับเครื่องรุ่งเรืองตา
 ประดับเพชรพราวคลุมอังสา
 ด้วยผืนผ้าตาข่ายกรอง
 จีวรอันเหลือล้ำยง
 พลอยทับทิมอัมแสงสี
 ช่อทองงอนประดับมณี
 เหลืองทองรัตเป็นอัครา
 เนรมิตทั้งกายา
 มาศมณีที่ร้ายเรียง

- น.ร.๑ — (แกมหัวเราะ) แหม อรจะเธอคงติดใจเรื่องพระแก้วมรกตที่ได้ฟังจากน้าสองคนนั้น
 เมื่อวันก่อนขี้ นี อุตส่าห์แต่งเป็นกาพย์ยานีเสียด้วย เข้าทำดีนี้
- น.ร.๒ — กิดิดใจขี น้าผู้ชายคนนั้นเขามีความรู้ดีนะ ฉันทั้งได้ฟังเรื่องราวทั้งได้เห็นของจริงด้วย
 ก็รู้สึกประทับใจมากเลย
- น.ร.๑ — แล้วเธอจะเอากาพย์บทนี้ไปส่งประกวดที่ไหนหรือใจจะ
- น.ร.๒ — เปล่าหรอก วิ ฉันจะลองเอาไปประกอบรายงานเรื่องพระแก้วมรกตส่งอาจารย์เท่านั้น
 เอง
- น.ร.๑ — เธอควรจะมีรูปพระแก้วมรกตประกอบด้วยนะ
- น.ร.๒ — มีแล้วจ๊ะ นี ใจล่ะ วิ
- น.ร.๑ — เธอดูรูปทรงพระศกที่ครอบพระเศียรขี ของเครื่องฤดูหนาวนี้เป็นตุ้ม ๆ ยอดเป็นรัศมี
 เปลว
- น.ร.๒ — นั่นนะประดับทั้งเพชรและพลอยหลายชนิดเขี้ยวละ คล้าย ๆ พระศกเครื่องฤดูฝน
 นะ แต่พระศกเครื่องฤดูร้อนนี้แตกต่างออกไป มีการเจียกจอนสองข้างด้วย ยอดก็สูง
 แแหลมขึ้นไป สัก ๓ ชั้นนะ
- น.ร.๑ — อืม ปีนี้พระแก้วมรกตจะได้เปลี่ยนเครื่องทรง เอ้อ น้าคนนั้นบอกว่าวันที่ ๒๕ มีนาคม
 นี้ตรงกับวันอะไรล่ะ
- น.ร.๒ — วันจันทร์จ๊ะ ปิดเทอมแล้วนี่ เราไปด้วยกันอีกนะ
- น.ร.๑ — ไปแน่นอนจ๊ะ

(เพลง “ความเป็นไทย”)

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “นาฏศิลป์พัฒนา”

ออกอากาศ ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

วันอาทิตย์ที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๒๕ เวลา ๐๗.๓๕— ๐๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ปัญญา นิตยสุวรรณ

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

ปัญญา นิตยสุวรรณ

นิมิต สุทธิพิทักษ์

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

วิญญู บัณฑิตานนท์

— คนตรี —

- นิมิต** — ท่านผู้หญิงครับ ถ้าคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย จะจัดอภิปรายที่หอประชุมกรมประชาสัมพันธ์ครั้งต่อไป ท่านผู้หญิงคิดว่าควรจัดเรื่องอะไรดีครับ
- ท่านผู้หญิง** — เอ๊ะ...คุณนิมิตนี้ชอบมาถามดิฉันเสียเรื่อย ทำไมไม่รอกถามในที่ประชุมล่ะ
- นิมิต** — ผมก็จะถามในที่ประชุมเหมือนกันครับ แต่ที่เรียนถามท่านผู้หญิงในตอนนั้นก็เป็นการเตรียมตัวไว้ก่อน ว่าเราควรจะจัดอภิปรายเรื่องอะไรดียังงั้นล่ะครับ ถ้าเราหาหัวข้อและเนื้อหาสาระได้แล้ว เวลาเสนอแนะในที่ประชุมก็จะสะดวกขึ้น
- ท่านผู้หญิง** — ก็ดีเหมือนกันคุณนิมิต เท่าที่เราจัดอภิปรายกันมาหลายครั้งนั้น ดิฉันสังเกตเห็นว่าถ้าครั้งไหนการอภิปรายมีดนตรีหรือนาฏศิลป์ประเภทต่าง ๆ ประกอบด้วยละก็ ประชาชนจะสนใจเข้าฟังกันมาก
- นิมิต** — จริงครับ ถ้าจั้นเราก็จัดอภิปรายเรื่องนาฏศิลป์ เชิญอาจารย์ผู้ทรงคุณความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์มาอภิปรายและมีการแสดงนาฏศิลป์ประกอบด้วย
- ท่านผู้หญิง** — นาฏศิลป์นี่มีหลายชนิดนะคุณนิมิต เช่น โขน ละคร พ็อน รำ ระบำ เซิ้ง รวมถึงการละเล่นพื้นเมืองทั่ว ๆ ไป เราจะตั้งหัวข้ออภิปรายถึงนาฏศิลป์ชนิดไหนล่ะ
- นิมิต** — นั้นนะซีครับ ผมมีความรู้หน่อยในเรื่องนี้ จึงจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากท่านผู้หญิงช่วยคิดหัวข้อให้ด้วยเถิดครับ
- ท่านผู้หญิง** — เมื่อก็พูดถึงการละเล่นพื้นเมือง ดิฉันรู้สึกว่ายาวนี้การละเล่นพื้นเมืองพัฒนากันมากขึ้นทุกวัน มีชุดใหม่ ๆ จัดแสดงกันมากมาย
- นิมิต** — ท่านผู้หญิงครับ ผมนึกหัวข้อเรื่องอภิปรายได้แล้วครับ เมื่อที่ท่านผู้หญิงพูดถึงว่าเวลาที่มีการละเล่นพื้นเมืองพัฒนามาก ผมเลยคิดว่าถ้าเราตั้งชื่อหัวข้ออภิปรายว่านาฏศิลป์พัฒนาจะดีไหมครับ
- ท่านผู้หญิง** — ก็ดีเหมือนกัน ดิฉันอยากจะระบายความรู้สึกที่มีต่อการพัฒนาของนาฏศิลป์บางชุดมานานแล้ว แต่แหม...พูดถึงเรื่องนาฏศิลป์พัฒนา ดิฉันคิดถึงคุณปัญญา เพราะรู้เรื่องนาฏศิลป์ทีเดียวนะ เอ...ป่านนี้แล้วยังไม่มาอีก เคยเห็นมาก่อนเวลาประชุมทุกที
- นิมิต** — โน่นนะอาจารย์ปัญญาเข้าประชุมมาแล้วครับ แหม...ตายยากจัง พอป็นถึงก็โผล่มาพอดี

— คนตรีกัน —

- ท่านผู้หญิง** — คุณปัญญามีความเห็นอย่างไรบ้างคะ เกี่ยวกับเรื่องนาฏศิลป์พัฒนาที่คุณนิมิตกับดิฉันคิดว่าเราควรจะทำอภิปรายกันถึงเรื่องนี้
- ปัญญา** — ผมมีความเห็นว่า นาฏศิลป์จำเป็นต้องพัฒนาค่ะ เพราะถ้านาฏศิลป์ไม่พัฒนาก็จะกลายเป็นศิลปะที่ตายแล้ว
- ท่านผู้หญิง** — ที่ตายไปก็เพราะไม่มีใครสนใจอนุรักษ์ไว้ละซีคะ หน้าที่อนุรักษ์นี้ต้องเป็นของกรมศิลปากร เก็บไว้เป็นต้นแบบของเก่าว่าหน้าตาเป็นอย่างไร และส่วนที่จะพัฒนาได้

ก็ต้องมีต้นแบบต้องอาศัยต้นแบบ มิฉะนั้นจะพัฒนาได้อย่างไร ศิลปจึงควรอนุรักษ์ไว้อย่างหนึ่ง พัฒนาให้คงอยู่ได้อีกอย่างหนึ่ง แล้วคุณปัญญาคิดว่าการพัฒนานาฏศิลป์เป็นอย่างไรคะ

ปัญญา

- การพัฒนานาฏศิลป์ คือการปรับปรุง ส่วนการประดิษฐ์ของเก่าให้เข้าสมัยถูกจิตใจของคนดูคนชอบที่เปลี่ยนไปเพราะมีสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาชักชวนให้ทิ้งของเก่า คิดค้นคิดจนใหม่อีกอย่างหนึ่ง ทำให้เกิดนาฏศิลป์ชุดใหม่ ๆ ที่น่าดูน่าชมขึ้น นั่นเป็นศิลปะใหม่ หรือบางทีก็ปรับปรุงจากการละเล่นพื้นบ้านพื้นเมืองทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย ในปัจจุบันนี้ผู้ที่คลุกคลีอยู่ในวงการนาฏศิลป์ไทย ไม่ว่าจะเป็นครูอาจารย์ ผู้แสดง ผู้ร่วมงาน ตลอดจนผู้ชม คงจะได้เห็นแล้วว่าทุกหน่วยงานทางด้านนาฏศิลป์ทั้งของทางราชการและเอกชน ได้ประดิษฐ์คิดค้นระบำรำฟ้อนชุดใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอีกมากมายหลายสิบหลายร้อยชุด

ท่านผู้หญิง

- พูดถึงการพัฒนาของนาฏศิลป์ที่เป็นแบบพื้นเมือง ดิฉันนึกได้แล้วค่ะ ดูอย่างรำไท่นของชาวบ้านร้องและรำกันในยามว่างงาน มีไท่นเป็นจังหวะ คำร้องก็ว่ากันไปตามแต่จะคิดขึ้น แต่ก่อนก็ร้องรำกันในท่าไหนก็ได้ ทางราชการเห็นเป็นสิ่งดีงาม จึงนำมาจัดแบบแผนการรำรำขึ้นจากลักษณะการของรำไท่น แต่งเนื้อร้องทำนองเพลงและประดิษฐ์ท่ารำให้เหมาะกับบทร้องทำนองเพลง แต่เดิมก็มี ๒ ท่า ชักแบ่งผัดหน้ากับสอดสร้อยมาลา ง่ายพอฝึกกันได้ การแต่งกายที่เคยแต่งแบบตามสบายก็จัดระเบียบเสียใหม่ให้เป็นการแต่งกายตามแบบแผนสวยงาม กำหนดเรียกชื่อการเล่นรำไท่นเสียใหม่ว่ารำวง จัดเป็นชุดนาฏศิลป์นำออกแสดงแพร่หลายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เวลาว่างงานฉลองสนุกสนานก็อาศัยรำวง ใคร ๆ ก็เข้ามารำรำ ไทย จีน แขก รำได้สบาย เห็นไหมคะนี่ไม่ใช่เพราะว่านาฏศิลป์พัฒนามาจากการละเล่นพื้นบ้านพื้นเมืองหรือ

นิมิต

- จริงครับ สำหรับเรื่องรำวงที่ผมเห็นด้วยกับท่านผู้หญิง นอกจากรำวงแล้วผมยังเคยเห็นการเล่นเถิดเทิงอีกครับ แต่ก่อนการเล่นเถิดเทิงนิยมเล่นประกอบขบวนแห่ทั่ว ๆ ไป การแต่งกายก็ว่ากันไปตามถนัด กรมศิลปากรเป็นต้นคิดที่นำเอาการเล่นเถิดเทิงมาจัดลีลาท่ารำขึ้นใหม่ มีผู้รำทั้งหญิงและชาย และแสดงอยู่กับที่ไม่ต้องเดินไปตีกลองไปตามทางร่วมกับขบวนแห่ และประดิษฐ์เครื่องแต่งกายให้เป็นระเบียบเรียบร้อย จนกระทั่งเดี๋ยวนี้การเล่นเถิดเทิงกลายเป็นนาฏศิลป์ไทยอีกชุดหนึ่งที่ชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมชมชอบกันมาก

ปัญญา

ท่านผู้หญิง

- นับว่าการเล่นรำวงและเถิดเทิง เป็นนาฏศิลป์พัฒนาได้ นะครับท่านผู้หญิง
- ค่ะ แล้วก็ต้องนับว่าเป็นการพัฒนาไปสู่ทางที่ดีที่สวยงามเสียด้วย ก็เพราะกรมศิลปากรเป็นเจ้าแบบของการรำรำที่สวยงาม มีท่ามีทางเป็นที่พอใจของชาวกรุงที่รักดูของสวยงาม เมื่อพูดถึงการพัฒนาของศิลปะพื้นบ้านพื้นเมืองแล้ว ดิฉันมีเรื่องที่ดีค้าง

อยู่ในใจเรื่องหนึ่ง คือดิฉันเคยได้ยินท่านผู้รู้กล่าวว่า ในปัจจุบันนี้ศิลปะการเล่นพื้นเมืองกำลังจะถูกทำลายให้สูญรูปแบบดั้งเดิมของเขาไป เพราะมีผู้นำมาแสดงแบบพัฒนาให้ผิดแผกไปจากของเดิม เช่นประดิษฐ์เครื่องแต่งกายให้สวยงามกว่าเดิม รวมทั้งลีลาท่าทางก็ประณีตขึ้นจนเรียกได้ว่าท่าทางการเล่นพื้นเมืองของเดิมที่เคยเป็นศิลปะง่าย ๆ ที่น่าจำของ ก็มีของเดิม เช่น ทางอีสานรำไม่กรีดนิ้ว ฝ่ามือแบ ๆ กระดิกข้อมือเท่านั้นกลายเป็นท่านาฏศิลป์ไปหมด มาในทางพื้นเมืองเข้าใจผิดว่าของเก่าของตนล้ำสมัยของเดิมก็สูญไปไม่เหลือรูปทรงเก่าเลย

ปัญญา

— ครับ...ผมทราบแล้วครับ อย่างการเล่นพื้นเมืองที่ท่านผู้หญิงว่าก็ได้แก่ชุดเต็นท์กำรำเคียวใช้ไหมครับ

ท่านผู้หญิง

— ใช่ค่ะ ดิฉันก็เคยดูเต็นท์กำรำเคียวหลายครั้ง ทั้งที่กรมศิลปากรแสดงและโรงเรียนต่าง ๆ แสดง ก็เห็นว่าท่าทางการเดินการรำออกจะค่อนข้างประณีตไปหน่อย ผิดกับของเดิมที่เป็นลักษณะการเล่นแบบชาวบ้านชาวนาที่แต่งตัวทำนา มือก็กำเคียวทำนาอยู่นั้นแหละ มาร้องรำเฝ้าเวลาคลายเหนื่อย เรื่องนี้ดิฉันก็คิดว่าไม่สู้กระไรนัก เพราะเป็นธรรมชาติของศิลปินเมื่อจะรำจะร้องอะไรก็อยากให้อบายให้สวยงาม เวลาเล่นเต็นท์กำรำเคียวเลยออกจะเพิ่มความประณีตในท่าทางไปสักหน่อย ที่นี้เรื่องเสื้อผ้าที่สวมใส่ ที่ท่านตำหนิว่าผิดจากของเดิม ดิฉันก็ไม่เห็นว่าจะขัดแย้งตรงไหน ชายก็ยังคงนุ่งกางเกงขาก๊วย สวมเสื้อม่อฮ่อมสีน้ำเงินแบบชาวนา มีผ้าคาดพุง สวมหมวกสาน ผู้หญิงก็นุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอปิดแขนยาวสีน้ำเงิน และสวมงอบ คุณปัญญาว่ามันผิดจากเครื่องแต่งกายของเดิมที่ตรงไหนคะ

ปัญญา

— เขาว่าผิดตรงที่เป็นเครื่องแต่งกายที่ดูสะอาดตา ไม่มีกลิ่นโคลนเหมือนของจริง และเป็นระเบียบเรียบร้อยกว่าของเดิมที่ชาวนาแต่งกายตามสบาย เวลาเล่นเต็นท์กำรำเคียวกลางทุ่งนา

ท่านผู้หญิง

— เรื่องนี้เราจะเอาไปเปรียบกันไม่ได้หรอก เพราะการที่ชาวไร่ชาวนาเล่นเต็นท์กำรำเคียวกันกลางทุ่งนานั้น เขาเล่นเพื่อความสนุกสนานผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าในการทำงาน เขาแต่งตัวชุดไหนมาก็ก่อนอย่างนั้น ที่นี้เมื่อผู้ที่เป็นฝึกหัดจดจำการเล่นเต็นท์กำรำเคียวนำมาเล่นต่อ เป็นการนำไปเล่นบนเวทีเพื่อความบันเทิงของผู้ชมจัดเป็นชุดนาฏศิลป์ไทยชุดหนึ่ง ก็จำเป็นต้องแต่งกายให้เป็นระเบียบเหมือน ๆ กัน แต่สีสันทันและแบบของเครื่องแต่งตัวก็ยังคงเป็นแบบชาวนาอยู่แน่นอน และที่แลดูสะอาดสะอาดไม่มีกลิ่นโคลนติดอยู่แบบเสื้อผ้าชาวนาจริง ๆ ก็เพราะเรานำมาแสดงให้คนดูไม่ใช่เล่นกันเองในหมู่ชาวนาด้วยกัน

นิมิต

— นั่นนะซีครับ ถ้าขึ้นมีคนนำเอาการเล่นเต็นท์กำรำเคียว โดยผู้เล่นแต่งกายทำนา เสื้อผ้ารุ่งริ่งเลอะเทอะมีกลิ่นโคลนอย่างที่ว่า มาจัดแสดงบนเวที ผมว่าแทนที่จะน่าดู กลับจะถูกตำหนิเสียมากกว่า

- ท่านผู้หญิง** — แต่ดิฉันว่าน่าดูแบบสมจริงกับชีวิตของชาวชนบทไปอีกแบบหนึ่ง
- ปัญญา** — ผมว่าการที่ชาวกรุงนำเอาการเล่นเต้นกำรำเคียวมาแสดง เป็นชุดนาฏศิลป์ไทยจนเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายอยู่ในเวลานี้ นับเป็นผลดีกับพี่น้องชาวอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ที่เป็นต้นกำเนิดการเล่นเต้นกำรำเคียวนะครับ
- ท่านผู้หญิง** — ถูกแล้วค่ะ เพราะถ้ากรมศิลปากรไม่นำเต้นกำรำเคียวมาเผยแพร่ จะมีผู้นำไปเล่นกันต่อ ๆ มาจนบัดนี้ละก็ คนไทยส่วนมากคงจะไม่มีใครรู้จักเต้นกำรำเคียวกันหรอก นานวันเข้าก็จะสูญไปเหมือนการละเล่นของไทยบางชุด ถึงแม้ว่ากรมศิลปากรจะนำเต้นกำรำเคียวมาแสดงแบบพัฒนาที่ต้องนับว่าเป็นการเผยแพร่ที่ดี ขออย่างเดียว พี่น้องชาวอำเภอพยุหะคีรีที่เป็นต้นกำเนิดการเล่นเต้นกำรำเคียว จงรักษาแบบแผนการเล่นตามแบบฉบับของเดิมไว้ให้ดี อย่าได้พัฒนาตามแบบชาวกรุงเสียก็แล้วกัน
- นิมิต** — พูดถึงเรื่องการพัฒนาของนาฏศิลป์ ผมรู้สึกว่าการละเล่นพื้นเมืองของไทยจะพัฒนามากกว่าการเล่นชุดอื่น ๆ ไซ้ไหมครับ อาจารย์ปัญญา
- ปัญญา** — ปัจจุบันนี้นาฏศิลป์ไทยพัฒนาทุกอย่างครับคุณนิมิต นับตั้งแต่โขน ละคร พ็อน รำ และการละเล่นแบบพื้นเมือง
- นิมิต** — ที่อาจารย์ปัญญาว่าโขน ละคร พัฒนานะ พัฒนาอย่างไรครับ
- ปัญญา** — การพัฒนาของนาฏศิลป์โขนก็คือว่า การแสดงโขนในสมัยโบราณ คืบหนึ่ง ๆ จะแสดงตอนใดตอนหนึ่งเพียงตอนเดียว เช่น ตอนสุครีพถอนต้นรัง หรือตอนศึกนาคบาด เป็นต้น การแสดงแต่ละครั้งจะดำเนินเรื่องตามบทโดยสมบูรณ์ มีเพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดงโดยครบถ้วน ตอนยกทัพก็แสดงศิลปะการรำรำตามแบบฉบับ ใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง กว่าที่จะเคลื่อนทัพไปได้ แต่ในปัจจุบันนี้กรมศิลปากรได้พัฒนาศิลปะการแสดงโขนให้รวดเร็วทันใจผู้ชม โดยนำเอาการแสดงหลาย ๆ ตอน มาตัดบทให้ต่อเนื่องกัน แล้วจัดแสดงเป็นชุดเดียวกัน นอกจากนี้ยังนำเอาเรื่องราวที่เป็นบทของตัวเอกในเรื่องรามเกียรติ์ตัวใดตัวหนึ่ง มาจัดทำเป็นบทโขนแสดงต่อเนื่องกันไป ทำให้ผู้ชมทราบประวัติของตัวเอกในเรื่องรามเกียรติ์ได้เป็นอย่างดี นี่แหละครับนับเป็นการพัฒนาของนาฏศิลป์โขน
- นิมิต** — ผมว่าการพัฒนานาฏศิลป์โขนแบบที่อาจารย์ว่านี้ นับเป็นผลดีสำหรับผู้ชมเพราะนอกจากจะได้รับความบันเทิงจากการแสดงโดยตรงแล้ว ยังได้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องรามเกียรติ์อีกด้วย
- ท่านผู้หญิง** — ที่คุณปัญญาว่าการแสดงละครก็พัฒนาด้วยเหมือนกัน ดิฉันยังสงสัยว่าละครพัฒนาอย่างไรคะ
- ปัญญา** — การพัฒนาของละครก็เห็นจะเป็นแบบเดียวกับโขนนั่นแหละครับ สมัยนี้การจัดทำบทก็มักจะนำเอาเรื่องราวของตัวเอกในเรื่องตัวใดตัวหนึ่งมาจัดทำเป็นบทแสดงติดต่อกันไป นอกจากนี้ก็ยังปรับปรุงการแต่งกายของตัวละครให้ผิดแผกไปจากแบบเดิม เช่น

ละครในเรื่องอิเหนา ผู้แสดงต้องแต่งกายแบบยืนเครื่อง แต่ปัจจุบันนี้การแสดงในบางครั้งเปลี่ยนไปแต่งกายแบบชาว ก็นับเป็นการพัฒนาอีกแบบหนึ่งของการแสดงละคร

นิมิต

— ท่านผู้หญิงสงสัยเรื่องพัฒนาเกี่ยวกับนาฏศิลป์ชุดไหนอีกครับ

ท่านผู้หญิง

— ดิฉันเคยดูแข็ง เดี่ยวนี้แข็งพัฒนาขึ้นมาก ไม่แข็งแบบมืออย่างของถิ่นอีสาน กริดนิ้วแขนอ่อน ให้นำเอาแข็งกระดืบข้าว แข็งสวิง มาแสดงรวม ๆ กันแล้วเรียกชื่อใหม่ว่า แข็งอีสาน ทำแข็งก็มีทั้งแข็งกระดืบข้าวกับแข็งสวิงรวมกัน

ปัญญา

— ระบุว่าพัฒนาละครรับท่านผู้หญิง ปัจจุบันนี้มีผู้คิดระบำชุดใหม่ ๆ ขึ้นมามากมายหลายชุด เช่น นำเอาท่าทางการเก็บใบชาของพวกชาวเขามาทำเป็นระบำเก็บใบชา นำเอาท่าทางการตีฉิ่ง ตีกรับ มาประดิษฐ์เป็นท่าระบำฉิ่ง ระบำกรับ นอกจากนี้ยังมีระบำชุดใหม่ ๆ ที่พัฒนาขึ้นอีกหลายสิบชุดครับ

ท่านผู้หญิง

— เท่าที่เราพูดกันมานี้ คุณนิมิตคิดว่าเป็นเหตุผลเพียงพอหรือยัง ในการที่จะเสนอต่อที่ประชุมให้จัดอภิปรายเรื่องนาฏศิลป์พัฒนา

นิมิต

— ผมคิดว่าเพียงพอแล้วครับ และเข้าใจว่าที่ประชุมคงจะตกลงตามข้อเสนอ

ท่านผู้หญิง

— ถ้างั้นก็เข้าห้องประชุมเถิด ได้เวลาแล้วละ

— เพลงความเป็นไทย —

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “สงว้าวขึ้นฟ้า”

ออกอากาศ ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๒๕ เวลา 19.30 น.

ผู้จัดรายการและเขียนบทวิทยุ

วิทยากรในรายการ

ผู้ร่วมรายการ

เทคนิครายการ

สุรินทร์ แปลงประสพโชค

ภาवास บุญนาค

แสงจันทร์ ไตรเกษม

ปริญญา สุขจิต

วันจันทร์ บวรพานิช

วิบูลย์ ปันติตานนท์

ไต่เตลรายการ

เพลงขวัญเมือง

ประกาศ-
รายการ

- คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเสนอรายการอยู่อย่างไทย เรื่องส่งว่าวขึ้นฟ้า จัดรายการและเขียนบทวิทยุโดยสุรินทร์ แปลงประสพโชค ภาวาส นุนนาค และแสงจันทร์ ไตรเกษม เป็นวิทยากรในรายการ ปริญา สุขจิต และวันจันทร์ บรรพพานิช ร่วมรายการ โดยมี วิทยุฒิ ปันนิตานนท์ เป็นฝ่ายเทคนิคของรายการ ท่านสนใจบทวิทยุนี้ กรุณาติดต่อได้ที่สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ดิถีบัญชาการ ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

เพลง

อ่านชาย

- ดั่งขึ้นแล้วครอสเฟดด้วยเพลงไทยหวาน ๆ
— ฤดูดูว่าวกว้าง กลางหา
เห็นว่าวหว่างอกปดอม ว่าวขึ้น
สายทรงปั้นนอกทาว ทรวงพี
เห็นละลัษชักพื้น พื้นแด..

เพลง

บรรยาย

- ดั่งขึ้น
— ท่านผู้ฟังคะจากโคลงทวาทศมาส วรรณคดีโบราณในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แห่งกรุงศรีอยุธยาได้เปรียบเทียบกับความคิดคำนึงนี้ คงจะทำให้ท่านได้มองย้อนไปถึงความผูกพันของกีฬาว่าวกับสังคมของเรามีมาช้านานและสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน การเล่นว่าวนอกจากจะเป็นกีฬาเพื่อความบันเทิงและสนุกสนานแล้วในอดีตยังเกี่ยวข้องไปถึงความเชื่อทางศาสนา ประเพณี หรือประโยชน์ทางด้านอื่นอีกหลายด้าน อาทิการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ทางอุตุนิยมวิทยา ทางด้านการศึกษา สงครามหรือแม้กระทั่งมีบทบาทเข้ามาในด้านศิลปวรรณคดีต่าง ๆ และไม่ใช่แต่เพียงไทยเราเท่านั้นที่มีการเล่นว่าวแต่เป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วโลกทีเดียว โดยมีจุดกำเนิดของว่าวอยู่ในทวีปเอเชียเอง

ฤดูนี้เป็นฤดูกาลที่อยู่ในหน้าว่าว ไปที่ไหนก็ตามเราจะพบเห็นเด็ก ๆ ของเราสนุกสนานกับกีฬาว่าวหรือแม้แต่ผู้ใหญ่ก็เถอะหลายคนทีเดียวก็ยังนิยมกีฬานี้หรือบางคนก็นิยมที่จะดูว่าวหรือกีฬาแข่งว่าวซึ่งเป็นกีฬาที่สนุกสนานและมีการแข่งขันกันเป็นประจำที่ท้องสนามหลวง ลองมาฟังคุณแสงจันทร์ ไตรเกษม ภัณฑารักษ์ ๕ กรมศิลปากร เล่าให้ฟังถึงการเล่นว่าวในเมืองไทยเราสักนิดดีไหมคะ

แสงจันทร์

- ต้นกำเนิดของว่าวไม่เป็นที่แน่ชัด แต่เมื่อประมาณพ.ศ. ๑๔๓๓ ประวัติศาสตร์จารึกว่า นักวิทยาศาสตร์ชาวกรีก ชื่ออากิทัส ประดิษฐ์สิ่งที่เรียกว่า ว่าว ขึ้นแล้ว/แต่กล่าวโดยทั่วไปการเล่นว่าวเป็นที่นิยมมากในทวีปเอเชีย โดยเฉพาะที่ประเทศจีน คนจีนประดิษฐ์ว่าวมานานกว่า ๒,๐๐๐ ปี นอกจากนี้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียล้วนมีตำนานความเป็นมาที่เกี่ยวกับว่าวเช่นกัน ว่าวไทยเรานั้นมีประวัติความเป็นมาที่

ยาวนานไม่แพ้ชาวชาติอื่น จากหลักฐานเท่าที่ปรากฏ มีการเล่นว้าวมาแต่ครั้งกรุง-
สุโขทัยโดยในพงศาวดารเหนือ กล่าวถึงพระร่วงว่าโปรดทรงว้าวและในตำหรับท้าว
ศรีจุฬาลักษณ์เล่าถึงพระราชพิธีบุษยาก็เชกในเดือนนี้ ว่าเป็นนักชกตกกระที่นางสนม
กำหนดได้ดูการชกว้าวหง่าวที่มีเสียงไพเราะยิ่งนัก ในสมัยอยุธยาหลักฐานกล่าวถึง
เรื่องว้าวไว้หลายแห่ง เช่น ในกฎมณเฑียรบาลมีข้อห้ามเล่นว้าวข้ามพระราชวัง เป็นต้น
เมอร์เซีย เดอร์ลา ลูแบร์ อัครราชทูตจากประเทศฝรั่งเศส ที่เข้ามาเจริญทางพระราช-
ไมตรีกับไทยในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อพ.ศ. ๒๒๓๐ เขียนจดหมาย
เหตุไว้ว่า ว้าวของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ปรากฏในท้องฟ้าทุกคืนตลอดระยะเวลา
๒ เดือนของฤดูหนาวและทรงแต่งตั้งขุนนางให้คอยผลัดเปลี่ยนเวรกันถือสายป่านไว้
จากหลักฐานที่ยกมาแสดงว่า การเล่นว้าว แต่โบราณมาเป็นการเล่นสนุกของคนทุก-
ระดับนับตั้งแต่ชาวบ้านจนถึงพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ว้าวยังมีส่วนในพระราชพิธี
เรียกลม คือพระราชพิธี “แคลง” อีกด้วย นอกจากนั้นในสมัยอยุธยายังมีหลักฐาน
ปรากฏถึงการใช้ประโยชน์จากว้าวในการสงครามในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา ดัง
ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา กล่าวถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งเจ้า-
เมืองนครราชสีมา เป็นกบฏ กรุงศรีอยุธยาส่งกองทัพอไปปราบครั้งแรกไม่สำเร็จ ในครั้ง
ที่ ๒ แม่ทัพในกรุงศรีอยุธยาคิดอุบายเผาเมือง อุบายหนึ่งนั้นใช้หม้อดินบรรจุดินดำผูก
สายป่านว่าจุฬาลำสนวนแล้วชักข้ามกำแพงเมืองเข้าไป จุดชนวนไฟไหม้ถึง
หม้อดินดำเกิดระเบิดตกไปไหม้บ้านเรือนราษฎรระส่ำระสายจึงเข้าตีเมืองได้สำเร็จ
ครั้งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ความนิยมเล่นว้าวยังอยู่เช่นเดิม ประชาชนเล่นว้าวกัน
แพร่หลาย โดยเฉพาะสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนับสนุน
กีฬาเล่นว้าวให้เป็นแบบแผนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแข่งขันว้าวจุฬา-บักเบ้า ที่มี
แต่ครั้งกรุงศรีอยุธยากลายเป็นกีฬาที่มีกติกาการแข่งขันเป็นลายลักษณ์อักษรและยัง
นิยมเล่นกันมาจนถึงปัจจุบัน

เนื่องจากการเล่นว้าวนั้นเป็นการละเล่นที่นิยมสืบต่อกันมานานถึง ๗๐๐ ปี หากจะพูด
ถึงรูปแบบของว้าวแล้วคงจะมีหลายชนิด แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ว้าวเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่
ไม่คงทนถาวร จึงไม่มีหลักฐานหลงเหลืออยู่เหมือนกับศิลปะวัตถุประเภทไม้หรือโลหะ
 อีกทั้งยังไม่มีกำปั้นที่ไว้จากเอกสารในสมัยสุโขทัยกล่าวถึงเพียง ว้าวหง่าว และใน
สมัยอยุธยาถึงกล่าวเพิ่มเติมคือ ว้าวจุฬาและบักเบ้า และว้าวรูปต่าง ๆ ที่ติดกระพรวน
และคอมไฟไว้ด้วย ในสมัยรัตนโกสินทร์ นอกจากว้าวดั้งเดิมที่มีสืบมาแต่สมัยอยุธยาแล้ว
ยังมีการประดิษฐ์เพิ่มเติมโดยเลียนแบบจากว้าวต่างประเทศ ในสมัยนี้จึงมีว้าวมากมาย
หลายชนิดดังจะเห็นได้ทั่วไปในปัจจุบัน ในกระบวนว้าวไทยด้วยกันแล้ว ว้าวจุฬาและ
ว้าวบักเบ้าเป็นว้าวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมากที่สุด ทั้งในหมู่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ
จนอาจเรียกได้ว่าเป็นว้าวประจำชาติไทย เพราะมีรูปทรงสวยงามประดิษฐ์อย่าง

ประณีตและยังสามารถบังคับให้เคลื่อนไหวได้ด้วยอาการต่าง ๆ จนนำมาใช้เป็นว่าว แข่งขันต่อสู้ในอากาศ พนันขันต่อกันถึงแพ้ชนะต่างกับว่าวต่างประเทศที่มีสีสันสวยงาม แต่ลอยลมอยู่เฉย ๆ ในปัจจุบันว่าวแบ่งตามลักษณะได้ ๒ ประเภทคือ ๑. ว่าวแผง ๒. ว่าวภาพ ว่าวแผง คือว่าวที่ไม่มีความหนา มีแต่ส่วนกว้างและยาว เช่นว่าวจุฬาหรือว่าวปักเป้า ว่าวชนิดนี้นิยมนำมาคว่ำหรือแข่งขันกัน ส่วนว่าวภาพเป็นว่าวที่ประดิษฐ์ให้มีลักษณะที่แสดงออกถึงแนวความคิด ฝีมือในการประดิษฐ์ ว่าวชนิดนี้นิยมชักให้ลอยนิ่งในอากาศ เมื่อพูดถึงการเล่นว่าวแล้ว สิ่งสำคัญที่จะต้องกล่าวถึงควบคู่กันไปคือ กระแสลมที่ส่งว่าวขึ้นไปลอยอยู่ในอากาศ จากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า การเล่นว่าวในสมัยโบราณมักจะเล่นกันในฤดูหนาว ขณะที่ลมหนาวหรือมีลมสุ่มตะวันตก ออกเฉียงเหนือพัดผ่านระหว่างพุดจิกายจนถึง เดือนกุมภาพันธ์ ลมนี้เรียกว่าลมว่าว ในปัจจุบันชาวไทยในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังยึดถือระยะเวลาการเล่นว่าวเช่นในสมัยโบราณ ส่วนชาวไทยในภาคกลางและภาคใต้ กลับนิยมเล่นว่าวในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง เดือนเมษายน ซึ่งเป็นระยะที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้หรือลมตะเภาพัดผ่าน

เพลงไทยบรรเลง

ประกาศหญิง — จากที่คุณแสงจันทร์ได้เล่าให้ฟังแล้วนะคะว่า ว่าวที่นับว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เราคือว่าวจุฬากับว่าวปักเป้า ที่เรานิยมนำมาคว่ำแข่งขันกันเป็นที่สนุกสนาน ความจริงว่าวจุฬากับว่าวปักเป้านี้มีหลักฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว แต่ยังไม่อาจจะยืนยันได้แน่ชัดว่า มีการแข่งขันกันอย่างไร ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในตำนานวังหน้านั้นกล่าวไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและสมเด็จพระบรมราชวังบรมมหาเสนาณรงค์ พระอนุชาธิราชทรงโปรดการทรงว่าวมาก ดั่งมีคำกล่าวที่คล้องจองกันว่า “วังหลวงทรงจุฬา วังหน้าทรงปักเป้า” แต่ก็ยังไม่ปรากฏการแข่งขันหรือกติกาเป็นลายลักษณ์อักษร จนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนับสนุนกีฬาว่าว มีการประกวดและการแข่งขันว่าวจุฬาและปักเป้า โดยมีกติกาการแข่งขันเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้การแข่งขันยุติธรรมและสนุกสนานยิ่งขึ้น สำหรับสนามแข่งขันนั้นก็คือสนามหลวงหรือที่โล่งกว้างทั่วไป สำหรับการแข่งขันว่าวไทยในอดีตนั้นมีข้อแตกต่างกับในปัจจุบันนี้อย่างไร ลองมาฟังการสนทนาระหว่างนายภาวาส นุนาค นายปริญญา สุขจิตหรือคุณเปิดที่เรารู้จักกัน และคุณสุรินทร์ แปลงประสพโชคคะขอเชิญคุณสุรินทร์คะ

สุรินทร์ — ขอถามท่านรองภาวาสสักนิดเกี่ยวกับเรื่องของความสนใจกีฬาว่าว ท่านมีความสนใจตั้งแต่อายุเท่าไร เริ่มดูว่าวครั้งแรกอย่างไรครับ

ภาวาส — ผมชอบว่าวมาตั้งแต่เด็ก ๆ คือเมื่อเล็ก ๆ เล็กมากทีเดียว คนเลี้ยงผมชอบพาไปดูว่าวพนันที่ข้างโรงพักบุญผารามตอนนั้นบ้านผมอยู่หน้าวัดบุญผารามผมก็ไปดู เป็นว่าวขนาดเล็ก

ใหญ่ไม่เหมือนที่เห็นอยู่ที่สนามหลวงเวลานี้ นอกจากนั้นบริเวณตรงข้ามวัดบุปผาราม เดิมนั้นมีบ้านแน่น แต่ก่อนไม่มีบ้านเป็นลานโล่งใช้สำหรับตากผ้าด้ายอมยางมะเกลือ เรียกกันว่า ลานมะเกลือหรือสนามมะเกลือ การแข่งขันปักเป้าที่ล่อที่เขตวัดกัลยา จุฬาก็เล่นที่ข้าง ๆ โรงพัก มีจุฬาและปักเป้าไม่กี่สายคว่ำก้นที่นั่น นี่ถ้าจะพูดว่าผมดู ว่าครั้งแรกที่ไหนก็ที่นั่นละครับ ตั้งแต่อายุ ๔-๕ ขวบนั้นแหละครับ

สุรินทร์ ภาวส

- ปีพ.ศ. ท่านพ่อจะจำได้ไหมครับ
- ปีพ.ศ. ๒๔๗๒ ตอนนั้นที่สนามหลวงก็ยังมีการแข่งขันเป็นปกติ แต่พอนอกฤดูแล้ว ตอนนั้นมีการตัดถนนประชาธิปไตยที่วงเวียนใหญ่ และทำสะพานพระพุทธรยอดฟ้า ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๕ เนื่องจากกำลังทำถนนอยู่ก็เลยว่าง เป็นสนามเล่นว้าวได้ เดิมแถวนั้นเป็นสวนมะพร้าว บ้านผมก็มีสวนล้อมรอบว่าจุฬาซีกที่วงเวียนใหญ่ พอดีว่าปักเป้าซีกที่ถนนประชาธิปไตยแล้วก็คว่ำก้น บ้านผมอยู่ตรงสี่แยกบ้านแขก ลึกเข้ามาประมาณ ๕๐๐ เมตร ก็ยังเคยมีว้าวมาตก สมัยนั้นว้าวเขาเล่นกันไกล อย่างเช่นจุฬาที่วงเวียนใหญ่เข้าเหียงปักเป้าก็เคยมาตกที่บ้านผม เด็ก ๆ เราก็คงไปดูอย่างนั้น เพราะยังไม่เป็นอิสระแก่ตัวเที่ยวไปวิ่งเล่นที่สนามว้าวไม่ได้ เราก็คงดูอย่างนี้ ต่อมาเมื่อผมอายุ ๑๕-๑๖ ตอนนั้นผมย้ายบ้านมาอยู่ถนนสุริวงค์ สนามว้าวที่ใกล้บ้านผมก็คือ สวนลุมพินี ผมก็ไปดูที่สวนลุมพินี ซึ่งก็เล่นกันเอง เช่นเดียวกันขณะนั้นที่สนามหลวงก็ยังมีการเล่นว้าวเป็นปกติ ซึ่งผมอยากจะเรียกว่าเป็นว้าวสมัยก่อนสงคราม คือ พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่งตอนนั้นไม่ทราบด้วยเหตุใดสนามหลวงไม่ได้เล่นว้าวใหญ่แล้วหันมาเล่นว้าวขนาดเล็ก ว้าว ๓ คอก คือ ๖๐ นิ้ว ปักเป้า ๒๘ นิ้ว ซึ่งแต่ก่อนนี้ปักเป้าจะมีขนาด ๓๔ นิ้วครึ่ง จุฬาขนาดใหญ่ ๘๐ นิ้วขึ้นไป ตอนผมเป็นหนุ่มเขาเล่นว้าวเล็กกัน ที่สนามหลวงก็เล่นว้าวเล็กและที่สนามนอกเช่น สวนลุมพินีก็เล่นว้าวเล็ก ว้าว ๓ คอก ถือว่าเป็นว้าวเล็ก แต่ก็ยังมีเล็กกว่านี้อีกคือ ๒ คอก ๕ นิ้ว หรือ ๔๕ นิ้ว ตอนนั้นเรียกว่า ว้าวไอ้แอ๊ด ตัวเล็ก ๆ ว่องไวมาก ทั้งจุฬา ปักเป้า ด้านคนเล่นก็ไม่มีนายสนาม ใครชอบใครก็มาเล่นไม่มีการเดิมพัน ไม่มีค่าสนาม ค่าธรรมเนียม แต่ตกลงกันว่า ๒ ของ-๔ ของ คือได้เสียกันเป็นค่าบุหรี ไม่พนันกันผิดกฎหมายเล่นบุหรีกันแทน ปักเป้าแพ้ก็เสีย ๒ ของ จุฬาแพ้ก็เสีย ๔ ของ บุหรีตอนนั้นของละ ๑๐ ส.ต. จ่ายเป็นเงิน เทียบละ ๒๐ ส.ต. ๔๐ ส.ต. จึงถือว่าแต่ก่อนนี้ได้เสียไม่มากมาย ว้าวไอ้แอ๊ดเล่นกันอยู่พักหนึ่ง ผมเคยไปดูอยู่ ๒ ปี ต่อจากนั้นก็เล่นว้าวโตขึ้นมาขนาดเท่าที่สนามหลวงคือ ๓ คอก พูดถึงว้าว ๓ คอกก็หมายถึง จุฬา ๖๐ นิ้วปักเป้า ๒๘ นิ้ว ผมไปดูที่นั่นอยู่หลายปี คนที่เล่นประจำต่อมาภายหลังมาที่มีชื่อที่สนามหลวง เช่น คุณสุต วิเศษศิริ ที่มีเครื่องหมายตัว ส ที่ปักเป้าแถมเป็นมือหนึ่งที่สนามสวนลุมพินี นอกจากนั้นก็ยังมีคุณสงวนซึ่งเป็นบิดาคุณวิทย์ ซึ่งเป็นแชมป์ปักเป้า ๒ ปีก่อนหน้านี้เวลานี้รวมแล้วมีปักเป้าไม่กี่สาย และมีอีกคนที่เป็นพนักงานโทรศัพท์ ชื่อนายเกิด ว้าวของแกตราสมอแต่เสียชีวิตไปแล้ว

นาน ๆ ที่สนามหลวง วันเสาร์-อาทิตย์ ที่ไม่มีว้าวแข่งก็มีคนมอดิตที่สนามหลวงไปเล่นที่สวนลุมพินีด้วย เช่น นายน้อย ฐะเขียว ทำงานอยู่กรมชลประทานมีชื่อทางปักเป้ามาก ซึ่งในชีวิตผมไม่เคยเห็นใครล่อปักเป้าเกินนายน้อยนี้ไปได้ คุณเฉลิม สาทย์ยกันต์ ว่าวปักเป้าเบอร์ ๘ ที่สนามหลวงก็ไป วันไหนพวกนี้มาจะสนุกสนามมาก จุฬาโดยมากมี ๒ สาย ของลุงชั้นที่อยู่สวนลุมพินีซึ่งทำว้าวก็เก่ง สับป่านก็เก่งทุกอย่างเลย แกจะมีจุฬามากและใครพอใจว่าก็คว้าวของแก คนคว้าวที่เก่งตอนนั้นที่สวนลุมพินีก็มี ขุนนิวานนาวาที่คว้าวอยู่ อีกสายคือว่าวจุฬาของลุงต่อม ใครคว้าวของลุงต่อมผมจำไม่ได้ แต่ลุงต่อมจะมีว้าวอยู่เสมอและใครจะคว้าวก็ไปคว้าวแกไม่ว่าก็เล่นกันสนุก ๆ ในสนาม

สุรินทร์

— บางอย่างที่ท่านเล่ามารู้สึกว้าวว่าเป็นที่น่าสนใจและนิยมกันทั่วประเทศเลยนะครับ ในสมัยก่อน ๆ

ภาวธ

— ในสมัยก่อน ๆ กรุงเทพพอหน้าหนาว ตึกกรมบ้านช่องก็ยังไม่มีอย่างในปัจจุบัน ท้องฟ้าจะเต็มไปด้วยว้าว ตามตรอก ซอก ซอย เด็กก็จะเล่นว้าวแต่ไม่ได้เล่นว้าวจุฬา-ปักเป้าคว้าว ก็เล่นว้าวไปตามภาษาเด็กและอีกอย่างที่ชอบเล่นกันคือ ชอบเล่นว้าวป่านคมตัดกัน เดียวนี้ไม่มีให้ดูแล้ว เพราะตึกเต็มไปหมด

สุรินทร์

— เฉพาะว้าวแข่งนี้จะต้องจุฬากับปักเป้าใช้ไหมครับ

ภาวธ

— จุฬากับปักเป้าที่เป็นว้าวแข่งขันกันนอกนั้นเขาก็ไม่แข่งขันกัน สมัยก่อนกับสมัยนี้เรียกว่าพัฒนามา เพราะความจำเป็นหลาย ๆ อย่าง เพราะว่าลักษณะการเล่นว้าวเดี๋ยวนี้กับแต่ก่อนไม่เหมือนกัน แต่ก่อนนี้คว้าวกันไกล ๆ ที่สนามหลวงปักเป้าจะล่ออยู่แถวชามมะขามทางทิศเหนือ จุฬาจะอยู่เหนือลมขึ้นมา นี่ผมพูดถึงเมื่อสมัยผมเด็ก ๆ พอคว้าวกันติดก็ขึ้นไปสูงเข้าเหนียงที่ก้าน โดยมากไม่ลั่นรอกเข้ามาเหมือนปัจจุบัน เดียวนี้พอเข้าร้าย จุฬาก็ลั่นรอกไม่ได้แก้ไขเหมือนสมัยก่อน ระยะห่างที่เราเล่นว้าวกันในขณะนี้เรียกได้ว่าเป็นระยะที่เราเล่นว้าวไ้อ้แอ๊ดกันสมัยก่อน สมัยที่เล่นว้าว ๓ คอก จะเล่นห่างกว่านี้ซึ่งจะเป็นการแสดงความสามารถของจุฬาและปักเป้าจริง ๆ ทำกันด้วยความสามารถจริง ๆ ซึ่งแต่ก่อนเราต้องจำกันนะว่าคว้าวลงไปทางไหน ทางตะวันออกก็ต้องขึ้นทางตะวันตก ถ้าลงทางตะวันตกก็ต้องขึ้นทางตะวันออก รวดให้เป็นเกลียวเข้าไป ป่านปักเป้าจะได้ฝึก แต่เดี๋ยวนี้จุฬาเขาคว้าวผมไม่เห็นเขาจ้ารวดกัน เช่นลงตะวันออกแต่เดี๋ยวนี้ขึ้นตะวันออกอีกว่ามันก็หลุด ว้าวใกล้ ๆ แค่นี้ติดกันก็ลั่นรอกเข้าไปเรื่อย ๆ จนคนดูเข้าใจผิดว่าจุฬาออกไปตักปักเป้าได้แล้วถึงดึงเข้ามากินได้ทันที ซึ่งความจริงไม่เป็นเช่นนั้น ผมจะพูดถึงการเล่นว้าวสักนิดหนึ่งนะครับ ในการแข่งว้าว จะมีเขตแดนอยู่ตรงกลาง จุฬาจะอยู่เหนือลม ปักเป้าจะอยู่ใต้ลม จุฬาจะหย่อนออกไปคว้าวปักเป้าให้ติด เมื่อคว้าวติดแล้วต้องทำให้ปักเป้าตาย ไม่ใช่ติดแล้วลั่นรอกเข้ามาทำให้เขาตายต่อสู้ไม่ได้ เช่น เสียหาง เสียหางรายทาง, เหนียงเข้าเครื่อง สุดแท้แต่ปักเป้าจะสู้ไม่ได้แล้ว จุฬาถึงจะลั่นรอกเข้ามากินได้ เดียวนี้ก็ยังถือหลักอย่างนี้ แต่เนื่องจาก

ล่อกันใกล้ ๆ จึงนึกว่าจะไปตักแล้ววิ่งรอกเข้ามา ความจริงต้องทำให้ปักเป้าตายหมดทางสู่เสียก่อนจึงจะรอกเข้ามาได้ หรือจุฬาไปคว้าเขาแต่ถูกเขาทำจนเสียเท่าที่เรียกว่า “เข้าร้าย” ถูกที่เหนียง ถูกมัดคอ ถูกประกบหัวประกบท้ายบ้างอย่างนี้ตัวเข้าร้ายตัวจึงรอกเข้ามาได้ฝ่ายปักเป้าก็เหมือนกัน จุฬาเขาคว้าเราก็ต้องทำร้ายเขา ซึ่งจุฬาต้องทรงตัวอยู่ได้เพราะความสมดุลย์ถ้าเสียความสมดุลย์ หัวหนักไปก็จะตก หัวเบาไปก็หนักไปมันก็ตกปักข้างหนักไปก็ตก ขากบข้างหนักไปก็ตก เสียสมดุลย์มันก็ตก คอขงสั้นไปมันก็ตกจุฬาคว่ำลงไปปักเป้าก็มีหน้าที่ทำให้จุฬาเสียสมดุลย์ด้วยประการใดด้วยประการหนึ่ง เช่น เอาเหนียงไปคล้องหัวปัก หัวขา ให้เขาหัวทิ่มมันก็ตก มัดขงเขาให้สั้นหรือไปประกบเพิ่มน้ำหนักตรงนั้นตรงนี้มันก็ตกปักเป้าจะต้องมีหน้าที่ทำร้ายจุฬา ถ้าจุฬาเสียท่าเขาก็ตก ถ้าจุฬาล่อเข้าไปกินได้เราก็เสียเขาอย่างนี้เป็นต้น

สุรินทร์

- ที่ผมสังเกตดูในการที่จะคว่ำว่าวแข่งขันให้ชนะ พลังสามัคคีรู้สึกว่าเป็นอย่างยิ่งทีเดียวนะครับคุณเบ็ดครับ

ปริญญา

- ครับอันนี้จำเป็น ผมขอพูดในจังหวัดที่ผมได้เห็นนะครับคือการรอกว่าวต้องมีอุปกรณ์คือ ๑ ม้ารอก ก็คือเป็นรูปมามีตัวหมุนที่จะดึงป้านเข้ามา การดึงนั้นจะใช้ผู้ใหญ่หรือเด็กประมาณ ๒๐-๓๐ คน มาวิ่งดึงเชือกและเพื่อให้พร้อมเพรียงก็จะใช้เสียงนกหวีดถ้าบี๊ด ๆ เร็ว ๆ แสดงว่าวิ่งเร็ว บี๊ด ๆ ช้า ๆ แสดงว่าวิ่งช้า ถ้าบี๊ดนาน แสดงว่าหยุดและมีรอกมือเป็นตัวอยู่หน้ารอกม้ออีกทีคอยเป็นตัวบังคับเมื่อรอกไปแล้วเกิดเข้าเหนียงจะเกิดการไม่สมดุลย์หัวจะทิ่มลง ซึ่งแล้วแต่ชั้นเชิงคนถือหน้ารอกเหมือนกัน การรอกนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ว่าวเข้าแดนมาทางด้านหน้า

สุรินทร์

ปริญญา

ภาวศ

- หน้ารอกหมายถึงต้องเป็นหัวหน้าทิ่มไซ้ไหมครับ
- ไม่ใช่อย่างนั้นครับ คือเป็นคนที่มีพอมมีความรู้ทางว่าว
- ครับต้องรู้เช่นถ้าจุฬาหัวปักก็ต้องหย่อน หย่อนหัวก็จะเงย หัวเงยแล้วก็จะเร่ง ๆ ให้คนเขาวิ่งเร็ว ๆ นี่คือการร่วมมือของจุฬา ความร่วมมือของปักเป้าก็มี ปักเป้าก็ต้องใช้รอกบางที่รอกไม่ได้ เช่น เข้าเหนียงรอกไม่ได้ถ้ารอกเข้ามาเหนียงหลุดตัว ถ้าประกบหน้ารอกไม่ได้ถ้าประกบหลังรอกได้ ฉะนั้นคนรอกต้องรอกเป็น คนรอกสำคัญมากว่าวจะได้จะเสียอยู่ที่คนรอกมาก

เพลงไทยบรรเลงและหรีเสียงคลอ

ประกาศ

หญิง

- ท่านผู้ฟังคะ กีฬาวัวที่นิยมในบ้านเรา รวมไปถึงชาติอื่น ๆ ด้วยนี้ เมื่อพิจารณาแล้ว ว่าวไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งจุฬาและปักเป้าถือเป็นว่าวประจำชาติของเรา และมีการแข่งขันกันอย่างเป็นกิจลักษณะ เป็นที่สนใจไม่เฉพาะแต่คนไทยเราเท่านั้นนะคะ แต่รวมไปถึงชาวต่างชาติก็ให้ความสนใจอย่างกว้างขวางด้วย ในวันพรุ่งนี้จะมีการแสดงและประกวดว่าว ที่ห้องสนามหลวง ในเวลา ๑๖.๓๐ น. คิดว่าทุกคนคงหาโอกาสไปชมกันนะคะ และจากรายละเอียดที่นำมาเสนอในเรื่อง “ส่งว่าวขึ้นฟ้า” นี้ คงจะทำ

ให้ท่านผู้ฟังรู้จักกีฬาว่าวไทยเพิ่มมากขึ้น และคงจะทำให้ท่านภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของ
ว่าวไทยรวมทั้งช่วยกันรักษาส่งเสริมกีฬาว่าวไทยให้คงอยู่ตลอดไปนะคะ สวัสดีค่ะ
— ความเป็นไทย

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ปล่อยปลาปล่อยนก”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๕.๓๐— ๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
ผู้ร่วมรายการ

อำนวยการ จันเงิน
นิมิต สุทธิพิพิพัทธ์
วันจันทร์ บวรพานิช
อำนวยการ จันเงิน
ประกิต ศรีพยัคฆ์

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

เพลงนำรายการ “ขวัญเมือง”

- หมู – กล่าวคำสวัสดิ์พร้อมกัน
- อำนวยการ – สวัสดิ์ครับ เชิญนั่งครับ เป็นไงกลับจากเรียนพิเศษกันนานแล้วหรือ
- หมู – ผมงับแปดกลับมาถึงพักใหญ่แล้วครับ
- แปด – รับประทานอาหารมือเย็นแล้วไม่รู้อะไรจะทำอะไร จะรอผู้ชายชื่อ ๕ อ.ส.ม.ท. ของคุณสมเกียรติ คุณวิวัฒน์ ก็ยังอีกนาน เพราะนี่ก็เพิ่งห่มครึ่งเท่านั้นเอง เลยชวนหมูมาคุยกับอา
- อำนวยการ – ได้ข่าวว่าชวนพรรคพวกไปเที่ยวงานสงกรานต์ที่พระประแดง เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ เมษายน กันมาใช่ไหม
- หมู – ใช่ครับ เราไปกันทั้งสองคน ชวนเพื่อน ๆ ไปด้วย ประเพณีของเขาน่าสนใจมากเลยครับ นอกจากจะได้ชมนางสงกรานต์ ได้ชมการประกวดนางงามประจำตำบล ประกวดขบวนรถบุปผาชาติที่สวยงามแล้ว ยังมีประเพณีปล่อยปลาปล่อยนกที่วัดโปรดเกศเชษฐารามด้วย น่าสนใจจริง ๆ ครับ
- แปด – การละเล่นทุกอย่างของเขาก็ดีไม่ว่าจะเป็นสบ้า เท็งบ้องกลองยาว แต่ที่หนูสนใจสอบถามใครก็ไม่ได้รายละเอียดชัดเจนเลยก็คือ ประเพณีปล่อยปลาปล่อยนกคะ
- อำนวยการ – อากัสนัยมานานเกี่ยวกับประเพณีนี้ เดียวนี้ไม่ว่าจะไปที่ไหน ที่ศาลหลักเมืองในกรุงเทพฯ ก็มีทั้งนกทั้งปลาและเต่า เอาไว้ขายให้คนปล่อย ที่วัดพระพุทธรชินราช พิษณุโลกก็มี ที่เชียงใหม่อาไปมาเมื่อต้นเดือนเมษายนก็พบเห็น คู่มือกระจายทั่วไปหมด
- หมู – อาหาราไหมครับว่าประเพณีนี้มีความเป็นมาอย่างไร
- อำนวยการ – ในขั้นต้นขอยอมรับว่าไม่รู้จริง ๆ เพิ่งจะมาชัดเจนก็ต่อเมื่อศึกษาเรื่องเทศกาลสงกรานต์ของท่านพระยาอนุমানราชธน
- แปด – พระยาอนุমানราชธน กับท่านเสฐียรโกเศศนี้เป็นคนเดียวกันใช่ไหมคะ
- อำนวยการ – ใช่ครับ อีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้อาชัดเจนมากก็คืองานเขียนเรื่องปล่อยนกปล่อยปลาของ ส.พลายน้อย ในวารสารวัฒนธรรมไทย ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ เดือนเมษายน ๒๕๐๘ และเรื่องปล่อยปลาปล่อยนก ของอาจารย์ประพัฒน์ ตริณรงค์ จากวารสารวัฒนธรรมไทย ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๔ เดือนเมษายนปีนี้อีก ทั้งสามรายการนี้แหละทำให้อาได้รับความกระจ่างเรื่องปล่อยปลาปล่อยนกเป็นอย่างมาก
- หมู – อาพอสรุปคร่าว ๆ ให้พวกเราฟังเป็นวิทยาทานบ้างได้ไหมครับ เมื่อมีใครสนใจซักถามเกี่ยวกับเรื่องนี้จะได้อธิบายให้เขาฟังได้อย่างถูกต้อง
- อำนวยการ – ได้ซี ลองถามมาเป็นเรื่อง ๆ อาจะสรุปให้ฟังเท่าที่จะทำได้
- แปด – ขอทราบถึงประวัติความเป็นมาของประเพณีนี้เป็นลำดับแรกคะ
- อำนวยการ – ก่อนอื่นเรามาทำความเข้าใจกันก่อนว่าการปล่อยสัตว์ให้เป็นอิสระนั้นเป็นเรื่องดี

ไซ้ใหม่ครับ

แฝด/หนู

อำนวย

— ไซ้คะ/ไซ้ครับ (พร้อมกัน)

— อาคิดว่าเป็นเรื่องดีถึง ๒ ประการ ๑ แรกก็คือสัตว์เหล่านั้นจะได้ไม่ถูกกักขังให้ได้รับความทรมาน อีกประการหนึ่งดีสำหรับผู้ปล่อยเป็นการไถ่บุญและทำให้จิตใจสบาย การปล่อยสัตว์นั้นโบราณถือว่าไถ่บุญทั้งนั้นไม่ว่าจะเป็นนกเป็นปลาหรือสัตว์อย่างอื่น

หนู

อำนวย

— เต่าและตะพาบก็มีปล่อยกันเหมือนกันไซ้ใหม่ครับ

— ไซ้ครับ คนโบราณท่านเห็นว่าเต่าและตะพาบเป็นสัตว์ที่มีอายุยืน ไม่สมควรกิน ก็มักจะซื้อไปปล่อยที่วัดกัน บางทีเราจะพบว่าตามหลังเต่าหลังตะพาบมียันต์หรือมีชื่อสลักไว้ก็มี

แฝด

อำนวย

— ทำไม่ถึงนำไปปล่อยที่วัดด้วยคะ

— การที่นำไปปล่อยที่วัดถือว่าไถ่บุญ เป็นการสะเดาะเคราะห์ และถือกันว่าถ้าเป็นของวัดแล้วก็ไม่มีใครทำร้าย คนที่เอาของวัดไปจะตกนรก จึงแน่ใจได้ว่าสัตว์ที่ปล่อยไว้ที่วัดจะปลอดภัย

— เพลงสั้น —

หนู

อำนวย

— สัตว์อื่น ๆ ที่ไซ้ปล่อยเพื่อเหตุผลดังกล่าวมีอะไรอีกบ้างครับ

— ในการสะเดาะเคราะห์บางครั้งเขาใช้ไก่เป็น ๆ ทำพิธี พอเสร็จพิธีเขาก็จะตัดหางไก่แล้วเอาไปปล่อยวัด บางทีก็ใช้หมู ไช้วัว ไปปล่อยที่วัดเป็นการเอาบุญเป็นการสะเดาะเคราะห์ให้ตนเองก็มี ในศิลาจารึกก็มีปรากฏอยู่ว่าคนโบราณท่านก็ปล่อยแพะ ปล่อยแกะเพื่อการดังกล่าวด้วยเหมือนกัน และที่เคยอ่านพบในพงศาวดารมีการปล่อยช้างเป็นพุทธบูชาที่พระพุทธบาท จังหวัดสระบุรีก็มี ช้างที่นำไปปล่อยนั้นมักจะเป็นช้างที่ถูกจำเริญงาแล้ว

แฝด

อำนวย

— เอ๊ะ/คำว่าจำเริญงานี้หมายถึงอะไรคะ

— ช้างที่ถูกจำเริญงา ก็คือช้างที่ถูกตัดงาออกนั่นเอง อย่างในพงศาวดารตอนหนึ่งว่า “ช้างต้นพระบรมจักรพาฬหัตถินั้น งามยาวออก ให้จำเริญเข้าไปเกือบจะถึงไส้งา อยู่แล้วเกรงจะล้มเสีย จึงดำรัสว่า เราจะเอาไปถวายพระพุทธบาทแล้วจะปล่อยไปป่า”

หนู

— เป้าหมายของการปล่อยสัตว์ นอกจากจะเพื่อเอาบุญ เพื่อความสบายใจ เพื่อสะเดาะเคราะห์แล้วคิดว่าลึกลงไปกว่านี้มีอะไรบ้างไหมครับ

อำนวย

— สาระหลักอาจจะอยู่ที่ความปรารถนาให้มีอายุยืนอีกด้วยก็ได้

แฝด

อำนวย

— ที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนเฉพาะการปล่อยปลา ปล่อยนก มีในสมัยใดบ้างคะ

— เฉพาะในประเทศไทยของเราสมัยกรุงศรีอยุธยา มีปรากฏหลักฐานในหนังสือภูมิสถานกรุงศรีอยุธยาแล้วว่า “ในสมัยอยุธยานี้มีหมู่บ้านอยู่สองแห่งที่จับสัตว์มาขาย คือบ้านพระกราน หรือบ้านปากกราน จับปลาหมอเกราะ บ้านบ่อมหัวพาน

ขายนกอังซัน นกกระจาบ นกสีชมพู นกปากตะกั่ว นกและปลาเหล่านี้ มีคนจับใส่กรง และอ่างมาเร่ขายให้ชาวกรุง เพื่อจะได้ซื้อปล่อยในเทศกาลตรุษและสงกรานต์”

- หมู — นั่นก็แสดงว่าแต่ก่อนนิยมปล่อยปลาปล่อยนกเฉพาะเทศกาลสำคัญ ๆ โดยเฉพาะเทศกาลสงกรานต์ใช้ใหม่ครับ
- อำนวย — ใช่ครับ ท่านพระยาอนุমানราชชนกได้กล่าวไว้อย่างนั้น เพราะวันสงกรานต์เป็นหน้าแล้ง อากาศร้อนจัด ตามหนองและแอ่งน้ำทั่วไปงวดแห้ง ก่อนหน้านี้นี้เป็นฤดูน้ำ น้ำจะท่วมทันสิ้นฝั่งไหลป่าเข้าไปในทุ่ง ฝูงปลาก็ว่ายเข้าไปวางไข่ลูกปลายังไม่ทันจะโตก็ถึงหน้าน้ำลด น้ำขาดตอนเป็นห้วง ๆ เหลือที่มีน้ำก็ตามแอ่งและหนองน้ำ ฝูงปลาที่หนีน้ำลงมายังแม่น้ำลำคลองไม่ทัน โดยเฉพาะลูกปลาก็ตกค้างอยู่ ในที่สุดน้ำในแอ่งในหนองจะแห้งงวดลงโดยลำดับ ปลาที่ตกค้ำก้น แน่นนอน ถ้าน้ำแห้งหมดปลาเหล่านั้นก็ต้องตาย
- แฝด — มีบ้างไหมคะที่จะหมกโคลนอยู่ได้นาน
- อำนวย — ก็คงมีบ้าง แต่ก็เพียงชั่วระยะหนึ่งแล้วจะต้องตายไปด้วยเหตุนี้ชาวบ้านก็จะพากันไปจับปลาทกค้ำก้น ถ้าเป็นลูกปลาจะกินไม่ได้เนื้อไม่ได้หนังอะไร ก็เลี้ยงไว้ในตุ่มในไหเพื่อเอาบุญ แล้วนำไปปล่อยในแม่น้ำลำคลองวันสงกรานต์ เพื่อบุญกุศลที่ทำไว้ด้วย จึงเกิดมีประเพณีปล่อยปลา และลามมาถึงปล่อยนกด้วย กระทำให้ปลาเล็กปลาน้อยที่ตกค้างตกค้ำก้นรอดตาย
- หมู — แหม ใครที่ทำได้ดังนั้นน่าอนุโมทนาจริง ๆ ปลาที่ถูกปล่อยก็จะมีโอกาสได้ขยายพันธุ์ต่อไปเท่ากับได้ช่วยตนเองในทางเศรษฐกิจของตนเอง คือสงวนพันธุ์ปลาอีกด้วยใช่ใหมครับ
- อำนวย — ถูกแล้วครับ และอาจะมีเรื่องที่ศาสตราจารย์ ดร.หลวงสมานนวกิจ ซึ่งเขียนไว้ในหนังสือศุภมิตร เรื่องการปล่อยปลาปล่อยนกทำให้อายุยืน มีข้อความที่น่าสนใจมากไม่ทราบว่ามีหลานทั้งสองคนอยากจะฟังไหม
- แฝด/หมู — (ตอบรับ พร้อมกัน) ฟังค่ะ ฟังครับ
- อำนวย — ท่านได้อ่านพบเรื่องนี้ในพระไตรปิฎก ความว่า ในสมัยพุทธกาลนั้น มีสามเณรองค์หนึ่งซึ่งถึงคราวจะต้องมรณภาพภายใน ๗ วัน สามเณรองค์นี้เป็นศิษย์ของพระสารีบุตรดวงชาตาที่จะถึงที่สุดนี้พระสารีบุตรทราบได้ดี จึงได้เรียกสามเณรมาบอกเรื่องราวให้ทราบ และได้แนะนำให้สามเณรไปลาญาติโยมเสียให้ทั่วก่อนจะตาย สามเณรเมื่อได้ทราบก็เชื่อและยอมไปลาบรรดาญาติโยมตามคำพระสารีบุตรแนะนำ ขณะที่ออกเดินทางไปในกลางวันเป็นฤดูแล้งร้อนจัด สามเณรได้พบปลาหมอหลายสิบตัวตกค้ำก้นอยู่ในสระที่น้ำแห้งเข้าแห่งหนึ่ง สามเณรมีความสงสารปลาเหล่านั้นมาก หากปล่อยทิ้งไว้เช่นนั้น ก็จะต้องตายอย่างไม่มีปัญหา
- เพลงคั่น —

- แฝด — สามเณรน้อยคงจะนึกรำพึงถึงชีวิตของท่านเช่นเดียวกัน ใช่ไหมคะ
- อำนวย — ใช่ครับ ท่านรำพึงว่า “อาตมานี้ก็ต้องตายใน ๖-๗ วันนี่เหมือนกัน แม้เราจะตายก็ช่างเถิดเราจะจับปลาเหล่านี้ไปปล่อยให้รอดตาย คิดแล้วเณรน้อยก็ปลื้มใจรอกจับปลาทุกตัวใส่ในจีวรเดินไปถึงห้วยข้างหน้า ก็ปล่อยปลาเหล่านั้นรอดตายไปหมดทุกตัว
- หมู — นึกถึงภาพแล้วท่านคงจะเบื่อนเประมอมแมมแน่นอน
- อำนวย — ก็คงเป็นเช่นนั้น เมื่อเณรออกเดินต่อไปใกล้ไร่เก่าของชาวไร่แห่งหนึ่ง เห็นนกกา ๓ ตัว ติดรั้วที่ขา แขนวต้องแตงอยู่ เณรก็หยุดดูและแผ่เมตตา อยากจะเข้าไปเอามือปลดให้มันออกไป แต่ก็ทำเช่นนั้นไม่ได้ เพราะจะทำให้ผิดศีลข้อ ๒ คือ ข้ออนินาทาน จึงตั้งจิตเมตตาสารวมสติเพ่งไปที่นกขอยอย่าให้เป็นอันตรายทำอยู่เป็นเวลานาน พอติลมพัคกรโซกมาทางที่นกติดรั้วอยู่ กันรั้วกวัดแกว่งไปมาอย่างแรงจนบ่วงรั้วนั้นหลุดออก
- แฝด — นกทั้ง ๓ ตัวก็เลยหลุดออกจากบ่วงได้ ใช่ไหมคะ
- อำนวย — ใช่ครับ นกทั้ง ๓ ตัวก็บินไป ด้วยความปลอดภัย เมื่อท่านได้ช่วยเหลือปลาและนกให้พ้นจากความตายแล้ว สามเณรก็เดินทางไปลาญาติโยมจนทั่ว มีการทำบุญตักบาตรถวายพระทุกวัน ครั้นสามเณรอยู่ต่อมาจนครบเจ็ดวัน สามเณรก็ไม่เป็นไรไม่มีอาการว่าจะหมดอายุ
- หมู — น่าแปลกใจเหมือนกันนะครับ
- อำนวย — พระสารีบุตรท่านก็แปลกใจเหมือนกัน เพราะถึงเวลาถึงกำหนดแล้ว ทำไมจึงยังมีชีวิตอยู่ได้ พระสารีบุตรจึงได้ถามสามเณรองค์นั้นว่า ได้ทำอะไรบ้างหรือเปล่าในระยะเวลาเจ็ดวันที่ผ่านมา สามเณรก็เล่าให้ฟังอย่างละเอียดพระสารีบุตรได้ฟังเช่นนั้นก็ชี้แจงให้สามเณรฟังว่าที่รอดพ้นความตายมาได้นี่นะไม่ใช่อะไรอื่นหรอก เป็นเพราะผลบุญที่ปล่อยปลา ปล่อยนกให้พ้นจากความตายและการมุ่งมั่นทำดีนั้นเอง กุศลที่กล่าวนี้รวมกันเข้า จึงมีอิทธิพลพอที่จะต้านทานชีวิตของเณรน้อยที่ขาดแล้วให้ติดต่อกันไปได้อีกนาน
- แฝด — ถือเป็นอานิสงส์หรือผลบุญของการปล่อยปลาปล่อยนกจริง ๆ นะคะ
- อำนวย — ครับ และว่ากันว่าจากเรื่องนี้เองที่เป็นต้นตำนานที่เกิดมีประเพณีปล่อยปลาปล่อยนกกันขึ้น ส่วนตำนานการปล่อยปลาปล่อยนกนั้น จะมีเรื่องเดิมมาอย่างไรไม่ทราบแน่
- หมู — ประเทศอื่นเขามีประเพณีเกี่ยวกับเรื่องนี้บ้างไหมครับ
- อำนวย — ประเพณีการปล่อยปลาปล่อยนกนี้ถือปฏิบัติกันในกลุ่มประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เช่น ประเทศลาวก็มีการปล่อยนกในเทศกาลสงกรานต์ พม่า ก็ปล่อยปลาในวันสงกรานต์ ชาวจีนปล่อยปลาปล่อยนก ปล่อยเต่า ในเดือน ๔ ในพิธีกินเจ ชาวญี่ปุ่นก็มีการปล่อยนกกระจาบที่ชาวเกาหลีจับส่งเข้าไปขาย โดยปล่อยกันในเทศกาลต่าง ๆ กัน ชาวรามัญในประเทศไทย เช่นที่พระประแดงก็มีการปล่อยปลาปล่อยนกกันทุกปี และจัดทำกันอย่างใหญ่โต

- แฟด — นอกจากที่กล่าวมา เดียวนี้การปล่อยปลาปล่อยนกมิได้ยึดเฉพาะเทศกาลสงกรานต์เท่านั้น งานทำบุญวันเกิด สะเดาะเคราะห์ ต่ออายุ ก็ปล่อยนกปล่อยปลากันทั่วไป
- อำนวย — เดียวนี้ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไม่เช่นนั้นทั่วไปที่ศาลหลักเมือง ที่วัดพระพุทธชินราชที่ศาลพระกาฬพลบุรี ก็มีนักมีปลาไว้บริการแก่ทุกท่านเป็นประจำทุกวัน
- หมู — เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ตลอดจนราชวงศ์อื่น ๆ ก็มักจะมีการปล่อยนกเนื่องในวาระพิเศษดังกล่าวด้วยนะครับ
- อำนวย — ครับ ถือเป็นแบบอย่างที่ดีงามอย่างยิ่ง และก่อนที่หลานทั้งสองจะกลับ อาอยากจะฝากแง่คิดไว้ว่า การปล่อยปลาปล่อยนกนับเป็นประเพณีที่น่านิยมมาก ถึงเราจะไม่รู้ว่า มีต้นตำนานมาจากไหน ปล่อยไปแล้วจะได้บุญจริงหรือไม่ก็ช่างเถิด เพราะอย่างน้อย ก็เป็นเครื่องเตือนใจมนุษย์เรา ว่าการเมตตากรุณาต่อกันนั้นจะทำให้โลกร่มเย็นเป็นสุข
- แฟด — ค่ะ ดิฉันเห็นด้วย คุณอาคะตลอดเวลาที่อากรุณาเล่าให้ฟังเรื่องการปล่อยปลาปล่อยนก โยงใยไปถึงการปล่อยอย่างอื่น แต่ละสมัยอย่างกว้างขวางนั้นได้ประโยชน์อย่างยิ่งค่ะ
- หมู — ครับ ผมก็มีความเห็นเหมือนพี่แฟด และต่อไปใครถามเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผมกับพี่แฟดคงจะไม่อายใครอีกต่อไปแล้ว
- แฟด — ขอถือโอกาสลาคุณอาเลยนะคะ สวัสดีค่ะ
- หมู — สวัสดีครับ
- อำนวย — สวัสดี

จบรายการ
เพลง “ความเป็นไทย”

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “สาธกธรมสุนทรภู์”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๒๕ เวลา ๑๕.๓๐- ๑๕.๕๕ น.

ผู้จัดรายการ

สุวรรณี อุดมผล

ผู้เขียนบท

สุวรรณี อุดมผล

ประคอง เจริญจิตรกรรม

ผู้ร่วมรายการ

นิมิต สุทธิชุติพงศ์

สุรางค์ ดุริยพันธุ์

สุรินทร์ แปลงประสพโชค

ฝ่ายเทคนิค

วิบูลย์ บัณฑิตานนท์

นิมิต

- สวัสดีครับ ท่านผู้ฟัง
- เดือนมิถุนายนนี้เป็นเดือนเกิดของกวีเอกคนหนึ่งของไทย คือ สุนทรภู่ และปี ๒๕๒๙ เป็นวาระครบ ๒๐๐ ปีเกิดของท่าน ในช่วง ๖๙ ปี ที่ท่านมีชีวิตอยู่ คือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๒๙ อันเป็นปีเกิด จนถึง พ.ศ. ๒๓๙๘ อันเป็นปีที่ท่านถึงแก่กรรมนั้น ท่านได้ฝากผลงานไว้มากมายหลายประเภท นับตั้งแต่ นิราศ นิทาน บทละคร บทเห่กล่อม เสภา ตลอดจนไปถึงสุภาพนิพนธ์ ท่านเป็นผู้มีความสามารถในการประพันธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลอนสุภาพของท่านมีสัมผัสแพรวพราว ไพเราะ มีคารมคมคาย และยิ่งไปกว่านั้น ท่านมักแทรกโวหารเปรียบเทียบกับสิ่งซึ่ง ทำให้ผู้อ่านได้แง่คิด ข้อปฏิบัติอีกด้วย เราจะมาดูกันว่า ข้อคิดในด้านธรรมของท่านเป็นอย่างไร

ดนตรีดัง แล้วหรีเบา ๆ คลอจนจบย่อหน้านี้

สุรางค์

- หากจะแบ่งอย่างคร่าว ๆ การให้แง่คิดในด้านธรรมของสุนทรภู่ อาจแบ่งได้เป็น ๒ แบบคือ แบบแรกเป็นข้อคิดที่ท่านรจนาออกมาเป็นข้อความชัดเจน เมื่ออ่านแล้วก็เข้าใจความหมายได้ทันที ส่วนแบบที่สองเป็นข้อคิดที่ฝากไว้กับความสนุกสนานที่ท่านให้เนื้อเรื่อง ผู้อ่าน ผู้ฟังจะต้องขบคิด ตีความ จึงจะได้

ดนตรีค่อย ๆ แผ่วลงจนหมด

สุรินทร

- ข้อคิดที่สุนทรภู่รจนาไว้ในงานของท่านนั้นมีอยู่มากมาย อาจจะเป็นเพราะท่านมีประสบการณ์หลายด้านคือ ท่านได้เป็นทั้งชาววัง ทั้งชาวบ้าน มีชีวิตที่รุ่งเรืองสูงสุด ขนาดได้ใกล้ชิดเบื้องยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แล้วโชคชะตาก็เล่นตลกกับท่านให้มีชีวิตที่ตกอับ ต้องระเห่ร่อนดังที่ท่านรำพึงไว้ในนิราศภูเขาทองว่า

สิ้นแผ่นดินสิ้นนามตามเสด็จ

ต้องเที่ยวเตร่จรหาที่อาศัย

และอีกตอนหนึ่งที่ว่า

ไอ้สุธาหนาแน่นเป็นแผ่นพื้น

ถึงสี่หมื่นสองแสนทั้งแดนไตร

เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก็ก่อน

ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย

ล้วนหนามเหน็บเจ็บแสบคับแค้นใจ

เหมือนนกไร้รังเร่อยู่เอยกา

นอกจากการที่ท่านเดินทางมาก ได้พบได้เห็นมากแล้ว การดำเนินชีวิตของท่านยังเคยเกลือกกลิ้งกับอบายมุข และที่รุนแรงที่สุดคือติดเหล้า ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ท่านต้องติดคุก แต่อีกช่วงชีวิตท่านก็ได้บวชเรียน ดังนั้น โอกาสที่จะได้ศึกษาหลักธรรมต่าง ๆ ย่อมจะมี

ด้วยประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ประกอบกับความช่างคิด ช่างสังเกต ทำให้ท่านเห็นสังขารของชีวิตมากมาย และท่านก็ได้ใช้พรสวรรค์ที่ท่านมีอยู่ คือความสามารถในการประพันธ์กลอนสุภาพ ถ่ายทอดธรรมเหล่านี้ให้ผู้อื่นมีโอกาสทราบต่อไป

นิมิต

- จากประสบการณ์ชีวิตของท่านดังได้กล่าวมาแล้ว ทำให้เห็นได้ว่ามนุษย์จะต้องพบกับความสุขและความทุกข์คลุกเคล้ากันไป สุนทรภู่แสดงธรรมข้อนี้ไว้ว่า

อันกำเนิดเกิดมาในหล้าโลก สุขกับโศกมิได้สิ้นอย่าสงสัย
ในชีวิตของคนไม่ว่าจะเป็นผู้ดี เป็นไพร่ ทุกข์โศก โรคภัยเป็นของเลี่ยงไม่ได้ ดังที่
สุนทรภู่กล่าวไว้ว่า

อันทุกข์โศกโรคภัยในมนุษย์ ไม่รู้สุดสิ้นลงที่ตรงไหน
เหมือนกงเกวียนกำเกวียนเวียนระไว จงหักใจเสียเถิดเจ้าเยาวมาลัย

สุรางค์

— ไม่เพียงแต่จะสอนสัจธรรมตรง ๆ เท่านั้น สุนทรภู่ได้ใช้โวหารเปรียบเทียบกับล้อ
เกวียนให้เห็นว่า วงล้อกับซี่เกวียนจะหมุนตามกันไปไม่รู้จักจบสิ้น การที่ท่านนำมา
เปรียบเทียบกับเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านนึกเห็นภาพชัดเจน และจดจำได้ง่ายขึ้น

— คนตรี —

สุรินทร์

— จากประสบการณ์ชีวิตที่บิดามารดาต้องแยกกัน สุนทรภู่นำมาวิเคราะห์เข้ากับหลัก
ธรรม ดังนี้

ชะรอยกรรมทำสัตว์ให้พลัดพราย จึงแยกย้ายบิดราษณูติกา
มาพบพ่อท้อใจด้วยไกลแม่ ให้ตั้งแต่เศร้าสร้อยละห้อยหา
ชนนีอยู่ศรีอยุธยา บิดามารด้างว่างอยู่กลางไพร่
สุนทรภู่ให้แง่คิดว่าสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นเพราะกรรม ดังนั้น มนุษย์จึงได้พบเหตุการณ์ต่าง ๆ
กัน บางคนสุขมาก บางคนทุกข์มาก บางคนต้องลำบากแทบเลือดตากระเด็น ทั้งนี้
ก็เพราะกรรมของแต่ละบุคคลที่ได้ทำไว้ ใครทำกรรมดี ผลดีก็ย่อมตอบสนอง ใคร
ทำกรรมชั่ว ผลชั่วก็ย่อมตอบสนองเช่นกัน เมื่อคิดได้เช่นนี้ใจก็จะสบาย ไม่อิจฉา
ริษยา โกรธขี้หึงสาพยาบาทกัน ดังที่ท่านให้แง่คิดไว้ว่า
อย่าโกรธขี้หึงสาพยาบาท นึกว่าชาติก่อนกรรมจะทำไฉน
เหมือนดุมวงกงเกวียนวนเวียนไป อย่าโทษใครนี่เพราะกรรมจึงจำเป็น

— คนตรี —

สุรางค์

— การที่โลกมนุษย์วุ่นวายอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะมนุษย์มัวเมาอยู่ในกิเลสตัณหา ท่านกล่าว
ไว้ว่า

ซึ่งบ้านเมืองเคืองเข็ญถึงเช่นนี้ เพราะโลกก็ตัณหาพาฉิบหาย
อันศีลห้าว่าอย่าทำจำจนตาย จะตบอบายภูมิขุมนรก
หนึ่งว่าอย่าลักเอาของเขาสอง มาชมชื่นฉ้อฉลคนโกหก
หนึ่งทำชั่วคู่เขาเล่าลามก จะตายตกในกะทะอเวจี
หนึ่งสุบผืนกินสุรามุสาวาท ใครทำขาดศีลห้าสิ้นราศี
ใครสัตย์ซื่อถือนั่นในขันดี จะถึงที่พระนิพพานสำราญใจ

จะเห็นได้ว่า ท่านบอกถึงสาเหตุของความทุกข์ รวมทั้งทางแก้ด้วยหลักง่าย ๆ ในการ
ดำเนินชีวิตคือศีลห้า

นิมิต

— ในบรรดาศีลทั้ง ๕ ข้อนี้ สิ่งที่สุนทรภู่เคยมัวเมาและพิสูจน์ด้วยตนเองแล้วว่าเป็นทาง

ไปสู่ความฉิบหาย ได้แก่ การดื่มสุรา ดังนั้นเมื่อท่านเดินทางถึงโรงเหล้า ท่านก็รำพึง
ให้แน่วคิดไว้ว่า

ถึงโรงเหล้าเตากลั่นควันโขมง

มีคันทองผูกสายไว้ปลายเสา

ไอ้บาปกรรมน่านรกเจียวอกเรา

ให้มัวเมาเหมือนหนึ่งบ้าเป็นน่าอาย

— คนตรี —

สุรินทร์

— มนุษย์เรายังผูกพันอยู่กับรูปรสกลิ่นเสียง สัมผัส สุนทรภู่ชี้ให้เห็นว่า สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่
ที่ไม่จริงยั่งยืน

อันรูปรสกลิ่นเสียงเคียงสัมผัส

ที่คฤหัสถ์หวงแหนไม่แก่่นสาร

ครั้นระดับดับขันธสันดาน

ย่อมสาธารณเปื่อยเน่าเสียเปล่าตาย

ท่านแสดงว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอนิจจัง เราจะได้ยึดมั่น ถือมั่น หวงแหนอยู่ทำไม เมื่อ
ตายแล้วก็สูญสิ้นไป และความตายนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องพบ ดังนั้น รูป รส กลิ่น เสียง
สัมผัส ก็ต้องหมดไปแน่ ๆ สิ่งที่คุณเราพึงกระทำก็คืออย่าไปยึดถือสิ่งเหล่านี้
พยายามหาทางดำเนินให้พ้นทุกข์ คือมุ่งพระนิพพาน เป็นความหวังอันสูงสุดดังที่
ท่านกล่าวไว้ว่า

คือรูปรสกลิ่นเสียงไม่เที่ยงแท้

ย่อมเฒ่าแก่เกิดโรคโศกสงสาร

ความตายหนึ่งพึงเห็นเป็นประธาน

หวังนิพพานพ้นทุกข์สนุกสบาย

หรือที่กล่าวไว้ว่า

อสุภกรรมกรรมฐานประหารเหตุ

หวนสังเวชว่าชีวิที่จะสังขาร

อันอินทรีย์วิบัติอนัตตา

ที่ป่าช้านี้แลเหมือนกับเรือนตาย

กลับหายกลัวมัวเมาไม่เข้าบ้าน

พระนิพพานเพิ่มพูนเพียงสูญหาย

อันรูปเหมือนเรือนโรคให้โศกสลาย

แล้วต่างตายตามกันไม่มั่นคง

สุรางค์

— เราจะเห็นได้ว่าหลักธรรมที่สุนทรภู่สอนไว้ เป็นหลักธรรมอันสูงสุด แต่ท่านก็นำมา
กล่าวอย่างง่าย ๆ ธรรมดา ๆ ทำให้คนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นของสูงจนสุดเอื้อม

— คนตรี —

นิมิต

— นอกจากหลักธรรมที่เห็นชัดเจนดังได้กล่าวมาแล้ว สุนทรภู่ยังแทรกสังขารธรรมที่จะใช้
ในการดำเนินชีวิตอีกด้วย คำสอนของท่านมีหลายแง่หลายมุม บางครั้งก็อาจจะได้มา
จากสิ่งที่ท่านพบเห็น ดังเช่น ในเรื่องของความรัก สุนทรภู่เป็นนักรักที่ยังมีคนหนึ่ง
และมักกล่าวว่า ความรักนั้นยิ่งใหญ่ มีอานุภาพเหนือจิตใจคน รวมทั้งตัวท่านเองด้วย
ดังที่ท่านกล่าวไว้ในนิราศภูเขาทองว่า

ถึงเมาเหล้าเข้าสายก็หายไป

แต่เมาใจนี้ประจำทุกค่ำคืน

หรือที่ท่านกล่าวไว้ในพระอภัยมณีว่า

ด้วยวิสัยในประเทศทุกเขตแดน

ถึงไกรธคั่นความรักย่อมหักหาย

อันที่จริงหญิงก็มีว้ยลงด้วยชาย

ชายก็ตายลงด้วยหญิงจริงดังนี้

ให้ชีพรามณ์รามราชมาอยู่ชิต	กระทำกิจสอนศีลพระชินสีห์
พระยาช้างได้สดับก็กลับดี	พระบาลีตรงตัวจะกลัวไย
แ่งคิดดั่งกล่าวตรงกับพุทธภาษิตที่ว่า	อเสวนา จ พาลานํ ปณฺหิตานญฺจ เสวนา
คบพาล	พาลพาไปหาผิด
คบบัณฑิต	บัณฑิตพาไปหาผล

— คนตรี —

สุรินทร

- นอกจากเรื่องการคบคนแล้ว สุรินทรก็ยังสอนเกี่ยวกับความประพฤติของคนเอาไว้มาก นับตั้งแต่การรู้จักวางตนให้เหมาะ เจียมตน ไม่ใฝ่สูงเกินไป ดังข้อความในนิราศภูเขาทอง

เหมือนเข็ญใจใฝ่สูงไม่สมควร	จะต้องม้วนหน้ากลับอับประมาณ
นอกจากนั้นในสุภาสิตสอนหญิง	ยังสอนการวางตนของผู้หญิงไว้มาก เช่น
อันตัวต่ำแล้วอย่าทำให้กายสูง	ดูเยี่ยงยุงยังมีแวทที่ขวาง
ค่อยเสียมเจียมใจจะไฉ่วาง	ให้ต้องอย่างกิริยาเป็นนารี
ในด้านการแต่งกาย ท่านสอนไว้ว่า	

สุรางค์

- | | |
|-----------------------------|------------------------------|
| จะนุ่งห่มดูพอสมศักดิ์สงวน | ให้สมควรรับพัศตรตามศักดิ์ศรี |
| จะผัดหน้าทาแป้งแต่งอินทรีย์ | ดูวิผิวเนื้ออย่าเหลือเกิน |
- ในด้านกิริยามารยาทนั้น สุรินทรก็สอนไว้ว่า
- | | |
|--------------------------------|------------------------------|
| ประการหนึ่งซึ่งจะเดินดำเนินนาค | ค่อยเยี่ยงยาดรยกลงไปกลางสนาม |
| อย่าไกวแขนสุดแขนเขาห้ามปราม | เสียมงามสงวนไว้แต่ในที่ |

นิมิต

- | | |
|-------------------------------|----------------------------|
| หรือ | |
| อนึ่งเนตรอย่าสังเกตให้เกินนัก | จงรู้จักอาการประมาณหมาย |
| แม้ประสบพบเหล่าเจ้าชู้ชาย | อย่าชะม้ายท่าชะม้อยตะบอยแล |
- ท่านก็ได้ห้ามในเรื่องความรัก แต่สอนการวางตนไว้ว่า
- | | |
|------------------------------|--------------------------|
| อันที่จริงหญิงชายย่อมหมายรัก | มิใช่จักตัดทางที่สร้างสม |
| แม้จักรักรักไว้ในอารมณ์ | อย่ารักชมนอกหน้าเป็นราศี |
- คำสอนของท่านบางอย่างมิใช่มุ่งแต่สอนผู้หญิง แต่เป็นคำสอนกลาง ๆ ที่ผู้ชายก็ใช้ได้ เช่น

สุรางค์

- | | |
|---------------------------|------------------------------|
| มีสสิ่งพึงประจบให้ครบบาท | อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์ |
| แม้มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง | อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน |
- คำสอนต่าง ๆ เหล่านี้เขียนไว้อย่างง่าย ๆ ไพเราะ คล่องจอง แม้จะมีผู้รู้บางท่านกล่าวว่า สุภาสิตสอนหญิงมิใช่ผลงานของสุรินทร แต่นักวิชาการหลายท่านก็ยอมรับว่า สำนวนต่าง ๆ คล้ายกับของสุรินทรมาก จนน่าจะเชื่อว่าเป็นเรื่องที่สุรินทรแต่ง ตามที่เคยเชื่อกันมาดั้งเดิม

— คนตรี —

สุรินทร์

- ในการสอนเรื่องดำเนินชีวิตนี้ สุนทรภู่ยังแต่งคำสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อความ
เป็นสิริมงคลของตนเอง และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าไปอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข
เป็นบทสอน ทางวัฒนธรรม สุขอนามัย และ ความปลอดภัย ส่วนมากปรากฏอยู่ใน
เรื่องสวัสดิรักษา ของสุนทรภู่ คำสอนเหล่านี้อาจจะเป็นระเบียบชีวิตที่นิยมกระทำ
กันอยู่ในสังคมไทย และสุนทรภู่นำมาประพันธ์ไว้อย่างไพเราะ ช่วยให้จดจำง่ายขึ้น
เช่น

หนึ่งเล่าเข้าที่ศรีไสยาสน์	อย่าประมาทหมั่นคำนับลงกับหมอน
เป็นนิรันดร์สรรเสริญเจริญพร	คุณบิดรมารดาคุณอาจารย์
คำสอนบางอย่างเป็นการสอนตามความเชื่อสมัยโบราณ เช่น	
หนึ่งอย่าไปได้ช่องคลองตะพาน	อย่าลอดร้านพักแพงแรงราศี
ทั้งไม้ลำคำเรือนแลเชือกคอก	ใครลอดออกอัปลักษณ์เสียศักดิ์ศรี
ถึงฤทธิ์เดชเวทมนต์ดลจะดี	ตัวอัปรีภัยแปรกลับให้อัปรา

สุรางค์

- ความเชื่อด้านไสยศาสตร์เป็นสิ่งที่มิมีอิทธิพลต่อคนในสมัยนั้นมิใช่น้อย ดังนั้น การสอน
โดยอิงสิ่งเหล่านี้ก็ทำให้คนทั่วไปไม่ปฏิเสธที่จะทำตาม อันที่จริงถ้าคิดถึงหลักความจริง
แล้วเป็นการสอนมิให้ไปเดินในที่มิควรเดิน เพราะไม้ค้ำเรือน หรือไม้ทำร้านพักแพง
อาจจะหักหล่นลงมาทับ ทำให้เกิดอันตรายได้

— คนตรี —

นิมิต

- คติธรรมอีกประการหนึ่งที่สุนทรภู่ถ่ายทอดไว้ในงานของท่านคือเรื่องของความ
กตัญญู เช่น ในพระอภัยมณี กล่าวไว้ว่า
- | | |
|----------------------------|----------------------------|
| อันรักษาศีลสัตย์กตเวที | ย่อมเป็นที่สรรเสริญเจริญคน |
| ทราลักษณ์อกตัญญูตาเขา | เทพเจ้าก็จะแข่งทุกแห่งหน |
| หรือในสุภาสิตสอนหญิงที่ว่า | |
| ด้วยชนกชนนีมีพระคุณ | ได้การุณเลียงรักษามาจนใหญ่ |
| อุ้มอุทรป้อนข้าวเป็นเท่าไร | หมายจะได้พึ่งพาธิดาดวง |
| ถ้าเราดีมีจิตคิดอุปถัมภ์ | กุศลล้ำเลิศเท่าภูเขาหลวง |
| จะปรากฏยศยิ่งสิ่งทั้งปวง | กว่าจะล่วงลุถึงซึ่งพินาน |

สุรางค์

- การสอนเช่นนี้เป็นการสอนที่ฉลาด คือชี้ให้เห็นว่า ถ้าทำดีจะเกิดประโยชน์เช่นไร
และถ้าทำชั่วผลร้ายที่จะเกิดขึ้นคืออะไร นับเป็นจิตวิทยาที่จะให้คนยินดีปฏิบัติตาม
คำสอนได้อย่างหนึ่ง

— คนตรี —

สุรินทร์

- คติธรรมและคำสอนต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมานี้ เป็นเพียงสิ่งเล็กน้อย เมื่อเทียบกับผลงาน
ทั้งหมดของท่าน คำสอนอื่น ๆ ยังมีอีกมาก เช่น ในนิราศภูเขาทอง ท่านกล่าวไว้ว่า

สรุป

ถึงบางพุดพุดดีเป็นศรีศักดิ์
แม้พุดชั่วตัวตายทำลายมิตร

มีคนรักรสถ้อยอวยรอยจิต
จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพุดจา

เป็นการให้แง่คิดในเรื่องคำพุด ซึ่งคนในปัจจุบันท่องกันติดปากอยู่หลายคน

- คำสอนของท่านเข้าใจง่าย สั้น ไพเราะ มีสัมผัสคล้องจอง ดังตัวอย่างที่ท่านผู้ฟังได้ฟังมาแล้ว จึงไม่เป็นที่สงสัยเลยว่า เหตุใดคนทั่วไปจึงจดจำคำสอนของสุนทรภู่ได้แม่นยำ และบอกเล่ากันต่อ ๆ ไป

— คนตรี —

นิมิต

- นอกเหนือจากคำสั่งสอนที่สุนทรภู่เขียนไว้โดยตรงแล้ว ยังมีคติธรรมที่ท่านแฝงไว้ในเนื้อเรื่องที่น่าสนใจอีกเป็นนิทานคำกลอน ผู้อ่านจะต้องพิจารณาตีความจึงจะเห็นหลักธรรมดังกล่าว เช่น

เมื่อต้องการสอนเรื่องความประพฤติ ก็มีได้บอกโดยตรง แต่แฝงไว้ในแง่ต่าง ๆ เช่น ในเรื่องอภัยนุราช การที่อภัยนุราชโกรธเทพารักษ์ ที่ทำให้ยิงสัตว์ป่าไม่ได้ จึงแกล้งเอาไฟเผาศาลจนไหม้หมด พระองค์ถือว่าพระองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน จึงต้องเหนือกว่าเทพารักษ์ และไม่ยอมบวงสรวง ในที่สุดเทพารักษ์บันดาลให้พระองค์หลงไหลหญิงทรงผี ไม่ดูแลบ้านเมือง และทอดทิ้งครอบครัว เมื่อผู้อ่านพิจารณาให้ดีจะเห็นว่า

สุนทรภู่ต้องการสอนมิให้คนเย่อหยิ่ง ดูถูกผู้อื่น จึงแสดงโทษของการประพฤติดังกล่าวให้เห็นในเรื่อง

— คนตรี —

สรุป

- ในด้านความเมตตากรุณา จะเห็นว่าสุนทรภู่แฝงไว้ในเรื่องหลายเรื่อง เช่น ในเรื่องโคบุตร แสดงถึง โคบุตร ที่มีความเมตตา กรุณาเพื่อนมนุษย์ แม้ผู้นั้นจะเป็นศัตรูก็ตาม เมื่อฆ่ายักษ์ ๔ ตน และวิทยากรได้แล้ว ก็นึกสงสาร จึงชุบชีวิตให้ใหม่ สุนทรภู่แสดงผลของความเมตตากรุณาไว้ว่า สามารถเอาชนะศัตรู และความชั่วได้ด้วยการให้อภัยทั้ง ๔ ตน กับวิทยากร กลับใจ แทนที่จะเป็นศัตรู ก็กลับมาเป็นมิตร มีหน้าซ้ำ ยังสำนึกในบุญคุณของโคบุตรด้วยการยอมเป็นผู้รับใช้ที่ซื่อสัตย์อีกด้วย แต่สุนทรภู่ก็แฝงแง่คิดไว้ในการดำเนินเรื่องตอนต่อไปว่า ความเมตตากรุณานั้นต้องเลือกที่แสดงด้วย เช่น ยักษ์ หัสกัณฐ์ ซึ่งดุร้าย เกะกะระรานชาวบ้านตลอดเวลา เมื่อโคบุตรฆ่าแล้วก็ไม่ช่วยชุบให้ฟื้นอีก

— คนตรี —

สุรินทร์

- ความกตัญญูเป็นหลักธรรมที่เด่นชัดอีกอย่างหนึ่งที่สุนทรภู่แฝงไว้ในเรื่อง ดังได้กล่าวมาแล้วถึงยักษ์และวิทยากรที่ได้รับการช่วยชีวิต ต่างแสดงความกตัญญูทวนเวทิตาต่อโคบุตร และในเรื่อง สิงห์ไกรภพ จะเห็นว่า คงคาประลัย ซึ่งเนรคุณ ท้าวอินธนูมาศ กับนางจันทร์ ก็ได้รับผลร้ายถึงแก่ชีวิตในที่สุด ในเรื่องนี้พราหมณ์เทพจินดา ได้เตือน

สติสังหไกรภพให้ระลึกถึงพระบิดา พระมารดา โดยกล่าวว่า
พระชนกชนนีเป็นที่ยิ่ง ไม่ควรทิ้งทอดพระคุณให้สูญหาย

— คนตรี —

สุรางค์

— นอกจากนั้น การที่ตัวนางในเรื่องแสดงความจงรักภักดี ชื่อสัตย์ต่อสามีของตน แสดง
ข้อคิดที่สุนทรภู่ต้องการสอนไว้ได้อีกประการหนึ่ง เช่น ในเรื่องลักษณวงศ์ นาง
สุวรรณอำภา มีความซื่อสัตย์ต่อพระสวามี คือ พระเจ้าพรหมทัต แม้จะถูกใส่ความและ
ถูกเนรเทศก็มีได้ผูกใจเจ็บ เมื่อท้าววิรุณมาศจะพานางไปชูปเลียงเป็นมเหสี นางก็
ไม่ยอม

“จะสู้ตายมิให้ขายเป็นสองชั้น”

เมื่อหมดหนทางเข้าจริง ๆ นางก็ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วย

จึงตั้งจิตพิชฐานด้วยสัจจา

เดชะข้าชื่อสัตย์ต่อสามี

ขอพรหมินทร์อินทร์ทุกชั้นฟ้า

อย่าให้ข้าเสียตัวด้วยยักษ์

แม้มุกกันทมันจะมายุ่ง

ประเวณีในกายจงหายไป

และในที่สุด เทพเจ้าก็เข้าข้างคนดี ช่วยนางให้พ้นภัยได้

— คนตรี —

สุรินทร

— การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สุนทรภู่แฝงไว้ในนิทานของท่าน ดังจะเห็น
ได้ว่า ตัวละครที่ดี ในที่สุดก็ได้ผลดีตอบสนอง ส่วนตัวละครที่ไม่ดีในบั้นปลายก็ได้
รับผลของกรรมชั่วตอบสนองเช่นกัน บางคราวถึงกับต้องชดเชยด้วยชีวิต มีบางเรื่อง
แสดงถึงผู้ที่หลงผิด และในที่สุดก็กลับใจมาทำความดี เช่น นางยักษ์ในเรื่องโคบุตร
ก็กลับใจเป็นคนดี หลังจากที่ถูกโคบุตรไว้ชีวิต ในตอนนี้สุนทรภู่แฝงธรรมะไว้ในคำกล่าว
ของโคบุตร ที่ว่า

จงถือนันขันธ์เป็นที่สุด

เมื่อม้วยมุตจะไปเกิดให้เจตนา

วันนี้มึงจะถึงชีวาวย

ไม่รอดตายแล้วอุทิศสำหรับรักษาตน

นางยักษ์รับอัปภิวาทถวายสัตย์

จะบำเพ็ญบาปกรรมทำกุศล

ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตให้วายชนม์

ประจวบจนชีวันนั้นบรรลีย์

ตัวอย่างต่าง ๆ ที่ยกมานี้ เป็นเพียงส่วนย่อยน้อยนิดในงานของท่าน ซึ่งยกมาพอสมควร
แก่เวลา หากท่านผู้ฟังสนใจ และมีเวลาศึกษาก็จะตักดวงประโยชน์จากคำสอนดัง
กล่าวได้อีกมาก

— คนตรี —

นิมิต

— คำสอนต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในงานของสุนทรภู่ เป็นคำสอนง่าย ๆ ซึ่งมักใช้ได้ในชีวิต
ประจำวัน ส่วนหนึ่งอาจจะได้จากประสบการณ์ของท่าน และถึงแม้คำสอนบางตอน
จะเป็นธรรมอันลึกซึ้ง แต่สุนทรภู่ก็นำมากล่าวอย่างง่าย ๆ สั้น ๆ ไพเราะ จับจิต จิน
ผู้อ่านติดปาก ติดใจ และนำไปบอกเล่าอ้างอิงต่อ ๆ กันไป คำสอนของท่านจึงแพร่หลาย

และมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของคนไม่ว่าผู้หญิง ผู้ชาย ผู้ใหญ่ หรือเด็ก
อย่างไรก็ตาม คำสอนต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเพียงคุณค่าส่วนหนึ่งในงานประพันธ์ของท่าน
ยังมีคุณค่าอื่นอีกมากที่ประกอบกันขึ้นเป็นงานของสุนทรภู่ สิ่งเหล่านั้นยังคงอยู่และ
เชิญชวนให้พวกเราอยากเข้าไปสัมผัสอย่างไม่รู้จบสิ้น

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “รัตนกวีสุนทรภู่”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๕ เวลา ๐๗.๓๐— ๐๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

สมบัติ พลายน้อย

นิमित สุทธิชุติพงษ์

จิตรลดา หัซซะวณิช

วิบูลย์ บัณฑิตานนท์

— เสียงเพลง “คำมั่นสัญญา” —

ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร
 ไม่สิ้นสุดความรักสมครสมาน
 แม้นอยู่ในใต้หล้าสุธาธาร
 ขอบพพานพิศวาสไม่คลาดคลา
 แม้นเนื้อเย็นเป็นห้วงมหรณพ
 พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
 แม้นเป็นบัวตัวพี่เป็นภุมรา
 เชยผกาโกสุมประทุมทอง

— ต่อ ไปคลอเบา ๆ —

หญิง

— คุณกำลังฟังเพลงของสุนทรภู่อยู่หรือเปล่าคะ

ชาย

— ฟังอย่างตั้งใจทีเดียว เพราะมีคนเขาถามว่าเนื้อร้องเป็นของรัตนกวีสุนทรภู่ทั้งหมดหรือไม่

หญิง

— จริงซินะ ได้แต่ฟัง แต่เบื้องหลังของเพลงไม่รู้ แล้วความจริงเป็นอย่างไรล่ะคะ

ชาย

— เรื่องมันนานมาแล้ว ก็เห็นจะกว่าสามสิบปี คือตอนนั้นสมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนเพาะช่างจัดให้มีละครเรื่องกามนิธ เพื่อหาเงินสมทบสร้างโรงเรียนเพาะช่าง ซึ่งถูกระเบิดตอนสงครามโลกครั้งที่สอง อาจารย์เปลื้อง ณ นคร ได้รับมอบหมายให้แต่งเพลงประกอบ อาจารย์เห็นว่ากลอนของสุนทรภู่ในเรื่องพระอภัยมณี มีดี ๆ อยู่มาก แต่ที่เหมาะสมสำหรับเอามาร้องเป็นเพลงรักก็คือตอนที่ว่า “ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร” อย่างที่ได้ฟังนั่นแหละ และให้ชื่อเพลงว่า “คำมั่นสัญญา”

หญิง

— เป็นกลอนของสุนทรภู่ทั้งหมดหรือคะ

ชาย

— เกือบทั้งหมด อาจารย์เปลื้องได้เปลี่ยนเพียงสองวรรคเท่านั้น คือกลอนตอนต่อจากวรรค “เชยผกาโกสุมประทุมทอง” นั้น ของสุนทรภู่เป็น “เจ้าเป็นถ้ำอำไพขอให้พี่เป็นราชสีห์สิงสู่เป็นคู่สอง” สองวรรคนี้ในเพลงคำมั่นสัญญาเป็น “แม้นเป็นถ้ำอำไพใครเป็นหงส์ จะร่อนลงสิงสู่เป็นคู่สอง” ก็เปลี่ยนจากราชสีห์มาเป็นหงส์เท่านั้น ส่วนสองวรรคสุดท้ายเหมือนเดิม

หญิง

— สองวรรคที่เปลี่ยนนั้น อาจารย์เปลื้องแต่งใหม่หรือคะ

ชาย

— อาจารย์ไม่ได้แต่งแก้โดยพลการหรอก ก็เอากลอนของสุนทรภู่ที่ตนเองแหละมาเทียบ คือในนิราศพระปฐมของสุนทรภู่ที่เคยแต่งเนื้อความไว้คล้าย ๆ อย่างนี้ว่า “แม้นเป็นไม้ให้พินเป็นนก ให้ได้กกกิงไม่อยู่ไพรสณฑ์ แม้นเป็นนารีผลวิมลจันทร์ ขอให้ฉันเป็นพระยาวิชาธร แม้นเป็นบัวตัวพี่เป็นแมลงภู่ ได้ขึ้นชูเชยชมสมเกษร เป็นวารีพี่หวังเป็นมังกร ได้เชยช้อนชมทะเลทุกเวลา แม้นเป็นถ้ำน้ำใจใครเป็นหงส์ จะได้ลงสิงสู่ในคูหา” สองวรรคสุดท้ายนี้แหละ ที่เอาไปแก้คำนิดหน่อย เป็น “แม้นเป็นถ้ำอำไพใครเป็นหงส์

จะร่อนลงสิ่งสู่เป็นคู่สอง” เพื่อให้สัมผัสกับกลอนตอนต้น

หญิง — เพิ่งได้รู้เบื้องหลังเพลงคำมั่นสัญญาวันนี้เอง แล้วในเรื่องพระอภัยมณีนั้นใครให้คำมั่นสัญญากับใครละคะ

ชาย — จะใครเสียอีกละ ก็พระอภัยมณีให้คำมั่นสัญญากับนางละเวงนะซี

หญิง — นางละเวงได้ฟังคำมั่นสัญญาอย่างนี้เห็นจะเคลิบเคลิ้มนะคะ

ชาย — แน่นอนละ คุณรู้นิสัยนางละเวงไหมละ

หญิง — รู้แต่ว่าเก่งเป็นนักรบด้วย

ชาย — ทำทางก็ดูเก่งดีหροก แต่ใจนั้นชอบคนปากหวานไม่ชอบคนใช้กำลัง

หญิง — ทำไม่รู้ละคะ

ชาย — ก็นางละเวงบอกเองแหละว่า “น้องชอบหุอยู่แต่ปลอบไม่ชอบปล้ำ ถ้าขึ้นทำเจ็บปวดแล้วชวดเสีย”

หญิง — นางละเวงคงจะพูดกันไว้ก่อนละซี

ชาย — ก็คงจะอย่างนั้นแหละ พระอภัยมณีก็เลยต้องเปลี่ยนแปลงเป็นให้คำมั่นสัญญาให้ตายใจเสียก่อน

หญิง — ฟังกลอนเรื่องพระอภัยมณีและกลอนนิราศพระประธมแล้วรู้สึกว่ามีอะไรคล้าย ๆ กันอยู่มาก

ชาย — เป็นความรู้สึกของกวีอย่างนั้น ซึ่งก็เป็นช่องทางให้คนรุ่นหลังได้ใช้สำนวนเหล่านี้เอาไปเปรียบกับกวีเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ทราบว่ามีใครแต่ง

หญิง — แหม พอเหมาะทีเดียวละ เคยมีนักเรียนเขาถามว่า รู้ได้อย่างไรว่าสุนทรภู่แต่งเรื่องนั้นเรื่องนี้ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้บอกชื่อผู้แต่งไว้ อย่างเช่น เรื่องขุนช้างขุนแผนตอนกำเนิดพลายงาม ที่ว่าสุนทรภู่แต่ง มีอะไรเป็นหลักคะ

ชาย — ก็มีอยู่สองวิธีที่พอจะสันนิษฐานได้ว่ากวีคนไหนแต่งอะไร คือดูกระบวนกลอนที่แต่งอย่างหนึ่ง และดูถ้อยคำสำนวนอย่างหนึ่ง อย่างสุนทรภู่นั้นกระบวนกลอนเสมอดันเสมอปลาย รักษาสัมผัสไว้ได้ตลอดซึ่งกวีคนอื่นทำไม่ได้ เป็นลักษณะเฉพาะตัวกระบวนกลอนตอนกำเนิดพลายงามเป็นกลอนแบบสุนทรภู่ชัดเจน

หญิง — ดูกระบวนกลอนอย่างเดียวหรือคะ

ชาย — ตอนกำเนิดพลายงามนี้ดูที่ถ้อยคำสำนวนจะเห็นชัดเหมือนกัน คนที่แต่งอะไรไว้มาก ๆ ชอบใช้สำนวนหรือถ้อยคำที่ติดปาก แล้วนำไปใช้กับเรื่องอื่นด้วย อย่างเช่น สุนทรภู่แต่งเรื่องพระอภัยมณี ก็ให้ฤๅษีสอนสุดสาครว่า “รู้อะไรก็ไม่สู้รู้วิชา รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี” ซึ่งข้อความลักษณะเดียวกันนี้ก็มิอยู่ในเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนกำเนิดพลายงาม เมื่อนางวันทองเห็นขุนช้างทารุณพลายงาม ก็เลยส่งพลายงามไปอยู่กับย่าทองประศรีที่เมืองกาญจน์ ต่อมาพลายงามพบกับขุนแผนผู้เป็นพ่อก็ให้ลูกชายเอาตำราในตู้ออกมาเรียนแล้วสอนว่า “รู้สิ่งไรก็ไม่สู้รู้วิชา ไปเบี่ยงหน้าเต็บใหญ่จะให้

คุณ” นี่จะเห็นว่าถ้อยคำสำนวนเป็นอย่างเดียวกัน

หญิง

- กลอนที่ขุนแผนสอนลูกนี้ ความขัดดีกว่าที่ฤษีสอนสุดสาคร “รู้สิ่งไรก็ไม่สู้รู้วิชา ไปเบื่องหน้าเตบใหญ่จะให้คุณ” นั้นไม่ต้องตีความเหมือน “รู้อะไรก็ไม่สู้รู้วิชา รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี” นั้นนะคะ

ชาย

- ผมว่าเราไปตีความคำว่า “รักษาตัวรอด” ว่าเป็นการเห็นแก่ตัวเสีย ก็เลยตำหนิว่าสุนทรภู่สอนให้คนเอาแต่ได้ ถ้าสุนทรภู่คิดอย่างนั้นจริง ๆ ท่านก็คงไม่ต้องไปลอยเรืออยู่เฝ้า ก็คงจะเข้าไปฝากเนื้อฝากตัวประจบประแจงใครต่อใครเพื่อเอาตัวรอดอย่างเดียว แต่ท่านไม่ทำอย่างนั้น ผมคิดว่าสุนทรภู่อาจจะคิดเพียงว่า มนุษย์เรานั้นรู้จักทำมาหากินเลี้ยงตัวให้รอดก็นับว่าเป็นยอดดีแล้ว ไม่ต้องให้วิเศษวิโสอะไรไปกว่านั้น เพราะการเลี้ยงตัวเองให้มีชีวิตรอดเป็นสิ่งประเสริฐกว่าอะไรหมด

หญิง

- บางทีคำว่า “รู้รักษาตัวรอด” ในสมัยโบราณกับในสมัยปัจจุบัน อาจจะมีความหมายไม่เหมือนกันก็ได้

ชาย

- นั้นซีครับ เหมือนอย่างในสมัยรัชกาลที่สาม หม่อมไกรสรถูกประหารชีวิตเพราะคิดจะตั้งตัวเป็นกษัตริย์ ในคำให้การสารภาพไว้ด้วยว่าถ้าได้เป็นจริง ๆ ก็จะทำให้กรมขุนพิพิธภูเบนทร์เป็นวังหน้า และที่วังกรมขุนพิพิธภูเบนทร์ก็มีผู้คนมากมาย เลยถูกถามว่าระดมผู้คนไว้ทำไม ก็ได้รับคำตอบว่าเกรงภัยอันตราย ซึ่งก็ต้องตีความกันเหมือนกัน เพราะคำว่าภัยอันตรายในสมัยนั้น ตีความได้ทั้งเกิดโจรผู้ร้าย และเกิดแย่งชิงราชสมบัติ

หญิง

- ก็เป็นข้อเตือนใจได้อย่างหนึ่งว่าการตีความถ้อยคำของคนโบราณนั้น ถ้าเอาความหมายในปัจจุบันไปใช้ก็อาจจะผิดได้ แต่อย่างไรก็ตามเราก็กยกย่องให้ท่านเป็นรัตนกวี

ชาย

- เพราะไม่มีกวีคนใดที่จะมีคุณสมบัติและมีผลงานยอดเยี่ยมเหมือนท่าน ดูเหมือนว่าในบรรดากวีสี่ประเภทท่านจะเป็นจินตกวีมากกว่าอย่างอื่น

หญิง

- อะไบบ้างคะกวีสี่ประเภท

ชาย

- คุณคงลืมหมดแล้วกระมัง ครูบาอาจารย์ท่านเคยสอนไว้ว่ากวีมีสี่พวกด้วยกันคือ อรรถกวี ได้แก่ กวีที่แต่งเรื่องตามสิ่งที่พบเห็น อย่างเช่น หม่อมราโชทัยท่านแต่งนิราศลอนดอน พวกที่สอง ได้แก่ จินตกวี ได้แก่ กวีที่แต่งเรื่องตามความนึกคิดของตนเอง อย่างสุนทรภู่แต่งพระอภัยมณี พวกที่สามก็พวกสุตกวี นี่แต่งตามเรื่องที่ได้ยินได้ฟัง หรืออ่านพบมา อย่างกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงแต่งลิลิตเทวลงพ่าย แล้วพวกสุดท้ายก็ปฎิภาณกวี นี่เล่นกลอนสดเลยทีเดียว อย่างที่เล่ากันว่าศรีปราชญ์ถนัดว่าโคลงปากเปล่า แต่สุนทรภู่ก็ว่ากลอนสดเก่งเหมือนกันนะ เรียกว่ามีปฎิภาณเยี่ยมยอดทีเดียวแหละ

หญิง

- จำได้ว่า คุณเคยเล่าให้ฟังครั้งหนึ่ง ว่ารัชกาลที่ ๒ พระราชทานแหวนเพชรให้สุนทรภู่

แล้วมีรับสั่งให้แต่งเรื่องให้เข้ากับแหวนเพชรวงนั้น

- ชาย — ใช่ ผมเล่าให้ฟังตั้งแต่วันเกิดสุนทรภู่ที่แล้ว จากแหวนเพชรวงนั้นก็กลายมาเป็นเรื่องพระอภัยมณี ชื่อมณีก็คือเพชรประดับเรือนแหวน ศรีสสุวรรณก็คือทองที่เป็นเรือนแหวน
- หญิง — แล้วมีเรื่องอื่นอีกไหมคะที่มีต้นเค้าทำให้เกิดนิยายสนุก ๆ อย่างนี้
- ชาย — ได้ยินว่ามีอีกเรื่องหนึ่ง แต่เอาเค้าเรื่องจริงมาเป็นเชื้อ
- หญิง — เรื่องอะไรคะ
- ชาย — เรื่องลักษณะวงศ์ไฉ่ละ
- หญิง — ได้ยินมาว่าอย่างไรล่ะคะ
- ชาย — คุณเคยอ่านลิลิตมหามกุฏราชคุณานุสรณ์ ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์บ้างไหม
- หญิง — ไม่เคยเลยคะ
- ชาย — นั่นซีถึงไม่รู้ คือในเรื่องนั้นมีโคลงเล่าความหลังอะไรต่าง ๆ ไว้หลายเรื่อง ส่วนมากเป็นเรื่องของรัชกาลที่สี่ ทรงเล่าว่าเจ้าฟ้ามงกุฏ
- หญิง — หมายถึงรัชกาลที่สี่ใช่ไหมคะ
- ชาย — ใช่เจ้าฟ้ามงกุฏตอนนั้นทรงสืบทอดพระองค์เจ้าหญิงนฤมลอยู่มาก
- หญิง — พระองค์เจ้าหญิงนฤมลใครกันคะ
- ชาย — เป็นพระราชธิดาในสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลในรัชกาลที่ ๒ ถ้าพูดตามภาษาชาวบ้านอย่างเราก็คือเป็นลูกของอาประสูติปีเดียวกัน แต่ว่าเจ้าหญิงพระองค์นั้นด่วนสิ้นพระชนม์เสียก่อน เป็นเหตุให้เจ้าฟ้ามงกุฏทรงอาลัยอาวรณ์มาก ถึงเวลาพระสวดสดับปรกณคราวใด เจ้าฟ้ามงกุฏก็ถึงกับน้ำพระเนตรคลอคราวนั้น
- หญิง — เรื่องนี้เกิดก่อนเสวยราชย์ใช่ไหมคะ
- ชาย — ใช่ครับ เกิดในสมัยรัชกาลที่สอง เป็นความรักในวัยรุ่น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ท่านว่าสุนทรภู่ทราบเรื่องนี้ดี จึงเก็บมาผูกเป็นโครงเรื่องลักษณะวงศ์ขึ้น
- หญิง — ทั้งเรื่องเลยหรือคะ
- หญิง — คงจะตอนเดียวเท่านั้น คือสุนทรภู่กำหนดให้ลักษณะวงศ์กับนางทิพเกษรมีความสนิทสนมกันมาตั้งแต่เยาว์ แล้วไม่ทันไรนางทิพเกษรก็สิ้นชีพลง ลักษณะวงศ์ก็โศกาอาดูรเป็นอันมาก ซึ่งในเรื่องจริง เจ้าฟ้ามงกุฏก็ทรงสนิทสนมเสนาหาพระองค์เจ้าหญิงนฤมลมาแต่ทรงพระเยาว์ และแล้วความฝันก็ดับวูบลง พระองค์เจ้าหญิงนฤมลสิ้นพระชนม์
- หญิง — เหตุการณ์เหมือนกัน

- ชาย — เรื่องลักษณะวงศ์นี้มีอะไรประหลาด ๆ แฝงอยู่มาก บางทีสุนทรภู่จะแทรกสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในชีวิตเข้าไปในเรื่องนี้ด้วยก็ได้ อย่างเช่น มีกลอนตอนหนึ่งว่า “ปางพระองค์ทรงแต่งเรื่องอิเหนา พราหมณ์ก็เข้าเคียงเขียนอักษรศรี เมื่อท้าวติตพรหมณ์ก็ต่อพอดีต้าวทวิความสวาทประพาสม”
- หญิง — รัชกาลที่สองแต่งเรื่องอิเหนา
- ชาย — สุนทรภู่ก็เป็นกวีที่ปรึกษาอยู่ในตอนนั้นด้วย อย่างที่มีเรื่องเล่ากันถึงการแก้บท “น้ำใสไหลเย็นแลเห็นตัว ปลาแหวกกอบัวอยู่ไหวไหว” ซึ่งรู้จักกันดีอยู่แล้ว
- หญิง — สุนทรภู่คงจะเอาตัวเข้าไปเทียบเป็นพราหมณ์กระมังคะ
- ชาย — นั่นซีเป็นเรื่องนำคิด สุนทรภู่คงเอาตัวเองเข้าไปแทรกบ้างไม่ได้ ถ้าเราศึกษาค้นคว้ากันอย่างจริงจังก็คงจะพบอะไร ๆ แฝงอยู่ในนิยายอีกมาก
- หญิง — ดูเหมือนคุณเคยคิดจะให้สุนทรภู่เป็นมหาบัณฑิตไม่ใช่หรือ
- ชาย — ครั้นเคยคิด เพราะเห็นคนได้เป็นบัณฑิตเพราะวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องของสุนทรภู่ แต่ก็ยังค้นไม่ได้ตลอดว่า ท่านได้ความรู้เหล่านั้นมาจากไหน แสดงว่าสุนทรภู่ท่านรู้ดีกว่าบัณฑิตเหล่านั้น ท่านก็น่าจะเป็นมหาบัณฑิตเสียเอง
- หญิง — นั่นซี จินตนาการที่ท่านนำเข้าไปประกอบเป็นเรื่องพระอภัยมณีนั้นดูช่างลึกซึ้งเหลือเกิน บางเรื่องเราก็เพิ่งมาได้เค้าเมื่อไม่นานมานี้เอง แสดงว่าท่านเป็นนักอ่าน นักฟัง ศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา
- ชาย — ท่านเป็นพหูสูตร สดับตรับฟังเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ หนังสือทางพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นนิบาตชาดก มงคลปิณี ไตรภูมิ ท่านคงอ่านหมด แล้วก็เก็บเกร็ดอะไรต่าง ๆ มาใช้ในการแต่งเรื่อง เช่น อาจจับเอาเรื่องเจ้าชายจันทรวงศ์ที่ได้นางมัจฉาแล้วมีลูกชื่อมัจฉาสूरียวงศ์ อันมีอยู่ในชาดก มาเป็นนางเงือกในเรื่องพระอภัยมณี หรือเอาเรื่องนางยักษ์หน้าม้าจากหนังสือมงคลสูตรมาเป็นนางผีเสื้อสมุทร เรื่องนางยักษ์หน้าม้านี้ในนิทานพื้นเมืองของลังกาก็มี
- หญิง — ในสมัยนั้นไทยติดต่อกับลังกามากไม่ใช่หรือครับ
- ชาย — ครั้นติดต่อกันเรื่องพระพุทธศาสนา ไทยไปขอขมิ้นคัมภีร์ของลังกามาตัดลอกไว้มาก พระไทยไปลังกา พระลังกามาไทย สุนทรภู่ก็คงจะได้ยินได้ฟัง หรือไปพบปะพูดคุยกับท่านเหล่านั้นมาบ้าง ก็เอามาปะติดปะต่อเป็นเรื่องราวสนุกไป ฉะนั้น ที่เรายกย่องให้เป็นรัตนกวีนั้นสมควรแล้ว ขึ้นชื่อว่ารัตนะย่อมถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่ามาก เป็นของประเสริฐสุด เป็นของยอดเยี่ยม รัตนกวีก็หมายความว่ายอดเยี่ยมในบรรดากวีทั้งหลาย ซึ่งในเวลานี้ท่านสุนทรภู่ก็ได้รับการยกย่องสุดดีเป็นรัตนกวีของโลกด้วย นับเป็นศรีสง่าของชาติไทยไปชั่วกาลนาน.

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “เชิดชูภาษาศิลป์”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๕.๓๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

พิธีกร

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

วัลย์รัตน์ อติแพทย์

พิมลศักดิ์ อุณหวรรณธรรม

จิราพร สุขเกตุ

วิญญูณ์ บัณฑิตานนท์

เพลงขวัญเมือง

ระเบียบ

สวัสดิ์คะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ

ในโอกาสที่ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ นี้เป็นปีที่มิงงานฉลอง ๒๐๐ ปี กวีเอกสุนทรภู่ ในการที่ท่านได้รับการยกย่องเป็นกวีเอกของโลก และองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม หรือที่เรียกย่อว่า ยูเนสโก ได้เชิญชวนให้นานาประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกร่วมฉลองด้วย รายการ “อยู่อย่างไทย” เห็นว่าคงจะเป็นการเหมาะสม ถ้าได้นำวรรณกรรมของท่านสุนทรภู่มาพิจารณา และหยิบยกลักษณะเด่นของวรรณกรรมดังกล่าวมาเสนอต่อท่านผู้ฟัง เพื่อเราชาวไทยจะได้ร่วมกันชื่นชมและภาคภูมิใจในเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ที่ท่านสุนทรภู่ได้รับ และในความสามารถทางกวีของท่าน

วันนี้ผู้ที่ให้เกียรติมาเป็นวิทยากร คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วลัยรัตน์ อติแพทย์ และมีผู้ร่วมรายการอีก ๒ คน คือ คุณพิมลศักดิ์ และคุณอ้อย รายการนี้จะเริ่มด้วยการสนทนาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระทางด้านศิลปะในการใช้ภาษาของท่านกวีเอกสุนทรภู่ที่แสดงออกในวรรณกรรมของท่าน ดังนั้นชื่อเรื่องของรายการ “อยู่อย่างไทย” นี้ถ้ากล่าวให้สมบูรณ์ก็คือ สุนทรภู่เชิดชูภาษาศิลป์ นั้นเอง นอกจากการสนทนาแล้วจะมีการอ่านทำนองเสนาะและร้องเพลงไทย โดยนำเนื้อร้องมาจากบทกลอนที่ท่านสุนทรภู่แต่งในวรรณกรรมบางเรื่องมาขับร้องประกอบตามสมควรแก่เวลา

ขอเชิญฟังรายการ “เชิดชูภาษาศิลป์” ได้แล้วคะ

————— เพลงคั่นรายการ —————

พิมลศักดิ์

— (อ่านทำนองเสนาะ) บทของศรีสุวรรณ ในเรื่องพระอภัยมณี
สารจากศรีสุวรรณถึงนางเกษรา

ในสารว่าพระองค์ทรงสวัสดิ์
ให้ดวงเนตรเกษราพวงอน
เมื่ออยู่สวนครวญถึงคะนึ่งน่อง
คราวสะเดาะเคราะห์พบประสบกัน
ครั้งกลับทัพรับนุชสุดสวาท
ถึงอยู่นอกแต่น้ำใจอยู่ในวัง
โอ้อณาถวสนาพิหาไม
เหมือนนมดแดงแผ่พวงมะม่วงอม

ขอเสียงสัจย์ศุภลักษณ์เป็นอักษร
ด้วยอาวรณ์ห้วงสวาทไม่ขาดวัน
แม้จะรองชลนาก็กว่าขัน
กับเมื่อวันสงครามเป็นสามครั้ง
ใจจะขาดคิดหมายไม่วายหลัง
จะนอนนั่งในอารมณ์ให้กรมกรอม
จึงมิได้ขีดเชื้อแม่เนื้อหอม
เที่ยวไต่ตอมเต็มอยู่ไม่รู้รส

ฯลฯ

วลัยรัตน์

พิมลศักดิ์

— ช่อมอ่านอะไรวิคะ คุณพิมลศักดิ์
— สวัสดิ์ครับพี่ ผมไม่ทันเห็นว่าพี่มา ผมกำลังลองอ่านสารจากศรีสุวรรณถึงนางเกษรา ในเรื่องพระอภัยมณีของท่านสุนทรภู่ครับ ตั้งใจจะนำไปยกตัวอย่างประกอบโวหาร

- พิมลศักดิ์** — ยินดีครับพี่ พี่นัดวันมาเลย ผมยินดีไปร่วมงานครับ อ้อยก็ชอบอยู่แล้ว อ้าวนั่นเปิดอ่านเจออะไรดีรีไรงอ้อยนั่งยิ้มอยู่คนเดียว อ้อยคงไปได้ใช้ไหม
- อ้อย** — อ้อยเปิดอ่านตอนที่พี่เลี้ยงสีนางขับร้องเพลงกล่าวดึงพราหมณ์น้อย แล้วนางเกษราก็สร้างทำเป็นคว่าพี่เลี้ยงเพื่อปกปิดความในใจของตน ตอนที่โต้ตอบกันสนุกติคะ อ้อยจะลองอ่านตอนที่ร้องเพลงขับณะคะ ท่านสุนทรภู่ช่างเลือกถ้อยคำมาใช้เหมาะสมดี ทำให้เกิดความสะเทือนอารมณ์คล้อยตามไปด้วย
- อ้อย** — อ่านทำนองเสนาะ บทของสี่พี่เลี้ยง

“ว่าปางหลังยังมีเจ้าพราหมณ์น้อย	โฉมแจ่มล้ำแซมซ้อยดั่งเลขา
ทั้งผิวเหลืองเรืองรองดังทองทา	เที่ยวเสาะหานุชนางมาทางไกล
เวลาค่าน้ำค้างลงพร่างพร้อย	พอโฉมงามพราหมณ์น้อยจะนอนไหน
สตรีงามสามภพไม่สบใจ	จะใคร่ได้ดอกฟ้าลงมาเชย
ถ้าแม่นเหมือนหมายมาดไม่คลาดแคล้ว	ดั่งดวงแก้วแกมทองเจียวน้องเอ๋ย
น่าน้อยใจที่ไม่ไว้อาลัยเลย	แล้วลงเอยอภิวันท์อันอุญชลี”

แหล่เพลงขับอย่างนี้แล้ว ถ้าอ้อยเป็นนางเกษราก็คงอดนั่งลืมนตาฝันไม่ได้ อ้อย เมื่อพี่ศักดิ์ถามว่าไงคะ อ้อยมันแต่เพลินกลอนสุนทรภู่ไม่ทันได้ตอบ

- วลัยรัตน์** — พี่ชวนคุณพิมลศักดิ์กับคุณอ้อยไปร่วมกิจกรรมของชุมนุมภาษาไทยคะ จะไปได้ไหม ปายวันเสาร์ที่จะถึงนี้ คุณพิมลศักดิ์เขาคงไปแล้ว คุณอ้อยว่าไงคะ

- อ้อย** — อ้อยก็ตกลงคะ เดี่ยวคะอ้อยยังติดใจเนื้อร้องเพลงเมื่อกี้นี้ อ้อยว่าท่านช่างเลือกถ้อยคำ แต่งเปรียบเทียบได้ดีจริง ๆ เช่น ใช้คำว่า “ดอกฟ้า” ก็รู้แล้วว่าต้องเป็นสตรีสูงศักดิ์ ใช้สำนวนว่า “ดั่งดวงแก้วแกมทอง” ก็มีความหมายถึงหญิงชายที่งดงามเหมาะสมกัน อย่างนี้เขาเรียกว่า ภาพพจน์ เหมือนกันใช่ไหมคะพี่

- วลัยรัตน์** — ใช่คะ ภาพพจน์หมายถึงวิธีใช้คำอย่างมีศิลปะ ทำได้หลายวิธีคะ ที่อ้อยพูดถึงคำ “ดอกฟ้า” นั้นเป็น “สัญลักษณ์” คำนี้ใช้แทน “นางผู้สูงศักดิ์” ส่วนคำว่า “ดวงแก้วแกมทอง” เป็นการเปรียบเทียบ “หญิงชายที่เหมาะสมกันเหมือนแก้วแกมทอง” การเปรียบเทียบอย่างนี้เรียก อุปมาอุปไมย คือ เปรียบอย่างหนึ่งเหมือนอีกอย่างหนึ่ง การใช้สัญลักษณ์ก็ดี การใช้อุปมาอุปไมยก็ดี เรียกว่าเป็น “ภาพพจน์” ทั้งนั้น ขอบคุณนะคะที่คุณพิมลศักดิ์กับอ้อยจะไปช่วยพี่ จันทราพบกันปายโม่งวันเสาร์ที่จะถึงนี้นะคะ พี่จะรอ

- พิมลศักดิ์** — ตกลงครับ สวัสดีครับพี่

— เพลงค้นรายการ —

- วลัยรัตน์** — วันนี้เราได้ฟังทำนองเสนาะแบบอ่านกลอนธรรมดาไปแล้ว มีทั้ง โวหารรัก โวหารตัดพ้อ โวหารสั่งสอน ครุคิดว่าสมาชิกชุมนุมภาษาไทยคงฝึกอ่านได้ไม่ยากต่อไปนี้ครูจะสาธิตวิธีการขับเสภาสำหรับบทกลอนที่พรรณนาธรรมชาติ มีกลอนเพราะ ๆ อยู่หลายบทในเรื่องพระอภัยมณี ตอนที่ครูจะอ่านนี้เป็นโวหารพรรณนาธรรมชาติในห้องทะเล ตอน

เงือกพาพระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อ กล่าวถึงปลาและสัตว์น้ำหลายอย่าง ดังนี้

“พระโณมยงองค์อภัยมณีนาถ

เหล่านลมหันตลมหันตามกันมา
จนากอยู่จนากไม่จากคู่
ฝูงพินพาพาฝูงเข้าแฝงวน
กระให้เรียงเคียงกระให้ขึ้นโบกหาง
มังกรเกี้ยวเลี้ยวลอดคอดมังกร
ฝูงม้าน้ำทำท่าเหมือนม้าเผ่น
ตะเพียนทองล่อนน้ำนำตะเพียน
เห็นละเมาะเกาะเขาเขียวชะอุ่ม
จะเหลียวซ้ายสายสมุทรสุดสายตา

เพลินประพาสพิศดูหมู่มัจฉา

ค่อยเคลื่อนคลาศคล้ายคล้ายในสายชล
ขึ้นฟองฟูฟ่นฟองละอองฝน
บ้างผุดพ่นฟองน้ำบ้างคำจร
ลอยส้างกลางกระแสนแลสลอน
ประชุมช่อนแฝงชลขึ้นวนเวียน
ขึ้นลอยเล่นเลี้ยวลัดฉวัดเฉวียน
ดาษเดียวดูเพลินจนเกินมา
โขดตะคุ่มเคียงเคียงเรียงรุกขา
จะแลขวาควันคลุ้มคลุ้มโถม”

วลัยรัตน์

- ที่จบลงไปแล้วนั้นเป็นการขับเสภาจากบทกลอนในวรรณกรรมของท่านสุนทรภู่ สมาชิกชุมนุมภาษาไทยคงจะได้สังเกตว่าท่านสุนทรภู่มีความสามารถในการพรรณนา ฉากทะเลไม่ซ้ำแบบใคร ทำให้เรานึกเห็นภาพตามไปด้วย
ต่อไปนี่ครูจะขอเชิญ คุณพินลศักดิ์ ช่วยขับร้องเพลง โดยใช้เนื้อร้องจากเรื่องพระอภัยมณี ตอนที่พระอภัยมณีเป่าปี่ให้ทหารในกองทัพฟัง จนทหารกลับหมดขอเชิญคุณพินลศักดิ์

พินลศักดิ์

- เพลงนี้ใช้ทำนอง “นกจาก” ครับ

เพลงทำนองนกจาก

พระโทยหวนครวญเพลงวังเวงจิต

ว่าจากเรือนเหมือนนกมาจากรัง
ถึงยามค่ำย่ำฆ้องจะร้องไห้
ไ้อยามดึกดาวเคลื่อนเดือนก็คล้อย
หนาวอารมณ์ลมเรื่อยเรื่อยเรื่อยขึ้น
แสนสงสารบ้านเรือนเพื่อนที่นอน

ให้คนคิดถึงถิ่นถวิลหวัง

อยู่ข้างหลังก็จะแลชะเง้อคอย
รำพึงรำพันจวนหวนละห้อย
น้ำค้างย้อยเย็นฉ่ำที่อัมพร
หอมระรื่นรายรินกลิ่นเกสร
จะอารมณ์อ้างว้างอยู่วังเวง

วลัยรัตน์

- ขอบุณค่ะ เพลงนี้ให้ความรู้สึกสะท้อนอารมณ์แก่ผู้ฟัง ชวนให้คิดถึงบ้านและเกิดอารมณ์ เศร้าหมองว่าเหว่ ท่านสุนทรภู่ใช้วิธีกล่าวถึงธรรมชาติยามดึกผสมผสานกับอารมณ์ของ มนุษย์ จึงทำให้เพลงไพเราะยิ่งขึ้น
ต่อไปขอเชิญคุณอ้อยร้องเพลงกล่อมจากบทกลอนในนิราศอิเหนาของท่านสุนทรภู่ ใช้ทำนอง แขกอหวัง ค่ะ

อ้อย

- ร้องเพลงทำนอง แขกอหวัง

เพลงทำนองแอกอหวัง

พระขวัญเอ๋ยเคยนอนอย่าร้อนเร่ ไปว่าเหว่หว่างไม้ไผ่พฤษภา
 ขวัญมาอยู่อยู่ที่พระพี่ยา พระมารดาบิดุเรศนิเวศเวียง
 พระขวัญเอ๋ยเคยแอบแนบถนอม มาฟังกล่อมกลอนเพราะเสนาะเสียง
 ไฉ้แรมรุ่งดวงเดือนก็เลื่อนเอียง พี่พิศเพียงพิศตร์แฝงพลิกเพลงบัง
 เป็นใจกะพริบเพลงกล่อมแล้ว ทำให้รู้สีก่งวงนอนรีเปล้าคะ ขอบคุณคุณอ้อยมากคะ
 เพลงต่อไปเป็นเพลงสระสม เนื้อร้องมาจากบทกลอนของท่านสุนทรภู่เช่นเดียวกัน

ทำนองสระสม

ขอเดชพระอินทร์ติดพิณแก้ว ให้เจื้อยแจ้วจับใจแจ่มใสเสียง
 สาสุรางค์นางรำระบำเรียง คอยขับกล่อมพร้อมเพรียงเคียงประคอง
 ขอพระจันทร์กรุณารักษาศรี ให้เหมือนมณีนพเก้าอย่าเศร้าหมอง
 เหมือนหุ่นเชิดเลิศล้วนนวลละออง ให้ผุดผ่องผิวพรรณดังจันทร์รา
 ขอให้สมาชิกสังเกตเสียงวรรณยุกต์ในกลอนของท่านสุนทรภู่ มีเสียงสูงต่ำดุจเสียง
 ดนตรี ทำให้กลอนของท่านไพเราะมาก สมกับคำยกย่องที่ว่า “สุนทรภู่เชิดชูภาษา
 ศิลป์” โดยแท้ เพราะท่านช่วยทำให้คำไทยมีชีวิตชีวา และไพเราะด้วยศิลปะการ
 ใช้ภาษาของท่าน
 ครูจึงขอฝากข้อสังเกตบางประการเหล่านี้ให้แก่สมาชิกชุมนุมภาษาไทย เพื่อจะได้ใช้
 เป็นแนวทางในการพิจารณาศิลปะการใช้ภาษาของท่านสุนทรภู่

(อ่านบทสวดีสุนทรภู่ แล้วแปลลง)

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ศิลปินพื้นบ้าน (ดีเด่น)”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดี ๑๔ สิงหาคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๕.๓๐ น.— ๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท	— อำนวย จันเงิน
วิทยากร	— อำนวย จันเงิน
ผู้ร่วมรายการ	— จิตรลดา หัซซะวณิช — นิमित สุทธิชุติพงษ์
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	— วยวุฒิ บัณฑิตานนท์

— เพลงขวัญเมือง —

จิตรลดา

- สวัสดิ์ค๊ะท่านผู้ฟังที่เคารพ เมื่อวันศุกร์ที่ ๘ สิงหาคม ที่ผ่านมานี้ ถ้าท่านผู้ฟังติดตามชมรายการโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย หรือการถ่ายทอดเสียงของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ตั้งแต่เวลา ๑๔.๐๐ น. ถึงเวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. หรือจะติดตามข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาถัดมาก็ตาม ซึ่งเป็นการจัดงานเชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านดีเด่นประจำปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ จำนวน ๑๖ ท่าน ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ณ หอวชิราวุธานุสรณ์ บริเวณหอสมุดแห่งชาติ ท้าวสุกรี งานดังกล่าวเป็นงานที่น่าชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่ง สมควรที่ท่านผู้ฟังจะได้ทราบในส่วนที่เป็นรายละเอียดตามสมควร เราจึงได้เชิญอาจารย์อำนวย จันเงิน หัวหน้างานเลขานุการคณะกรรมการ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติผู้ประสานงานเกี่ยวกับศิลปินพื้นบ้านดีเด่นมาเป็นวิทยากร คุณนิมิต สุทธิชุติพงษ์ และดิฉัน จิตรลดา หัซซะวนิช มาร่วมสนทนาด้วยต่อจากนี้ไปขอเชิญท่านติดตามฟังได้แล้วละ

— เพลงคันทรรายการ —

นิมิต

- อาจารย์อำนวยครับ ผมเองติดตามข่าวเกี่ยวกับศิลปินพื้นบ้านมาตลอดให้ความสนใจเป็นพิเศษ บางครั้งถึงขนาดโทรศัพท์คุยกับอาจารย์แต่ด้วยเวลาจำกัดจึงยังไม่ชัดเจนนัก ขอความกรุณาช่วยเล่าถึงความเป็นมาของศิลปินพื้นบ้านดีเด่น ที่เพิ่งจัดงานเชิดชูเกียรติไปหมาด ๆ ให้พวกเราฟังสักหน่อยครับ

อำนวย

- แรกเริ่มเลยนะครับ คุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กวีซีไรต์ ได้นำเรื่องเกี่ยวกับศิลปินเข้าไปพบปรึกษากับท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คือนายชวน หลีกภัย เมื่อปลายปีพุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่าทางราชการจะมีส่วนส่งเสริม และช่วยเหลือศิลปินสาขาต่าง ๆ ซึ่งกระจายอยู่ตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งมีอยู่มากมายหลายสาขาได้อย่างไรบ้าง ชื่นปลอยให้สภาพเป็นไปอย่างนี้คือปล่อยศิลปินต้องดิ้นรน ต่อสู้กับวิถีชีวิตตามยถากรรม นอกจากท่านจะต้องล้มหายตายจากไปตามกาลแล้ว มรดกอันล้ำค่าที่เป็นทั้งนามธรรมและวัตรธรรมของไทยเราจะเสื่อมสลาย และไม่มีการสร้างสรรค์พัฒนาให้เด่นล้ำยิ่งขึ้น ตามที่ควรจะเป็นอย่างแน่นอน

จิตรลดา

- ท่านรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ท่านว่าอย่างไรละ

อำนวย

- ท่านเห็นชอบกับหลักการดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง และได้มอบให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นเจ้าของเรื่องเป็นเจ้าของโครงการโดยให้มีแผนงานและขั้นตอนการดำเนินการอย่างเป็นระบบนับแต่บัดนั้น

นิมิต

- ผมขอทราบถึงวิธีและขั้นตอนการดำเนินงานด้วยครับ

อำนวย

- สำนักงานฯ ได้ร่างโครงการศิลปินแห่งชาติขึ้น และร่างคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ

อำนวยการ คณะอนุกรรมการคัดเลือกศิลปิน และคณะอนุกรรมการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือศิลปินขึ้น เมื่อเสนอกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานให้ความเห็นชอบแล้ว การดำเนินการโครงการดังกล่าวก็เริ่มขึ้นทันที

จิตรลดา

— บุคคลผู้มีความสามารถดีเด่นทางศิลปะสาขาต่าง ๆ กระจายอยู่ตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เป็นจำนวนมาก คณะอนุกรรมการคัดเลือกมีวิธีการอย่างไรคะ

อำนวยการ

— วิธีการคัดเลือกได้ดำเนินการ ๒ ลักษณะ คือ มอบหมายให้ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เสนอผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวมายังคณะอนุกรรมการคัดเลือกในส่วนกลางลักษณะหนึ่งและคณะอนุกรรมการได้เดินทางไปยังศูนย์วัฒนธรรมภาคต่าง ๆ เพื่อศึกษาหาข้อมูลรายละเอียดอีกลักษณะหนึ่ง

นิมิต

— ผลปรากฏว่าเป็นอย่างไรครับ

อำนวยการ

— มีบุคคลที่สมควรยกย่องเป็นศิลปินเป็นจำนวนมาก สรุปแล้วประมาณ ๑๑๕ คน

จิตรลดา

— ขึ้นประกาศออกไปครั้งเดียว ๑๑๕ คน คงจะเป็นศิลปินโหลดูจะมีความสำคัญน้อยลงไปเป็นแน่ แล้วคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ทำอย่างไรคะ

อำนวยการ

— คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจขึ้นคณะหนึ่ง ประมาณ ๕ ท่าน ดำเนินการด้วยวิธีลับ คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจดังกล่าวสำนึกเหมือนกับที่คุณจิตรลดาว่าเมื่อสักครู่นี้ ประกาศมากความหมายจะลดน้อยลง จึงดำเนินการกลั่นกรอง เท่าที่ผมทราบผลการคัดเลือกได้ดำเนินการอย่างรัดกุมลับเฉพาะ เพราะต้องการตัดปัญหาการวิว่งต้น ในที่สุดได้ประกาศผลการคัดเลือกศิลปินแห่งชาติขึ้นมาก่อนเป็นลำดับแรกมี ๔ คน

นิมิต

— แยกเป็นสาขาอะไรบ้างครับ

อำนวยการ

— ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ นายมนตรี ตราโมท เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาดนตรีไทย ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี เป็นศิลปินแห่งชาติสาขานาฏศิลป์และนายเพื่อ หริพิทักษ์ เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์

จิตรลดา

— อ้อ ที่ได้พาเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานโล่และเครื่องหมายเชิดชูเกียรติจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันศิลปินแห่งชาติ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙ ใช่ไหมคะ

อำนวยการ

— ถูกต้องครับ

— เพลงคั่น —

นิมิต

— แล้วเกี่ยวกับศิลปินพื้นบ้านดีเด่นล่ะครับ

อำนวยการ

— ได้มีการประกาศผลการคัดเลือกศิลปินพื้นบ้านดีเด่นประจำปี พุทธศักราช ๒๕๒๘ เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙ จำนวน ๑๖ คน

จิตรลดา

— ทั้ง ๑๖ คน แยกเป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่นภาคต่าง ๆ ภาคละกี่คนคะ

- อำนาจ — มีภาคใต้ ๔ คน ภาคเหนือ ๒ คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๓ คน ภาคกลาง ๗ คน
- นิมิต — ภาคใต้มีใครบ้างครับ
- อำนาจ — นายหรั่ง โสภางษ์ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นสาขาช่างถม จ.นครศรีธรรมราช นายเนตร ชลารัตน์ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นสาขาเพลงบอก จ.นครศรีธรรมราช นายยก ชูบัว ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขามโนราห์ จ.พัทลุง และนายกัน ทองหล่อ ศิลปินพื้นบ้าน ดีเด่น สาขาหนังตะลุง จ.สงขลา
- จิตรลดา — ภาคเหนือ ๒ คน มีใครบ้างครับ
- อำนาจ — นางแสงดา บัณสิทธิ์ ศิลปินพื้นบ้านสาขาช่างทอผ้า จ.เชียงใหม่ นายสมุทร ณ เชียงใหม่ ศิลปินพื้นบ้านสาขาดูริยางคศิลป์ จ.เชียงใหม่
- นิมิต — ขอทราบภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่ามีใครบ้างครับ
- อำนาจ — นายพิมพ์ รัตนคุณาสาน์ ศิลปินพื้นบ้านสาขาหมอลำ จ.ขอนแก่น นายทองมาก จันทะลือ ศิลปินพื้นบ้านสาขาหมอลำ จ.อุบลราชธานี นายคำหมา แสงงาม ศิลปิน พื้นบ้านสาขาช่างทำเกวียน, ชุมประตูปอสถ์ จ.มหาสารคาม
- จิตรลดา — แล้วภาคกลางทราบว่ามีสาขาเพลงพื้นบ้านเสีย ๓ คน จากทั้งหมด ๗ คน ใช่ไหมคะ
- อำนาจ — ครับใช่ครับ มีนางทองอยู่ รักษาพล จากจังหวัดนครนายก นางทองหล่อ ท่าเลทอง จากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันอยู่ กรุงเทพมหานคร และนายบัวเผื่อน โพร้พักตร์ จากจังหวัดอ่างทอง
- นิมิต — อีก ๔ คนที่เหลือเป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่นสาขาอะไร และมีใครบ้างครับ
- อำนาจ — ก็มีนางชูศรี (ชื่น) สกุลแก้ว ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นสาขาหุ่นกระบอกจากกรุงเทพมหานคร นายละออ ทองมีสิทธิ์ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นสาขาหนังใหญ่ จากจ.ราชบุรี นายทองใบ เรืองนนท์ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นสาขาละครชาตรี จากกรุงเทพมหานครและ นายทองเจือ โสภิตศิลป์ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นสาขาลีเก จากกรุงเทพมหานคร
- จิตรลดา — ทั้ง ๑๖ คน ที่กล่าวมา แต่ละคนล้วนมีความสามารถล้ำเลิศเฉพาะสาขาจริงไหมคะ
- อำนาจ — เดิมที่ผมเองไม่แน่ใจ เพราะผมเพิ่งมาสืบเนื่องโครงการระยะหลังนี้เอง แต่พอได้ศึกษา ชีวิตผลงาน ได้เห็นภาพถ่าย และที่สำคัญที่สุด เมื่อคืนวันศุกร์ที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๒๙ หลังจากเข้ารับพระราชทานโล่จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ แล้ว สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ร่วมกับศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้จัดงานเลี้ยงแสดงความยินดีแก่ศิลปินทั้งหมดที่ห้องกิ่งเพชร ชั้น ๓ โรงแรม เอเซีย มีช่วงเวลาหนึ่งที่เราเปิดโอกาสให้แต่ละท่านแสดงออก ปรากฏว่าขณะที่ไป ร่วมงานทั้งในฝีมือ ทั้งในความสามารถของศิลปินแต่ละท่านอย่างสนใจ
- เพลงกัน —
- นิมิต — ผมทราบข่าวว่า ก่อนจะจัดงานชิตชูเกียรติ มีศิลปินพื้นบ้านดีเด่นถึงแก่กรรมไปแล้ว ถึง ๕ คนใช่ไหมครับ

อำนาจ

- ครั้น นับเป็นเรื่องราวเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้ง ๕ ท่านที่ถึงแก่กรรมไปก็คือ ๑. นาย ละออ ทองมีสิทธิ์ ศิลปินพื้นบ้านสาขาหนังใหญ่ จ.ราชบุรี ถึงแก่กรรมตั้งแต่ ๖ ตุลาคม ๒๕๒๖ ๒. นางทองอยู่ รักษาพล ศิลปินพื้นบ้านสาขาเพลงพื้นบ้าน จ.นครนายก ถึงแก่กรรมตั้งแต่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๘ ๓. นายบัวเผื่อน โพธิ์พักตร์ ศิลปินพื้นบ้านสาขาเพลงพื้นบ้าน จ.อ่างทอง ถึงแก่กรรมเมื่อ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๒๘ ๔. นาย เนตร ชลรัตน์ ศิลปินพื้นบ้านสาขาเพลงบอก จ.นครศรีธรรมราช ถึงแก่กรรมเมื่อ ๑๘ มีนาคม ๒๕๒๙ และ ๕. นายสุนทร ณ เชียงใหม่ ศิลปินพื้นบ้านสาขาดุริยางคศิลป์ จ.เชียงใหม่ ถึงแก่กรรมเมื่อ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๒๙

จิตรลดา

อำนาจ

- เพราะความล่าช้าในการดำเนินการหรือเปล่าคะ
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ดำเนินการเรื่องนี้อย่างเป็นระบบ พอประกาศผลการคัดเลือก สำนักงานฯ ได้ทำหนังสือสอบถามไปยังศูนย์วัฒนธรรมที่ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นสังกัดอยู่ที่

นิมิต

อำนาจ

- สอบถามเรื่องอะไรหรือครับ
- เราสอบถามใน ๒ เรื่อง คือจังหวัดที่ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นสังกัดอยู่จะจัดงานชิตชูเกียรติขึ้นในจังหวัดเอง โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จะจัดโล่ และมอบเงินสนับสนุนให้อีก ๕,๐๐๐ บาท หรือจะให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจัดรวมขึ้นในส่วนกลาง คือจัดในกรุงเทพมหานคร

จิตรลดา

อำนาจ

- ศูนย์วัฒนธรรมต่าง ๆ ตอบมาว่าอย่างไรคะ
- ทุกศูนย์เห็นชอบให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจัดงานชิตชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านดีเด่นขึ้นในส่วนกลาง ซึ่งเรากำหนดสถานที่ที่หอวชิราวุธานุสรณ์ เพราะที่นี่เป็นที่ตั้งศูนย์วัฒนธรรมศูนย์หนึ่งในกรุงเทพมหานคร สถานที่โอ่โถงเหมาะสม และได้รับทำหนังสือกราบทูลเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นองค์ประธาน พร้อมพระราชทานโล่เชิดชูเกียรติแก่ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น ซึ่งพระองค์ท่านทรงยินดีรับ และทรงกำหนดวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๒๙ เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นวันเวลาที่เสด็จพระราชทานโล่เชิดชูเกียรติแก่ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นดังกล่าว

นิมิต

อำนาจ

- อาจารย์ประสานงานกับศิลปินพื้นบ้านดีเด่นอย่างไร เพราะมีถึง ๑๖ คน
- ผมใช้ทั้งวิธีการเดินทางไปพบกับศิลปินพื้นบ้านดีเด่นด้วยตนเองด้วย โทรศัพท์ประสานงานบ้าง ให้ศูนย์วัฒนธรรมประสานงานบ้าง ทำทุกวิถีทางครับทั้งตนเอง ทั้งโทรศัพท์ และหนังสือราชการ

จิตรลดา

อำนาจ

- วันเข้ารับพระราชทานโล่เชิดชูเกียรติมากันครบถ้วนไหมคะ
- ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นทั้ง ๑๑ คน มาครบหมด สำหรับศิลปินพื้นบ้านดีเด่นที่ถึงแก่กรรมไปแล้วอีก ๕ คน จะมีทายาท และผู้เกี่ยวข้องใกล้ชิดมารับพระราชทานโล่เชิดชูเกียรติ

ครบถ้วนเช่นกัน

นิมิต

— คำใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะ ค่าที่พัก ใครเป็นผู้รับผิดชอบครับ

อำนาจ

— สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบทั้งสิ้นอำนาจความสะดวกทุกอย่าง เป็นที่น่ายินดีที่กระทรวงการคลังอนุมัติให้เบิกจ่ายแก่ศิลปินพื้นบ้านเท่ากับข้าราชการพลเรือนระดับ ๖ และแต่ละท่านจะมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดดูแลรับผิดชอบพามา ในกรุงเทพมหานครก็มีญาติพามา แม้จะล่าช้าไปนิด แต่เราก็ดำเนินการอย่างสมเกียรติ ทุกท่านชื่นใจ ดีใจที่ได้เข้าเฝ้าฯ อย่างใกล้ชิดในโอกาสนี้

จิตรลดา

— หลังจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ พระราชทานโล่เชิดชูเกียรติแล้ว เห็นภาพจากโทรทัศน์พระองค์ยังเสด็จมาสนทนากับศิลปินพื้นบ้านดีเด่นอย่างไม่ถือพระองค์อีก

อำนาจ

— ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นประทับใจกันที่สุด ต่อพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ ผมอยู่ในสถานที่ดังกล่าว ยังพลอยซาบซึ้งเป็นที่สุดไปด้วยเลย

นิมิต

— งานกลางคืนที่เลี้ยงแสดงความยินดีแก่ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นเป็นอย่างไรบ้างครับ ผมหมายถึงบรรยากาศทั่ว ๆ ไป

อำนาจ

— ทุกคนไปร่วมงานดังกล่าวด้วยจิตใจ เป็นกันเองอย่างยิ่งทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และที่ประทับใจที่สุดก็คือ ช่วงที่ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นกล่าวตอบและแสดงสาธิตในสาขาที่ตนได้รับการเชิดชูเกียรติ ท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการคือนายสัมพันธ์ ทองสมัคร ได้ให้เกียรติไปร่วมงานอยู่ตลอดเวลาเกือบจะไม่มีใครกลับก่อนเลย สื่อมวลชนก็ไปร่วมงานกันพอสมควร

จิตรลดา

— จากโครงการศิลปินแห่งชาติ และการจัดงานเชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านดีเด่นครั้งนี้ อาจารย์คิดว่ามีผลดีอะไรบ้างคะ

อำนาจ

— คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เห็นว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นสาขาต่าง ๆ ให้ปรากฏแล้ว ศิลปินดังกล่าวยังเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่เยาวชนของชาติ และผู้สนใจในทางศิลปะสาขาต่าง ๆ จะได้มีขวัญกำลังใจสร้างสรรค์ศิลปะของตนสาขานั้น ๆ ให้ดีเด่นยิ่งขึ้น เพื่อก้าวไปสู่การเป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่นหรือเป็นศิลปินแห่งชาติ ซึ่งคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จะดำเนินการโครงการนี้ต่อไป

นิมิต

— ศิลปินแห่งชาติ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นประจำปีพุทธศักราช ๒๕๒๙ จะมีประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติไหมครับ

อำนาจ

— คงมีแน่นอน ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการ คณะอนุกรรมการชุดดังกล่าวต่างยืนยันว่า จะดำเนินการอย่างทุ่มเทอย่างรัดกุม อย่างรอบคอบ และให้ถูกต้องเป็นธรรมที่สุด อีกไม่นานเกินรอคงจะได้ทราบผล

จิตรลดา

— สำหรับการช่วยเหลือศิลปินพื้นบ้านดีเด่นสะละ จะทำอย่างไรต่อไป

- อำนวยการ — สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดตั้ง
กองทุนช่วยเหลือศิลปินขึ้นมากลางปีหนึ่ง เป้าหมายหลัก คือการรณรงค์หาเงินตั้งกองทุน
ให้ได้มากที่สุด แล้ววางระบบวิธีการ นำดอกผลไปช่วยเหลือศิลปินพื้นบ้านดีเด่น
ต่อไป ถ้าผมจำไม่ผิด คุณหญิงนวลผ่อง เสนาณรงค์ จะเป็นประธานคณะกรรมการ
ชุดดังกล่าวครับ
- นิมิตร — อยากให้อาจารย์อำนวยการช่วยสรุปเรื่องนี้สักหน่อย
- อำนวยการ — ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นทั้ง ๑๖ ท่าน ล้วนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นเลิศ และเป็น
บุคคลอันควรแก่การภาคภูมิใจของชาวไทยทุกคน นับว่าเป็นเกียรติเป็นศรีแก่
สังคมไทยยิ่งนัก มรดกอันล้ำค่าที่เป็นวัฒนธรรมไทยเรานี้ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ เป็น
ประจักษ์พยานได้ว่าเราเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมสูงมาแต่อดีต ไม่แพ้ชาติใดในโลก
ข้ายังเป็นเครื่องเตือนใจคนไทย ให้รู้ตัวว่าเราทุกคนเป็นหนี้บุญคุณศิลปินผู้ผลิตผลงาน
ศิลปินให้แก่ชาติไทย และควรถือเป็นหน้าที่ที่เราจะต้องเผยแพร่เกียรติคุณของท่านให้
ปรากฏสืบไป
- นิมิตร — ขอขอบคุณอาจารย์อำนวยการเป็นอย่างยิ่ง เท่าที่คุยมา ทำให้เข้าใจเรื่องนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น
และเชื่อว่าท่านผู้ฟังก็คงจะชัดเจนในความเป็นมา ขั้นตอนวิธีการดำเนินการเชิดชู
เกียรติศิลปินพื้นบ้านดีเด่น ตามสมควร
- จิตรลดา — ดิฉันขอขอบคุณอาจารย์เช่นเดียวกันค่ะ สวัสดิ์ค่ะ
- นิมิตร — สวัสดิ์ครับ
- อำนวยการ — ครับ สวัสดิ์ครับ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”
เรื่อง “สู่ถิ่นพิบพิ”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๒๘

ผู้จัดรายการ

ประชา พระแก้ว

ผู้เขียนบท

สุวณีย์ พระแก้ว

วิทยากร

สุขสมาน ยอดแก้ว

บัวไทย แจ่มจันทร์

ผู้ร่วมรายการ

สุวณีย์ พระแก้ว

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

วิญญู ทัศนิตานนท์

สุวนีย์

- สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังรายการอยู่อย่างไทยได้กลับมาพบท่านผู้ฟังอีกครั้งหนึ่ง วันนี้จะเสนอเรื่องสู่ถิ่นพริบพรี ในปี ๒๕๒๙ นี้ เป็นปีที่ฉลอง ๒๐๐ ปีสุนทรภู่ รายการวันนี้จึงสืบเนื่องจากความสนใจในผลงานอมตะของสุนทรภู่โดยเฉพาะนิราศต่าง ๆ สุนทรภู่แต่งนิราศหลายเรื่องในจำนวนนั้นมีนิราศเมืองเพชรเรื่องหนึ่งด้วย สุนทรภู่เรียกเพชรบุรีในนิราศเมืองเพชรว่าพริบพรี เรื่องที่จะสนทนากันในวันนี้จะเป็นการแนะนำเมืองพริบพรีในบางส่วนเท่าที่เวลาจะอำนวยให้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในเมืองพริบพรีทั้งที่ปรากฏในนิราศเมืองเพชรและไม่ได้กล่าวถึงด้วยผู้ร่วมรายการในวันนี้คือ อาจารย์สุขสมาน ยอดแก้ว ซึ่งเป็นผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูเพชรบุรี และอาจารย์บัวไทย แจ่มจันทร์ ภาควิชาศิลปวิทยาวิทยาลัยครูเพชรบุรีเช่นเดียวกัน สวัสดีค่ะอาจารย์

สุขสมาน

- บัวไทย-สวัสดีค่ะ-ครับ

สุวนีย์

- ตามที่ได้กล่าวถึงชื่อพริบพรีไปแล้วข้างต้นนั้น เราน่าจะกล่าวถึงชื่อเมืองพริบพรีกันก่อนนะค่ะ จึงขอเรียนเชิญอ.สุขสมาน กรุณาอธิบายความหมายหรือที่มาของชื่อพริบพรี

สุขสมาน

- ดิฉันจะกล่าวในแง่ของความเชื่อตามตำนานก่อนว่าพริบพรีเป็นคำที่เกิดจากตำนานว่ามีภูเขาลูกหนึ่งซึ่งมีแร่เพชรพลอยส่องแสงระยิบระยับเห็นได้ชัดในเวลาค่ำคืนแสงระยิบระยับนี้ชาวบ้านเรียกว่าพริบพรี และกลายเป็นเพชรบุรี ค่ะ

สุวนีย์

- อ.สุขสมานกล่าวถึงชื่อพริบพรีตามตำนานพื้นบ้านนะค่ะ ที่นี้ทางอาจารย์บัวไทยคงมีความเห็นอื่นเกี่ยวกับชื่อพริบพรีอีกหรือไม่ เชิญค่ะ

บัวไทย

- ผมเห็นว่าอาจเป็นอย่างที่อ.สุขสมานกล่าวไปตามตำนานพื้นบ้าน แต่ผมพบว่าในนิราศเมืองเพชรของสุนทรภู่ ได้กล่าวถึงทั้งสองคำ คือ “ทั่วประเทศเขตแคว้นแดนพริบพรี เหมือนจะชี้ไปไม่พ้นล้วนต้นตาล และอีกตอนหนึ่งว่าที่เหล่ากอหลงเหลือในเนื้อญาติ เป็นเชื้อชาติชาวเพชรบุรียังมีหลาย” จะเห็นว่ากล่าวถึงพริบพรีในความหมายถึงดินแดน แต่คนว่าเป็นชาวเพชรบุรี

สุวนีย์

- เป็นอันว่าชื่อพริบพรีเป็นชื่อเมืองที่ชาวบ้านเคยเรียก เมื่อกล่าวถึงพริบพรี ทำให้เรานึกถึงความเป็นพื้นบ้านของเพชรบุรี ประเด็นต่อไปเราน่าจะคุยกันในสาระของสิ่งที่จะแสดงให้เห็นมรดกศิลปะของไทย ในเมืองพริบพรีซึ่งก็คงจะไม่พ้นวัดวาอารามเรื่องนี้ อาจารย์บัวไทย แจ่มจันทร์เป็นผู้รู้จักศิลปะทางช่าง และได้คลุกคลีอยู่กับวัดต่าง ๆ ในเมืองพริบพรี อาจารย์บัวไทยจะได้กล่าวถึงวัดที่สำคัญ ๆ เชิญค่ะ

บัวไทย

- เมื่อมาสู่ถิ่นพริบพรี แล้วสถานที่ที่น่าจะไปชมคือวัดต่าง ๆ ผมจะกล่าวถึงวัดแรกคือวัดสุวรรณาราม หรือวัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นวัดเก่าแก่มาแต่สมัยอยุธยา ศิลปกรรมจึงเป็นอยุธยาส่วนหนึ่งและรัตนโกสินทร์บางส่วนประมาณรัชกาลที่ ๕ ศิลปกรรมเด่นได้แก่ ศาลาการเปรียญที่เป็นลวดลายจำหลักไม้ โดยเฉพาะที่บานประตูซึ่งเป็นลายก้านขด ลงรักปิดทองสวยงามมาก ต่อไปคือภาพจิตรกรรมฝาผนัง

ในอุโบสถนั้นเขียนเป็นภาพเทพชุมนุม ๕ ชั้นเต็มทั้งผนัง ผมเห็นว่าเขียนสิ่งงดงามดี ไม่มีใครเหมือน หน้ายักษ์ก็เขียนเป็นหน้าคนอ้วน ๆ ย่น ๆ เป็นลักษณะอย่างชาวบ้านไม่ใช่ลักษณะหัวโขนลวดลายผ้าเห็นได้ชัด ส่วนที่บานประตูด้านใน เขียนรูปทวารบาล มีเสื้อผ้าอาภรณ์อ่อนช้อยงดงามมาก อีกที่หนึ่งคือหมู่กุฏิสงฆ์ สร้างเป็นหมู่เรือนไทยติดกัน มีนอกชานแล่นถึงกันโดยตลอดที่น่าชมมากคือฝาเรือน ฝากุฏิ ฝีมือประณีตด้วยชั้นเชิงของช่างผู้มีฝีมือ มีให้ดูหลายแบบ เช่นฝาหอยโข่ง ฝาสำรวจ ฝาสายบัว ฝาลูกปะกน ฝาปะกนลูกปัก และเสานางจรรย์อีกด้วย

สุวณีย์
บัวไทย
สุวณีย์
บัวไทย

- ที่ว่า ภาพจิตรกรรมหรือหมู่กุฏิสงฆ์นั้น ยังอยู่ในบริเวณวัดสุวรรณารามใช้ไหมคะ
- ครับ เห็นชมได้ตลอด
- วัดนี้หรือเปล่าที่มีประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสิน
- ครับใช่ครับ รูปปั้นของท่านก็มีอยู่ วัดต่อไปคือวัดเพชรพลีหรือพระปริวรรตที่มีตำนานเล่าขานกันตั้งแต่สุวรรณภูมิว่าเป็นวัดเก่าแก่มาของเพชรบุรี มีพระพุทธรูปลักษณะสุวรรณภูมิและพระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ อยู่มากมายหลายรูปแบบ และยังมีพระเครื่องกรุดต่าง ๆ อีกจำนวนมาก ที่มีพิพิภักดิ์ด้วยชื่อ พิพิภักดิ์ท้าวขจรปราสาท สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปและพระเครื่องต่าง ๆ

สุวณีย์
บัวไทย

- พิพิภักดิ์ท้าวขจรปราสาทที่ว่าเป็นเปิดให้ประชาชนเข้าชมได้หรือเปล่าคะ
- เปิดให้ประชาชนเข้าชมได้ครับ อีกวัดหนึ่งต่อไปคือวัดเกาะแก้วสุทธารามในนิราศเมืองเพชรของสุนทรภู่กล่าวว่า พอวันพระศรัทธาพากันไป เทียวแวะไหว้พระอารามตามกำลัง สาธุสะพระนอนสิงขรเขาพระพุทธเจ้าหลวงสร้างแต่ปางหลัง ยี่สิบวาผากันเป็นบัลลังก์ ดูเปล่งปลั่งปลื้มใจอะไรเลย ครับที่ว่าพระพุทธเจ้าหลวงสร้างแต่ปางหลังนั้น หมายถึงพระมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ได้ทรงสร้างไว้เดิมวัดนี้มีสายน้ำไหลผ่านรอบด้าน ภายหลังต้นเขิน ภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องพุทธประวัติ และภาพไตรภูมิ เขียนเป็นรูปเจดีย์เหลี่ยมวางเป็นระยะ ภาพพุทธประวัติอยู่ระหว่างภาพเจดีย์มีรูปนักสิทธิ์วิทยารธ แต่งกายอย่างคนต่างชาติหลายชาติสมัยนั้น นี่ก็เป็นหลักฐานอย่างหนึ่งว่าอาจจะมีชาวต่างชาติมาอยู่ในเพชรบุรีหรืออาจได้คบค้ากับชาวต่างชาติหลายชาติ วัดเกาะแก้วสุทธารามหรือวัดเกาะนี้เป็นสำนักแห่งหนึ่งของช่างของเพชรบุรีด้วย

สุวณีย์

- นิราศเมืองเพชรอีกตอนหนึ่งกล่าวว่า แล้วลัดเลี้ยวเที่ยวไปบันไดอิฐ นี่แหละค่ะจะเกี่ยวกับวัดใดหรือเปล่าคะ

บัวไทย

- ก็วัดเขابันไดอิฐไงครับ อยู่ทางทิศตะวันตกของตัวเมือง สร้างในสมัยอยุธยา มีตัวโบสถ์วิหารมีเจดีย์คั่นตรงกลาง ยอดเจดีย์เอียงไปทางวิหารเรียกว่าโบสถ์เมี้ยน้อย เมียหลวง ศิลปกรรมที่ขึ้นชื่อของวัดนี้คือปูนปั้นหน้าบันของโบสถ์ ที่เป็นครุฑ กนก เป็นพุ่มปลายสะบัด ดังเปลวไฟที่เรียกว่ากนกเปลว และลวดลายอื่น ๆ ฝีมือช่างทรงนี้

ยอดเยี่ยมมากยังไม่พบที่อื่น

สุวนีย์

— ตามที่อาจารย์ได้บรรยายนี้ น่าเสียดายที่ท่านผู้ฟังไม่เห็นภาพ อาจารย์ได้จัดทำเป็นภาพหรือสไลด์ไว้หรือเปล่าคะ

บัวไทย

— ก็มีบ้างครับ แต่ยังไม่ค่อยได้ดูของจริงนะครับ

สุวนีย์

— แนนอนคะ เมื่อสักครู่นี้ได้ยินว่า มีโบสถ์เมียหลวงเมียน้อย นี่ถ้าจะมีตำนานอะไรอีก กระมังนะคะ

บัวไทย

— เรื่องนี้ต้องถาม อ.สุขสมาน ครับ

สุขสมาน

— ถ้าเรียกให้ถูกกว่า โบสถ์เมียหลวง วิหารเมียน้อยคะ เรื่องก็มีอยู่ว่า มีเศรษฐีผู้หนึ่ง มีภรรยาหลวงและภรรยาน้อย ทั้งสามต้องการสร้างปูชนียสถานเป็นพุทธรูปชาภรรยาหลวงจึงสร้างโบสถ์ ภรรยาน้อยสร้างวิหาร เศรษฐีเองสร้างเจดีย์อยู่ตรงกลาง แต่พอเสร็จแล้วยอดเจดีย์เอียงไปทางวิหารของภรรยาน้อย คนจึงกล่าวกันว่า เศรษฐีรักภรรยาน้อยมากกว่า

สุวนีย์

— ค่ะ นั่นเป็นนิทานพื้นบ้านที่วัดเขabanไดอิฐ อาจารย์บัวไทยมีวัดอะไรจะแนะนำอีกไหมคะ

บัวไทย

— อีกวัดหนึ่งก็ได้ครับ คือวัดมหาธาตุวรวิหาร มีอาณาเขตเป็นสองส่วน คือพุทธาวาสและสังฆาวาส เช่นเดียวกับวัดพระเชตุพนในกรุงเทพฯ วัดมหาธาตุนี้เรียกอย่างในนิราศเมืองเพชร ก็ว่าวัดพระธาตุ สุนทรภู่กล่าวว่า ดูพระปรางค์กลางอารามก็งามดี นี่นะครับ ศิลปกรรมที่น่าศึกษาก็มี ปรางค์ ๓ ยอด สูงใหญ่เห็นแต่ไกลก่อสร้างตามแบบลพบุรี และสร้างต่อเติมอีกหลายครั้ง ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ นอกจากนี้ก็มี ภาพฝาผนัง เป็นภาพสมัยรัตนโกสินทร์ ในวิหารมีพระศักดิ์สิทธิ์ ๓ องค์ครับ และตามหน้าบันโบสถ์วิหารมีลายปูนปั้น ครับเท่าที่กล่าวมายังเล็กน้อยครับ

สุวนีย์

— ค่ะ ที่กล่าวมานั้นเป็นวัดต่าง ๆ ที่น่าสนใจมาก ถ้าว่ากันในทางช่างแล้วอาจารย์คิดว่าคนเมืองเพชรนี้เป็นช่างอะไรที่ดีเด่น มีไหมคะ

บัวไทย

— ผมขอเสนอ ๒ อย่างครับ คือช่างปูนกับจิตรกรที่วาดภาพผนัง ลายปูนปั้นที่ว่านี้ ดูได้จากหน้าบันโบสถ์วิหาร เท่าที่ดูเห็นว่าฝีมือหาที่อื่นเทียบได้ยาก มีความละเอียด ประณีต งดงาม เช่น หน้าบันวัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นต้น ส่วนภาพจิตรกรรมฝาผนังมีสวยงามเกือบทุกวัด ที่ใกล้เมืองนั้นนอกจากวัดที่ผมได้กล่าวแล้ว ยังมีภาพฝาผนังที่น่าดูอีกคือที่วัดมหาสมณาราม เป็นวัดมีชื่อเสียงอีกวัดหนึ่งอยู่บนเขาวังในอุโบสถมีภาพจิตรกรรมดูแล้วเพลิดเพลินมากเหมือนเล่าเหตุการณ์แห่งหนึ่ง เช่น การไปนมัสการสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป สวรรูปพระปฐมเจดีย์ เจดีย์นครศรีธรรมราช ในภาพมีผู้คนจำนวนมาก ตอนล่างเขียนเป็นห้อง ๆ เกี่ยวกับประเพณีไทย ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งไม่ค่อยพบที่อื่น เพราะภาพจิตรกรรมที่อื่น ๆ มักเป็นนิทานชาดกหรือพุทธประวัติ

- สุวณีย์ — อาจารย์พูดถึงเขาวัง ที่จริงชื่อนี้คนหูประชาชนทั่วไปมากเรามาดังตรงนี้ จึงจะขอให้
อาจารย์บัวไทยกล่าวถึงสถานที่สำคัญบนเขาวัง เมืองพริบพรีนี้
- บัวไทย — บนเขาวังมีพระนครคีรีใจครับ พระนครคีรีก็แปลจากเขาวังนั่นเอง อยู่กลางเมือง
เลยทีเดียว มีถนนใหญ่ผ่านรอบเชิงเขา เชิงเขาเลยกลายเป็นย่านการค้า เดิมชาวบ้าน
เรียกเขาลูกนี้ว่า เขาสมณ (สะหมณ) คงจะหมายคำเดียวกับคำว่า สมณะที่แปลว่า
นักบวช เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังมีได้ครองราชย์ได้ทรง
มาผนวชที่เขานี้ และบำเพ็ญพรตที่วัดมหาสมณารามคือวัดที่อยู่บนเขานี้แหละ พอถึง
๒๔๐๑ พระองค์จึงได้โปรดให้สร้างพระนครคีรีขึ้น
- สุวณีย์ — ก็นับว่าเป็นความโชคดี แต่แปลกของเมืองพริบพรีที่มีภูเขาสถานที่ท่องเที่ยวอยู่กลาง
ใจเมือง สภาพของพระนครคีรีเป็นอย่างไรบ้าง
- บัวไทย — บนพระนครคีรีมีพระที่นั่งองค์สำคัญต่าง ๆ เช่น พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ ซึ่งเป็น
พระที่นั่งอันสำคัญ แต่ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไปแล้ว ต่อไปเป็น
พระที่นั่งปราโมทย์มไหศวรรย์ เป็นพระที่นั่งสองชั้นคล้าย ๆ เก๋งจีน แต่ที่น่าชมมาก
ผมคิดว่าน่าจะเป็นหอชัชวาลเวียงไชย หรือกระโจมแก้ว หอนี้สร้างเป็นรูปวงกลม
คล้ายกระโจมไฟ ใช้กระจกทำหลังคา มีดวงไฟ ๑ ดวงห้อยอยู่ที่ยอดกระโจมภายใน
พวกออกเรือมองเห็นแต่ไกล เวลากลางคืนก็นำเรือเข้าฝั่งกันได้ แต่ปัจจุบันมาสังเกต
จากดวงไฟจากยอดปราสาทวัดมหาธาตุแทนแล้ว หอชัชวาลเวียงไชยนี้เป็นที่พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดทอดพระเนตรดวงดาวเพื่อศึกษาดาราศาสตร์
อย่างที่ทราบกันดีว่า พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถในวิชาโหราศาสตร์
- สุวณีย์ — และที่หอชัชวาลเวียงไชยนี้ใช้ไหมคะที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาด
- บัวไทย — ครับ ใครไปพระนครคีรี ถ้าไม่ได้ขึ้นหอชัชวาลเวียงไชยแล้วเหมือนกับยังไม่ได้ไป
ถึงพระนครคีรีและไม่ถึงเพชรบุรีด้วย เพราะในหอกระโจมแก้วนี้ท่านจะสามารถ
มองเห็นทิวทัศน์ของเพชรบุรีได้กว้างไกลถึงชายทะเลทีเดียว
- สุวณีย์ — ได้ทราบว่าชื่อของพระที่นั่งก็ดี ชื่อประตูพระราชวังก็ดีล้วนแต่คล้องจองกัน อ.สุข-
สมานดูเหมือนจะจดมาพร้อม ขอให้อาจารย์กรุณายกชื่อให้ฟังค่ะ
- สุขสมาน — ชื่อพระที่นั่งก่อนนะคะ ได้แก่พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ ปราโมทย์มไหศวรรย์ เวช-
ยันตร์วิเชียรปราสาท ราชธรรมสภา สันฐานการสถาน พิมานพชรมเหศวร์ จตุเวทปรีด
พจน์ และชัชวาลเวียงไชย ส่วนชื่อประตูรอบพระราชวังมีชื่อดังต่อไปนี้ ประตูนารี
ประเวศ วิเศษราชกิจ ราชฤทธิแรงปราบ อาณาพเจริญ ดำเนินทางสวรรค์ จันทร
แจ่มจรัญ สุริย์แจ่มจรัส ที่นี้เป็นชื่อป้อม มีชื่อป้อมตรูบ้องปกวิรุพหกบริรักษ์
วิรุบักษ์บ้องกัน และเวสสุวรรณรักษาละ
- สุวณีย์ — อ.สุขสมานกล่าวชื่อพระที่นั่งป้อมและประตูคล้องจองกันฟังเพลินเลย นี่เรียกได้ว่า
อาจเป็นธรรมเนียมนิยมในการตั้งชื่ออาคารสถานที่หรือสิ่งก่อสร้างที่เป็นส่วนของ

พระราชวังของไทยที่จะต้องให้มีชื่อคล้องจองกัน เช่นเดียวกับที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม หรือวัดพระแก้วที่กรุงเทพฯ มาถึงตรงนี้เรายังอยู่บนเขาวังอยู่นะคะ พอกล่าวถึงเขาก็อดนึกต่อไปไม่ได้ว่า น่าจะต้องมีถ้ำเป็นของคู่กันค่ะ ที่เขาวังนี้มีถ้ำอะไรบ้างไหมคะ อ.บัวไทย

บัวไทย

- มีครับ ถ้ำสวย ๆ มีหลายถ้ำ เช่น ถ้ำนาคราช ถ้ำฤๅษี อยู่ใกล้ ๆ กัน มีฤๅษีปูนปั้น และพระพุทธรูป และถ้ำอีกแห่งคือถ้ำถ้ำพัง เป็นหินดินพังลงมาจากปล่องข้างบน ถ้ำนี้มีแขกมาอาศัยและตายในถ้ำนี้ ชาวบ้านเลยเรียกถ้ำแขกไปด้วย ต่อไปนี้คือถ้ำแก้วและติดต่อกันนั้นวัดถ้ำแก้ว นี่แหละครับถ้ำ

สุวนีย์

- อ.บัวไทยได้กล่าวถึงวัดที่น่าสนใจ ตลอดจนพระนครคีรีและถ้ำต่าง ๆ มาพอสมควรแล้ว ที่นี้เรามาลองดูทางประชาชนเมืองพริบพริกันบ้างว่า มีชนชาติใดบ้างในแถบนี้เชียว อ.สุขสมานค่ะ

สุขสมาน

- ประชาชนในเพชรบุรีมีชนพื้นเมืองเป็นชาวมอญก็มีเข้ามาอยู่กันเมื่อสมัยรัตนโกสินทร์มาอยู่ที่ อ.บ้านแหลม นอกจากนี้ก็มีโซ่งหรือไทยทรงดำ ที่เข้ามาตั้งรกรากเมื่อรัชกาลที่ ๓ มีกลุ่มใหญ่ที่ อ.เขาย้อย และกระจัดกระจายใน อ.เมือง อ.ท่ายาง ในจังหวัดใกล้เคียงก็มีนครปฐม สุพรรณบุรี นอกจากนี้โซ่งยังมีที่จังหวัดพิจิตรด้วยที่เพชรบุรีมีมุสลิม ส่วนมากมาจากปากีสถาน มาอยู่แถวตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม และพวกกะเหรี่ยงก็มีอยู่ตามกิ่งอำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอท่ายาง

สุวนีย์

สุขสมาน

- อาชีพทั่วไปของประชาชนล่ะคะ
- ส่วนใหญ่ทำไร่ ทำนา ทำสวนผลไม้ที่มีชื่อเสียงได้แก่ชมพู่ ที่ทำกันทั้งหลายคงเคยได้ยินชมพู่เพชร นอกจากนี้ยังมีขนุน มีละมุดหวานกรอบ ยามว่างก็ทำงานในครัวเรือนก็เป็นพวกจักสาน เพชรบุรีมีอาณาเขตส่วนหนึ่งติดทะเล ดังนั้นประชาชนบางส่วนจึงมีอาชีพทำประมงด้วย และเป็นที่ทราบกันดีว่าเพชรบุรีมีต้นตาลมาก ดังสุนทรภู่กล่าวในนิราศเมืองเพชรว่าทั่วประเทศเขตแคว้นแดนพริบพริเหมือนจะซีไปไม่พ้นล้วนต้นตาลคะมีต้นตาลมากขนาดซี่ยังงี้ก็ต้องพบต้นตาล จึงมีอาชีพที่เกิดขึ้นจากต้นตาลอีกคือทำน้ำตาล น้ำตาลเมืองเพชรได้ชื่อว่ามีรสหวานจัด บางคนก็ขายน้ำตาลสด เฉาะจาวตาล นำไม้ต้นตาลมาทำเฟอร์นิเจอร์ด้วย

สุวนีย์

- เหมือนที่งานผลิตภัณฑ์ทัศนสถานเพชรบุรีที่มีเฟอร์นิเจอร์จากต้นตาลงาม ๆ นับว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นหน้าขึ้นตาของเพชรบุรีทีเดียวนะคะ

สุขสมาน

- ค่ะ นอกจากเฟอร์นิเจอร์จากต้นตาลแล้ว ชาวบ้านเขานำต้นตาลมาตากหรือไล่ให้เรียบทำพื้นบ้าน ทำคานบ้าน หรือทำสะพานก็ได้

สุวนีย์

สุขสมาน

- อาหารการกินที่มีชื่อเสียงของพริบพริเป็นอย่างไรคะ
- คงเป็นที่ทราบกันดีนะคะ ขนมหวานทุกชนิดของเพชรบุรีที่มีชื่อเสียงมากก็เห็นจะได้แก่ขนมหม้อแกง สังขยานั่นแหละค่ะ คนที่ไปเที่ยวเพชรบุรีเป็นต้องซื้อกลับไปด้วย

เป็นจำนวนมาก การทำขนมหม้อแกงและสังขยา เป็นอาชีพที่ขึ้นหน้าขึ้นตาของเพชรบุรีด้วยอย่างมาก

สุวนีย์
สุขสมาน

- ที่นี้ทางด้านการพักผ่อนหย่อนใจ จะมีอะไรบ้างคะ
- ถ้าหมายถึงการกีฬา ชาวบ้านก็มี แข่งวัวลาน แข่งวัวเทียมไถ แข่งเรือยาว แข่งฟันอ้อย ที่เพชรบุรีมีการเลี้ยงสัตว์วัวไว้ช่วยทำนา ว่าง ๆ ก็นำวัวมาแข่งกันด้วยวิธีการต่าง ๆ ส่วนแม่น้ำสำคัญมีแม่น้ำเพชรบุรี ก็นำเรือมาแข่งกัน ส่วนแข่งฟันอ้อย ก็คือแข่งกันตัดอ้อย เพราะมีพื้นที่ปลูกอ้อยมากเหมือนกัน ประเภทการละเล่นมีเล่นเพลงพวงมาลัย เป็นของเก่าดั้งเดิม ส่วนอื่น ๆ ปัจจุบันก็เช่นเดียวกับที่อื่น ๆ

สุวนีย์
สุขสมาน

- นอกจากเพลงพวงมาลัยแล้วอาจารย์เห็นการเล่นเพลงอะไรอีกไหม
- ก็น่าจะเป็นเพลงปรบไ้ก่ ยังพอมีเล่นที่บ้านดอนข่อย ตำบลลาดโพธิ์ อำเภอบ้านลาด มักเล่นในฤดูว่างจากการทำนาทำไร่ ประมาณวันเพ็ญเดือน ๖ เพื่อบวงสรวงศาลเจ้าพ่อปู่ ซึ่งเป็นศาลประจำหมู่บ้าน ในตอนเช้าจะทำบุญเลี้ยงพระก่อนแล้วเล่นเพลงปรบไ้ก่กันทั้งวัน เพลงปรบไ้ก่ต่างจากเพลงพวงมาลัย นอกจากตรงทำนองแล้วเพลงปรบไ้ก่ยังร้องเป็นเรื่องด้วย เช่น ไกรทอง มณีพิไชย เป็นต้น อ้อ! อีกชนิดหนึ่งเรียกว่า เพลงพาดตาล ร้องอย่างเพลงโคราช แต่มีเนื้อร้องกล่าวถึงกรรมวิธีการทำตาลพวกที่ขึ้นตาลชอบร้องกัน

สุวนีย์

- ค่ะ มาถึงตรงนี้เราได้พาท่านผู้ฟังมาสู่พริบพรี ทั้งในด้านสถานที่ ประเพณีการเล่นแล้ว ยังมีอีกส่วนหนึ่งที่แสดงความเจริญของประชาชนพริบพรีที่เกี่ยวกับหนังสือ นั่นก็คือวรรณกรรม ประเด็นที่จะกล่าวถึงวรรณกรรมในท้องถิ่น คงจะเป็นประเด็นสุดท้ายเชิญอาจารย์สุขสมานกล่าวถึงวรรณกรรมท้องถิ่นของพริบพรีค่ะ

สุขสมาน

- วรรณกรรมท้องถิ่นในเพชรบุรีมีมากค่ะ เช่น นิราศเขาลูกช้าง, มหาชาติทั้ง ๑๓ กัณฑ์ นอกจากนี้มีมัลลกลอนสวดอีกด้วย วรรณกรรมที่พบนี้อยู่ในลักษณะเป็นสมุดข่อยและที่น่าสนใจมากน่าจะเป็นนิราศเมืองเพชรฉบับตัวเขียนตามที่อาจารย์ล้อมเพ็งแก้วได้ค้นพบมีข้อความหลายวรรคที่แตกต่างจากที่พิมพ์เป็นหนังสือของกรุงเทพ อย่างเช่นมีตอนหนึ่งที่สุนทรภู่ไปนมัสการพระพุทธไสยาสน์ สุนทรภู่กล่าวว่า “ได้แต่งเรื่องดาราวงศ์ลงสมุทร เมื่อจากนุชนางประภาเพียงอาสัณ” ทำให้นักศึกษาต่อไปว่าจะมีดาราวงศ์อีกเรื่องหนึ่งที่เป็นผลงานของสุนทรภู่

สุวนีย์

- นิราศเมืองเพชรฉบับตัวเขียนนี้น่าสนใจนะค่ะ คิดว่าน่าจะมีการค้นคว้า เรื่องดาราวงศ์ต่อไปด้วย เวลาของเราใกล้จะหมดแล้ว ในสุดท้ายนี้ อ.บัวไทยมีอะไรจะกล่าวฝากท่านผู้ฟังสักหน่อยไหมคะ

บัวไทย

- เพชรบุรีในปัจจุบันนี้เป็นเมืองน่าท่องเที่ยวมากจังหวัดหนึ่ง โดยเฉพาะท่านที่สนใจเกี่ยวกับศิลปกรรมและจิตรกรรมน่าจะไปเที่ยวนะค่ะ ตามที่ผมได้กล่าวไปแล้ว

สุวนีย์

- อ.สุขสมานล่ะคะ

สุขสมาน
สุวนิย์

- สั้น ๆ ค่ะ เพชรบุรีเมืองพระ ธรรมชาติงดงาม ค่ะ เพชรบุรีไม่ใช่เมืองน่ากลัวเลยคะ
- รายการอยู่อย่างไทยในวันนี้เรื่องสู่ถิ่นพริบพริบคงจะต้องยุติลงเพียงเท่านี้ก่อน
สวัสดีค่ะ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “เพลินนิทานชาดก”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๒๕ เวลา ๑๕.๓๐– ๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

สมบัติ พลายน้อย

พ.ต.หญิง คุณหญิง ผะอบ ไปชะกะฤษณะ

จิตรลดา หัซชะวณิช

นิมิต สุทธิชุติพงษ์

วิญญู ภัณฑิตานนท์

- อ้วน — (คง) โอ้โฮ โบสถ์วัดนี้มีภาพสวย ๆ เต็มไปหมดเลย นี่ภาพอะไรละงูตัวใหญ่เบ้อเริ่ม
เขียว
- สวย — (คง) ไหนขอดูบ้างซิ อ้อคนกำลังจะจับงูนั้นเอง คงจะเป็นพวกจับงูไปขายกระมัง
- ยาย — นี่หลานมานีก่อน ที่หน้าที่หลังเข้ามาในโบสถ์จะทำเสียงดังอย่างนี้ไม่ได้เชียวนะ นี่แต่
ยายขออนุญาตท่านเจ้าอาวาสเข้ามาไหว้พระเป็นพิเศษไม่มีคนอื่น ไม่อย่างนั้นเขาจะ
ว่าเอาได้ แล้วอีกอย่างเมื่อเข้ามาในโบสถ์ก็ต้องกราบพระประธานเสียก่อน เอ้ากราบ
ทั้งสองคนนั้นแหละ กราบสามครั้งจะ กราบพระต้องกราบสามครั้งแล้วก็แบมือด้วย
- อ้วน — ผมไม่เคยเห็นภาพสวย ๆ อย่างในโบสถ์นี้มาก่อน ก็เลยตื่นเต้นไปหน่อย
- ยาย — ที่ยายพามานี้ก็เพราะเหตุนี้แหละ ยายอยากจะให้หลาน ๆ ได้ดูได้เห็นของสวย ๆ งาม ๆ
ของไทย
- สวย — ภาพเหล่านี้เขาเขียนไว้ทำไมกันคะ
- ยาย — ก็คงจะมีความประสงค์อยู่สองอย่าง อย่างแรกก็เพื่อความสวยงาม อย่างที่สองก็เพื่อ
ให้รู้เรื่องนิทานชาดก
- อ้วน — อ้อนี่เรื่องนิทานชาดกหรือครับคุณยาย
- ยาย — ใช่ ภาพต่าง ๆ ตามผนังโบสถ์นี้เป็นเรื่องนิทานชาดกทั้งนั้น ส่วนมากจะมีสิบเรื่อง
เรียกว่าทศชาติ แต่เรื่องมันยาวเขาก็จับเอาตอนสำคัญ ๆ มาเขียนไว้
- สวย — แล้วคุณยายรู้หรือคะว่าตรงไหนเป็นเรื่องอะไร
- ยาย — รู้สิ ยายมาหลายครั้งแล้ว พระที่วัดนี้เล่าให้ยายฟัง ยายก็จำได้
- อ้วน — อย่างภาพงูตัวใหญ่นี้เรื่องอะไรละครับ รูปร่างเหมือนพญานาคตามกลองไม้ขีด แล้วมี
คนทำท่าเหมือนจะมาจับยังงั้นแหละ
- สวย — นั่นสิ อย่างกับพวกจับงูขายงั้นแหละ
- ยาย — นี่เป็นนิทานชาดกเรื่องกรูรทัต
- อ้วน — แล้วทำไมงูมานอนขดอยู่บนกองดินอย่างนี้ละครับ
- ยาย — นั่นเขาเรียกจอมปลวกปลวกมาทำรังดินจึงสูงขึ้นมาเป็นจอมอย่างนี้ คนโบราณห้ามมานอน
ใกล้ ๆ จอมปลวกเพราะอาจมีงูอาศัยอยู่ และห้ามปัสสาวะรด จะเกิดอันตราย
- สวย — แล้วงูตัวนี้มานอนขดอยู่ เรื่องเป็นอย่างไรละคะ
- ยาย — ยายจะเล่าให้ฟัง เรื่องเป็นอย่างนี้
- เพลง —
- ยาย — เรื่องกรูรทัตชาดกนี้เป็นเรื่องของมนุษย์กับนาคเรื่องค่อนข้างยาว ยายจะตัดตอนเอา
เฉพาะกรูรทัตเกิดแล้ว กรูรทัตนี้เดิมชื่อเจ้าทัตกุมาร เป็นโอรสของพระยานาคตรฐกับ
นางสมุทสาซึ่งเป็นมนุษย์ วันหนึ่งบิดาพาทัตกุมารขึ้นไปเฝ้าพระอินทร์เผอิญมีปรีศนา
เกิดขึ้นในหมู่เทวดา ไม่มีใครแก้ปรีศนานั้นได้ พระอินทร์จึงให้ทัตกุมารแก้ปรีศนานั้น
ทัตกุมารก็แก้ปรีศนาได้ พระอินทร์จึงให้ชื่อว่าเจ้ากรูรทัต เพราะเหตุที่มีปัญญามาก

ภุริ แปลว่า ฉลาดหรือปัญญา

อ้วน

— อ้อ ชื่อภุริที่ตั้นพระอินทร์ตั้งให้

ยาย

— ใช่ และการที่ได้ขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ของพระอินทร์ได้เห็นสมบัติพัสถานอะไรต่าง ๆ เข้าก็อยากได้ แต่ไม่คิดขโมยหรือกนะ แต่กลับได้สติว่าตนเป็นนาค ไม่สมควรกับสิ่งเหล่านี้ ควรจะกลับไปรักษาอุโบสถศีลเพื่อจะได้เป็นบุญกุศลได้ทรัพย์สมบัติเช่นนั้นต่อไป ครั้นกลับลงมายังเมืองบาดาลแล้วก็รักษาศีลอยู่ระยะหนึ่ง แต่ก็ไม่สงบ เพราะมีนาคสาว ๆ คอยรับใช้ทำให้เสียสมาธิ จึงตัดสินใจหนีจากเมืองบาดาลขึ้นมาจำศีลบนเมืองมนุษย์ อยู่ที่จอมปลวกใต้ต้นไม้ใหญ่ใกล้แม่น้ำยมนา

สวย

— อ้อ ตอนนี่เอง ที่ในภาพเขียนเขาเขียนตอนภุริที่ตั้นมาจำศีล

อ้วน

— แล้วพวกนางนาคไม่ตามขึ้นมาหรือครับ

ยาย

— ก็สั่งเมียไว้ให้เอาดอกไม้ไปบูชา แล้วพวกคนขับพ้อนไปบรรเลงดนตรีวันละสิบคน

อ้วน

— แหมแล้วยังจะรักษาศีลได้อย่างไร

ยาย

— ดนตรีนี้เขาบรรเลงเป็นเวลา

สวย

— นือย่ามัวขัดคอกอยู่เลย ให้คุณยายเล่าไปเถอะ

ยาย

— เวลานั้นก็มีพรานสองคนพ่อลูก พ่อชื่อเนสาท ลูกชื่อโสมทัด ได้ออกล่าสัตว์ ตกเย็นเห็นจะกลับบ้านไม่ทันก็เลยนอนค้างในป่าใกล้ ๆ ต้นไทรที่ภุริที่ตั้นจำศีลอยู่ พอถึงเวลาเที่ยงคืนเนสาทพรานตื่นขึ้นมาได้ยินเสียงขับร้องดังอยู่ใกล้ ๆ จึงปลุกลูกชายให้ลุกขึ้นมาฟัง แต่ลูกชายเหนื่อยก็ไม่ยอมตื่น นายพรานจึงลงจากต้นไม้ลงมาตามเสียงเข้าไปดู

อ้วน

— ก็เลยจะเอ่เข้ากันงูตัวนี้

ยาย

— ไม่ใช่ ตอนนั้นภุริที่ตั้นได้กลับกลายเป็นมนุษย์แต่งกายด้วยเครื่องประดับเป็นทิพย์ มองดูเหมือนเทวดา ซึ่งนายพรานก็สงสัยจึงถามว่าเป็นใคร เป็นเทวดาหรือเป็นยักษ์ ความจริงภุริที่ตั้นจะหลอกว่าเป็นพระอินทร์ นายพรานก็ต้องเชื่อ แต่ก็ไม่ต้องการกล่าวเท็จ จึงตอบไปตามจริงว่าเป็นพระยานาค บอกชื่อเสียงบิดามารดาญาติวงศ์ให้โดยไม่ปิดบัง

สวย

— แหมทำไมเชื่อใจคนง่ายนักก็ไม่รู้

ยาย

— ก็เพื่อไม่ให้ผิดศีลยังงี้ ไม่โกหก แต่ก็ยังมีสติอยู่คิดว่าพรานอาจจะไปบอกหมองูให้มารบกวนก็ได้ จึงหาทางปิดปากนายพราน ชวนพรานไปเที่ยวเมืองพระยานาค พรานสองพ่อลูกก็ยอมไป ภุริที่ตั้นมอบข้าวของเงินทองและนางนาคสาว ๆ ให้คนละเจ็ดร้อย สองพ่อลูกก็เลยเพลิดเพลินอยู่ในบาดาล ภุริที่ตั้นก็ขึ้นมาจำศีลภาวนาได้อย่างปลอดภัย พอครบสิบห้าวันก็ลงไปเยี่ยมถามข่าวคราวเสียทีหนึ่ง

อ้วน

— สองพ่อลูกไม่คิดถึงญาติพี่น้องบ้างเลยหรือครับ

ยาย

— ลูกนะไม่คิด ตัวพ่อคิดถึงลูกเมียอยากจะได้กลับ พอภุริที่ตั้นลงไปเยี่ยมกับบอกว่า ตนไม่ไหวแล้วขอกลับไปอยู่เมืองมนุษย์ดีกว่า แต่เพื่อมิให้ภุริที่ตั้นระแวงกับบอกว่าตนแก่แล้ว อยากจะถือศีลกินเพล ทรัพย์สมบัติอะไรต่าง ๆ นี่ขอถวายคืน ภุริที่ตั้นพยายามเอาแก้ววิเศษ

เข้าล่อชักชวนให้อยู่เท่าไร ๆ นายพรานก็ไม่ยอม ในที่สุดภูริทัตก็ให้นาคพาขึ้นไปส่งพรานพ่อลูกก็หาทางกลับบ้านแต่คิดว่าควรอาบน้ำให้สบายใจก่อน จึงถอดเครื่องทิพย์ออกวางกองไว้แล้วลงไปอาบน้ำในสระ พอขึ้นมาจากน้ำเครื่องทิพย์ก็หายไป ผ้าเก่าที่เคยห่อกลับมาสวมให้แทน โสมทัตลูกชายบ่นเสียตาย แต่พ่อปลอบว่าเสียแล้วเสียไปหาใหม่ดีกว่า แล้วก็ชวนกันกลับบ้าน

- สว ย — ทางบ้านจำได้หรือเปล่าก็ไม่รู้ หายไปตั้งนาน
- ยาย — ก็ปีหนึ่งพอดี ข้างเมียนั้นที่แรกจิตใจที่ลูกผัวกลับมา แต่พอรู้เรื่องจากลูกชายก็โกรธดำ่ว่าตาพรานเสียมากมาย ว่าเอาแต่สบายทิ้งให้คนข้างหลังลำบาก แก้วแหวนเงินทองเขาให้อามาก็ไม่เอา ตาพรานก็ต้องปลอบว่าสองคนพ่อลูกจะหาเนื้อมาให้ขาย ไม่ต้องกลัวลำบากหรอก วันหนึ่งสองคนพ่อลูกก็ออกล่าสัตว์ ก็ไปพบกับพราหมณ์อาล้าพายน
- อ้วน — แหม่ชื่อยาวจังตาพราหมณ์คนนี่
- ยาย — อาล้าพายนเป็นชื่อมนตร์ พราหมณ์คนนี่แก่รู้มนต์อาล้าพายน ก็เลยเรียกว่า พราหมณ์อาล้าพายน ตาพราหมณ์คนนี่แก่เดินภาวนามนต์มาตามหาดทรายในเวลาที่ภรรยาของภูริทัตมาเล่นน้ำอยู่แถวนั้น นางนาคได้ยินเสียงมนตร์ก็ตกใจกลัวหนีไป ทิ้งแก้วมณีไว้ ตาพราหมณ์ก็เลยเก็บไว้ เมื่อสองพ่อลูกมาพบจำแก้วมณีนั่นได้ ตาพ่อยากได้ขอแลกกับทอง ในที่สุดตกลงกันว่าถ้าบอกที่อยู่แห่งพระยานาคให้ก็จะได้แก้วมณีไป พรานพ่อตกลงแต่พรานลูกไม่เห็นด้วยว่าไม่ควรเนรคุณภูริทัต ถ้าอยากได้แก้วแหวนเงินทองก็ไปขอเอาได้ ไม่ควรทำร้ายแบบนี้ ตาพ่อก็ไม่ฟังเสียงจะพาไป พรานโสมทัตลูกชายโกรธก็เลยแยกทางกัน พรานพ่อก็พาอาล้าพายนไปยังที่อยู่ของภูริทัต

— เพลง —

- สว ย — คุณยายคะ อาล้าพายนนี่เป็นหมอูไซ้ไหมคะ
- ยาย — ไ้ มนต์อาล้าพายนนี่เดิมเป็นของครุฑ ครุฑสอนให้พระดาบส แล้วพระดาบสให้แก่พราหมณ์คนนี้อีกทีหนึ่ง จึงได้เป็นอาจารย์แห่งหมอูทั้งหลาย
- อ้วน — แล้วตอนนี้ก็จะไปจับพระยานาคภูริทัต
- ยาย — สองคนก็ไปยังจอมปลวกที่ภูริทัตอยู่ นายพรานก็ชี้ให้อาล้าพายนดู อาล้าพายนเห็นพระยานาคภูริทัตซึ่งมีลำตัวขาวราวสำลี มีหงอนสีแดงก็ชอบใจ โยนแก้วมณีให้นายพรานตามสัญญา แต่นายพรานรับไม่ทันแก้วมณีพลัดตกลงดิน แล้วซ้ำแรกแทรกลงไป ในบาดาล
- อ้วน — นายพรานก็เลยอดได้แก้ว แล้วภูริทัตรู้ตัวหนีทันไหมครับ
- ยาย — ภูริทัตรู้แล้วว่านายพรานทรยศ แต่โดยที่ได้อธิษฐานสละเลือดเนื้อร่างกายเป็นทานแล้ว จึงระงับความโกรธไว้ได้ปล่อยให้อาล้าพายนฉุดหางลากไปเหยียบย่ำ
- อ้วน — แหม่มันน่าเกลียดให้เข็ด หรือไม่ก็รัดให้เหลวไปทั้งตัวทีเดียว มันจับเอาไปทำอะไรครับ
- ยาย — ก็เอาไปให้พวกชาวบ้านดูนะซิ ฐาขาวหงอนแดงของแปลก เวลาแสดงให้คนดูอาล้าพายน

กับบอกให้รู้ทำตัวใหญ่ พอตัวใหญ่ก็สั่งให้ทำตัวเล็ก ให้เปลี่ยนสีตัวเป็นเขียวเหลืองแดง ตามต้องการ อาลัมพายนก็ไต่เงินมากมาย ที่แรกก็คิดว่าไต่เงินสักพันตำลึงก็จะปล่อยไป แต่พอไต่เข้าจริง ๆ ก็เกิดความโลภ อยากไต่มาก ๆ ไม่นานเท่าไรนัก จากคนเดินถนนธรรมดา อาลัมพายนก็นั่งคานหามมีคนห้อมล้อมเป็นคนมีอำนาจขึ้นมาทันที การแสดงของภูริทัตได้เลื่องลือไปไกล ในที่สุดอาลัมพายนก็เตรียมเข้าไปแสดงถวายพระเจ้าพาราณสี

สว
อ้วน
ยาย

- แล้วทำไมพวกเมืองบาดาลไม่ขึ้นมาช่วย
- นั่นซัซกสงสารเสียแล้ว
- ก็เริ่มเคลื่อนไหวกันแล้ว นางสมุทชาแม่ของภูริทัตฝันร้ายและเห็นว่าภูริทัตหายไป ไม่มาเฝ้าตามกำหนด คือจะไปเฝ้าทุก ๆ สิบห้าวัน นี่เดือนหนึ่งแล้วยังไม่ได้ข่าว ก็บอกกับสุทศน์ลูกชายคนโตว่าสงสัยภูริทัตจะเป็นอันตรายเสียแล้ว ถ้าไม่ได้พบภูริทัตนางก็คงจะออกแตกตายไปด้วย สุทศน์จึงรับอาสาจะไปตาม โดยจะให้น้องชายอีกสองคนแยกย้ายกันไป โดยให้กานาริภฏ์ไปตรวจดูทางสวรรค์ ให้สุโภทไปดูทางป่าหิมพานต์ ส่วนตนเองไปดูทางโลกมนุษย์ นอกจากนี้นางอจจะมุขีน้องสาวของภูริทัตก็ขอแปลงตัวเป็นเขียดตามสุทศน์ไปด้วย สุทศน์จำแลงเป็นดาบส ไปสืบสวนยังที่เกิดเหตุคือจอมปลวก ได้พบรอยเลือดก็ตามไปสืบถามไปจนถึงเมืองพาราณสี ซึ่งอาลัมพายนกำลังจัดแสดงอยู่

อ้วน
ยาย

- สุทศน์นี้สืบเก่งจังเลย แล้วได้ตัวคนร้ายไหมครับ
- สุทศน์ก็เข้าไปยืนดูอยู่ด้วย ตอนนั้นยังไม่ได้แสดง ภูริทัตถูกปล่อยตัวออกมา แล้วก็มองดูไปรอบ ๆ เห็นสุทศน์พี่ชายแปลงเป็นดาบสก็จำได้ เลื้อยมาซบที่เท้าและร้องไห้ แล้วก็เลื้อยกลับไป อาลัมพายนเห็นเช่นนั้นนึกว่าภูริทัตไปขบถกั้เท้าดาบสก็มาถามว่าถูกขบถกั้หรือเปล่า จะช่วยรักษาให้ สุทศน์ก็ตอบว่าไม่ได้ทำร้ายอะไรหรอก ถึงจะทำร้ายก็ไม่ใช่ไร เพราะตนเองก็เป็นหมองูที่ยิ่งใหญ่ไม่มีใครสู้ได้ อาลัมพายนได้ฟังเช่นนั้นก็โกรธถึงทำพนันกัน โดยสุทศน์จะเอาเขียดสู้กับนาค ถ้าใครแพ้จะต้องเสียห้าพัน

สว
ยาย

- อาลัมพายนไม่รู้ชื่อว่าภูริทัตกับดาบสสุทศน์เป็นพี่น้องกัน
- ไม่รู้ ตอนนางเดิมพันกัน ดาบสสุทศน์ก็ต้องไปขอยืมพระเจ้าพาราณสีและเชิญเสด็จออกมาทอดพระเนตร ความจริงพระเจ้าพาราณสีนี่ก็เป็นพี่ชายของนางสมุทชา แม่ของภูริทัต แต่ว่าไม่ได้ไปมาหาสู่กันก็เลยไม่รู้จัก

อ้วน
ยาย

- เอาเขียดสู้กับนาค สู้กันอย่างไรครับ
- ความจริงก็ไม่ได้สู้กันหรอก เป็นวิธีปราบอาลัมพายนอย่างหนึ่ง คือดาบสสุทศน์ เรียกเขียดน้องสาวออกมาอยู่บนฝ่ามือ แล้วคายพิษลงบนฝ่ามือสามครั้ง แล้วก็กลับเข้าไปอยู่ในฝ่าโพก ต่อจากนั้นสุทศน์ก็ร้องขึ้นด้วยเสียงอันดังสามครั้ง ดังไปไกลถึงสิบสอง

โยชน์

อ้วน
ยาย

- นากลัวจริง ๆ ดีที่แก้วหูไม่แตกตายไปหมด
- แก้วหูแตกนะยังไม่เท่าไร ถ้าเทพีษในฝ่ามือลงบนดิน แผ่นดินก็คงจะพังทลายไปหมด หรือถ้าตกลงในน้ำปลาก็จะตายสิ้น ถ้าทิ้งขึ้นไปบนอากาศฝนก็จะแล้งไปเจ็ดปี เมื่อเป็นเช่นนี้จึงต้องหาวิธีผ่อนคลายให้เบาบางลง โดยขุดหลุมขึ้นสามหลุม หลุมแรกสุทัศน์ให้เอายาต่าง ๆ ใส่ให้เต็มหลุม หลุมที่สองให้ใส่ขี้วัว หลุมที่สามใส่ยาทิพย์ แล้วสุทัศน์ก็เทพีษในฝ่ามือลงในหลุมแรก บังเกิดเป็นเปลวไฟเผายาต่าง ๆ หมดสิ้นแล้ว เปลวไฟก็ไปปะทุในหลุมที่สอง แล้วไปบังเกิดขึ้นในหลุมที่สาม ที่อาลำพายนยืนอยู่ใกล้ ๆ คว้นไฟที่ลอยขึ้นมาจากหลุมไปถูกตัวอาลำพายนทำให้ผิวหนังลอกกลายเป็นขี้เรื้อนขาวไปหมดทั้งตัว อาลำพายนตกใจมากร้องบอกว่า ยอมปล่อยพระยานาคภุรีทัตแล้ว ไม่ขอสู้ต่อไปแล้ว

อ้วน
ยาย

- โดนแก๊สพิษเข้าก็เลยยอมแพ้เลย ภุรีทัตก็ได้เป็นอิสระ
- เป็นอิสระ แล้วทั้งสามคือภุรีทัต สุทัศน์และนางอัจจุมาขี้นองสาวก็กลับกลายร่างเป็นมนุษย์รูปร่างงดงาม เข้าไปเฝ้าพระเจ้าพาราณสีกราบทูลให้ทรงทราบทั่ว ทั้งสามเป็นลูกของนางสมุทธาน้องสาวของพระเจ้าพาราณสีนั่นเอง ซึ่งทำให้พระเจ้าพาราณสีดีพระทัยมาก หลังจากนัดแนะกำหนดวันพบญาติกันเรียบร้อยแล้ว สามพี่น้องลาพระเจ้าลูกกลับไปเมืองบาดาล

— เพลง —

สว
ยาย
อ้วน
ยาย

- เรื่องภุรีทัตจบแล้วหรือคะ
- เรื่องย่อ ๆ ก็มีอย่างที่ยายเล่ามานี้แหละ
- แหมเรื่องออกยืดยาว แต่เขียนรูปไว้รูปเดียวเท่านั้นแหละ ถ้าคุณยายไม่เล่าให้ฟังก็คงเห็นเป็นคนจับจูเท่านั้นเอง
- ความจริงเรื่องภุรีทัตนี้เขาต้องการแสดงถึงศิลปกรรม คือเมื่อภุรีทัตตั้งสัจจะว่าจะอยู่ในอุโบสถศีลแล้วก็ไม่หวั่นไหว ถึงใครจะทำร้ายด้วยประการใด ๆ ก็อดทนและอดกลั้นไว้ได้ ซึ่งถ้าหากจะสำแดงฤทธิ์อำนาจกันจริง ๆ แล้ว อาลำพายนก็ไม่มีทางสู้ได้ ก็ลองคิดดูอาลำพายนเหยียบกระซากลากถูบังคับขู่เข็ญอะไรต่าง ๆ ภุรีทัตก็ไม่โกรธ ไม่บันดาลโทษะ มีความอดทนอดกลั้นเป็นเลิศ ถ้าผู้มีอำนาจทั้งหลายเป็นอย่างภุรีทัตในเรื่องนี้ บางทีโลกก็จะร่มเย็นมากกว่านี้กระมัง

อ้วน
ยาย

- ในตอนต้นคุณยายบอกว่าเรื่องภุรีทัตนี้เป็นนิทานชาดก ผมฟังนึกสงสัยขึ้นมาว่า นิทานชาดกหมายถึงอะไรครับ
- นิทานชาดกก็หมายถึงเรื่องพระพุทธเจ้าที่มีมาในชาติก่อน ๆ คือ ตามความเข้าใจมาแต่โบราณ ว่าก่อนที่เจ้าชายสิทธัตถะจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านั้น ได้เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์มาหลายร้อยชาติ และเรื่องที่เป็นนิทานชาดกต่าง ๆ นั้น ก็คือประวัติ

ความเป็นมาแต่ละชาติของพระองค์ ฉะนั้น ในตอนท้ายนิทานชาดก จึงแจ้งการกลับชาติไว้ด้วย อย่างในเรื่องภุททันนี้กล่าวว่าเนสาทพราณที่พาอลำพายนีไปจับพระยานาคภุททันนั้น ได้กลับชาติมาเป็นพระเทวทัต โสมทัตลูกชายนายพราณได้กลับชาติมาเป็นพระอานนท์ นางอัจฉริยที่แปลงเป็นเขียดน้อยกลับชาติมาเป็นนางอุบลวรรณ เถรีภิกขุณี และพระภุททันบรมโพธิสัตว์ คือ องค์พระพุทธเจ้าอย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงวิจารณ์และมีพระบรมราชาธิบาย มีความพอสรุปได้ว่า นิทานที่มาในพระพุทธศาสนา มักจะเป็นนิทานเปรียบเทียบสำหรับให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมง่าย ไม่เบื่อหน่ายในการที่จะเล่าเรียนคงมีธรรมะหรือสัจธรรมที่เป็นความมุ่งหมายอยู่แห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งพระพุทธเจ้าได้สั่งสอนจริงไม่มากก็น้อย เรื่องชาดกนี้เป็นเรื่องนิทานโบราณ ซึ่งนักปราชญ์ทั้งหลายได้นำสืบ ๆ กันมาตั้งแต่ ๒,๕๐๐ ปีขึ้นไปหา ๓,๐๐๐ ปี ก็เป็นเรื่องที่เราควรจะอ่าน

สวย

— แต่ที่คุณยายเล่ามาทั้งหมดนี้ ดูจะสนุกกว่าให้ไปอ่านเองอีกนะ

อ้วน

— นั่นสิ เห็นจะต้องให้คุณยายพามาบ่อย ๆ แล้วละ

สวย

— ความจริงก็อยากให้คุณยายเล่าเรื่องอื่นต่อ แต่ดูท่าทางคุณยายคงจะเหนื่อยแล้ว

ยาย

— เอาไว้วันไหนมีเวลว่างเราค่อยมากันใหม่ดีกว่า ยายพูดมาก ๆ ก็เหนื่อยเหมือนกัน เอ้ามาราบลาพระประธานท่านเสียก่อน ไปก็ลามากี่ชั่วโมงนี้เป็นประเพณีของไทย จำไว้หลาน

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “เพลงดนตรีพิพิธหลวง”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๒๕ เวลา ๐๗.๓๐— ๐๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
วิทยากร
และผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ปัญญา นิตยสุวรรณ
จิรัส อัจฉรวงค์
ปัญญา นิตยสุวรรณ
นิมิต สุทธิชุติพงษ์
อุทาร คงสถิตย์

— คนตรี —

- นิมิต — สวัสดีครับ อาจารย์ปัญญา
- ปัญญา — สวัสดีครับ คุณนิมิต วันนี้คงมีธุระสำคัญใช่ไหมครับ ถึงได้มาหาผมถึงที่ทำงาน
- นิมิต — อย่าเรียกว่ามีธุระเลยครับ เรียกว่าคิดถึงดีกว่า เดือนนี้ไม่ได้มีการประชุมกัน ผมคิดถึงก็เลยแวะมาหาอาจารย์
- ปัญญา — ไหน ๆ มาแล้ว ก็อย่าให้เสียเที่ยวเปล่า คุณนิมิตอยากทราบอะไรเกี่ยวกับเรื่องนาฏศิลป์และดนตรีไทยไหมล่ะครับ วันนี้มาถึงที่ทำงานแล้ว ผมจะพาไปพบกับอาจารย์ที่มีความรู้ทางด้านนั้น ๆ โดยตรง หรือจะดูเครื่องดนตรีและหัวโขน เครื่องโขนละครก็ได้ ที่กองการสังคีตมีอยู่พร้อม
- นิมิต — เมื่อครั้งก่อนอาจารย์ก็เคยพาไปดูหนึ่งแล้ว คราวนี้ไม่ดูล่ะครับ เมื่อที่อาจารย์บอกว่า ถ้าผมอยากทราบเกี่ยวกับเรื่องดนตรีไทย อาจารย์จะพาไปพบกับอาจารย์ทางด้านนี้โดยตรงใช่ไหมครับ
- ปัญญา — ครับ คุณนิมิต อยากทราบเรื่องดนตรีไทยในด้านไหนล่ะครับ
- นิมิต — คืออย่างนี้ครับ เมื่อวันอาสาฬหบูชา ผมไปที่วัดพระแก้ว รอเฝ้าในหลวงอยู่ที่หน้าโบสถ์ เห็นวงดนตรีไทยตั้งอยู่ที่ศาลา พอพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาถึงและทรงเริ่มพิธีที่ในโบสถ์ วงดนตรีไทยก็บรรเลง ผมสงสัยว่าในการพระราชพิธีต่าง ๆ ทำไมจึงต้องมีวงดนตรีไทยบรรเลงด้วยล่ะครับ และการบรรเลงจะมีทุกพระราชพิธีหรือเปล่าครับ
- ปัญญา — เรื่องนี้ผมพอจะทราบอยู่บ้างเหมือนกันครับ เพราะผมเคยอ่านหนังสือเรื่องการบรรเลงปีพาทย์ในพระราชพิธีของอาจารย์มนตรี ตราโมท ท่านอธิบายว่า พระมหากษัตริยาธิราชเจ้าของไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงปัจจุบันนี้ ก็ได้ทรงประกอบพระราชพิธีตามพระราชประเพณีต่าง ๆ สืบมาทุก ๆ พระองค์ และก็กล่าวได้ว่างานพระราชพิธีทั้งหลายที่ทรงกระทำด้วยพระองค์เองก็ดี พระราชทานให้ผู้อื่นกระทำแทนก็ดี จะมีได้มีงานใดเลยที่ขาดการประโคมด้วยดุริยางคดนตรี เหตุที่ต้องมีการประโคมดุริยางคดนตรีก็เพราะเสียงประโคมของดนตรีปีพาทย์ เป็นเครื่องกระตุ้นเตือนใจให้บังเกิดความรู้สึกตื่นตัว และบันดาลใจให้รวมใจอยู่ตรงกรณีที่จะกระทำ
- นิมิต — อาจารย์ครับ เครื่องดนตรีที่บรรเลงในงานพระราชพิธีนี้ นอกจากวงปีพาทย์แล้วมีวงอื่น ๆ อีกไหมครับ
- ปัญญา — เรื่องนี้ผมไม่ทราบละเอียดนักหรอกครับ ถ้าคุณนิมิตอยากทราบคำอธิบายที่ถูกต้องเกี่ยวกับเครื่องดุริยางคดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องประโคมในพระราชพิธี และเพลงดนตรีในพิธีหลวงล่ะก็ ผมจะพาไปพบอาจารย์จิรัช อาจนรงค์ ดุริยางคศิลปิน ๘ กองการสังคีต ห้องทำงานของท่านอยู่ชั้น ๓ เชิญครับ
- คนตรี —
- ปัญญา — สวัสดีครับอาจารย์จิรัช ผมพาคณินิมิตมาพบ เพื่อเรียนถามเกี่ยวกับเรื่องเพลงดนตรี

พิธีหลวงครับ

- จิรัช — สวัสดีครับ คุณนิมิต มีอะไรให้ผมช่วยคุณในเรื่องดนตรีไทยบ้างครับ
- นิมิต — ขอบพระคุณครับ เกี่ยวกับเรื่องเพลงดนตรีพิธีหลวงนี้ เมื่อก่อนเรียนถามอาจารย์ปัญญา มาบ้างแล้วครับ คราวนี้จะเรียนถามอาจารย์ว่า เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในพระราชพิธีมีอะไรบ้างครับ
- จิรัช — มีอยู่มากมายหลายอย่างครับ แล้วแต่ในกรณีใดจะใช้สิ่งใด เช่น กรับ มโหระทึก กลองชนะ บัณเฑาะว์ ซอสามสาย วงแตงสังข์ วงปี่พาทย์ และวงกลองแขก
- นิมิต — แล้วที่ใช้กันเป็นสามัญเกือบจะทั่วทุกงานล่ะครับ ใช้วงอะไร
- จิรัช — ก็ใช้วงแตงสังข์ วงปี่พาทย์ และวงกลองแขก วงแตงสังข์นั้นใช้เฉพาะแต่งงานที่มีศักดิ์ อันสมควร จะใช้ได้ตามกฎหมายพระราชพิธีที่กำหนดไว้เท่านั้นครับ
- นิมิต — วงปี่พาทย์ล่ะครับ
- จิรัช — วงปี่พาทย์ก็แล้วแต่จะพิจารณาตามสถานที่และกรณีที่บรรเลง ว่าควรจะใช้วงขนาดใด จะเป็นวงเครื่องห้า เครื่องคู่ หรือเครื่องใหญ่ก็ได้
- นิมิต — สำหรับวงกลองแขกล่ะครับ มีอะไรบ้างครับ
- จิรัช — วงกลองแขกมีกำหนดวงจำกัด มีกลองแขก ๒ ลูก ปี่ชวา และฉิ่ง การบรรเลงไม่ว่าจะเป็นงานใด มีศักดิ์เพียงไรก็ใช้เครื่องผสมวงเพียงเท่านั้น
- ปัญญา — อาจารย์จิรัชครับ ผมว่าเจตนาของคุณนิมิตที่ต้องการทราบ ก็คือการบรรเลงปี่พาทย์ ประกอบพระราชพิธีมากกว่า เพราะว่าคุณนิมิตเคยเห็นวงปี่พาทย์ของกรมศิลปากร ในพระราชพิธีวันอาสาฬหบูชาที่วัดพระแก้วครับ
- นิมิต — ถูกแล้วครับอาจารย์จิรัช ผมอยากทราบว่าพระราชพิธีต่าง ๆ นั้น วงปี่พาทย์บรรเลง เพลงอะไรบ้างครับ
- จิรัช — เพลงที่วงปี่พาทย์บรรเลงในพระราชพิธีสามัญ มีอยู่เพียง ๓ เพลง คือ เพลงช้า เพลงสาธุการ และเพลงกราวรำ นอกจากจะเป็นพระราชพิธีพิเศษจึงจะมีเพลงอื่น ๆ เช่น เพลงลงทรง เพลงเวียนเทียน เป็นต้น
- นิมิต — ผมอยากให้อาจารย์ช่วยอธิบายสักหน่อยได้ไหมครับ ว่าเพลงสาธุการมีความหมายอย่างไร
- จิรัช — เพลงสาธุการ เป็นเพลงหน้าพาทย์จำพวกเคารพบูชา หรือประกอบกิริยาน้อมไหว้ เป็นเพลงอันดับแรกของชุดโหมโรงเย็น
- นิมิต — อาจารย์มีตัวอย่างเพลงสาธุการให้ฟังบ้างไหมครับ
- จิรัช — มีครับ เพราะเพลงสาธุการเป็นเพลงที่ใช้ในพิธีทั่วไป ก่อนพระจะเทศน์ก็มักบรรเลง เพลงสาธุการ ดังนั้น จึงมีผู้บรรเลงเพลงสาธุการอัดเป็นแผ่นเสียงจำหน่าย ผมจะเปิด เพลงสาธุการให้ฟังนะครับ

นิมิต — อ้อ...เพลงนี้ชื่อสารทุกข์หรือครับ ผมเคยได้ฟังบ่อย ๆ แต่ไม่ทราบชื่อ แล้วเพลงกราวรำ
ละครับ มีความหมายอย่างไรครับ

จิรัช — เพลงกราวรำเป็นเพลงหน้าพาทย์ประกอบกิริยาดีใจและรื่นเริง เช่น มีชัยชนะแก่ศัตรู
เป็นต้น และยังบรรเลงเพื่อแสดงว่าเสร็จงานนั้น ๆ แล้วอีกด้วย เพราะการที่ประกอบ
การงานใด ๆ สำเร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ถือว่ามิใช่ช้อยอย่างหนึ่งที่พึงควรดีใจเหมือนกัน

นิมิต — อาจารย์ครับ มีเพลงกราวรำให้ฟังสักหน่อยไหมครับ

จิรัช — มีครับ ส่วนมากแผ่นเสียงที่มีเพลงสารทุกข์ มักจะมีเพลงกราวรำอยู่ด้วยเสมอ แผ่นนี้
ก็มีเพลงกราวรำ ผมจะเปิดให้ฟังครับ

— เพลงกราวรำ —

นิมิต — เพลงกราวรำนี้ผมก็เคยได้ยินบ่อย ๆ เหมือนกันครับ แต่ไม่ได้สนใจว่าชื่ออะไร

จิรัช — ที่นี้ก็จะทราบชื่อแล้วนะครับ ยังมีอยู่อีกเพลงที่ใช้บรรเลงในพระราชพิธีที่คุณนิมิต
ไม่ได้ถาม คือเพลงช้า

นิมิต — ผมก็คิดจะถามอยู่เหมือนกันครับ เพลงช้ามีความหมายอย่างไรครับ

จิรัช — เพลงช้า เป็นเพลงหน้าพาทย์สำหรับประกอบกิริยาเดินหรือไปมาด้วยจริยาวัตรอัน
งดงาม ถ้าบรรเลงประกอบการแสดงโขนละคร ก็บรรเลงประกอบกิริยาไปมาของ
ท้าวพญามหากษัตริย์หรือนางกษัตริย์ ในแผ่นเสียงแผ่นนี้ไม่มีเพลงช้าครับ แต่ผมมี
เทปเพลงช้า จะเปิดให้ฟัง

— เพลงช้า —

ปัญญา — อาจารย์จิรัชครับ ผมขอถามสักหน่อยนะครับว่า วงกลองแขกบรรเลงเพลงอะไรครับ

จิรัช — วงกลองแขกบรรเลงอยู่เพลงเดียวครับ คือเพลงสระหมา นอกจากในงานเสด็จพยุห-
ยาตรา บางกรณี จึงจะต่อท้ายด้วยเพลงแปลงอีกเพลงหนึ่ง

ปัญญา — อาจารย์จิรัชครับ ปัจจุบันนี้ผมไม่เห็นมีวงกลองแขกบรรเลงในพระราชพิธีเลยครับ

จิรัช — เอ...คุณปัญญานี้ก็ช่างสังเกตนะครับ เรื่องที่ไม่เห็นวงกลองแขกในพระราชพิธีเป็นอย่างนี้
ครับ การบรรเลงปีพาทย์พร้อม ๆ กับวงกลองแขกนั้น ปีพาทย์ก็บรรเลงไปเพลงหนึ่ง
ปี่ชวากลองแขกก็บรรเลงไปทางหนึ่ง ฟังแล้วก็ไม่กลมกลืนกันเลย จึงให้วงกลอง-
แขกเสีย

นิมิต — อาจารย์จิรัชครับ ผมขอให้อาจารย์ช่วยยกตัวอย่างพระราชพิธีที่มีการบรรเลงเพลงช้า
เพลงสารทุกข์ และเพลงกราวรำ ตามที่อาจารย์กล่าวถึงในตอนแรกสักพระราชพิธี
ได้ไหมครับ

จิรัช — ได้ครับ พระราชพิธีที่บรรเลงเพลงตามที่คุณนิมิตว่า คือพระราชพิธีฉัตรมงคลครับ
พระราชพิธีนี้แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ตอน ๑ เป็นงานพระราชกุศลทักษิณานุปทาน
ก่อนถึงพระราชพิธีฉัตรมงคลหนึ่งวัน ทำที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย การบรรเลงใน
วันนี้ บรรเลงเวลาเสด็จทรงจุดธูปเทียนด้วยเพลงช้าครั้งหนึ่ง เวลาพระสงฆ์ราชาคณะ

ขึ้นถวายพระธรรมเทศนา ด้วยเพลงสาธุการครั้งหนึ่ง แล้วบรรเลงเมื่อเสด็จพระราช-
ดำเนินกลับด้วยเพลงกราวรำอีกครั้งหนึ่ง

ปัญญา

— นี่เป็นพระราชพิธีในตอนที่ ๑ ใช่ไหมครับ

จิรัส

— ครับ

ปัญญา

— แล้วตอนที่ ๒ มีบรรเลงเพลงช้า เพลงสาธุการ และเพลงกราวรำอีกไหมครับ

จิรัส

— มีครับ ผมจะกล่าวถึงงานพระราชพิธีฉัตรมงคลตอนที่ ๒ ต่อไปนะครับ ตอนที่ ๒ เป็น
งานพระราชพิธีฉัตรมงคล สมัยรัชกาลที่ ๖ ทำที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ตั้งแต่สมัย
รัชกาลที่ ๗ เป็นต้นมา ทำที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท วันแรกบรรเลงเมื่อเสด็จทรง
จุดธูปเทียนเครื่องนมัสการด้วยเพลงช้าครั้งหนึ่ง แล้วบรรเลงตอนพระสงฆ์กลับด้วย
เพลงกราวรำอีกครั้งหนึ่ง ส่วนวันที่ ๒ ตอนเช้าบรรเลงเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้า-
อยู่หัวทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการด้วยเพลงสาธุการ พระสงฆ์ถวายพระพรลา
กลับออกไปจากพระที่นั่งบรรเลงเพลงกราวรำ นี่แหละครับการบรรเลงปีพาทย์
ในพระราชพิธีฉัตรมงคลอย่างย่อ ๆ

นิมิต

— นอกจากพระราชพิธีฉัตรมงคลที่บรรเลงเพลงช้า เพลงสาธุการ และเพลงกราวรำแล้ว
มีพระราชพิธีอะไรอีกไหมครับที่บรรเลงเพลงเหล่านี้

จิรัส

— ก็มีอีกหลายพระราชพิธีครับ เช่น พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชพิธี
พระราชกุศล วิสาขบูชา พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน เป็นต้น

นิมิต

— ผมก็ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องดนตรีพิธีหลวงมากพอสมควรแล้ว ผมขอขอบพระคุณ
อาจารย์จิรัสมากครับ ที่กรุณาอธิบายให้ทราบ วันนี้ผมต้องขอกราบลาก่อนละครับ
อาจารย์ปัญญาครับ ผมลาละนะครับ

จิรัส

— สวัสดีครับ คุณนิมิต

ปัญญา

—

— เพลงความเป็นไทย —

